

НЕВЕНА НЕДЕЛЧЕВА

ОКУЛТЕН РОМАН

Видима
и невидима
реалност

НЕВЕНА НЕДЕЛЧЕВА

**ВИДИМА И НЕВИДИМА
РЕАЛНОСТ**

Окултен роман

СОФИЯ

Невена Георгиева Неделчева
(19.08.1908 г. – 20.04.1995 г.)

Тя е родена в малкия провинциален Симеоновград, заобиколен с високи планински склонове. Душата ѝ пристига на тоя свят, изпълнена с копнеж за нещо ново, неизвестно, чудно, прекрасно. Нейната романтична нагласа от дете я води към мечтата да пътува, да отиде някъде далече, в неznайни страни; на тази мечта е подчинен и стремежът ѝ да овладее есперанто, с което се справя съвършено.

След като завършва профилираната гимназия за учителки в гр. Стара Загора, тя работи известно време в тази професионална сфера.

Решаваща в оформянето на нейната представа за света и за достоен жизнен път е срещата ѝ с Учителя Петър Дънов. За нея тя разказва: „Бях ученичка във Втора девическа гимназия в гр. София. По това време извън града се залесяваше едно празно пространство с млади борчета. Денят беше празник на залесяването. Изведоха цялата гимназия и залесявахме до обяд. По едно време се отправихме към мястото на дъновистите – Баучер. Отидохме на поляната. Извикаха Учителя Дънов. Тогава Го видях за първи път. До Него стоеше стенографка и записваше думите Му. Онова, което говореше, ме поразил: „Да бъдем чисти и светли като светлината“. Много ми хареса. После отидох, поисках беседата и с мои пари я отпечатах през 1926 г. След това я раздавах безплатно. Беседата „Чист и светъл“ бе държана от Учителя на 05.04.1926 г. в 14 часа на поляната на Изгрева по желание на ученичките от гимназията. От всички ученички само аз дойдох на Изгрева. И затова тази беседа ми е толкова скъпа...“.

След тази среща Невена остава на Изгрева и скоро започва да създава своите първи разкази и приказки. Отивала с новите си творби със свито сърце при Учителя, но и с надежда, с вяра в Божествените Му всестранни знания, и оттам винаги излизала окрилена. Той кротко ѝ казвал: „Пиши! Гребни, вода има много, давай да пият жадните за чистота“.

Ето какво сподели тя за романа „Марта“: „Когато го написах, грабнах черновата и отидох при Учителя с надежда да Му прочета няколко страници и Той да ми даде мнението си. Започнах да чета, а Той слушаше внимателно. След известно време понечих да спра, а Той мълчаливо ми даде знак да продължа. И така, страница след страница – няколко часа, докато не изчетох целия роман. Само от време на време ме прекъсваше и ми даваше своите указания и допълнения. Благодарих Му сърдечно, а дълбоко в душата си почувствах Неговото благословение...“.

Така Невена книга след книга написва 18 романа, детски разкази, приказки, някои отпечатани на есперанто, за което получава благодарствени писма от цял свят.

През 1971 г. взема участие в литературен конкурс за разказ на есперанто в Италия и печели трета награда с диплом и медал. Малко по-късно с друг разказ – „Светлина“, печели първа награда в Испания.

В своето творчество тя вгражда Словото на Учителя, използвайки езика на литературата. Невена Неделчева е прекрасен разказвач, а нейните произведения оказват своето въздействие върху всички хора с духовни интереси.

С много любов ние, които я познавахме и обичахме, искаме да ю благодарим за светлината, с която щедро даряваше душите ни, и да пожелаем на настоящия роман „Добър път!“ към сърцата, които го очакват толкова отдавна...

Георги Петков

– Всички билети за проверка! – чу се в трамвая гласът на контрольора.

Пътниците показваха билети, карти, карнетки. Контрольорът ги поглеждаше и отминаваше.

– Вашият билет, другарко – застана той пред една от седалките, – вашият билет – повтори той, когато момичето вдигна наведената си глава и го погледна с недоумяващите си очи. – Не разбирате ли – продължи контрольорът, – билетът ви за проверка.

Момичето като че ли отведнъж се пробуди.

– Билет ли? – погледна то празните си ръце. – Нямам билет. Забравила съм да си взема билет.

– Ще платите тогава два лева глоба, та друг път да не забравяте.

– Ще платя – прошепна момичето и почна да търси пари в чантата си.

В трамвая нямаше много пътници и затова всички, които пътуваха, можаха да видят провинената пътничка.

– Пари ли нямаш? – смъмри я контрольорът. – А защо си се качила тогава в трамвая?

– Имах – смутено каза момичето, – имах! Ах, да – сети се то и извади бързо от целулоиден предпазител 5 лева, които подаде на контрольора.

– А това какво е? – запита той.

– Карта! – отвърна момичето.

– Ами като имаш карта, защо не я покажа? Какво е станало с теб, девойко? Забравила си, че имаш карта?

Трамваят, който бе спрял, тръгна отново. В колата се бяха качили нови пътници. Контрольорът погледна още веднъж момичето, от чиито сиво-синкави очи се отрониха две сълзи.

– Любовна история ще да е – помисли си той и видя как от прекрасните очи на момичето се отрониха още две сълзи.

– Прибери си парите – скара се той на девойката, но в гласа му имаше нотка на мекота. – Да не се забравяш така, ами да показваш картата. Разбра ли?

- Да, разбрах.
- А къде ще слезеш?
- Накрая – отвърна момичето и наведе главата си.
- И внимавай, като си такава записана, да не те сгази нещо!

Девојката като че ли не го чу, а контролорът, като я погледна още веднъж, слезе от трамвая на спирката.

Мнозина от пътниците погледнаха момичето съчувствено, а един млад момък се приближи до него и стоя прав до последната спирка. Там той сложи ръката си на рамото му, като каза:

- Станете, Вера. Стигнахме!
- Момичето стана, слезе и тръгна по улицата.
- Нали вие бяхте Вера? – заговори ѝ момъкът, който вървеше редом с нея.
- Да.
- Помните ли ме?
- Не – погледна го Вера.
- Никак?!
- Никак.

– Странно, пък аз ви помня. Наистина, тогава вие бяхте малка, но очите, челото, косите са същите. Пеехте много хубаво. Сигурно и сега пеете... Искам да кажа – хубаво...

Вера само въздъхна дълбоко.

- Спомняте ли си да сте идвали някога при мен?
- Не!

– А не си ли спомняте да е живял преди няколко години един студент по медицина у леля Тотка? Син на нейна сестра...

- А, да... Преди пет-шест години.
- Преди четири.
- Значи помните!
- Да, вярно. Но съвсем бях забравила... Пък и вие изглеждате друг.
- Тогава бях много слаб.

Вера го погледна, а той се усмихна.

– Сега също не съм пълен, защото държавният изпит не може да позволи напълняване, но тогава боледувах често... А вие сте идвали да ми носите плодове и веднъж – царевица. Спомняте ли си?

- Спомням си. Леля Тотка винаги говореше за вас. Нямали сте майка, баща ви...
- Баща ми току-що се беше оженил за втора жена.
- Мама много ви жалеше и ме пращаше да ви донеса нещо...
- Вие имате много добра майка. Тя е жива, нали?

– Да. А на леля Тотка съпругът почина и тя отиде да живее при дъщеря си в провинцията.

– Зная, затова не дойдох вече на квартира при нея. Вие имахте брат и сестра, нали?

- Да.
- Какво стана с тях?

Вера го погледна.

– Не ви ли е приятно да вървя с вас? Имам писмо от леля Тотка и ми е поръчала да кажа нещо на квартирантите, които живеят в къщичката ѝ.

- Те прекараха скоро чешма в двора.
- Да, точно по този въпрос, за някакво уточнение.
- Сега и ние вземаме от тях вода. Много ни е близко, а по-рано...

– Наистина беше трудно за водата, нямаше наблизно водопровод...

– Да – въздъхна дълбоко Вера.

– Вие не ми казахте какво е станало с брат ви.

– Той отдавна се ожени. Има си момченце.

Вера отведнъж пребледня и прехапа устни. Момъкът, който вървеше с нея, забеляза това, но не каза нищо.

– Все така ли във вашата градинка има много цветя? – запита той.

Вера се обърна и го погледна. В очите ѝ както в трамвая се събираха сълзи, които щяха да капнат – едри, бистри.

– Исках да бъда малко сама – каза тя и сълзите ѝ се отрониха.

– Зная това – рече той с тих глас. – И аз ще ви придружа дотам, където бихте искали да бъдете сама.

– Но аз искам да съм съвсем сама сега.

– Аз няма да ви безпокоя.

– Но пред вас не бих плакала, а такава нужда имам от това...

– Защо? Точно пред мен бихте могли съвсем свободно да плачете. Аз съм лекар...

– Лекар ли? – погледна го Вера – Лекар?!

– Да, лекар.

Устните на Вера леко помръднаха, като че ли искаха да кажат нещо, но тя само ги стисна силно.

– Хайде да тръгнем по този път – предложи момъкът. – Ще се изкачим там под двете дървета. Аз ще стоя на сто крачки от вас, а вие свободно може да плачете.

Вървяха мълчаливо. Вера си повтаряше машинално: „Лекар, лекар“. Значи е станал лекар. Колко е хубаво човек да е лекар, може да помага на хората. А тя стана детска учителка. Майка ѝ настоя за това, а и нямаше друг изход. Вуйчо ѝ беше казал, че това е едно от най-добрите поприща за младо момиче.

– Най-доброто – поклати тъжно глава Вера. – Най-доброто.

А и тя бе живяла с такива мечти – да бъде сред децата, да играе, да пее и учи, да възпитава. Това наистина е прекрасно, но... Тя въздъхна дълбоко и се обърна към спътника си, осенена отведнъж от някаква мисъл:

– Вие сте лекар, нали?

– Да. Току-що взех назначението си.

– Кажете ми, моля ви се, ако някой глътне игла, ще умре ли?

– Не – каза със съвсем спокоен глас момъкът.

– Едно от децата е глътнало грамофонна игличка.

Момъкът се спря. Вера също. Очите му я гледаха сериозни, спокойни.

– Нямате представа какво съм изживяла и изживявам от вчера – продължи Вера.

– Разбирам – каза той със спокоен глас.

– Казах на майката веднага да го отведе в поликлиниката... Аз цяла нощ не съм спала. Само с едно се утешавах: може би детето да греши, може да не я е глътнало. Но днес го нямаше... детето днес не дойде.

От очите на Вера бликнаха сълзи и тя закри с ръце лицето си.

– Няма опасност – каза младият лекар.

– Мислите ли? – отмахна Вера ръцете си и сълзите свободно се застичаха по бузите ѝ.

– Да. Детето сигурно е прегледано и са взети нужните мерки. Най-простото средство е да му се дават да яде картофи.

– Днес не можах да работя с децата, седнах на едно столче... Аз работя в детска градина, а през всичкото време плаках. Децата ме гледаха тъжно. Едно от тях, много хубаво момиченце, като се разплаках, извади кърпичката си. То искаше да избърше

сълзите ми, както аз съм бърсала неговите много пъти. Директорката ме завари така. Каза ми същото, което и вие ми казвате, но аз ужасно се измъчвам. Ходих днес да потърся детето у тях. Никога не намерих.

Сълзите на Вера отново бликнаха.

– Ако стане нещо с това дете – говореше тя, – аз няма да живея. Няма нужда да ме съдят, аз сама съм се осъдила...

– По ваша вина ли е станало това с детето?

– Не. Сутринта едно от децата е донесло кутийка с грамофонни иглички и ги е раздавало на децата. Колежката ми, като е видяла това, веднага е прибрала всички. Детето се разплакало, майка му щяла да го бие, ако не ги занесе у дома. Колежката ги турила на шкафчето с цел да бъдат предадени на майката. Следобед, когато децата, придружени от учителката, отиват да се измият, детето, което донесло игличките, ги взело от шкафчето и скришом в тоалетната ги раздадо пак на децата. Когато аз приех смяната, децата спяха. След това по време на следобедните игри едно от децата ми каза, че Иво им подарил иглички от грамофон. Естествено, аз поисках да ги взема от децата, защото е опасно да играят с тях. Но Станчо, не зная как му е дошло на ума, за да не взема неговата игличка, я скрил под езика си... И съвсем без да иска я глътнал. Децата ми казват:

– Другарко, Станчо плаче.

– Защо? – попитах аз.

– Глътна една игличка от грамофона им – ми отговаря Ленчето.

Можете да си представите какво преживях в момента! Разпитах го, може така да му се е сторило. Не, глътнал я! Сълзите му капят мълчаливо от очите, знае – виновен е! В това време дойде майка му. Казах ѝ всичко и тя го взе. А аз въкъщи не съм казала за случката нито на мама, нито на батко, нито на Пепи...

– Коя е тази Пепи?

– Съпругата на батко. Цяла нощ какви ли не картини ми се представяха. Обливах се в хладна пот от ужас. Тази сутрин излязох по-рано от всякога, а сега не зная как ще се прибера. Мама ще ме запита какво ми е. Пепи като ме види, ще си помисли, че ме е огорчил Мишо, а батко ще каже сдържано: „Ревизия е имала!“. А аз съм в такова състояние, че не мога да понасям никакви въпроси. Искам да съм някъде сама с нараненото си сърце, за да дам воля на болката си. Вие знаете ли какво е едно дете? Един живот, който ми е поверен!

– Знам – тихо каза младият лекар, – знам! Аз съм виждал да се спасява животът не на едно дете, а на стотици... И неведнъж като вас съм изтръпвал при мисълта, че може да отлети един млад живот... Пък и да не е млад, всеки живот е ценен... Всеки иска да живее, дори и този, чийто живот е бил само страдания. Но аз мисля, че в този случай няма защо да се тревожите. Уверен съм, че детето след два-три дни ще се върне при вас живо и здраво. Вие приличате на мен. Аз няколко пъти припадах, когато като студент трябваше да присъствам на операциите. Но после...

– Свикнахте?

– Да. Когато човек се проникне от съзнанието, че тази операция е необходима, за да се спаси животът на човек, той добива смелост и сръчност...

– Но тук е съвсем друго – върна се Вера отново на своята болка. – Тук страданието е съвсем обратно на спасяването.

– Да, вярно е. Но нали затова са лекарите – да проявяват своите способности и знания, да помогнат. А вашият случай е съвсем прост. Това не представлява за лекаря нищо особено. Ще прегледа детето и ще каже на майката да му дава картофи. След един-два дни то ще се освободи от игличката. А ако бихте имали възможност да знаете какви наистина страшни случаи идват в болниците, където лекарите трябва да проявят

своето умение, съобразителност, знание, сръчност и бързина, защото всяка секунда е скъпа, тогава наистина вашият случай ще излезе детински.

Вера гледеше младия лекар и сълзите засъхваха по бузите ѝ. А той, вгледан сякаш в далечината, разказваше:

– Имаше такъв случай. Годеник води с мотоциклет годеницата си на село. Използват празничния ден да отидат и да се върнат. При самото село срещат кола, отиваща за сено. Знаете ги тези коли – оградени с високи и островърхи колци, с които пренасят сеното.

– Виждала съм ги.

– За беда конете, впрегнати в тази кола, се подплашват. В суматохата девойката отхвърква от мотоциклета и се нанизва през корема на един от острите колове. За щастие в този момент минава лека кола. Годеникът прибира в корема излезлите черва, слагат я в леката кола и я довеждат в болницата. Девойката оздравя. След време празнуваха сватба. Донесоха дарове на лекаря, който я спаси. И да е само този случай. Хиляди, безброй са случаите всеки ден, всеки...

– Вярно – съгласи се Вера, – да помогнеш на човека, да му спасиш живота, е велико нещо.

– Когато е възможно... Но при всички случаи се изисква голямо самообладание, за да се преодолее понякога невероятното нервно напрежение. Защото и лекарят също е човек...

– Аз обичам много тази хуманна наука – медицината, но нямах никаква възможност да я изучавам. Мама трябваше много да работи, докато завърши и за детска учителка.

– Вашето поприще е също много хубаво. Възпитанието на човека е велика наука. Да възпитаеш някого, значи да го създадеш като човек. Та вие полагате основите на бъдещите човечи, на бъдещите граждани.

– Наистина, като се гледа от тази страна, така е. Но аз исках още да уча, а не можах.

– Вие може да учите и сега.

– Мама е болна от сърце, изключено е. Тя не може повече да работи. Едва можа да издържи, докато завърши.

Младият човек се усмихна, после заговори:

– Човек може да учи цял живот. Четете, а и изучавайте самия живот, хората. Вниквайте в душата на всяко дете, отстранявайте причините за неговите слабости и подхранвайте неговите дарби и способности – и вие ще станете една от най-добрите възпитателки.

Слушайки го, Вера си помисли: „Колко е млад, а колко е сериозен. Съвсем различен е от Мишо“.

Младият лекар погледна часовника си.

– Трябва да вървим – каза той. – Имам една работа в определен час.

– Добре – съгласи се Вера. После додаде: – Навярно загубихте ценно време, като разговаряхте с мен.

– Не, радвам се, че ви видях. Още в трамвая варената и печената царица изпъкнаха в съзнанието ми и ми стана много приятно. Леля ми казваше, че сте много добро момиче, в което съм сигурен. Но аз ви помня като крайно срамежливо девойче, което ми донасяше царевичата, без да ме погледне. Щях да забравя, помня, че това девойче пееше много хубаво... Чувал ви бях...

– А вие все четяхте...

– Трябваше да чета. Бързах. А все пак не можах да избързам много. Изгубих една година.

- Защо?
- Счупих си крака на ски и после дълго боледувах.
- Сега ходите ли пак на ски?
- Рядко. Животът на човека се променя.

В гласа на младия човек се почувства горчивина.

– Вярно, човек се променя – погледна го Вера, като се питаше откъде е тази горчивина в душата му, а гласно продължи: – Когато бях малка, бях много стеснителна, както вие сте забелязали, и това много ми пречеше в училище. Но една учителка, която кой знае защо имаше добро чувство към мен, ми помогна да се освободя от това необосновано стеснение. Сега дори се намирам за по-свободна, отколкото трябва.

– Последната ви фраза говори, че не сте се променили много.

Вера се усмихна, но в следния миг въздъхна дълбоко.

– Пак ли си спомнихте за момченцето?

– Да. И като с нож ме прорязва в сърцето.

– Бъдете спокойна. Дайте ми адреса на детето. Ще намеря време да отида и утре ще дойда да ви обадя в службата ви. Ако трябва, ще се срещна и с лекаря, който е прегледал малкия.

– Неизказано много ви благодаря.

– За нищо.

– А за мен е безкрайно много.

Вера написа адреса на детето, после на детската градина, и ги подаде на младия човек.

– Сега трябва да бързам – каза тя отведнъж поруменяла.

– Защо?

– За да си отида вкъщи.

– Но нали посоката ни е една... Ще бързаме заедно.

– Батко се връща от работа... видях го... – прошепна тя.

– Както се вижда, учителката не е могла да ви освободи много...

– Не, не! Не искам да ви оскърбя, но...

– Разбирам – усмихна се той. – Тогава бързайте. Утре ще ви съобща за детето.

– Безкрайно ще съм ви благодарна – отвърна тя, бързайки да стигне вкъщи преди брат си.

– Къде се забави? – посрещна я майка ѝ с въпрос. – Защо се забави?

– Поразходих се малко.

– А, добре, пък аз се тревожех. От вчера те гледам... Снощи не спа никак спокойно... Рекох, да не ти е станало лошо.

– Не. А знаеш ли кого срещнах случайно?

– Откъде ще знам?

– Спомняш ли си, че преди години у леля Тотка живееше един студент?

– Че у леля ти Тотка един студент ли е живял?

– Но този беше син на сестра ѝ. След него леля Тотка не е имала други студенти.

– Може.

– Той те помни. Пращала си ме да му нося пуканки. Още ги помни.

– Гладен е бил навярно, затова ги помни.

– Не зная, но е бил без майка.

– Ааа, сега си спомням. Едно слабичко момче, височко.

– Да. И сега е слаб. Вече е лекар. Назначен е в някакво село.

– Е, хубаво, да си изкарва хляба.

– Мамо, да си лекар – това не е само да си изкарваш хляба.

– То се знае, че не е, ама така си му е думата. Добро нещо е да си доктор, да лекуваш, да помагаш на хората, ама и помощта е до едно време. Като дойде краят, нищо не помага.

– Но като дойде, все е добре да има кой да помага.

– Така е.

Вера отведнъж си спомни за детето и тъмен облак премина през душата ѝ. Тя дълбоко въздъхна.

– Ти снощи нищо не яде – заговори майка ѝ. – Яденето си стои.

– А ти днес не обядва ли?

– Не ми се ядеше.

– Защо?

– Ей тука една буца ми е заседнала на сърцето и не можах да ям.

– Но защо?

– Мислех си: случило ти се е нещо... нехубаво. Сега като те видях, малко ми поолекна.

Вера нищо не каза. В това време вратата се отвори и влезе брат ѝ.

– Вере, дойде ли си?

– Да, батко. Какво има?

– Нищо. Искрах само да видя дали си си дошла. Мама каза, че нещо снощи... Пък и аз те видях на улицата. Мислех, ще ме почакаш да се върнем заедно.

– Бързала е – намеси се майката. – Знае, че ще се тревожа, като закъсне.

– Добре, добре – съгласи се братът.

Поглеждайки наведената глава на Вера, искаше да каже нещо, но майката му направи знак и той излезе.

След вечерята, легнала в леглото, Вера чете до късно през нощта. Майка ѝ се събужда един-два пъти, поглеждаше към Вера и си казваше:

– Има нещо.

Не че Вера друг път не бе чела до късно някоя книга, но майчиното сърце долавяше, че се е случило нещо нехубаво. В това време Вера държеше книгата разтворена и четеше, но нищо не разбираше от прочетеното. След разговора със случайно срещнатия лекар тя се бе поуспокоила. Но с идването на нощта отново тъмните мисли започнаха да нахлуват в главата ѝ. „Ами ако се е случило нещо с детето?“ Хладна пот избиваше по челото ѝ. „Ах, само нещо лошо да не се случи!“

Лекарят каза, че това не е нищо, но ако го е казал само за да я успокои? Че не била тя виновна, това нямаше никакво значение. Не останеше ли живо детето, тя бе решила – нямаше повече да живее. Няма нужда от никакви разследвания, от никакви оправдания или обвинения.

Вера престана да чете и подпряла главата си върху ръцете, впи поглед в отсрещната стена. И Мишо днес ѝ се разсърди, че не искаше да се срещне с него. Нека се сърди... Всичко сега ѝ е безразлично. Само детето да остане живо...

Вера въздъхна дълбоко.

– Вере, още ли четеш, чедо? – осмели се да заговори майката.

– Още малко, мамо.

– Стига, мари чеденце, утре пак ще ставаш рано. Нали си сутрешна смяна.

– Сега, мамо...

– Пък както искаш. Ако не ти се спи, нека лампата да свети.

Майката инстинктивно мислеше, че може би тъмнината ще увеличи неспокойствието на любимото ѝ дете и затова каза да свети лампата.

– Деца, деца, какво знаете вие за майчиното сърце! – пошепна си тя.

Вера се бе родила на третия ден след смъртта на баща ѝ и по чудо приличаше на него – по лице, по характер, по всичко. Може би тъкмо затова я обичаше толкова много. Красив човек беше той – слаб на външност, но силен по характер. Тежи ли му нещо, няма да каже. Едва когато се размине, ще каже: „Така и така беше...“. Тя беше изучила характера му, не го чоплеше. Само гледеше всичко да му пригоди, да приспи децата, да няма шум, да не дразнят баща си. А като отраснаха големи, него вече го нямаше...

Може би защото Вера постоянно ѝ напомняше за него, струваше ѝ се, че той все е при тях. Кой знае и това дете сега за какво се мъчи – продължаваше да мисли будното сърце на майката. Да е за онова момче Мишо, за което беше ѝ разказвала Вера, не ми се вярва. Да е ходила пак инспекторката да я ревизира? Скоро имаха ревизия. Ами дали не се е върнала пак повторно да ги ревизира, че понякога инспекторите имат такъв обичай... Пък и нещо да е сбъркала, бива ли да се топи така? Ще се оправи. Ама то младите се топят за нищо и никакво. Нали помни по себе си. Ще ѝ каже едно време свекървата някоя дума, тя ще се топи три дена. И за какво било? За нищо. Ама така е устроен човек, като мине, тогава разбира, че за нищо си е хабил живота. Иначе как ще побелее и остарее човек? Ех, живот! – въздъхна майката.

Вера угаси лампата и се зави със завивката. Майката, притаила дъх, искаше да чуе равномерното ѝ дишане, за да разбере, че е заспала. Но след малко тя чу лекото скърцане на леглото. Момичето се обръщаше на другата страна. Не, и тази нощ тя пак няма да заспи. Майката притвори очи и зашепна молитва...

* * *

– Вера, Вера, Верааа, тичай, че те вика! – разнесе се в детската градина звучният глас на учителката Юлия.

Една врата се отвори. На прага застана Вера.

– Какво има? – запита тя.

– Отивай долу, търси те един другар, ама не си човек, ако не ме запознаеш с него.

– Кой може да ме търси? – запита гласно Вера. После като да се досети за нещо, рече: – А, да... да... може би...

– А, да – повтори Юлия, имитирайки гласа на Вера, – но мисли му, ако не ме запознаеш!

– Добре, де – изтича Вера към външната врата на градината и видя младия лекар, с когото вчера бе разговаряла.

– Аз се срещнах с родителите на детето – заговори той, след като поздрави – и с лекари от поликлиниката. Няма нищо опасно. Бъдете съвсем спокойна.

– Да – поклати Вера глава, – тази сутрин идва майката и ми каза, че детето утре ще дойде в градината, освободено от игличката. Но на мен тази случка ми коства толкова много...

– Неизбежни са трудностите, но с тях човек понякога израства не с години, а с дни и часове.

– Наистина. За тези два дни разбрах толкова неща, които може би иначе с години не бих разбрала.

– Вера! – чу се отново гласът на Юлия.

– Желая ви всичко добро – сбогува се младият човек.

– Благодаря. Не зная как да изкажа безкрайната си благодарност към вас. Вие така много ме успокоихте миналата вечер.

– А, моля, изобщо нямаше нищо опасно...

Лекарят си тръгна и в този момент дотича Юлия.

– Ех, че си егоист човек! Отиде си човекът и ти не ме запозна с него! Казвай кой беше, какъв е той?

– Лекар.

– И не ме повика да ме запознаеш!

– Беше съвсем неудобно. Щом чу, че ме викаш, си тръгна.

– Извиках те, за да ти напомня за мен.

– Може, но той не е знаел това и си отиде.

– Другарко Димитрова – обади се една от прислужниците, – на телефона.

– Хайде сега пък на телефона – засмя се Юлия.

Вера изтича в канцеларията.

– Ало, ти ли си? Но защо се сърдиш? Ще ти обясня, невъзможно ми беше да дойда... Е, добре, както искаш... Ами така, щом не искаш да ме разбереш. Не, не е удобно, не ми е възможно... Да, след 10 минути. Да, при халите.

Вера затвори телефона.

– Срещата уговорена, а сега ще си ходим ли? – запита Юлия.

– Не, искам да говоря с Боряна за седмичния план.

– Утре на Витоша ли си?

– Не зная.

– Аз ще бъда с Лидия в едно старопланинско селце.

– Добре.

След като Вера поговори с колежката си относно работата им за понеделник, тя смени работната си престилка с роклята и си тръгна. В трамвая мислеше за срещата с Мишо. Чувстваше безкрайна умора и предпочиташе да си легне и да заспи. След напрежението, което беше изживяла тези два дни, сега чувстваше умора и празнота. Нямахте сили да се радва на благоприятния край.

Толкова бе мислила за смъртта и толкова се бе проникнала от мисълта да умре, че сега всичко ѝ беше безразлично.

На халите нетърпеливо я чакаше Мишо.

– Най-после! Какво става с теб? – протегна ѝ той ръка.

– Бях много заета.

– С какво? Инспекторката ли пак дойде? Ревизия ли имавте?

– Не, не.

– А защо вчера имаше такъв тон по телефона?

Вера искаше да каже нещо, но замълча.

– Кажи, какво щеше да кажеш?

– Много съм уморена.

– Искаш да кажеш, че днес след обяд няма да се видим?

– Да.

– А кога?

– Ако искаш, утре може да отидем на планината. Пенчето също ще дойде.

– А за какво всъщност ще идва и Пенчето?

– Самичка е. Няма с кого да отиде... А е и по-добре да сме трима.

– Добре, щом мислиш така...

Двамата замълчаха. След малко Мишо с малко тъжен глас каза:

– Вера, аз не мога да разбера дали ме обичаш.

Може би защото беше уморена, може би от преживяното през тези дни, думите на Мишо ѝ звучаха някак празно, а самият той изглеждаше далечен.

– Нека не говорим днес по този въпрос – помоли тя.

– Винаги така казваш... А и никога не си ми казвала, че ме обичаш...

– Остави, Миша, утре ще поговорим на планината...

– И Пенчето ще ни слуша...
– Не, знаеш, че тя е деликатна.
– Ако беше деликатна, нямаше да дойде.
– Миша, ти си нещо раздразнен. Какво ти е?
– Нищо. Искам само да знам обичаш ли ме, или не?
– Можем ли да говорим за това тук, на улицата?
– За любовта навсякъде може да се говори. Ти ясно и определено ще ми отговориш, иначе...

– Какво?
– Не мога повече така...
– Какво искаш да кажеш с това?
– Ела да отидем в Парка на свободата.
– Не, не.
– Нали си обядвала?
– Да.
– Тогава какво?
– Мама ще ме чака. Не ми е възможно.
– Ето, както винаги мама, батко, Пенчето... само не аз.
– Добре, вместо да ходим в парка, ела да отидем у дома. Казвам ти, че съм изморена. Мама те познава, ще ѝ кажа, че сме се срещнали и съм те поканила у нас.
– Не, не – тръсна глава Михаил, – не искам!
– Защо? Ако ти би ме поканил у вас, би ми било много приятно. Ще се запозная с твоята майка, с твоя баща, с близките ти. За мен ще бъде радост да прекарам няколко часа между тях.

– Ти забравяш, че съм студент.
– Не съм забравила, но това няма значение.
– Има. Майка ми съвсем няма да се зарадва, че...
– Че ще дойда ли?
– Не. Ще каже, че още не е време.
– И аз така мисля.
– Но това не пречи на нашата дружба.
– Тогава да отидем у дома.
– Не, искам да бъдем сами.
– Пак ще бъдем сами. Мама няма да бъде при нас.
– Ти много работи като че ли не ги разбираш, а може би не искаш да ги разбереш.
– Днес наистина не мога да ги разбирам. Толкова съм уморена, като че ли мозъкът ми е празен. Ето тук да легна, няма да заспя, а направо ще отлетя, ще умра, и като се събудя, може би тогава ще мога да мисля, да разсъждавам...

– Чудно ми е от какво си толкова уморена?
– Ще ти кажа друг път, но сега не мога.
В това време мина едно момиче и изгледа Вера продължително с големите си тъжни очи. Вера се помъчи да си спомни къде и кога бе виждала това момиче, но не можа.

– Вера – заговори Михаил, – тогава ти си иди, щом си толкова уморена. Хубаво е да си починеш.

– А за утре?
– Утре на спирка „Княжево“ в 6 часа. Но ако Пенчето се откаже, ще бъде по-добре.

Михаил някак припряно се ръкува и се разделиха. Вера се качи в трамвая, загледа се през прозореца. Тя видя Михаил да върви редом с момичето, което я бе погледнало

продължително с тъжните си очи, но се чувстваше някъде много далече и всичко, което виждаше, не можеше да събуди каквато и да е мисъл в нея. Седна на освободилото се място и облекчено въздъхна.

Най-после можеше да си почине. Колко хубаво би било, ако трамваят можеше да спре пред тяхната врата или още по-добре – направо в стаята ѝ, и тя даже да си е легнала вече. А Михаил иска да отидат на кино. Как би могла? Но той си е такъв – винаги иска нещо, винаги за нещо е недоволен. Тя притвори очи.

– Билетчето, моля! – чу тя гласа на кондуктора.

– Карта – машинално отговори тя.

– Покажете картата!

Вера отвори чантата и я показа.

– Благодаря.

– Моля – прибра Вера картата и за един миг ѝ се стори, че открива някаква далечна прилика между младия кондуктор и Михаил. Каква? Може би в усмивката, в очите... Сигурно бе помислил, че е задрямала, като я е видял с притворени очи, затова имаше игрива усмивка в очите му.

Когато Вера бе видяла Михаил за първи път в планината, именно тази игрива усмивка в очите му ѝ беше направила впечатление. Пред притворените ѝ очи изпъкна екскурзията на целия клас по случай завършването на последната за тях учебна година. Тя и приятелката ѝ по чин вървяха последни, разговаряйки и радвайки се на хубавия слънчев ден. Двете леко трепнаха, когато чуха някой силно да вика зад тях.

– Ей, девойки!

Като се обърнаха, видяха няколко младежи.

– Чия е тази дрешка? – попита единият от тях, като я издигаше високо.

– Моя – изненадано каза Вера. – Не съм усетила как е паднала от раницата ми.

– Вие нас не усещайте, че вървим зад вас, че дрехата ще усетите, когато е паднала...

Момъкът говореше със строг тон, но явно бе, че нарочно приказва така.

– Много благодаря – посегна Вера да вземе дрехата си.

– А, не може така. Искаме откуп за дрехата. Моят другар я намери и ми каза, че без откуп не я дава.

Вера погледна приятеля на говорещия и срещна две смеещи се очи. Момъкът беше хубав: косите – кестеняви, къдрави, лицето – обгоряло от слънцето. Тя се смути, цялата пламна и не знаеше какво да прави.

– Верааа – чу се вик от отминалите напред ученички, – хайде, вървете по-бързо, няма да ви чакаме!

– Отивайтее! Ние ще ги доведеем – викна този, който държеше дрешката.

– Не се шегувайте – намеси се другарката на Вера. – Класната ни ръководителка е с нас и ще ни направи забележка.

– Добре, тогава кажете си имената и ще ви дадем дрехата.

– Моля ви се – посегна Вера към дрехата си.

– Коя от вас е Вера?

– Аз – отвърна смутено тя.

– А другата?

– Маргарита.

– Улица, номер? – смръщи вежди младият човек.

– Вера, Марги, хайдее! – чу се отново викът.

Маргарита отведнъж дръпна дрехата и двете девойки се втурнаха да настигнат другарите си. Младите хора упорито следваха ученическата група. Когато стигнаха

хижа *Фонфон*, те седнаха близо до поляната, заобиколена от борове, където се бяха установили ученичките с учителката си.

След като се нахраниха, младите момичета започнаха различни игри. Учителката, млада жена, вземаше участие в игрите и весело се смееше заедно с момичетата.

Един от младите хора извади фотоапарат и предложи да направи снимки. Ученичките завикаха от радост. Учителката реши, че е добре всички да имат спомен от тази обща последна екскурзия, и с удоволствие се съгласи да си направят снимки.

Веселостта на момичетата привлече много младежи край тях. Започнаха общи игри. Свиреха акордеони и китари, създаде се прекрасно настроение у всички. Когато играеха на гърнета – обичана от всички деца и младежи игра, момъкът с игривата усмивка в очите, когото бе видяла при случката с дрехата ѝ, тичаше презглава, за да вземе за гърне срамежливата девойка. А когато се размениха той да бъде гърне, гледаше така, като че отдавна я познаваше, и каза:

– Няма да ме даваш.

Смеешите се очи и свободният му тон смущаваха много Вера. Той виждаше това и му правеше удоволствие да не сваля очите си от нея. Момъкът, който бе държал дрехата, гледаше да бъде по-близо до Маргарита.

Вечерта се върна у дома пълна със слънце, ведрина и много преживявания.

– Вере – посрещне я майка ѝ, – прекарали сте много добре днес.

– Да, мамо, но откъде знаеш?

– Изписано е по лицето ти.

– Краят – чу Вера гласа на ватмана и веднага стана.

Трамваят беше вече празен. Тя слезе от близката врата и едва бе изминала няколко крачки, когато пред нея застана младият лекар.

– Ах – изненада се тя, – вие?

– Да, чаках ви.

Вера го погледна учудено.

– Ще ви кажа – отвърна той на погледа ѝ. – Мислех, че именно вие ще ми направите една услуга.

– Разбира се.

– Естествено, не защото ходих при лекаря заради детето, ще поискам тази услуга, а защото сте човек, в когото мога да имам доверие.

– Радвам се.

Тръгнаха заедно.

– Уморена ли сте?

– Не – отговори Вера и изведнъж се сети, че когато сядаше в трамвая, беше мъртво уморена. Но навярно си бе отпочинала, нали? В момента не усещаше никаква умора.

– Искате ли да стигнем до онова дърво, до което не можахме да стигнем вчера?

– Добре – съгласи се тя, но в себе си имаше известно колебание.

– Може би имате някакъв друг план?

– Не, само си мислех за мама. Сигурно тя ще се тревожи.

– Аз бях при нея, търсих ви там. Рече ми, че още не сте се върнала, и изказа тревогата си. Обясних ѝ, че вече няма за какво да се тревожи. Също ѝ казах, че ще ви чакам тук, при трамвая.

– Благодаря ви – каза Вера и очите ѝ го гледаха леко овлажнели от това невъзможно чувство на свенливост и смущение, от което тя не можеше съвсем да се освободи.

– Няма за какво – отвърна той и тръгнаха по вчерашния път, който водеше през ливадите извън града.

Лекарят вървеше вгълбен в себе си, сякаш бе забравил присъствието ѝ. Но сякаш осъзнал се, ѝ рече:

– Извинете!

– За какво?

– Бях се замислил.

– Случва се – усмихна се тя.

– Аз трябваше да отпътувам днес в 10 часа, но не успях. Трябваше да видя едно лице, но не можах. Нямаше я. А аз мисля, че беше там. Никога не ме е лъгало чувството... Бих искал да се лъжа... Вие ще ми пишете дали съм се лъгал – говореше по-скоро на себе си, отколкото на Вера. Понякога ние, хората – спря се той, – се влюбваме в най-неподходящите за нас същества. Виждаме, че това е глупост, но въпреки това...

Вера го погледна. За нея ли говореше? Не. Той вървеше вгълбен в себе си и сякаш разсъждаваше гласно.

– Ясно е и въпреки това... въпреки това... – повтаряше той, като тръгна. – А аз трябваше да ѝ занеса тези книги – обърна се той към Вера и ѝ показа пакета, който държеше в ръката си. – Но нея я нямаше. Не исках да ги оставя, защото бих загубил всякаква връзка с нея... А така ще ги отнесете вие.

– Да – съгласи се Вера.

– Тя от вас няма да се скрие. А би могла и от мен да не се скрива. Тогава не би ми причинила тази болка. А защо чувстваме болка? Защото искаме. Всъщност от нея не исках нищо. Исках само да ѝ давам... Но знае ли някой какво всъщност е човек? Сам не може да се обходи и преброди. Може ли да надниква в своите глбини? Какво не се крие там! Исках да ѝ давам... а може би съм искал и да получа, иначе не бих страдал. Значи бих искал лично да ѝ ги предадете. И после ще ми пишете. Адресът, нейният, е тук – посочи той върху пакета с книги, – а моят ще ви го пиша оттам, след като се установя.

– Непременно ще ги предам лично – рече Вера.

Искаше да му каже няколко думи, с които да разсее насъбралата се в душата му мъка, но не знаеше нито какви трябва да бъдат думите, нито как да ги каже. Ако беше Пенчето, тя би заговорила свободно, би знаела какво да каже. А сега тя само върви и мълчи. Едничкото, което би могла да направи, е да изпълни точно това, което той ѝ възлагаше.

– Ако искате, може да разтворите пакета – заговори той. – Това са книгите, нейните книги, по които учихме заедно. Останали бяха само тези. Всеки ден отивахме да учим в квартирата ми или у тях. Така тя взе изпитите си много добре. Тя е способна, но своенравна... Такова беше и мнението на баща ѝ за нея. А отначало, когато се срещахме случайно или разговаряхме, бе мека, кротка... Аз се учудвах, че спира вниманието си върху мен. Чувствах се недосяган... планинар... А в нея всяка линия излъчваше изящество, красота...

Когато ме покани у тях, още не знаех, че съм я обикнал, защото не бях посмял да погледна в душата си... После разбрах, че съм я обикнал от първия миг, когато я срещнах в коридора на университета. Мислех, че баща ѝ е суров спрямо нея, и го виждах изправен, смръщил вежди да ѝ говори строго за предстоящите изпити, а нейният глас като музика се разливаше из стаята и изпълваше сърцето ми, душата ми, цялото ми същество.

– Татко – говореше галено гласът, – виждаш ли този стар сатир до мен? Той е готов по-скоро да умра, отколкото да не си взема изпитите. Не ми оставя нито една минута за почивка.

– Добре прави – казваше строгият баща, – добре прави. Който иска да се справи с тебе, трябва да е с бич в ръка.

Тогава тя ставаше, обвиваше ръце около шията му, деликатните ѝ пръсти милваха прошарените му коси. Той отмахваше ръцете ѝ, слагаше я на стола и излизаше с думите: „Учи, учи!“ „Тиранин – прозвучаваше в ушите ми гласът като музика.“

Тогава и аз си мислех, че е тиранин. Веднъж нея я нямаше. Бащата беше сам в стаята. Аз също имах някакъв непонятен страх от него.

– Влез – каза ми той, като ме видя на прага на вратата.

Заговорихме. Той подготвяше защита на някакво дело. Очите му бяха дълбоки, но на дъното им сякаш имаше поставен светилник. Аз нямам баща и в този момент си мислех, че ако бих имал, сигурно така би ме гледал, както ме гледаше този човек, докато разговаряхме.

– Знаеш ли – каза ми той – колко усилия ми коства да бъда строг към нея? Тя подкупва и с гласа си, и със смеха си, и с галенето си. Но който я обича, трябва да бъде строг с нея.

Той ми показва пътя, но аз не го използвах. Аз обичам свободата. Баща ѝ ме упрекна, че съм се държал „халтаво“. „Неразумните деца – каза той – трябва да се държат строго, защото могат да направят маса пакости... И тогава ще бъдат отговорни тези, които са им дали свободата.“

А аз мислех, че тя не е дете. Тя е една от най-талантливите от завършилите лекарки. При стажа всички болни я обичаха. Като хванеше ръката на болния, тя можеше да направи най-вярната диагноза. И може би тъкмо затова трябваше да послушам баща ѝ. Но аз не искам да ѝ бъда втори баща. Има си един и той ѝ е достатъчен.

Вера слушаше смаяна. Пред нея се разкриваше една душа и тя стоеше на пръсти на самия ѝ праг, без да посмее да проговори. От цялата си душа искаше да му помогне, да направи всичко, което е по силите ѝ, за да просияят отново тия потъмнели от мъка очи. И без самата да съзнава, каза:

– Аз ще отида при нея... Не може тя да не ви обича... не може...

Младият лекар се обърна към нея и я погледна. „Дете – помисли си той, – ето кой е дете... а тя не е дете!“

– Аз ще отида – отново каза Вера, – ще говоря с нея.

Той се усмихна горчиво, после заговори:

– Ще отидеш и тя ще те приеме. Ще изпълни цялата ти душа, цялото ти същество с музиката на своя глас, с деликатността на своите маниери, и ти ще я обикнеш, както я обикнах и аз... И когато отвориш ръцете си, за да видиш какво си получил от нея, ще видиш, че са празни. Тя може много да ти обещае, но нищо няма да направи. Не, не, тя прави това, което в дадения момент изпълва нейното естество, нейната същност... И когато се насити, отива си със същата свобода, с която е дошла при теб. И ти не можеш да ѝ се сърдиш, защото когато е била при теб, ти е давала с пълни шепи, замайвала те е с изобилието на щастие, с което те е дарявала. Но ти мислиш, че това ще е вечно... А като се събудиш един ден – стаята е празна, птичката е отлетяла. Гледаш я – кацнала е на висок клон и пее. А ти че плуваш долу – какво от това? Тя е направила всичко, което е могла... Когато мисля за нея, не мога да я съдя – направена е от друго, различно тесто. Може би тя е от рода на птиците, а аз – от млекопитаещите... Може би аз съм мечка, а тя – славей. Нима можеш да искаш нещо от славея? Не. Впрочем аз не исках нищо... Само мислех, че тя бе свила в моята рошава глава гнездо и ще ми пее през целия живот... Или даже да не пее, а само така... да нося тази малка птичка на главата си, в душата си...

– Но кой ви пречи да я носите цял живот в душата си? – чу той гласа на Вера. Въпреки че знаеше, че тя е до него, все пак се изненада. Изненада се може би от гласа ѝ, а може би и от думите ѝ.

– Да, ще я нося – поклати той глава с горчива усмивка. – Човек трябва да носи нещо в душата си, иначе ще бъде съвсем пусто.

– Да – прозвуча гласът на Вера. – Това е съвсем вярно.

Той вдигна главата си. Стори му се, че я вижда за първи път. Пред него стоеше младо момиче, което познаваше като дете, готово да се смути, да поруменее, да сведе очи... Как е могло това дете да остане в големия град с такава чистота? Какво ми каза тя, за какво се съгласи? А, да, за пустотата... Но тази пустота ще бъде изпълнена с работа. Той погледна часовника си. Колко много е напреднало времето. Тази вечер непременно трябва да отпътува.

– Ето книгите – подаде ги той на Вера. – Аз ще ви пиша още утре вечер, като пристигна там...

Когато се върна вкъщи, Вера почувства отново ужасна умора.

– Вере – заговори майка ѝ, – идва да те търси онова момче, дете е станало доктор.

– Да, зная. Помоли ме да занеса тези книги на негова състудентка, с която са учили заедно.

– Добре, сине.

– Мамо, утре ще отиваме на Витоша, а нищо не съм си приготвила.

– Има време, ще си приготвиш. Ако искаш, аз ще ти направя нещо.

– Не, не. Ще си взема малко сирене и хляб...

Когато след малко майката влезе в стаята за нещо, Вера бе заспала дълбоко.

– Слава Богу, че всичко се нареди благополучно – наведе се тя да завие неспалото две нощи момиче. – Чедо, чедо – шепнеше майчиното сърце, – да знаеш колко съм се измъчила за тебе тези два дни!

* * *

Вера почука повторно по-силно на вратата.

– Да, влез – чу се слаб глас отвътре, – отворете, влезте!

Вера натисна бравата и откряна вратата. Лъхна я застоял въздух.

– Кой е? – запита гласът отвътре.

– Аз съм, учителката на Данчо.

– А, другарко Димитрова, вие ли сте? Влезте! Аз малко не съм добре.

Вера отвори съвсем вратата и влезе. На голямо широко легло лежеше майката на Данчо, която се приповдигна на лакти като видя Вера, започна да се извинява.

– Аз малко не съм добре и лежа... Извинявайте, че не мога да стана.

– Няма защо да ставате – огледа стаята с недоумение Вера. Всъщност стая ли беше това? Едно легло, едно долапче, печката до вратата, и оставаше само място да може да се отвори вратата. Толкова беше голяма стаята.

– Тук ли живеете? – запита Вера.

– Тук.

– И децата ли?

– И те.

Вера се огледа. Нямахме нито маса, нито стол... Нямахме и място за тях.

– Къде се храните? – запита Вера.

– На леглото. На леглото спим, на леглото се храним, на леглото живеем... Имам малко покъщнина, но няма къде да я сложа. Той взе голямата стая, а ние останахме тук с децата.

Вера не запита кой е той – беше мъжът, бащата на децата.

– Дойдох... – малко неохотно подхвана Вера – за таксата. Закъсняхте с плащането на таксата и директорката ме прати да ви напомня да я платите.

– Не съм забравила, другарко Димитрова, но от няколко дни не съм добре и не можах да отида да си получа аванса. Добре, че съквартирантката ми е добра жена, да довежда децата в детската градина. Иначе не зная какво бих правила. Настинала съм, главата ме боли, а и те деца – викат, скачат върху леглото, пък на мене сякаш чукове ми чукат на главата. От вчера съм малко по-добре. Утре може да отида да си взема аванса и веднага ще платя таксата. Колко лева е тя?

– 24 лева за двете деца. Но вие не се тревожете... Ако нямате сега, аз може да ги внеса вместо вас... И после... като оздравеете...

– О, не – запротестира майката, – аз със сигурност утре ще стана и ще ги донеса. Пък се радвам, че дойдохте. Така... самичка цял ден ми беше много тежко. Днес съм плакала... чувам го – излиза, влиза, няма да отвори вратата да види как живея...

От очите на младата жена бликнаха сълзи. Тя мушна ръката си под възглавницата, извади едно парцалче и избърса сълзите си.

– Не знам къде ми е кърпата – извини се тя... – пък и децата постоянно ги губят, та не мога да се свъртя с кърпа.

– Нищо – помъчи се да се усмихне Вера, – важно е да оздравееш.

– Да, да оздравея... Но ако не са децата, да умра щеше да е по-добре. Толкова съм претърпяла, дете не може повече да бъде. Най-последно ни изпъди и си доведе приятелката в стаята, а нас ето къде ни накара да живеем.

– А защо? – тихо попита Вера.

– Защо ли? „Дотук – казва – живяхме. Не мога повече да те понасям. Не мога повече да живея с тебе.“ А че има деца, хич не иска да знае. А не беше такъв. Прибран човек беше. Премести се уж за по-хубаво на друга работа, а то било заради нея... Но кой да помисли за това, като дотогава живяхме години наред добре... Започна да късняхта, да се прибира късно. Питам го защо? Все на събрания... Скарахме се. Тогава разбрах всичко. Ако ме беше убил, по-леко щеше да ми е... Камък ми падна ето тук на сърцето... и оттогава все ми тежи... „Омръзнала си ми – казва ми, – не мога да живея повече с теб. Ако искаш, остави децата.“ А как ще ги оставя? Ако не са те, да се бях убила десет пъти. За какво ми е този живот повече?

– Добре – заговори Вера, – обикнал друга... но защо...

– Как да е обикнал друга! – изправи се отново на лакти младата жена. – Обикнал друга... Много лесно го казвате, значи оправдавате го. Ами децата? На тези деца им трябва баща. Така се разтурят домовете, така се развалят децата.

– Не, не го оправдавам – малко смутено заговори Вера, – само исках да кажа защо не е оставил голямата стая на вас.

– Защото мъжът се заслепява, той не е човек... Ти си млада още, другарко Димитрова, и не разбираш живота. Мъжът, когато се заслепи от една жена, нищо не вижда. Вижда само нея. Че имал съпруга, че имал деца, не мисли, не разсъждава. Него го влече само едно... Затова ти казвам, че не е човек. Ако е човек, ще размисли... Ще каже: „Чакай да видим в какво се е провинила тази жена, къде ще отидат тези деца? Какво бъдеще им приготвям“. А той: „Не мога да те търпя!“ Защо? Защото друга жена е влязла в акъла му. А къде е тогава човекът да се обуздае, да размисли? Няма го! Жените са лоши, много лоши са станали. Вижда – женен човек, какво се увира в ръцете му. Ама не можел без нея... Утре и нея ще захвърли заради друга. Един човек като навикне да си сменя жените, не излиза на добър край. Едно време баба казваше: „Грях е да погледнеш женен човек“. А то сега гледат да ти го вземат от ръцете. Че имал деца, че имал жена, пет пари не дават. Искат да се намести... Скоро една в завода се хвалеше:

развела го, ама се оженила за него. Не за моя де, за друг. Ех, за такава суровица неокастрена, както казваше едно време баба. Аз съм сирак. Отгледали са ме баба и дядо. Труден живот съм имала. Те бяха добри, но стари. Аз съм работила чуждо и съм ги гледала. Мислех, че като се ожена, може би ще имам по-добър живот... И беше добър, докато не се срещна с тая...

– Защо не се обърнете към „Единната организация“?

– За какво?

– За стаята.

– Не могат нищо да направят. Квартирата била на негово име. Само съдът можел да разреши този въпрос. А откъде пари за съд? На всичко отгоре и се разболях.

– Ще оздравеете – колебливо заговори Вера, – но все пак мисля, че ако се обърнете към „Единната организация“ или към партията, биха му поговорили.

– Първо, той е партиец, и най-важното, кой може да му повлияе, щом неговото сърце е изстинало и към децата, и към мене. Да му говори някой! Че за кого? Че кой може да милее за тях повече от родния им баща?! Не, нищо не му искам аз, нищо! Само да има една сваястна стая за децата. Този закон, който му дава развод, не мога да се обръщам аз към него за помощ.

– Вие мислите, че не трябва да им се дава развод на тия, които го искат, така ли?

– Нищо не мисля вече. Мислих, мислих, по цели нощи не съм спала и съм плакала. Наистина нищо не може да се помогне, когато един човек намрази дома си. И да не му бяха дали развод, пак същото щеше да бъде. Децата се радват, скачат край него, а той не ги поглежда.

– Сега не помага ли за издръжката?

– Осъден е да помага, но досега нищо не е дал.

– Аз ще внеса сега таксата... А после, като оздравеете...

– Ах, другарко Димитрова, че защо? Утре или в други ден, вярвам, ще мога да отида да получа... И веднага ще ви ги дам...

Вера бе хванала дръжката на вратата, но после се спря.

– Ако го потърсим по телефона... Да кажем на касиерката в службата му, че не е платил таксата на децата си?

– Както искате – усмихна се горчиво младата жена. – Но да не си помисли, че аз съм ви накарала.

– Не, няма, ще говори директорката. Все едно, че не знаем, че се е отделил. Всъщност откога сте разведени официално?

– От три седмици.

– Добре, вие не се тревожете за таксата, ще я вземем от него. Гледайте само да оздравеете.

– Много ви благодаря, другарко Димитрова... Ами нямам с какво да ви почерпя.

– Оставете! – махна с ръка Вера. – Когато оздравеете, тогава...

– Децата днеска са добре, нали?

– Да.

– Храниха се добре?

– Да.

– Ех, добре, че са там, че имат добра храна, защото аз тук сега нищо не мога да им приготвя. И на вас много благодаря, че наминахте да ме видите.

– Моля – каза Вера и като се сбогува, излезе на улицата.

Вървеше с потиснато чувство. Какво можеше да се направи за тези деца, за тази майка? Нищо! Децата бяха приети в детската градина, майката трябваше да оздравее и нищо повече. Съдът сигурно ще разреши въпроса за стаята.

Слънцето грееше, но тягостното чувство от посещението не я напускаше. Колко скоро бе побързал този човек да доведе в такова близко съседство с майката и децата новата си избраница!

Някои я потупа леко по рамото. Вера трепна.

– Уплаши ли се? – чу тя весел глас.

– Стреснах се. Бях се замислила – отвърна Вера на засмяното, стоящо пред нея момиче.

– Ти вечно си замислена. Какво всъщност мислиш?

– Все има за какво.

– Има, ако мислиш. Ако не мислиш, нищо няма. Да те запозная с моя приятел...

Вера едва тогава забеляза висок, слаб, рус момък, който стоеше на две крачки от тях. Тънките кокалести пръсти хванаха ръката на Вера и тя чу едно име, което не запомни.

– Вера беше една от най-силните ученички в класа – усмихнатата девойка така я представи на приятеля си.

– А ти – усмихна се той – най-слабата, нали Донче?

– А, имаше и от мене по-слаби.

– Всъщност ти, Донче, би била една добра ученичка ако... – не се доизказа Вера.

– Ако? – усмихнато повтори младежът.

– Ако нямаше такова сърце – добро, отстъпчиво...

– Това е точно така, Вера. И какво мислиш, този защо е тръгнал с мене? Защото сърцето ми е отстъпчиво. Не мога да мисля, да понасям, че другият човек страда.

– Да, това е хубаво – като на себе си рече Вера.

– Кое? – запита девойката.

– Да не причиняваме страдания на другите.

– А те да не мислиш, че държат сметка за това?

– Кои те? – запита младежът.

– Ти и твоите подобни, то се знае кои – погледна го Дончето.

– Вечно ние сме виновни – придоби минорен вид момъкът.

– Я не се преструвай! – плесна го момичето по ръката.

Вера отведнъж съзря пакета, който държеше в ръката си. Едва сега се сети, че трябваше да го отнесе на приятелката на д-р Делянов, и рече:

– Донче, ще ме извиниш, но трябва да ви оставя, защото имам да нося тези книги на едно място.

– Добре, добре – съгласи се момичето, – само ако видиш мама, не ѝ казвай, че си ме срещнала – и тя направи лек знак с окото, което значеше, „че не си ме видяла с кавалер“.

– Няма да ѝ кажа.

Вера се сбогува с двамата. Високият усмихнат момък хвана Дончето под ръка и кимна с глава на Вера.

„Какво стана с това хубаво, добро момиче? – помисли си Вера. – Впрочем тя и сега е хубава, а може би е и добра...“ Вера си спомни детинството им. Нямахме пострадало животинче в квартала, което Дончето да не прибере, да не превърже и лекува. Ако тя излезеше с филия, намазана с мармалад, на улицата, всеки можеше да ѝ я вземе, стига да каже: „Донче, умирам от глад“. Майка ѝ неведнъж се бе карала с махленските момчета, които, знаейки добрината ѝ, си правеха разни шеги с нея.

В училището Донка беше добра ученичка, но бе едно от най-красивите момичета в класа и момчетата ѝ оказваха особено внимание. После в по-горните класове тя изостана с уроците. Баща ѝ почина внезапно от сърце и Донка напусна училището не

толкова, защото майка и не би отделяла последните си стотинки, за да я издържа, но защото успехът ѝ вече беше съвсем слаб. Бяха дошли приятелите...

Вера се изкачи по широкото стълбище на втория етаж и позвъни. Никой не се обади. Пак позвъни. Същото мълчание. Нямаше ли никой? Погледна пакета, прочете отново надписа, прочете месинговата табелка с написаното име на стопаните на апартамента и пак позвъни. Изглежда, че ги нямаше...

– Ще позвъня още един път – помисли си Вера и позвъни четири пъти последователно. Вратата отведнъж се отвори и Вера леко се изненада, като видя младо момиче в дълъг пенюар от червена коприна.

– Вие ли сте Емилия Попова?

– Аз съм – отвърна момичето с пенюара. – Какво обичате?

– Изпрати ме д-р Владимир Делянов да ви донесе тези книги.

– Добре – посегна момичето към пакета, но Вера не ѝ го даде и продължи:

– Той много е искал да ви види, даже е отложил с един ден пътуването си, но не е успял да се срещне с вас, за което много съжалява. Аз му обещах...

По лицето на Емилия се плъзна лека усмивка и черните ѝ бадемови очи се спряха с интерес върху Вера. После отведнъж рече:

– Влезте! – и отвори широко вратата.

Вера се намери в богато уреден хол. На една от стените имаше голяма библиотека от червено дърво. По другите стени бяха накачени художествени картини с хубави рамки. До дивана бе отворено пиано. „Може би тя бе свирила – помисли си Вера – и затова не ме е чула, когато звънях“.

– Защо звъняхте четири пъти? – запита Емилия.

– Така... това беше за последен път. Аз винаги си броя до четири, когато нещо не ми върви.

Емилия пак се усмихна и посегна към кутията с цигари, които стояха до месингова пепелница, изобразяваща конска глава, заобиколена с подкова. Извади цигара, после като че се сети нещо и поднесе на Вера кутията.

– О, не, аз не пуша.

Тогава Емилия седна на кожения фотьойл срещу Вера и запали цигара. Отметна леко главата си назад и като изпусна през тънките си ноздри дим, спря погледа си върху Вера, която в това време си мислеше: „Наистина е много хубава. Особено усмивката ѝ“.

– Вие къде живеете? – запита Емилия.

– В покрайнините на града.

– Навярно оттам познавате Владимир?

– Да, когато той живееше в съседна на нашата къща. Тогава аз бях малка, а той – студент първа година.

– А сега е лекар – усмихна се Емилия и в очите ѝ имаше някакви игриви пламъчета. – А вие?

– Какво аз?

– А вие сте?

– Детска учителка.

– Прекрасно! Това навярно е най-хубавото нещо на света. Детска учителка! Това е музика, песни, приказки, игри. Ах, Боже мой, защо не станах детска учителка, цял ден бих лудувала с малчуганите. А аз учих до затыпяване. Шест години учих, и то как!

– Защо? Да учи човек е много хубаво – каза Вера.

– Хубаво е, но отдалече. Знаете ли какво са ми коствали изпитите? Но да не говорим за тях – махна Емилия с ръка. – Навярно е прекрасно да бъдете всред деца.

– Хубаво е!

– Сигурно ви обичат.
– Да. Децата изобщо обичат.
– Обичат – повтори като ехо Емилия, пускайки кълба дим. – А вие обичате ли професията си? – обърна се отведнъж към Вера.

– Да.
– Вие сте щастлива.
– Вие не обичате ли вашата професия? Аз мисля, че човек да е лекар е нещо голямо, велико, хуманно. Още повече, ако лекарят е способен като вас и пациентите го обичат.

– Обичат – повтори пак Емилия, – обичат... Но ако вие не ги обичате?
– Наистина това е голямо нещастие.
– Кое?
– Гдето не можете да ги обичате.
– Кои?
– Хората.
– Аз се отегчавам от тях.
– Тъкмо защото не ги обичате.
– За какво да ги обичам?
– Когато човек обича, не пита за какво обича.
Емилия запали нова цигара и загаси първата.
– Не трябва толкова много да пушите – забеляза Вера.
– Това е едничкото, което обичам – усмихна се Емилия и хубавите ѝ бадемови очи като две живи същества се спряха с интерес върху Вера.

Отведнъж се чу звъненето на звънеца. Вера трепна. Емилия само всмука по-дълбоко от цигарата си. Последваха четири последователни позвънявания. Бадемовите очи на Емилия за миг се притвориха, по челото от слонова кост премина сянка, черните буйни коси легнаха върху облегалката на фотьойла.

– Няма ли да отворите?
Емилия пусна кълбо дим през тънките си ноздри.
– Почва да ме отегчава.
– О, не е хубаво така. Вие трябва да бъдете поне човечна към хората, които...
– Които? – присвиха се бадемовите очи.
– Които ви обичат.
– Откъде знаете, че ме обичат?
– Зная. Има неща, които се знаят, без да се казват.
– Вие все ли сте човечна?

Вера за миг пребледня, а после страните ѝ пламнаха. Емилия я гледаше през дългите си клепки.

– Да, гледам да бъда човечна. Старая се да не събуждам надежди в един човек, когато няма да мога да ги оправдая.

– На колко сте години?
– На двайсет. Преди две седмици започнах двайсет и първата.
– Кой ви е научил на тази мъдрост? – усмихна се Емилия.
– В живота винаги има откъде да се научим на нещо добро, ако изобщо искаме да се учим.

– А ако не можем?
– Това е голямо нещастие.
– За кого?
– За вас.
– И все пак ми върви – усмихна се изведнъж Емилия.

- Не ви ли е мъчно, когато причинявате страдания на тези, които ви обичат?
- Правя всичко, което мога за тях. Но когато не мога?
- Вие се отдалечавате.
- А защо трябва да ги лъжа?
- Но не е ли нечестно, когато създавате у тях известни надежди, които после не оправдавате?
- Аз не създавам у никого надежди. Ние сме жадни... Любовта е извор, от който пием и двамата. Аз пия и се насищам, те пият и не се насищат – само там е разликата.
- Защо тогава започвате отново?
- Как отново?
- Щом сте се наситили, защо започвате отново с друг младеж?
- Та нима е речено, че трябва цял живот да пия от извора на любовта само с един човек?
- Това е много страшно. Вие си подготвяте много страдания.
- Вие сте странно момиче – усмихна се Емилия. – Животът е такъв – или аз ще страдам, или другите. Но дотогава, докато мога да избегна страданието, защо да не го избегна?
- Да обичате дълго време един човек, вие това ли наричате страдание?
- Почти!
- Днес бях при една майка на наши две деца. Нейният другар изглежда мисли като вас и я е изоставил с двете деца. И знаете ли в каква стая ги заварих? Колкото да се помести едно широко легло, върху което живеят тримата – майката с двете деца. А бащата отишъл да пие от извора на любовта, както вие се изразявате, с друга жена.
- Да, случват се такива неща. Затова човек не трябва да бърза да се обвързва, да се жени, да ражда деца. Децата са един излишен товар.
- Но когато двама души се обичат, децата са радостта в този дом.
- Твърде мимолетна радост и безкраен низ от грижи.
- Когато човек се грижи за този, когото обича, това пак е радост.
- Много сте старомодна. Напомняте ми стари антични романи, в които героинята се грижи за своя болен любим, като жертва младостта си, живота си. Това е вече отживяло, ние сме отишли много напред. Това, което е обич, е една капчица, която подслажда устните само за миг, а всичко друго е глад, разбирате ли, глад! Но вие сте още много млада и не знаете, че този глад е неутолим. Там е щастието и нещастieto на човека.
- Може би е така, но мисля, че ако човек обича или е обичал, не може да говори така, нито пък би постъпил така... като вас.
- Емилия я погледна с леко присвити очи. Това момиченце ѝ се виждаше много оригинално.
- А как би постъпил? – усмихна се тя.
- Отново се чуха четири последователни извънявания.
- Би отворил, когато му звънят, и не би оставил хората да се лутат по улиците, изтръпнали от мъка.
- Искате да му отворя ли?
- Разбира се.
- Добре – стана Емилия и излезе от хола. След малко се върна заедно с един млад, хубаво облечен човек.
- Дими, запознай се с това останало от века на баба ми момиче. Само не знай къде е расло, та днешният прогресивен свят не му е повлиял.
- Ангелов – поклонил се пред Вера влезият.
- Димитрова – прошепна Вера.

– Разговаряхме върху любовта – седна на фотьойла Емилия.
– Интересна тема – посегна Ангелов към цигарите, сложени на масичката. –
Между другото да ти кажа, че съм взел билети за опера.

– За кога?
– За тази вечер.
– Защо не ми се обади по-рано?
– Звънях няколко пъти по телефона, но не можах да се свържа. Защо, заета ли си?
– Няма значение, ще дойда.
– Аз трябва да си ходя – стана от креслото Вера.
– Мислех, че ще продължим интересния разговор.
– Ако се случи някога да се видим...
– Сигурно ще се случи. Вие пак ще дойдете, ще ви чакам. Въпреки тази старомодност във възгледите вие ми поддържахте ободряващо. Искам да ви видя пак. Ако се запознаете с баща ми, той ще ви хареса много. О, ако аз бях като вас, той щеше да бъде щастлив. Бедният ми татко! Но защо на бащи като него се раждат дъщери като мен?

Вера се сбогува с Ангелов и тръгна към вратата. В коридора Емилия я спря.
– Струва ми се, че вие не свършихте вашата мисия, за която дойдохте.
– Излишно е.
– В какъв смисъл?
– Вие сте изгубена за него. А той толкова много ви обича. Все пак трябва да му пишете. Той вече ви е писал, нали?

– Да.
– И не сте му отговорили?
– Нямах време.
– Трябва да намерите. Не го лъжете, пишете му само няколко реда така, приятелски...

– Мислите ли, че той би се задоволил с това?
– Щом нямате време за повече...
– Шегувате ли се?
– Сама казахте това преди малко. А и аз виждам, че сте заета.
– С какво?
– Ще ходите на театър.
– Това ли искахте да кажете?
– Не.
– Изкажете се!
– Няма ли да се оскърбите?
– Не ми го казвайте, защото искам пак да се видя с вас.
– Вие подкупвате хората с вашата добрина, а защо не постоянствате в това?
– Считате, че съм ви подкупила?
– Да.
– Не. Такъв ми е нравът.
– Виждам и затова човек трябва да бъде още по-предпазлив.
– Вие сте умно момиче, а аз обичам умните хора.
– За да ги изоставите после като него?
– Като кого?
– Д-р Делянов...
– Влади ли?
– Да.
– Той изисква от мен това, което не мога. Да отида на село... В никакъв случай!

- Щом не го обичате...
- А той като ме обича, защо не остане тук?
- Защото е пратен там... назначен е там.
- Еми! – чу се гласът на младия човек от хола.
- Идвам – отговори Емилия.
- Сбогом! – протегна ръка Вера.
- Довиждане. Искам пак да се видим.

Вера не каза нищо. Тя си спомняше какво бе казал бащата на Емилия: „Човек трябва да бъде твърд, дори суров към нея, ако ѝ мисли доброто”. Д-р Делянов не бе имал тази твърдост и затова бе я изгубил. Наистина ли само заради това я бе загубил? Тя беше много хубава и в живота си не беше изпитвала никакви лишения... И при това не е глупава... – мислеше си Вера, слизайки по широките стъпала.

На улицата тя попита една млада жена за часа. Беше пет следобед. С Мишо щяха да се срещнат в шест и трийсет, за да отидат на кино, което започваше в седем.

– Тъкмо ще имам време да напиша писмо на д-р Делянов – помисли си тя и бързо тръгна към градинката пред Народния театър, където се бяха уговорили с Мишо да се видят.

Вера бе получила писмо от младия лекар предния ден, в което набързо ѝ пишеше, че е пристигнал на местоназначението си. Даваше точния си адрес и очакваше нейния отговор. А какво щеше да му отговори тя?

В градината скамейките бяха почти пълни с насядали по тях хора. Тя повървя по алеята точно пред театъра и видя една скамейка, на която седяха две стари жени, а край тях играеха две момиченца.

– Мога ли да седна? – попита Вера жените.

– Седни – отговори едната и пак се обърна към съседката си, за да слуша това, което ѝ говореше.

Вера започна да пише:

Д-р Делянов,

Днес ходих да занеса книгите. Другарката Емилия ме прие много добре. Наистина тя е прекрасно същество. Разговаряхме хубаво. Харесаха ми много усмивката ѝ, очите, особено челото. Пък изобщо в нея всичко е хубаво. Приятно е на човек да я гледа и да разговаря с нея.

Вие ми бяхте разрешили да разтворя пакета с книги и аз си позволих да оставя една от тях – не от тези, които сте учили, а *Ел хеким*, която намерих между тях. Днес забравих да кажа на Емилия, че съм задържала тази книга, но понеже тя беше много любезна, пожела пак да се видим. По телефона ще ѝ обадя, че съм задържала тази книга, и ще ѝ я занеса, когато я прочета.

Аз никъде не съм пътувала, освен до Витоша, и си мисля: кой знае колко ли е хубаво да се пътува. Може би вие сте на някакво много красиво място.

Ако не бе мама, аз също бих искала да отида някъде другаде из България на работа. Това лято сигурно ще отида някъде, но и аз още не зная къде. През август ще бъде първият ми отпуск, откакто съм постъпила на работа, и отсега се радвам, че може би ще видя морето или пък някоя друга планина освен Витоша.

Ако ми пишете нещо да кажа на Емилия или пък ако мога да ви услужа с друго, ще го направя с най-голяма радост.

С поздрав: Вера

Старите жени станаха и си тръгнаха. Вера препрочете писмото, но никак не ѝ хареса. Но какво да му пише? Искаше да го зарадва с нещо, но с какво? „Довечера ще

го препрочета, ще го направя по-свързано, когато го преписвам“ – помисли си Вера и сгъна написания лист. В това време край нея мина момичето с тъжните очи, което бе видяла веднъж да минава, когато бе с Мишо. Пак поиска да си спомни откъде и как познава това момиче, но не можеше.

– Свободно ли е мястото? – посочи момичето скамейката.

– Свободно е.

Момичето седна и погледна часовника си.

– Колко е часът? – запита Вера.

– Шест.

Вера извади книгата *Ел хеким* от чантата си и започна да чете. Съседката ѝ също отвори дебела подвързана книга. Но когато Вера отваряше нова страница, забеляза, че момичето не четеше, а бе спряло тъжния си поглед върху нея. Но в следния миг сведе очи към книгата.

След малко Вера несъзнателно се обърна назад и видя Мишо зад храстите. Тя веднага стана и тръгна към него.

– От три минути чакам да се обърнеш – заговори той.

– Защо не дойде на скамейката?

– За да не смутя разговора ви.

– Ние не сме говорили.

– Никак?

– Никак. Защо?

– Защото ми е странно две жени да се съберат на едно място и да не разговарят.

– Не. Тя само ме запита дали е свободно мястото до мен, а аз я запитах колко е часът.

– Ето, че сте разменили няколко думи.

– Но това не е разговор.

– Добре, добре, да вървим, за да не закъснеем – и Михаил ускори крачките си.

– Защо? Колко е часът?

– Шест и двацет.

– Но до 7 има още 40 минути.

– Нищо. Ние да сме навреме.

– Добре – съгласи се Вера и също ускори крачките си.

След малко Михаил намали хода си и каза:

– След киното няма да мога да те изпратя, защото трябва веднага да се върна у дома, за да уча.

– Разбира се, че да учиш е по-важното. Пък и не е необходимо да ме изпращаш.

– За тебе не е, но за мен – много – и той хвана ръката ѝ и я стисна в своята.

– Какво ти е? – запита го Вера.

– Защо?

– Не си спокоен. В ръката ти има нещо особено, като че ли не си спокоен.

– При това положение, в което съм, не мога да съм спокоен.

– Да, наистина имаш изпити, а отиваме на кино. Но ти знаеш, че аз не държа на това.

– Ти изобщо си едно малко глупаво момиче, което не държи на нищо, а аз държа на всичко – стисна отново пръстите ѝ той.

– Знаеш ли – издърпа си Вера ръката от неговата, – че имам писмо от Маргарита. Сключили брак с Евгений.

– Знам, той ми писа. Похвали ми се, но неговата работа е по-друга. Първо, той завърши миналата година, взе си държавния изпит и е свободен. После, той няма тия главоболия, които аз имам.

- Родителите ти?
 - Само те да са! Всичко се е струпало на главата ми.
- Вера го погледна учудено.
- Хайде, врабче – хвана ѝ той ръката отново, но тя леко я издърпа.
 - Ето, това не ти харесвам – ядоса се той, – не даваш човек да те пипне.
 - Не ми е удобно... толкова хора минават.
 - Хора минават, та какво от това? И те са като нас. Тук имало хора, другаде пък – защото няма хора. Не мога да те разбера!
 - А аз съвсем другояче чувствам нещата.
 - На тебе ако би останало, сигурно не би искала даже да се видим.
 - Не, напротив, радвам се, когато те виждам.
 - И само толкова?
 - И това е извънредно много.
 - И така винаги само ще се радваш? Това ли е за тебе животът?
 - Не, искам да чета, да уча, да придобия знания, за да мога да бъда полезна на хората.
 - Искаш да си полезна на хората, а не искаш да бъдеш полезна на един човек, който е край теб.
 - Помагам ти с това, което мога.
 - Какво например?
 - Оставям те свободен да учиш, да си вземеш изпитите, да не влизаш в конфликт с родителите си.
 - А ме оставяш да влизам в конфликт със себе си. Аз трябва да бъда единен, разбери, а сега съм раздвоен. Ако продължава така, може би ще трябва да се разделим.
- Вера потръпна при тази мисъл, но като въздъхна дълбоко, рече:
- Добре.
 - Значи съгласна си да се разделим?
 - Щом е за твое добро...
- В този момент точно пред тях прекоси момичето, което бе седяло на скамейката при Вера.
- Довиждане тогава – каза Михаил и тръгна с бързи крачки в същата посока, накъдето бе отминало момичето. Настигна го и продължи нататък.
- Вера се спря вдървена на тротоара. В първия миг искаше да го извика, но после стисна устни и продължи да стои с притворени очи. Когато ги отвори и тръгна, сблъска се с един млад човек. В първия момент той я изгледа смръщено, но после се усмихна и рече:
- Помислих ви за сляпа, а то на такива хубави очи, в които има сълзи, всичко се прощава.
 - Извинете – каза Вера и продължи да върви с наведена глава. Стискаше зъби, за да спре бликналите в сърцето ѝ сълзи, та да не отидат в очите ѝ.
 - Трябва да мисля за нещо друго – казваше си тя, – за да не плача. – Ах, да, щяхме да ходим на кино. Билетите са в мен, ще отида сама. Какъв филм щяхме да гледаме? Всъщност няма значение кой е филмът. Само да гледам нещо.
- При удрянето на звънеца за започването на филма Вера си подаде билета. В същия миг вътре се втурна Михаил. Очите на Вера проблеснаха. Тогава разбра, че все пак го е чакала до последния момент. Той я дръпна за ръка и двамата влязоха, преди да заключат вратата.
- След свършването на филма Михаил каза:
- Ще те изпратя до вас и веднага ще се върна.
 - Нали щеше да учиш?

– Има време.

Вера го погледна. Ясно се виждаше, че Михаил бе неспокоен, нервен и затова тя замълча. За да учи, трябва да бъде спокоен. Нямаше смисъл повече да го дразни.

– Добре – съгласи се тя, като въздъхна.

– Защо въздишаш?

– Така, без да искам.

В трамвая мълчаха, всеки владен в мислите си. Като слязоха и отминаха няколко крачки, той искаше да я хване под ръка.

– О, не! – каза тя и се отдръпна.

– Сега поне е тъмно, кой ще те види?

– Не, не мога.

– Добре, хайде да вървим като дървета, а не като живи хора.

– Всички живи хора не вървят под ръка.

– Които не се обичат.

– Обратното. Татко е обичал мама и...

– И зная какво ще ми кажеш. Вече си ми го разправяла. Но тогава времената са били други. То е като да четеш стар роман.

– Цяла година я е обичал и едва когато са се сгодили, можал да я целуне с върха на устните си.

– Не се шегувай по този начин, защото ме огорчаваш.

– Защо се огорчаваш? Защото баща ти не е смеел да целуне майка ти, когато я е обичал?

– Ти сигурен ли си, че ще се ожениш за мен? – спря се отведнъж Вера.

– Кой може да е сигурен за това, което не е днес, а утре. И после – що за въпрос?

– Защото така се развъртават хората. Днес се целуват с един, утре с друг. Щом не си сигурен, ще се целуваш, когато си сигурен.

– За Бога – прокълтя смехът на Михаил, – кой те учи на тия старомодни идеи?

– Животът. Всички вие ме мислите за малка, но аз гледам това, което е около мен.

– И като гледаш, какво видя?

– Много неща.

– И реши да се ожениш за мене?

– О, не!

– Или да не те целувам, докато се ожения за тебе? – в гласа на Михаил имаше лека ирония.

– Не и това – каза Вера външно спокойно, но в нея всичко трепереше.

– Тогава? – засмя се Михаил и отведнъж прегърна и целуна Вера. – Няма значение, че не сме сгодени – продължи смеешком се той, – така даже е по-приятно!

Вера нищо не каза и тръгнаха мълчаливо. При светлината на следващата електрическа лампа Вера забеляза жена, носеща две кошници.

– Това е леля Станка – каза тя. – Ще си отида с нея, за да ѝ помогна. Довиждане.

– Довиждане, Вера – стисна ръката ѝ Михаил.

– Сърдиш ли ми се?

– Не.

– Ти си добро момиче, макар и старомодно.

Вера не чу думите му, защото се бе затичала да настигне старата жена.

– О, Вере, ти ли си?

– Аз съм, лельо Станке.

– Къде си била?

– Ходих на кино.

– Пък аз ходих да пера в пералнята. Насъбрали се бяха коджа дрешки на децата. Нали Ането не може с това сърце... А децата трябва да се гледат...

– Пусни кошницата на мене.

– Ами ще ти тежи, мари сине.

– А на тебе няма ли да тежи?

– Ех, аз съм свикнала.

– И аз ще свикна.

– Да не дава Господ да свикваш. Пък знаеш ли, Вере, така... вървя и си казвам: „Ей, Господи, да има поне едната кошница кой да ми поеме“. И ето че ти дотърча. Господ да ти дава здраве, Вере!

– Как е така Ани?

– Как е... никак не е добре.

– Върна ли се от болницата?

– Върна се, ама все трябва да почива. А децата – палави, да са живи и здрави...

Пък всичко искат. Ех, благодаря на Бога, поне те да са здрави.

– А баща им нищо ли не дава?

– А, дава, дава по някой път. Той се ожени пак.

– Научих.

– И като беше Анито в болницата пак идва той, беше с нея... Добра жена ми се видя. Пък и за Нова година им донесоха подаръци. Ането пак беше тогава в болницата.

– Няма ли подобрение?

– Има. Докторите казват – има. Ама сърцето като се разбие веднъж, мъчно се лекува. Казвах ѝ на времето: „Не е за тебе това момче“. Ама тя не слуша. Роди едно дете, че после още едно... Мислеше, че децата ще го задържат. А то... е, няма какво. Тая, новата, деца няма. Гледам, хубаво се отнася с децата. Ама аз на Анито не съм казала, че е идвала де с баща им. А децата му се радват. Ех, нека да имат и те на кого да кажат „тати“.

Вера слушаше мълчаливо. Каква хубава беше тази така Анчи, а последния път, когато беше я видяла, преди да я отнесат в болницата с бърза помощ, едва я позна. Смалила се бе, жълта, слаба. Навярно леля Станка си е мислела, че може така Анче да умре, пък тя е вече стара... Кой ще гледа тези деца... Затова е приела съпругата на баща им добре...

Вера занесе кошницата до къщния праг.

– Да си жива и здрава, Вере. Бог да те благослови.

– Благодаря, лельо Станке. Лека вечер и поздрави така Анчи.

– И ти носи много здраве на майка си.

– Благодаря.

Вера се затича по улицата. След няколко минути се прибра вкъщи.

– Мамо, ти вечеря ли? – запита Вера майка си, след като я поздрави.

– Не съм.

– Нали ти казах, че ще закъснея. Трябваше да вечеряш.

– Не ми е сладко да ям самичка.

– Не ти е сладко, ама и на мен няма да ми е сладко, като зная, че си гладувала заради мене.

– Ами, гладувала! То и дин вечер не ми се яде. Ами ти се прибирай вечер по-рано, че бати ти се сърди. Два пъти е идвал да пита дали си се върнала.

– Нали ти казах, че ще бъда на кино.

– И аз това му думам, но той не харесва тоя Мишо.

Вера замълча, само дълбоко въздъхна.

– Има писмо от така ти – заговори майката.

– Е, какво пише?
– Какво ще пише? Не смее да пише, че сама си взе тая беля на главата.
– Ех, мамо!
– Какво „мамо“. Като че ли тук момците се бяха свършили, та побегна с него.
– Ти никога няма да й простиш за това побягване. Нали го обича?
– Обича! Десет години оттогава, не я пуска поне веднъж да дойде да се види с майка, с брат, със сестричка. Десет години, помисли си това!
– Но нали ти все й беше сърдита?
– Сърдита! Има сърдене и отсърдване. Но той не бе човек!
Майката отведнъж се разплака.
– Защо плачеш сега? – приседна до нея Вера.
– Мъчно ми е, затова. Две деца роди, родила е сега трето, сама-самичка там. Чуждите хора край нея, а аз, майката, да стоя надалече, да не мога да я видя!
– Нали те каниха толкова пъти, защо не отиде?
– Канят ме, а защо той не я пуска тука да дойде? Пустата му ревност! Няма кой да я грабне с три деца! Изгори ми душата. От ръцете ми грабна първото дете! Така ще умра, без да я видя!
– А защо не отидеш да я видиш? Сигурно пак те канят!
– А на кого ще оставя тебе?
– Аз съм голяма вече!
– Голяма си, много си голяма. Да отида там, че съм да не ме хваща, да мисля все за тебе тука.
Вера се засмя.
– Какво се смееш? Не знаете как гори сърцето на майката за всички. Като съм тук, мисля за нея; ако отида там, ще мисля за тебе, за бати ти, за Пенка, за детето.
Вера пак се засмя и започна да чете писмото.
– Е, бате Стойчо станал председател на ТКЗС – каза тя.
– Нека стане, ама защо не пуска детето ми да дойде поне един път да го видя. Отведе я вдън балканите. Да беше барем по-близко... Но то не е толкова до далечното, ами той не иска да я пусне!
– Е, щели да кръстят бебенцето на тебе!
Майката се разплака отново.
– Да го кръстят. Нарочно той е предложил това, да й замаже очите!
– Мамо, какво ти е тази вечер?
– Мъчно ми е, не виждаш ли?
– Вместо да се радваш, ти...
– За какво? Че чедото ми е там сам-саминко? Кой знае как преживява...
– Нали винаги пише, че е добре!
– И да й е лошо, няма да пише!
– А какво казват хората, които са идвали оттам? Живеят добре!
– То защото са добре, затова и тя забрави майка си!
– Милата ми майчица – погали си Вера главата до нейната, – нещо й е кривичко.
Ама да знаеш, това лято може с тебе да им отидем на гости.
– Кракът ми няма да стъпи там, докато той не я пусне да дойде тука.
– Аз пък сама ще отида. Щом си взема отпуската, ще ида. Още тази вечер ще й пиша и ще им честитя бебенцето. Ще си взема обиколен билет и ще се отбия при тях за няколко дни. После ще отида да видя морето и ще се върна.
– То ако е за обиколен... е по-друго! Ама само така... у тях да отида...
Вера се усмихна и започна да пише писмото.

– Пиши на кака ти много здраве и да се гледа добре. Пък за обиколния и аз имам спестени от пенсията на баща ти... И не се прави, че не чуваш какво ти казвам.

– Добре, майчице – разсмя се Вера. После каза сериозно: – Нали сме говорили, че през първата отпуската ще отидем някъде заедно.

Лицето на майката се проясни. Набралата се болка по неவிжданото от толкова години чедо се разнесе и тя, като въздъхна, рече:

– Ех, само да е живот и здраве!

* * *

– Верааа, хайде, тръгваме! – чу се високият плътен глас на Юлия и след миг, отворила вратата, тя се изправи на прага стройна, хубава.

– Имам още едно дете – каза Вера и посочи момченцето, седнало на столчето, държащо едно конче.

– Тази жена и друг път е правила така. Не идва да си вземе навреме детето.

– Да, случвало се е.

– Седем часът е вече, всички деца си отидоха. Жените ще затварят.

Вера стана, погледна детето. То седеше с наведена глава.

– Ще трябва да го отведе в дома им – приближи се Вера до Юлия.

– Ама и това ми било майки – пламна Юлия, – да карат да се измъчват така децата! И аз имам няколко такива майки... Ще ходят да си напазаруват, а на децата се изтерзават сърцата от чакане. Аз си отивам, Вера, довиждане.

– Неди! – обърна се Вера към момченцето, след като каза „довиждане“ на Юлия. Детето вдигна главичката си и тя срещна големите му черни очи, гледащи тъжно. – Неди, майка ти на работа ли е до късно?

– Не зная, другарко.

– А татко ти къде е?

– Не зная, другарко.

– Другарко Димитрова – отвори вратата една от прислужничките, – ние свършихме работата и си тръгваме. Ще заключваме.

– Хайде, Недко, да вървим – погали главичката на момченцето Вера.

Детето стана.

– Облечи се, обуй се и когато си готов, ще излезем заедно. Ще те заведа у вас.

Детето погледна продължително учителката си и излезе. Вера смени пантофите и работната си престилка, облече шлифера си и зачака детето.

– Много ми е жал за тия деца, дека остават за най-после – приближи се прислужницата към Вера. – Докато са всичките заедно, скачат, играят, а после седнат сами и се опуйчат. Жално ми е! А де ходят тия майки, та не дойда да си прибират овреме децата? Ами така да ги карат да се мъчат! Колко пъти съм ги гледала – седят тъжни и чакат!

Недко си обу обувките и се изправи. Вера му помогна да си облече дрешката и го хвана за ръка.

– Ванке – провикна се прислужницата към колежката си, – хайде, тръгваме си.

– Идвам – показа се от гардеробната Ванка и всички излязоха.

– Ти ли ще водиш Недко, другарко Димитрова? – запита Ванка.

– Аз.

– Добре, че престана дъждът, а преди както валеше силно...

– Ех, майски дъжд, потребен е. Всяка капка е злато – каза авторитетно другата прислужница Кина. – Аз оттук си отивам. Довиждане.

– Аз ще повървя с вас къде Недкови – рече Ванка.

– Лелята ще ни прави компания, нали, Неде? – погали го Вера по страничката.
Детето кимна с глава, без да проговори.

– Мъчно му е на детето – подхвана Ванка, – много ги жалия такива деца. По-рано работих в една далечна детска градина. Ходи се дотам с автобус. Имаше и седмична група. Ама изпренадявах се децата в съботния ден. Всеки ден ме питаха: „Лельо, колко дена остават?“. Аз им показвах на пръстчетата. Като останеше едно пръстче, цял ден горките чакаха майките си. Помня една зима, тогава нямаше много електричество и се случваше да палим лампи, свещи... Докато са всичките, децата играят... Но като почнат да идват да ги вземат, се разтревожат. Всяко чака да дойде майчицата му да го вземе. Милите рожби, ожалвала съм ги! На такова място беше градината, че се виждаше от прозорците кога пристига рейсът. Помня, бяха останали пет-шест деца. Вътре гореше газена лампа, не беше много светло и те, залепили се на прозорците, гледат навън. Като засветят фаровете на автобуса, разскачат се, мислят – идват майките им. Наистина дойдоха и взеха две от децата. Останаха три. Учителката искаше нещо да ги заиграе, но те се повъртяха, повъртяха – и пак се залепиха за прозорците. Отново се зададоха фаровете. Пак затуптяха сърцата на малките агънца. Взеха още две от децата. Остана само едно като този Недко, само че се казваше Радко. Нямаше баща горкото, само майчица си имаше. Няма да го забравя това дете: от прозорец на прозорец. Изхвъркна му сърчицето... Учителката го взе на коленете си, заприказва го.

– Раденце – говореше му галено, – нали ме обичаш?

– Обичам те – отговаряше детето и протягаше крак да слезе от скута ѝ.

– Постой де, да си поприказваме. Нали познаваш моите дечица?

Детето поклати глава.

– Ще дойдеш тази вечер да си играете заедно, искаш ли?

Тя искаше да го подготви, ако майката не дойде, да го заведе у тях. Часът като сега минаваше седем. А беше зима и изглеждаше много късно.

– Лельо Ванке – обърна се учителката към мен, – хайде да тръгваме, ще чакаме на спирката автобуса.

А в това време Радко отиваше ту до единия, ту до другия прозорец да гледа. Тъкмо бяхме готови – и далече по шосето се видяха светлините на приближаващите се фарове.

– Радко – прегърна го учителката, – ако не дойде майка ти, ще отидем у дома. Ще си играете с Пепо и Катето.

– Искам мама, искам мама! – повтаряше постоянно детето.

Току отидохме до спирката и автобусът дойде.

– Мамо! – извика Радко и се пусна от ръката на учителката. Как я е видяло в тъмното, и ние се слияхме.

Когато Радко беше вече в ръцете на майка си, тогава се разплака с глас.

– Защо закъсняхте бе, другарко, изпритесни се детето! – скара ѝ се учителката.

– Събрание имахме – отговори майката и притисна хлипащото дете. – Да знаете колко се притесних и аз – продължи тя, – но все добре, че е при вас...

– Мислех да го взема у дома.

– И това ми мина през ума, като видях, че минава седем.

– Мамина душица – галеше майката Радко, седнали в автобуса, – чака ли много, детето ми?

– Чаках те – клатеше глава то, седнало в скута ѝ.

– Ето и ние сега ще намерим майката на Недки. – Нали, Неде? – наведе се Вера над детето.

– Е, аз оттука ще си вървя – сбогува се жената.

Вера, хванала детето за ръка, продължи да върви. Започна да вали съвсем ситен дъжд.

– Ако я няма майка ти, какво ще правим, Неде?

– Когато мама я няма, аз отивам у лелини Мариини и си играя с Елка.

– Къде живее леля ти Мара?

– Срещу нашата врата. Тази е къщата... Този прозорец, дето свети, е на леля Мара, а другият е нашият.

Посоченият от Недко прозорец беше отворен, пердето се развяваше, но беше тъмен. Явно нямаше никого.

– Ще отидеш у леля ти Мара – каза Вера на детето.

– Ще отида – съгласи се то.

Изкачиха се по стълбите и позвъниха. Излезе млада жена. Вера я запита за майката на Недко. В това време иззад жената се показа млад мъж, бос, с чорапи в ръце. Той се усмихна някак особено и каза:

– Ще извинявате, че съм бос, но заповядайте... Ще ви обясним за... – посочи той отсрещната врата. Вера разбра, че се касае за родителите на Недко, затова последва младите съпрузи. Едно малко пълничко, русичко момиченце посрещна Недко и му се усмихна дружелюбно.

– Детето се измъчи – заговори Вера, като седна на посочения стол.

– То, другарко – седна младият мъж на друг стол, – тяхната работа – посочи той към отсрещния апартамент – никак не е добра. От година и половина сме свидетели на страшни работи. Снощи посред нощ – към един ли беше, към два ли, то бяха викове, кряскане, най-после с ритници я изхвърли навън.

– Значи я бие? – учуди се Вера.

– И то какъв бой! Тук, знаете, всичко се чува... Плющяха шамарите, би я, рита я! Ужасно! И то да е било само снощи! Година и половина ви казвам.

– Къде е тя сега?

– Не знаем. Снощи плачешком слезе по стълбите и отиде някъде.

– Тя има една приятелка, у която ходи да спи, когато той я изпъди.

Вера погледна да види дали слуша Недко. Но той заедно с момиченцето се беше заиграл в най-отдалечения кът на голямата стая.

– А с детето какво ще правим? – запита Вера.

– Ще го оставите тук. До понеделник сутринта ние ще имаме грижата за него, но после ще трябва да си го приберете.

– А майката няма ли да дойде да го потърси?

– Не знаем. Може да дойде, а може и да не дойде, защото снощи той май прекали.

И друг път е бивало бой, но снощи беше нещо страшно.

– И защо е всичко това?

– Той е един смахнат човек. С него никой не може да се разбере.

– А тя защо продължава да стои при него?

– Къде да отиде? Навремето отишла при него без съгласието на майка си и баща си. Сега не смее да се оплаче. Но те знаят.

Жената на няколко пъти искаше да каже нещо, да допълни, но мъжът, схващайки желанията ѝ, помахваше с ръка, искайки да каже, че той ще обясни добре работата, и продължаваше:

– Мислил съм да повикам брат ѝ, да послуша какво става вътре. Но си мисля – може да стане голям скандал... Сигурно няма да се въздържа, може да го пребие, после къде отиваме ние... И после то си е домашна работа... не може човек да се меси в домашните работи.

Вера слушаше мълчаливо. Пред погледа ѝ изпъкна майката на Недко – слабичко, деликатно същество с блед тен на лицето и с мъка, отразена в кафявите ѝ очи. Никога не се е запитвала защо е тази мъка в хубавите очи. И когато е закъснявала да изплати таксата на детето, и когато го е вземала по-късно от детската градина, Вера винаги ѝ е намеквала, че тези неща не трябва да се повтарят. Бледните страни пламваха за миг от смущение и майката се извиняваше с най-различни причини. А същинската причина е скривала дълбоко в себе си. Но Вера откъде би могла да знае... Толкова млада, при това хубава жена...

– Добре – каза най-после Вера, – ще оставя детето на вас и в понеделник ще кажа всичко на директорката. Ако до 8 часа детето не бъде доведено в детската градина, ще изпратим някоя от жените да дойде да го вземе.

– Ама няма да забравите, нали, другарко!

– Моля, бъдете спокойни – и Вера тръгна към вратата...

Когато беше вече при халите, тя погледна часовника. Беше осем и двацет: „Сега Мишо сигурно ще бъде сърдит.“ – помисли си Вера. Беше му казала най-късно в седем и половина пред халите.

Тя се разходи пред халите веднъж-дваж, вглеждаше се в хората, но Мишо го нямаше. Тъкмо мислеше вече да вземе трамвая и да си отиде, неочаквано видя Емилия. Беше с двама кавалери. Единият от тях беше този, който бе звънял четири пъти, когато тя бе у тях. Другият беше съвсем млад, непознат. Вера извърна главата си, за да даде възможност на Емилия да отmine, без да бъде забелязана. Но Емилия я видя и като се спря пред нея, рече:

– Ето кой ще попълни нашата компания – и слагайки ръката си върху рамото на Вера, я представи на младия момък.

Вера гледаше малко смутена, объркана.

– Вера – заговори Емилия, – чакахме тук една моя приятелка, но тя не дойде. Навярно нещо ѝ се е случило. Точно се чудехме какво да правим, и ето ви вас. Е, да вървим!

– Къде? – запита Вера.

Емилия погледна двамата господа.

– В „България“ – каза този, когото Вера считаше вече за познат.

– Добре – съгласи се Емилия.

– Но аз не мога да дойда – рече Вера.

– Защо? – учуди се Емилия.

– Така... Не съм се обадила на мама.

Емилия и Ангелов – сети се Вера за името му – се изсмяха. После преведоха на френски това, което бе казала на младия момък, който се вгледа във Вера.

– Що за дете сте вие! – заговори през смях Емилия.

– Не, не мога – повтори малко смутено Вера. – Първо – не съм свикнала да ходя на такива места; и второ...

– Второ – мама – допълни усмихнато Емилия. – Но разберете, ще ни развалите хубавата вечер.

– Защо?

– Господин Дегучи остава без дама тази вечер.

– Но аз не съм виновна, аз не съм...

– Обещала, не съм се ангажирала... – допълни Емилия и продължаваше да я гледа с игрива усмивка в бадемовите си очи.

– Да, не съм.

– Но нали ви казах, че очаквахме моя приятелка.

– Съжалявам, не мога да я заместя.

Младият чужденец гледаше Вера въпросително. Отново му преведоха разговора. После преведоха на Вера неговите думи, че за първи път среща в живота си подобно момиче.

– Може, но аз трябва да си отивам – въздъхна някак притеснено Вера. – Но знаете ли, другарко Емилия – продължи тя, – у мен остана една от вашите книги.

– Кои мои книги?

– Тези, които д-р Делянов ми беше дал да ви ги донеса. Един роман – *Ел Хеким*. Искам да го прочета, вие няма да се сърдите, нали?

– Разбира се, че няма да се сърдя.

– Щом го прочета, ще ви го върна.

– Ще ми бъде много приятно да ви видя. Само ми обадете по телефона за идването си, за да си бъда у дома – усмихна се тя.

В очите ѝ проблесна някаква игривост, която Вера за първи път забеляза и я накара да почувства Емилия близка.

– Да, ще се обадя!

Изглежда, че никой от тримата все още не вярваше, че Вера няма да отиде с тях. Те продължаваха да стоят и да я гледат усмихнато.

– Защо сте толкова диво момиче? – обърна с Емилия към нея. – Излагате ме пред този чужденец.

– Извинете, но аз не съм обещавала да дойда с вас. Нашата среща е съвсем случайна – отвърна Вера.

– Някой от мъдреците е казал, че няма нищо случайно – намеси се неочаквано Ангелов.

– Възможно е, но аз не мога да дойда с вас. Желая ви приятна вечер – тръгна си Вера, желаяйки да се качи в идващия трамвай.

В този момент тя чу как някой силно извика: „Вера!“. Беше Мишо. Качиха се двамата в трамвая.

– Случи ми се една съвсем непредвидена работа – заговори Михаил.

– Потърсих те по телефона, но никой не се обади. Ти кога излезе.

– Навярно аз съм се обадил след това. Но тъкмо идвах насам, срещна ме един познат, мой състудент... Трябваше да се свърши една работа... Мислих си, ако не ме завариш тук, ще разбереш, че нещо ме е възпрепятствало да дойда...

Вера погледна Михаил, искаше да му разкажа за случая с детето и за срещата с Емилия и приятелите ѝ, но в очите му имаше странен блясък, изразът на лицето му бе особен. Тя го почувства някак далечен и само въздъхна.

– Вера, ти не се сърдиш, нали? – запита я Михаил и в гласа му тя долови нотка на смущение. Защо? Вера пак го погледна и пак ѝ се видя далечен, чужд. Дали това чувство не произтича от всичко, което бе чула за родителите на Недко, от срещата с Емилия и двамата ѝ кавалери? Може би защото тя все още не можеше да се освободи от тягостното впечатление, което носеше в душата си.

– Вера, знаеш ли, че вчера взех изпита си с четири?

– Да, нали ми каза по телефона.

– А, да! Мама е малко недоволна... Не е свикнала с четворки.

– Защо? Четворката не е лошо бележка.

– Разбира се, не е лоша, но рядко съм получавал четворки.

– Е, нищо... другите ще ги вземеш с петица.

– Не можех много да чета, разсейвах се, отвличах се...

– Ако искаш, докато вземеш изпитите си, да не се срещаме, да имаш повече време за четене.

– Ха, тъкмо тогава няма да взема никакъв изпит. Можеш ли да си представиш – да не те виждам!

– Тогава няма да се разсейваш.

– Не се разсейвам, като съм с тебе. Напротив, като те видя, се успокоявам.

Вера се усмихна. Очите на Мишо я гледаха вече без този трескав блясък. Бяха меки, с изблици на светлината, която тя познаваше и най-много харесваше у него.

Михаил наведе главата си и заедно с високото хубаво чело кестенявите му къдри леко докоснаха нейното. Това беше избликът на най-голяма нежност, установена между тях, която я изпълни с голяма приятност и кой знае как в съзнанието ѝ изпъкна първата им среща в града няколко месеца след срещата им в планината през време на екскурзията със съучениците ѝ.

Тогава някой се бе спрял на улицата пред нея и ѝ каза: „Стой!“ . Тя вдигна глава и остана учудена – гледаха я усмихнатите очи на Михаил. Сърцето ѝ се изпълни с радост и тя се усмихна.

– Сега вече сме близки познати и ще си поговорим малко – продължаваше да се усмихва Мишо.

Тръгнаха заедно. Вървяха, говореха и се смееха. За какво говореха? Тя не помнеше. Но когато се върна вкъщи, майка ѝ я запитва какво се е случило – толкова светлина имаше в очите ѝ и радост в сърцето ѝ. Тя ѝ разказа за срещата с момчето от планината. Оттогава да се вижда и да разговаря с Мишо, да отиват на планината, беше празник за душата ѝ. Те мислеха, че небето пази специално за тях хубави, слънчеви дни.

В трамвая той се навеждаше ниско до главата ѝ, за да може тя да го чува, без околните да чуват разговорите им. Тогава именно се случваше той да докосва с косите си или с челото си нейните коси или чело. Това случайно, неволно докосване, както си мислеше Вера, внасяше в душата ѝ необикновена красота, вливаше нови жизнени струи в цялото ѝ същество и тя работеше в детската градина с всичкото си сърце и душа. Децата, които винаги имат нужда от обич, грижи и милувки, ги получаваха обилно от нея и те сякаш растяха по-здрави и по-хубави, както растяха цветята в нейната градина, когато са поливани, разкопавани от нея... и огрети от Слънцето.

– Вера, искаш ли да отидем утре вечер на опера? – чу тя близко до ухото си да прошепват устните на Михаил.

– Не, не! Когато си вземеш всичките изпити, тогава.

– Ти си най-доброто същество на света, Веричка... – казвам го най-сериозно!

– Добре, Мишленце! – отвърна му галювно тя.

Той стисна пръстите ѝ.

– Кога ще се видим пак?

– Когато искаш.

– Ще ти се обадя по телефона.

– Но само в един часа. Иначе директорката се сърди... не дава...

– Тя не е ли била млада?

– Била е, но не забравяй, че ние сме там на служба, и при това с живи хора, с деца. Деца, които са поверени на нас от родителите им. Изтръпвам винаги от ужас, когато си помисля, че може да се случи нещо неприятно с тях...

– Ако ще се случи, то може да се случи навсякъде на улицата, вкъщи... къде ли не...

– Така е, но като че ли когато се случи нещо на детето вкъщи, майката гледа по един начин, но когато се случи в детската градина – съвсем по друг... Гледам – едно момиченце подуто, посиняло близо до окото... Попитах я от какво е станало така. Каза ми, че ходили на село и там се ударила в някакво дърво, като играли. Юлия, колежката

ми, познаваш я, рече: „Ако, не дай Боже, това беше станало тук, щеше да бъде страшна работа!“ „Няма как да се оправдаеш пред майката” – помислих си аз. Наистина, случва се да падне някое дете и да си ожули коленете или да се сбият помежду си. То става мигновено – докато се обърнеш, и могат да се сритат.

– Та това е много естествено между децата! Ох, как сме се борили, как сме се били едно време! Така растат и се каляват хората. Вие както ги дресирате, атрофирате тия деца.

– Не ги дресираме, а ги възпитаваме.

– Как ги възпитавате? Не мърдай, ръцете отзад, стой мирно на столчето! Не говори, не приказвай... А да знаеш, най-любимото нещо за децата са борбите, битките.

– Ти много ли си се бил?

– Често падаше бой с двете ми сестри вкъщи. Най-добрите ми спомени от битките са, когато отивахме на село, но без мама. Мама изпаднаше в ужас, когато ме виждаше с раздърпани дрехи, да не кажа – скъсани – от борбите. А когато съм се връщал със синини и подутини по челото, тогава бързо, без да ме забележи някой, се мушвах в леглото и затварях очи – да съм заспал, когато ме забележат. Само това ме спасяваше, защото баба по никой начин не даваше „да се събуди и стряска“ детето, когато е заспало. Милата ми бабичка, колко пъти ме е спасявала от наказанията на мама и от шамарите на татко.

– Голям палавник си бил!

– Може, но аз мисля, че съм бил едно здраво дете!

– Знаеш ли, Миша, че ритниците и битките при децата не съм ги считала за признак на добро възпитание – и естествено съм гледала по всякакъв начин децата да не се бият. Но трябва да ти призная, че веднъж, когато видях едно дете да вдигне ръка и да удари друго, аз се спрях и от сърце зарадвана казах: „Ването стана човек!“.

– Ето, видя ли!

– Чакай да ти обясня! Това дете го доведоха при нас от яслите. Не знаеше нито да говори, нито да се смее, нито да се движи. Оставят го на столчето, може с часове да стои там, без да се мръдне. На обяд ще го нахранят, ще го сложат да спи. Като се събуди – пак на столчето, седи като торба месо. Учителките се чудеха какво да го правят. Не взема участие в нищо – нито в игрите, нито в песните, нито в разговорите с децата. Така мина цялата есен. През зимата то започна да казва по някоя фраза и да се усмихва с много хубава тиха усмивка. Всички учителки, целият персонал го закачаха, за да събудят в него жизнеността. На мен ми беше приятно, когато го виждах да му говоря, да го помилвам, а то само ме гледа кротко и ми се усмихва.

Към края на зимата детето започна да проявява интерес към играчките, но понеже беше неподвижно, другите му ги отнемаха и то най-често оставаше без играчки. Нямах представа какво могат да правят по-будните и енергични деца с едно такова пълничко, но флегматично и неподвижно дете. Учителката е трябвало винаги да се намесва, да заставя децата да му връщат играчките или пък да го утешава, когато то не ги е дало доброволно и е получило някой бърз удар от детето, дърпащо ги от него.

Един ден към 10 часа, когато извеждаме децата на разходка, гледам, Ването стиска обувчицата си и чака лелята да ѝ помогне да я обуе. В това време едно от децата, един малък палавник, иска да ѝ вземе обувката. И така кротката, тихата, смирената Ваничка го погледна страшно и след миг вдигна ръчичката си и заедно с обувката го удари. Аз се разсмях. Беше необикновено смешна физиономията ѝ, показваща събралия се в душата ѝ от толкова много време бунт. Нищо неочакваният палавник остана много изненадан и осъзнаващ вината си, се отдалечи засрамен. А Ването го гледаше сериозно, смръщено.

– Ване – приклеках до нея, – какво направи?

– Иска буйките – с възмущение можа да каже тези две думи тя и притисна обувчиците си до гърдите.

Това нейно проявление развесели всички ни. Ването бе станала живо, защитаващо правата си дете. Така го почувствахме всички. А изглежда, че и другите деца го разбраха, защото отпосле, казваше ми учителката ѝ, не са вземали играчките от ръцете ѝ. Добила бе гражданственост в тази стая и право както всичките деца да играе с играчките, без да е необходимо винаги учителката да се застъпва за нея.

– Ето, тази Ваня заслужава похвала – засмя се Мишо. – Ние трябва да се сприятелим с нея и да я поздравим.

– Вярвам, че правилно си ме разбрал, Мишо – погледна го умолително Вера.

– Съвсем правилно, Веренце, просто тая Ваня е станала побойница.

– Нищо подобно – погледна го Вера с учуден поглед. – Да не мислиш, че ние там поощряваме побойниците? Това беше, казвам ти, изключителен случай. Просто събуждане на жизнеността у това инертно, флегматично дете. И като че ли оттогава самият ѝ ум се пробуди. Учителката казваше, че започнала да взема участие в игрите, в гимнастиките, в занятията.

– Ох, какви ли пък сложни занятия имате... че им казваш „занятия“ – шегуваше се Михаил.

– За тебе може да не са сериозни, но за децата, за нас са много сериозни.

– Е, за вас са много сериозни, потите се, като дойде инспекторката.

– Потим се, разбира се, и ти да си на наше място, и ти щеше да се потиш.

– Жалко, че не мога да бъда никога детска учителка... И няма никога да изпитам трудностите на „занятията“...

– Много лош навик имаш да се шегуваш със сериозни неща. Може децата да са малки, може това, на което ги учим, да е съвсем просто – да им разказваме приказки, да ги учим коя е лявата им ръка и коя дясната, да ги приучаваме да си обуват обувките или как да държат лъжицата, като се хранят, защото идват при нас от тригодишна възраст. Но това е основата, която се полага при изграждането на характера и при създаване на добри навици в бъдещите големи хора. А това мислиш ли, че е лесно?

– Край! – каза до тях ватманът.

Вера и Мишо леко трепнаха. Трамваят беше празен. Те се разсмяха и слязоха. Възрастният ватман поклати след тях глава и се усмихна.

* * *

– Какво ще кажеш, Вера, да се съглася ли?

– Не зная, Юлия, както намериш за добре.

– Аман с твоето „не зная“ и „както намериш за добре“... Най-напред ти не слушаш внимателно. Стига си пръскала с тоя маркуч към мене.

– Иди по-нататък, за да не те пръскам – насочи Вера струята на маркуча към една отдалечена леха с цветя...

– Ето така, пръскай нататък, пък после насам.

– Добре – съгласи се Вера.

– Другарко Димитрова – приближи се едно момиченце до Вера, – довиждане.

– Довиждане, Пепи – ръкува се Вера с детето.

– Слушай сега внимателно – обърна се Юлия към нея.

– Слушам!

– Инженер е, развел се е, но има едно дете – момче, което той държи да е при него. Тридесет и пет годишен е. Другият ще ме заведе в Италия... не зная след колко години, като се пенсионира или като го отзоват в Италия. На четиридесет и пет години е.

– А ти си? – отправи Вера струята на водата към по-близката леха.

– Двадесет и седем... Скоро започвам и осмата... Остарявам, както виждаш, но и той пък... няма какво да се каже – засмя се Юлия.

– Няма ли трети изход? – запита сериозно Вера.

– Третият изход е и той да работи, и аз да работя, а ти знаеш, че не искам да работя. Искам да имам дом, да съм си възрастна, да имам деца, да ги отглеждам, да ги възпитавам.

– Довиждане, другарко Петрова – приближи се към Юлия малко момиченце.

– Довиждане, сладурче – ръкува се Юлия с момиченцето, после се наведе и бързо го целуна. Детето изохка.

– Ухапах ли те? – засмя се Юлия. – Чакай да те обърша – извади тя кърпичката си и избърса червилото от бузичката на детето.

– Хайде, Еми, че татко ти ще ни чака – викаше отдалече младата майка на момиченцето.

Юлия го плесна отзад по голите крачета и му каза: „Тичай!“. Детето се обърна, усмихна се и се втурна към майка си.

– Виждаш ли, Вера, ето такова дете искам да имам, и не само едно, а няколко. Ще ги прегръщам, ще ги пляскам, ще ги целувам. Представяш ли си вечер – масата готова, съпругът сяда и децата край нас около масата...

– Ти можеш да имаш всичко това и пак да работиш. Без това си добра учителка.

– Не, не искам да работя. Ще шия на децата... Ще се омъжа за човек, който ще печели и за мене, и за всички...

– Мъчно ще намериш такъв – усмихна се Вера.

– Довиждане, другарко Димитрова – приближи се друго дете.

– Довиждане, Ицко – ръкува се Вера.

– Колко деца имаш още? Моите си отидоха. Ема беше последната.

– Още две – отговори Вера, като ги видя да играят на пясъчника.

– Твоите майки все късно идват да ги вземат. Моите съм ги приучила, от работа – право тук. Недко ли е онзи там?

– Да.

– Какво стана с майка му?

– Събрали са се.

– Живот, виждаш ли, живот. Бият се, карат се и пак се събират.

– А иначе по-лошо – каза Вера и обърна маркуча към друга леха.

– Внимавай, Вера, ще ме изпръскаш, а знаеш, че отивам на...

– С кого?

– С кого... и аз не знам с кого. Нали това те питам...

– Мисля, че щом обичаш някого, ще отидеш, без да питаш.

Веселото лице на Юлия потъмня. После, като въздъхна, каза:

– Никога вече няма да обичам... обичта мина! Сега искам само да се оженя, да имам дом, деца. И да знаеш, ще му бъда вярна, макар да съм такава... лекомислена...

– Никога не съм мислила това за теб.

– Ти може, но другите ме мислят за такава. Като ме гледат да се смея, да се закачам с всички... А не знаят, че понякога сърцето ми плаче. Но какво да правя, Вера... Някога бях сериозна и плаках, много плаках... едва не заболях. Лекарят, възрастен човек, ми каза: „Ако искаш да се разболееш и да умреш, продължавай така, а ако искаш да живееш, ще престанеш да мислиш за всичко, което те тревожи. Ще се научиш да се радваш на небето, на Слънцето, на планината, на цветята, на дърветата – на всичко, и ще почнеш най-важното – да се смееш“. И неговата рецепта, както виждаш, успя. Устата ми не се спира да се смее. Но сега работата е сериозна. Инженерът е млад, но има дете. Ако майката на това дете беше умряла, добре – щях да

го приема, щях да го приютя в себе си, щях да го милвам, целувам и да правя всичко за него. Но майката е жива – тя ще го вижда, ще му говори... Освен това детето ще бъде винаги жива връзка между майката и бащата. Зная, че той я е обичал много. Разведени са по нейна вина, но... разбираш ли, аз няма да имам онзи дом, за който мечтая, Вера. На Недко майката... Дай да поливам, пък ти иди при нея.

Вера най-напред повика Недко и после двамата отидоха при майката.

– Другарко Димитрова, търсили сте ме вчера.

– Да, за таксата.

– Зная – изчерви се младата жена, – но не може ли да ме почакаете... още малко. Аз ще взема пари след няколко дни...

– Разбирам ви, другарко, но само вие не сте си платили таксата и директорката изрично ми каза да ви напомня това.

– Добре, ще гледам при първа възможност да я платя.

– Хубаво ще направите.

– Сега другарят ми е в командировка, очаквам да се върне довечера или утре... И ако дойде... и ми даде...

– Добре, добре – съгласи се бързо Вера, – ако не даде, не правете въпрос, ще почакаме.

– Много ви благодаря, другарко Димитрова. Недко – обърна се майката към детето, – кажи довиждане на другарката и да си ходим, че хляб не съм купила още.

– Довиждане, другарко Димитрова! – подаде си детето ръчицата.

– Довиждане, Недко! – ръкува се Вера и погали косиците му.

Вера се върна при Юлия, която ѝ подаде маркуча.

– Остава само опитното поле да полееш – и свършено. Часът е вече седем без пет. Само едно дете е останало, твоята Жана. Виж къде е седнала, цяла опуйчена. Ех, тия майки, тия майки, дете не идват навреме! Затова ще се оженя, Вера, за стария, че да не клюмат децата ми до никое време в детските градини.

– Ти ще отиваш рано да ги вземаш – усмихна се Вера.

– Рано, ами ако ми се случи някоя работа?

– Тогава няма защо да се сърдиш на майките.

– Сърдя се, защо да се сърдя?! Ами че аз за моите деца си мисля – разсмя се Юлия.

– Жане – извика тя детето, – я ела да се погалим!

Момиченцето стана от столчето, на което бе седнало самичко всред двора, и се упъти към учителката. Юлия се наведе над детето. Големите му черни очи я гледаха, изпълнени с мъка.

– Малката ми душичка, малката ми рожбичка – сложи си тя къдравата глава до главичката на детето – няма ли я мама?

– Няма я – прошепна детето и се притисна към Юлия. В това време от пътната врата се втурна майката на Жана, а след нея – непознат млад човек.

– Жане – извика майката, – хайде!

Жана отведнъж оживя и се втурна към майка си, но след това, сетила се нещо, се спря.

– Да кажа „довиждане“ на другарката – рече тя.

– Казвай бързо и тичай, че закъсняхме. Татко ти ще ни чака...

Детето се втурна към учителката си.

– Тук ли е Вера Димитрова? – запита влезлият млад човек Юлия.

– Тук е – взря се тя в него, после отведнъж каза: – Вие да не сте... докторът, дето бяхте идвали преди.

– Аз съм – усмихна се той.

В това време другите учителки си тръгнаха.

– Пенчева – обърна се Юлия към една от тях, – иди дополей опитното поле, а Вера да дойде.

– Не мога, Юлия, виждаш, облечена съм. Пък и бързам.

– Бързаш, бързаш, по-рано бързаше за среща, ами сега?

– Сега за съпруга – усмихна се Пенчева с широка, щастлива усмивка.

– Вера – извика Юлия, – стига си поливала, изгниха цветята тая вечер от водата. Я ела тук, че те вика един родител!

– Кой родител? – запита Вера, без да се обръща. – Нека почака малко, още една-две минути...

– Не може да чака човекът... Какво си направила, иска да се оплаква от тебе в Райсъвета. Бързо ела, ти казвам! – Лельо Пенке – обърна се Юлия към прислужницата, която прибираше играчките и уредите, с които бяха играли децата на двора, – затвори чешмата! Когато Вера е дежурна да полива градината, винаги се познава – двойно се плаща за водата.

– Затова пък са хубаво полети цветята – отговори със звънкия си глас прислужницата.

– Какво ли се е случило? – помисли си Вера с тревога, въпреки че знаеше, че нищо не се е случило, за което да се оплаква родител от нея в Райсъвета. Остави маркуча в тревата, за да тече водата в нея, и се втурна към Юлия и към дошлия родител. Когато приближи, за един миг остана неподвижна – беше доктор Делянов. Сърцето ѝ се зарадва необикновено много и тя се затича към него.

– Ето я нашата срамежливка, цяла пламна – заговори шеговито Юлия.

– Мислех да ви отговоря на писмото – подаде си ръката Делянов на Вера, – но се наложи да дойда по работа... Трябва да се закупят някои неща, свързани с работата ми... Мислех отначало да помоля вас за това и с помощта на Емилия... Но председателят на Съвета реши, че е най-добре всичко сам да закупя...

– Много хубаво – гледаше го въпреки смущението си с радостни очи Вера. После изведнъж се сети нещо и рече: – Вие не се познавате с Юлия, нали?

– Почти се запознахме – ръкува се Делянов с Юлия. – Другарката беше така любезна да ви повика.

– Да я поизплаша малко – засмя се Юлия, – тя е плаха като сърна.

– Аз бях у вас – заговори Делянов на Вера, като кимна с лека усмивка в отговор на Юлия. – Бях у вас и майка ви ми каза, че сте втора смяна и ще бъдете тук до седем часа. Затова бързах да не ви пропусна. Сега е седем и три минути. В седем и половина в клуба на културните дейци ще има научна беседа, онагледена с диапозитиви. Бихте ли искали да дойдете? Казах това на майка ви, за да не се безпокои, ако закъснеете.

Вера погледна въпросително Юлия, в смисъл – би ли искала да дойде и тя с тях.

– О, не съм по научните беседи – махна тя с ръка. – Ако беше опера, кино, театър, но научна беседа... Не ми се отива.

– Тогава аз ще отида да се преоблека – затича се Вера към сградата.

– Вера, аз тръгвам – извика Юлия след нея, – трябва да бъда там в осем без петнадесет, ще закъснея, ако те чакам.

– Добре – махна с ръка Вера и влезе в сградата.

Делянов я чакаше отвън на тротоара.

– Много ви благодаря за писмото – заговори ѝ той, когато тя запъхтяна дотича при него.

– Ох, какво писмо! Ученическо...

– Тъкмо затова ми хареса. Значи Емилия ви прие...

– Да, прие ме...

– И разговаряхте?!

– Нали ви писах, нямаше много време, защото тя бързаше.

– Не се ли срещахте оттогава пак?

– Не. Бях много заета... Тези дни мислех да ѝ отнеса и последната книга. Може би щях да отида утре.

– Днес я търсих няколко пъти по телефона още сутринта, като пристигнах – нямаше никой. Към обед се обади майка ѝ, каза, че Емилия отпътувала за няколко дни.

– Казахте ли кой я търси?

– Разбира се. Казах, че съм пристигнал тази сутрин по работа и искам да я видя, тъй като утре рано сутринта трябва да тръгна обратно за службата си.

Вера поиска да каже, че би било по-добре, ако не беше казал името си, но после съобрази, че не трябва да внася в душата му каквото и да е съмнение, затова рече:

– Ще се качим на трамвая, нали?

– Разбира се – отвърна Делянов. Двамата замълчаха.

– Хубаво ли е селото, в което сте разпределен? – запита Вера, когато бяха в трамвая.

– Всред планината. Ако човек я обича – хубаво е; ако не я обича – не е хубаво.

– Аз много обичам планините, а вие?

– Не криеш ли нещо от мен, Вера?

Тя го погледна учудено.

– Нали мога да се обръщам към теб, както някога, когато беше малка?

– Разбира се.

– Добре тогава, кажи ми какво криеш?

– В какъв смисъл?

– Просто струва ми се, че съзнанието ти е раздвоено, че има нещо, което не ми казваш.

– Сигурно има много неща, които не ви казвам – смутено го погледна Вера.

– Добре, хайде да говорим тогава за друго. Това, което не ми казваш, значи не можеш да ми го кажеш. Интересува ли те селото, в което съм?

– Много.

– Като вървиш по пътя, който води към селото, никога няма да помислиш, че след няколко завоя пред теб ще се открият училището и първите няколко къщи, кацнали на планинския хребет.

– Сигурно е много приятно да се върви по този път.

– Да, приятно е. Пътят извира покрай планинска река, която горе в планината е поток, който се скрива под земята и така върви километри, после излиза пак над земята от една зинала скала като голяма, буйна река.

– Това сигурно е много интересно. Аз никога не съм виждала подобно нещо.

– Да, интересно е. Недалеч от селото има голяма пещера. Като се влезе в нея и се слезе на дъното ѝ, стига се до отвесна скала, а долу под нея бучи подземната река.

– Трябва да е страшно.

– Не, не е страшно – усмихна се Делянов, – само трябва да е внимателен човек да не се подхлъзне, защото скалите са мокри.

– Вие да не ходите там? – запита го с тревога Вера.

– Защо?

– Не бива да ходите!

– Не, няма – усмихна се пак Делянов, – премного съм зает с работа, за да имам време да ходя в пещерата.

– Но сте ходили веднъж?

– Да, ходих. Описвах ми я като много интересна. Искаше ми се да чуя бученето на подземната река.

– Внимателно ли вървяхте?

– Да, внимателно.

Вера не виждаше леката усмивка, с която говореше той.

– Не ходете повече там!

– Боите ли се?

– Да.

– От какво?

– Как от какво, да не паднете!

– Не, не е толкова опасно. Оттам селяните вадят пясък.

Вера го погледна облекчено.

– Толкова ли си страхлива?

– Не, просто изпитах ужас при мисълта, че може да се подхлъзнете и да паднете.

Не трябва да ходите повече на опасни места.

– Страхът прави местата опасни.

– Но и безстрашният може да се плъзне и да падне.

– Ако не е внимателен... Но там няма такава опасност.

– Добре – съгласи се Вера, – а отгоре над пещерата какво има?

– Скали. Планина е. Целият път се вие сред планината. Хубави гори има.

– Не е ли опасно да минава човек сам по такива пътища?

– Не. Планинарите са добри хора. Къщите им са пръснати на махали по цялата планина наоколо. Някои къщи правят много интересно впечатление – сякаш са залепени за самите скали, така поне изглеждат отдалеч.

– И вие ходите ли по тези махали?

– Да, когато има нужда. Нали затова съм отишъл.

– Сега кой знае колко цветя има по планината!

– Има.

Като слязоха при халите, Делянов каза, че могат вече да вървят пешком. Докато вървяха, през времето, когато разговаряше с Делянов, Вера си мислеше дали наистина Емилия отсъства от града за няколко дни, или се е скрила, за да не разговаря с него. Много ѝ се искаше да се обади от някой телефон и ако е вкъщи, да я помоли да се срещне с Делянов. Затова, като излязоха на ул. *Раковска*, Вера го помоли да я почака пред входа на клуба на културните дейци, защото иска да се обади по телефона на своя близка.

– Добре – съгласи се той и Вера тичешком се отправи към близка телефонна кабина.

Докато чакаше реда си, извади тефтерчето си и намери номера на Емилия. Като набра цифрите, обади се мъжки глас – бащата на Емилия.

– Много ви моля – заговори Вера, – кажете на Емилия да ми се обади. Кажете ѝ, че я търси Вера от детската градина.

Последва размяна на няколко думи между бащата и някого. В следния миг тя чу гласа на Емилия, деликатен и нежен като музика.

– Какво има, Вера?

– Свободна ли сте тази вечер?

– Много изненадващ въпрос.

– Зная, че вие можете да се освободите, когато поискате, затова даже и да сте се ангажирали тази вечер, пак можете да бъдете свободна.

– Такова ли мнение имате за мен?

– Да. Затова елате веднага в клуба на културните дейци. Имам нещо много важно да ви кажа.

– От какво естество е?

- Ако сте силен човек, мога да ви го кажа и сега, ако сте слаб – после.
- Много ме заинтригувахте, Вера.
- На ваше място аз бих тръгнала веднага.
- Бих искала да бъда силна, за да ми го кажете сега.
- Но трябва да бъдете и честна!
- Е, работите се усложняват много.
- Отговорете бързо!
- Добре, силна съм и честна.
- И ще дойдете веднага?
- Ще дойда, защото сте ми интересно същество. Освен това имам да ви предам една покана.
- Добре, като се видим, ще ми я предадете.
- Значи, въпросът се касае за...?
- Да се видите с д-р Делянов.
- О, не! Само това не! – и телефонът се затвори.

Вера постоя един момент със слушалката в ръка, после я постави и бавно излезе от кабината. Като вдигна главата си и се огледа, за да види посоката, към която да тръгне, на отсрещния ъгъл видя Мишо да чете вестник.

– Тъкмо да го запозная с д-р Делянов – зарадва се тя и тръгна да прекоси улицата.

Но в това време едно момиче се приближи до Михаил и го хвана под ръка. Той се обърна към момичето, сви вестника и тръгнаха заедно. Вера остана като поразена в сред улицата. Сирена на лека кола я стресна. Шофьорът на колата си бе подал главата и ядосано й говореше нещо. Тя изтича на тротоара и се обърна. Михаил и тази, която го бе хванала под ръка, ги нямаше вече. Минувачите, минавайки край нея, се чудеха защо се е спряла и пречи на минаването им. Тя отведнъж се сети, че Делянов я чака, и се втурна към клуба.

Когато влязоха, беседата беше почнала. На последния ред имаше три празни места и те седнаха на двете. На няколко пъти Делянов се обръща към Вера и я гледеше продължително, но тя, вперила поглед в докладчика, не даваше вид, че усеща погледа му. Още като се бе върнала от телефонния разговор, той я бе запитал какво ѝ е и тя бе отговорила: „Нищо“. И можеше ли да му каже какво ѝ е? Можеше ли да му каже, че от момента, когато бе видяла Михаил под ръка с друго момиче, желязна ръка стискаше сърцето ѝ и тя бе вървяла с подкосени крака? Всичко в нея се бе вдървило, вцепенило. Възможно ли бе Мишо да я лъже? Че бе имал приятелства с други момичета, тя знаеше, сам той бе ѝ казал. Но сега... след като имаше дружба с нея?

Вера гледеше втренчено докладчика, но нищо не чуваше от това, което той говореше. В съзнанието ѝ се въртеше все една и съща мисъл: „Как е възможно Мишо да я лъже?“. Той заставаше пред нея с хубавата си игрива усмивка в очите. Нима можеха тези очи, които я гледаха така открито, да я лъжат? Откога не са се виждали? От вчера, по право от снощи. Бяха на кино. След това се разходиха малко из Парка на свободата. Той искаше да навлязат навътре в гората, но тя отказа: майка ѝ ще се безпокои, ако закъснее. Мишо се ядоса на този вечен неин претекст, но се съгласи да се върнат. Всъщност той знаеше, а и тя знаеше, че не заради майка си не искаше да се поразходят навътре из гората. После той я изпрати почти до вкъщи и все пак я целуна. И тези устни, които я целунаха, можеха ли да лъжат? Вера въздъхна дълбоко и несъзнателно се обърна встрани. Остана с отворена уста от изненада – зад тях стоеше изправена, слагаща пръст на устните си, Емилия. Делянов също се обърна. Цялото му същество се обля в светлина. Веднага стана, но Емилия му направи знак да седи и седна на свободния стол до него...

Докладът завърши. Загасиха лампите, за да прожектират диапозитиви.

– Аз съм много уморена – заговори тихо Вера на Делянов. – Искам да си отида.
– Да не ти е лошо?
– Не, не, само се чувствам страшно уморена. Докато не са започнали прожектирането на диапозитивите, искам да изляза – и стана.
– Къде? – запита я Емилия, когато тя минаваше край нея.
– Ще изляза – отговори Вера и с бързи крачки се отдалечи.
Емилия, като видя, че Вера не се връща, изказа безпокойството си да не би да се е случило нещо с нея.
– Тя имаше някакъв телефонен разговор – отговори Делянов – и оттам се върна много променена, просто бледа като мъртвец.
– Изглежда много чувствително същество.
– Да, а ти кога дойде?
– Преди малко.
– Майка ти ли ти каза, че съм тук?
– Не, татко.
– А как ме намери?
– Нали си казал по телефона...
– Не си спомням, но може. Колко хубаво направи, че дойде – стисна ѝ Делянов пръстите. – Колко си добра!
Няколко посивели и побелели глави се обърнаха към тях.
– Хайде да излезем – предложи Емилия, – не ти ли омръзнаха тия доклади със диапозитиви.
Делянов един миг се поколеба, после стана и двамата излязоха навън.
В това време Вера се връщаше вкъщи. Майка ѝ я чакаше, плетейки нейната вечна плетка.
– Какво ти е, Вера? – запита я тя. – Да не ти е лошо?
– Не – отвърна тя, – само съм много уморена, искам да си легна.
– Няма ли да вечеряш?
– Не съм гладна.
– Намери ли те онова момче, докторът?
– Да.
– Много добро момче ми се вижда.
– Добро е.
– Вере, помниш ли, че едно време, като се върнеше от училище, ми разказваше всичко, което ти се бе случило... Колко хубаво беше тогава! Аз живеях с твоите радости и скърби... И сега живея, но не ги зная какви са. И затова ми е много тежко.
– Други път ще ти кажа, мамо, сега не мога.
– Добре, Вере, добре. Но да знаеш само какво е майчиното сърце. Цяла нощ ще стои будно и ще си мисли... какво ли не си мисли... И все от лошо по-лошо. Да не е това, да не е онова. Да не е ревизия, да не е станало нещо с някое дете... И така до сутринта.
– Не, мамо, с някое дете нищо не е се е случило.
– Добре, Вере, поне от тая страна да съм спокойна.
Вера приготви леглото си и в момента, когато искаше да си легне, погледна майка си. Колко кротост, колко смирение имаше в това наведено над плетивото лице! И тези разперени като криле бръчки по челото ѝ! От какво са станали? От безсънните нощи, за които преди малко ѝ говореше майка ѝ. Вера си спомни колко много обичаше тя да милва, да гали това майчино лице, когато беше малка, и как не можеше да заспи, ако не бе я целунала. А сега колко много се бе отдалечила от нея!

– Мамо – заговори отведнъж Вера, – тази вечер видях Мишо под ръка с друго момиче.

– Да не ти се е сторило така? – вдигна майката глава от плетивото.

– Не, не ми се е сторило, видях го! Той четеше вестник на един ъгъл. Точно исках да изтичам при него, едно момиче го хвана под ръка и двамата тръгнаха.

– Какво момиче беше?

– Не го видях в лицето. Бяха с гръб към мене.

– Може да си се припознала. Човек с човека си прилича. Едно време така се развали един годеж, моя дружка беше. Видяла била годеника си да върви с друга. И като рече: „Не ща го, та не ща го!“. Той ѝ каза: „Не съм бил аз“ „Не, ти си, та ти си!“ . Не иска нито да приказва с него, нито да се разбере. А то какво излезе – този, когото видяла, бил братовчед му – от две сестри близначки деца. Двамата братовчеди си приличали като братя, само че живеели в различни градове. И в този ден да се случи братовчед му да дойде – и излязъл на разходка с момичето, което си харесвал. Като разбра после, дружката ми искаше да се придобри, но той пък тогава не рачи. Така се развали годежът. Той се ожени за друга, тя – за друг, ама не живяха добре нито той, нито тя. Затова и човек трябва да не избързва.

Кой знае защо, на Вера ѝ поолекна. Като че ли невидими ръце разнесоха тази огромна тежест, която чувстваше в сърцето си, и тя въздъхна облекчено. Никога не би ѝ минало през ум, че би могла да припознае някой друг за Михаил. Възможно ли беше това? Можеше ли някой друг да прилича толкова много на него, че да изглежда същият като Михаил? Има ли той като онзи годеник братовчед, който да прилича досущ на него?

– И нищо ли да не му казвам, мамо, като се видим? – запита неочаквано Вера.

– Нищо, Вере. Ако е бил, ще ти каже, ако не е бил, значи няма какво да каже.

– Ами ако е бил и не иска да каже?

– Ти ще усетиш това, пък и да усетиш, пак нищо не му казвай. Много е грозно жена да прави скандал за такива работи.

– А какво трябва да прави?

– Ти, Вере, нито си сгодена, нито си венчана... Ти сама ще знаеш какво да направиш. Пък да се карате не е хубаво. Почакай, виж, разбери. Не избързвай, че казаната дума назад не се връща.

– Добре, мамо – съгласи се Вера и в това време ѝ се искаше да стане, да отиде при майка си, да долепи страната си до нейната както правеше едно време, когато беше малка и да я целуне. Но някаква безкрайна умора я обхвана, тя притвори очи и отведнъж заспа.

Майката, като чу равномерното ѝ дишане, остави плетката, стана и се надвеси над леглото. Лицето на Вера беше бледо, под очите ѝ имаше големи сенки. Тъмен облак бе засенчил хубавото ѝ голямо чело. Майката знаеше, че Мишо е бил под ръка с това непознато момиче, но знаеше, че трябваше да разхлаби първия удар. Защото първият удар се понася най-тежко. Добре, че ѝ дойде на ума за онази годеница. Тогава така беше, припознала се беше дружката ѝ, но сега майката знаеше с цялото си сърце, че Вера не се бе припознала. Сега времената бяха други, хората се измениха много. За хубаво ли се измениха, за лошо ли, тя не знаеше, но се измениха. Всякога е имало разводи, всякога е имало неразбиране в домовете, но сега не си претърпяват, нямат уважение един към друг, карат се и накрая стигат до развод.

А този Мишо от самото начало не ѝ се видя много добър... Сърцето ѝ подсказа, че този момък не е за Вера. Но когато човек има да мине през горчицини, няма да послуша майка, няма да послуша брат. Защото брат ѝ също каза: „Вере, това момче не е за тебе!“. Може той и да е подочул нещо. Момчетата се знаят един друг кой какъв е. Но

сърцето на Вера не искаше да чуе. Толкова хубав, очите му открити, усмихнати, челото – голямо, умно! Висок, строен, косите кестеняви, къдриви – как можеше да не го обича? Ама красивите хора невсякога са за вярване. Пък и грозните може да не са, но има нещо в този Мишо, майката не можеше да каже точно кое е, което я караше да усеща, че това момче не може да се задържи само с Вера.

– Господи – обърна се майката към Него, – някога хората имаха Тебе, Ти им бе стълб и упование в мъката, а сега към кого да се обърнат, на кого да упоават, като се обезвериха? А страшно е без Тебе, Господи, пусто и празно е. Няма по-тежко от това, да мислиш, че няма една Любов Божия, която да облекчи болката ти, една Мъдрост Божия, която да те упъти, когато не знаеш кой път да хванеш... Вера и тя е като всичките млади... които не вярват... Но кажи ми, Господи, като дойде страданието, на какво ще се опре? Докато съм тука, на Земята, ще ѝ помагам, ами после? После, когато ме няма, Ти, Господи, я подкрепяй и ѝ помагай, макар да не Те познава... Защото детето може да не познава майка си и баща си, но те знаят детето си...

Ех, Господи, искат да Те премахнат като опора и стълб отвънка, но Ти, Господи, Който Си в човека вътре, упътвай го в сърцето му, в ума му – и той да намери Тебе като стълб и упование вътре в себе си. Тъй да Те намери в себе си и моята Вера. Понякога, Господи, ми се струва, че в света става голямо земетресение, едни пластове отиват нагоре, други надолу. Но щом Ти го допускаш, Господи, значи добро е или по-право – може да е за добро. Амин.

Майката погледна още веднъж бледото лице на дъщеря си и си легна.

На сутринта Вера се събуди с горчив вкус в устата и с някаква празнота в сърцето. Какво се бе случило? А, да...

В детската градина Юлия я посрещна с думите:

– Какво ти е, Вера? Болна ли си?

– Нещо не ми е добре.

– Я ме погледни! Да не си се скарала с доктора или с Мишо?

– Не, не съм се скарала с никого – побърза тя да си влезе в групата. После се сети, че не се е разписала, и отиде в канцеларията. Имаше някаква празнота в съзнанието ѝ – на какво се дължи тя? Някакъв облак бе заседнал в душата ѝ и хвърляше сянка на цялото ѝ съществуване. А, да! – спомни си тя и тъмният облак отново забулваше очите ѝ.

– Другарко Димитрова, една майка те вика – съобщи ѝ влязлата след нея прислужница.

Вера излезе веднага.

– Другарко Димитрова, ето това сиропче – обърна се към нея чакащата я майка – за Марето е. Вие сте бивали винаги така добра да ѝ го давате, много ви моля, давайте ѝ го пак. Лекарката каза да го повторим. Вижда се, че благотворно ѝ действа, бронхитът намаля.

– Добре, другарко Стойнева – пое шишето със сироп Вера.

– Какво ви е, другарко Димитрова? Малко бледичка ми се виждате.

– Другарко Димитрова – обади се в този момент друга майка, – ето фланелката и белите пантофки за гимнастиките за Васко. Ама къде ще играят – вътре или вънка? Вън е още влажно, нали снощи валия силен дъжд, пък Васко скоро боледува...

Наистина Вера забеляза, че през нощта бе валило и времето беше облачно, но не беше обърнала внимание. Тя посрещаше децата, разговаряше с родителите, но в душата ѝ съществуваха все същата празнота и сянка.

„Може да си се припознала“ – чуваше тя кратките думи на майка си и тези думи минаваха като нежен полъх по стегнатото ѝ като с клещи сърце. И за миг то се поотпускаше. Но пред вътрешния ѝ взор ясно изпъкваше стоящият на ъгъла Мишо с вестника в ръце. Как можеше да го припознае с някой друг? После той сгъна вестника и

тръгна с хваналото го под ръка момиче. Можеше ли да има друго лице, което да прилича толкова много на него?

„Не бързай, Вере – чуваше пак тя думите на майка си, – спомни си за годеницата. Ами ако си се припознала?“. Желязната ръка, стискаща с клещите сърцето ѝ, леко се поотвори.

Приемането на децата бе приключено. Сестрата от филтъра се прибра в стаята си. Децата се наредиха за утринната гимнастика. „Може ли от толкова близко да не го позная? При това улицата не е толкова широка“ – отново клещите стегнаха сърцето ѝ.

– Деца, аз ще ви показвам упражнението. Почнете – две, три. Още веднъж, последно. Спри!

„Не избързвай – чу пак тя думите на майка си. – Не е хубаво да се правят сцени за такива работи!“ – „А какво да правя, майко?“ – „Изчакай!“.

– Пепи, тръгни в една редичка!

Вера отведнъж си спомни за устната хармоничка. Това ужасно състояние ѝ пречи да работи!

– Другарко Димитрова, маската! – викна надникналата от вратата леля. – Лекарката от здравното отделение дойде!

Вера отведнъж като че се пробуди. Къде беше маската? В шкафчето. Отвори го, взе маската и бързо я сложи на устата. Едва сега тя се вгледа в децата. Всички някак си бяха посърнали. Защо? Отведнъж от очите ѝ бликнаха сълзи. „О, не, не сега, не сега! – помисли си тя – само не сега!“ Изведнъж Вера запя: „Да живеј, живеј водичката от реката и чешмичката“. Децата също запяха и тръгнаха през отворената врата към умивалнята, за да си измият ръцете. „Не трябва да мисля сега за това – каза в себе си Вера, стискайки пръстите си. – Сега трябва да бъда това, което бях вчера, онзи ден“ – и тя стисна още по-силно пръстите си.

– Ще закусвате ли, другарко Димитрова? – запита я лелята, като наливаше млякото в чашите на децата.

– Не, не съм гладна.

– Трябва, трябва да ядете, малко бледичка ми се виждате.

– Главата ме боли.

– От кого те боли главата? – приближи се Жана, която беше дежурна по сервирането на другарчетата. Вера я погледна учудено.

– От никого, Жане, всички сте много послушни.

– Тогави изпей си млякото и ще те отболи главата, нали ти така казваш?

– Видяхте ли, другарко Димитрова, Жана много право казва – засмя се лелята, – изпейте си млякото и ще ви мине.

– Добре, Жане, ще те послушам. Донеси ми и на мене една чаша мляко.

– Аз ще ви донеса, другарко Димитрова – каза другият дежурен, Пепи, който носеше пълна чаша мляко върху чинийка.

– Не, аз ще ѝ занеса – запротестира Жана, – тя на мене първо каза.

– Нека сега Жана ми донесе млякото, пък ти друг път, Пепи.

Жана, заляна в щастлива усмивка, занесе млякото на Вера.

„Няма да мисля за това“ – настоятелно си повтаряше Вера и се вгледа в децата.

– Внимателно яж, Маре, пази си салфетката чиста. След закуската ще дойдеш да ти дам сиропчето. Гошко, не отхапвай хляба, а го отчупвай! Лили, хвани добре лъжичката! Стефчо, не се навеждай толкова!

– Другарко Димитрова, Капка накапа покривката.

– Капче, внимавай. Леля Кина днес смени покривките, трябва да ги пазим чисти.

– То само малко – оправдаваше се Капка.

– Васко, по-малко отхапвай, за да не си цапаш бузките с мармалад.

– Аз пръв закусих! – стана от масата Стефчо.

– Тихичко, Стефчо, да не се познае, че си станал. Столчето отмести тихичко. Остави салфетката на мястото ѝ и иди да се измиеш.

„А ако наистина Мишо е бил с друго момиче? – като с огнен меч тази мисъл проряза сърцето на Вера. Ако наистина е бил той? Ако за него наистина е необходима тази потребност, за която той бе ѝ говорил напоследък?“ Вера изтръпна. „Ако той беше намерил друго момиче, което бе съгласно на всичко?“ Вера усети как някой стяга главата ѝ с железен обръч. Ако тя бе го изгубила само затова, защото не искаше да отиде на планината само с него... Онази вечер не искаше да се разходят навътре в парка... Той ѝ казваше, че тя не го обича достатъчно... Но...

– Другарко – проплака Капка, – Васко ми взема столчето.

„Няма да мисля сега за това“ – прекара Вера ръка по челото си.

– Васко, никак ли не ме обичаш?

Детето я погледна с жаловит поглед.

– Тогава защо вземаш столчето на Капка?

Момченцето погледна смръщено Капка и седна на своето място. „Ах – помисли си отведнъж Вера – ще отида при другарката Найденова“. В същия момент невидима ръка проряза тъмния облак и се показа парче синьо небе. Как не бе ѝ дошло наум досега да отиде при нея? Би могла на нея да разкаже всичко, всичко... и тя ще ѝ каже какво трябва да направи... Внезапно настроението на Вера се промени. Обхвана я особено оживление. След свършването на занятието тъкмо щяха да излизат на разходка, заваля силен дъжд. Децата останаха в стаята. Вера вземаше участие в творческите им игри. Ето тук фризьорът фризираше Капка. Огледалото беше вратичката на комина. Там лекарката преглеждаше болни. Вера беше майката, която води детето си на преглед.

Юлия надникна на два пъти при нея, но Вера изглеждаше премного погълната в игрите на децата. Не, тя сега не можеше да говори с никого. Само с другарката Найденова! Тя бе ръководила класа им три години. Само дано дъждът да спре. Пък и да не спре, какво от това?

Мина обедът. Децата се измиха и легнаха да спят, но вдигнали глави от леглата, гледаха към учителката си. Очите им се спряха върху нея с някакъв въпрос или очакваха нещо?

– Другарко Димитрова, аз не мога да заспя – вдига си по-високо главата Жана.

– Защо, Жане?

– Защото не си я помилвала – натъртено каза Васко.

Вера отведнъж се сепна. Тя бе забравила да сложи ръката си за милувка върху главичката на всяко дете.

– О, Жане – наведе се Вера над нея, – заспи, миличката ми, затвори си очичките.

Вера мина край леглата и погали главичката на всяко дете.

– Сега ще позная кое дете ме обича – говореше гальовно Вера, но чувстваше в ръката си трескав трепет. Тогава усети, че цялото ѝ тяло бе в някаква треска. – Сега ще позная кое дете ме обича – повтаряше механически тя.

– Аз те обичам – обади се Кирил.

– Аз още повече – вдигна си главата Капка.

– Не, не така! По затворените очички ще позная кое дете ме обича.

Децата затвориха очите си. Някои от тях ги стискаха силно. Това беше израз на голяма обич. Вера минаваше, погалваше челцето на стискащите се очи и пошепваше: „Отпусни се, заспи спокойно“.

Един часът е. Децата дишаха тихо, равномерно. Всички са заспали. Неочаквано Вера видя, че Жана я гледа с отворени, питащи очи. Тя се приближи тихо до

момиченцето и наведе главата си до устните ѝ, защото видя, че детето иска да ѝ пошепне нещо.

– Мина ли ти главата, оздравя ли? – пошепнаха копренините устнички.

Отведнъж от очите на Вера бликнаха сълзи и тя, притискайки главата си до тази на детето, каза:

– Спи, Жане, аз ще оздравея! – и като целуна бързо трепкащите клепки на детето, Вера бързо излезе от стаята. Смени престилката с роклята си. Колежката ѝ разговаряше с приятелката си Светла в коридора.

– Заспаха ли децата? – запита тя Вера.

– Да.

– Всичките ли?

– Да – но отведнъж си спомни за учудените умни очи на Жана и допълни, – само Жана не беше заспала.

– Тя си е такава, заспива мъчно...

– Много е чувствителна!

Симеонова я погледна само и продължи разговора си със Светла. Горевратата на канцеларията се отвори. Двете приятелки веднага тръгнаха за стайте си.

Вера излезе на улицата. Слава Богу, дъждът бе спрял. Слънцето блестеше по измития плочник на тротоара. Вера взе трамвая, после го смени и най-после започна да се изкачва по широките стъпала на бялата кооперативна сграда, в която живееше Найденова. И едва тогава Вера се спря. „Ами ако не я приеме? Ако се е променила, откакто се омъжи за професора? И освен това точно на обед! Ако каже: „Сега обядвам, не мога да те приема, ела после?““.

Краката на Вера се подкосиха. О, тя не би могла да отиде после. Вера се мъчеше да си представи лицето на класната си ръководителката и не можеше. Как ли е облечена сега? Ами ако съвсем я е забравила? Бе я виждала само веднъж, откакто се бе омъжила за професора на сина си по музика. Вера беше ѝ занесла букет от бели рози, но оттогава измина доста време... И най-главното, сега е един часът и половина... Професорът може да си е вкъщи и да иска да си почива... Тогава естествено е другарката Найденова да не може да я приеме... Ще каже: „Вера, моля те, ела друг път“. А друг път е съвсем невъзможно... Тогава къде трябва да отиде тя? Трябва да отиде някъде, където да бъде сама и да плаче... да плаче, да плаче... Да изплаче всичко, което се е насъбрало в сърцето ѝ. Но тогава пак не би знаела какво да прави. Вера се бе спряла на стълбището, не знаейки какво да прави. В това време една ръка се сложи на рамото ѝ. Вера трепна и се обърна. Беше Найденова.

– Вера, моя малка, колко се радвам, че те виждам! – заговори ѝ със своя мек глас Найденова.

– Исках да дойда при вас – каза смутено Вера.

– И не се решаваше?

– Мислех... времето е за почивка... Обед...

– Та какво от това? – прегърна я Найденова. – Драго ми е, че те виждам. Наскоро си мислех, че ме забрави, Вера.

– Не, не съм ви забравила... но...

– Добре, добре, Вера, хайде да вървим! – и така, прегърнала я, те изкачиха няколкото стъпала до етажа, на който живееше Найденова. Като отвори вратата, покани Вера да влезе в богато уреден хол. По стените му имаше големи много хубави художествени картини... Една врата се отвори и влезе професорът. Вера го позна, макар да го беше виждала само веднъж. Бързо стана от мекия стол и го поздрави. Той се усмихна на нейното ученическо смущение.

– Вие сте Вера, нали – запита той, – любимката на моята другарка. Много ми е разказвала за вас, затова съм искал да ви видя, но вие не дойдохте.

– Боях се да не безпокоя другарката Найденова.

– А тя мисли, че имате по-добро мнение за нея... Защото смята, че знаете, че срещата с някоя нейна ученичка е за нея радост, а не безпокойствие.

– Така беше по-рано – изтръгна се несъзнателно от устните на Вера.

– Ааа, и сега е така. Аз не съм я направил с нищо по-лоша от по-рано! – засмя се професорът.

Влезе Найденова в домашна дреха. Вера забеляза, че имаше същата простота в тоалета, само че сега самата тя бе станала по-хубава. Очите ѝ излъчваха златисти отблясъци, както и по-рано, само че тогава в тях имаше тъга, а сега струяха нежност, обич, мир...

– Исках да поговоря с вас – обърна се Вера към нея.

– Разбрах – засмя се отново професорът, – значи аз съм излишен.

– Не, но... – смути се Вера.

– Не, но „идете си“. Нали, нали така искахте да кажете, Вера?

– Да, сега искам да поговоря само с нея – отведнъж ясно каза Вера.

– Ето, браво – сложи си ръката професорът върху рамото на Вера, – малко момиче, срамежливо момиче, но смело! Много хубаво, Вера.

– Другарката Найденова ме научи да бъда такава.

– Другарката Томова – поправи я усмихнат професорът.

– Да, Томова – повтори Вера.

– Е, аз си тръгвам, оставям ви да си поговорите.

– Не, ние с Вера ще отидем в моята стая – рече Найденова. – Скоро може да дойде и Боян.

– Добре, добре, идете.

Стаята на другарката Найденова се оказа един малък, приятен, уютен кът, който завършваше с балкон.

– Това е моето любимо място – седна Найденова на едно от креслата.

– Наистина е много хубаво – забеляза Вера, загледана през балкона в планината. – Колко хубав изглед има оттук Витоша.

– Да, Витоша оттук показва своето величие. Това са нейните най-високи хребети. Всеки ден ги гледам: сутрин, когато Слънцето ги позлатява с първите си лъчи, вечер, когато Луната ги прави неземни със своята сребриста светлина. Пролет, когато са залети с нежна зеленина, зиме – покрити със сняг. А обичам да гледам Витоша и начумерена с нависнали по нея мъгли и облаци... И докато чакам моите малки ученици...

– Вие имате ученици? – обърна се Вера към нея.

– Да, всички, които не могат да решат задачите си – усмихна се Найденова.

– Които не могат да решат задачите си... – повтори като ехо Вера.

– И знаеш ли кое е най-хубавото от всичко? Очите! Очите, които се изпълват със светлина, когато в тях проблесне знанието и умението как да се реши задачата... Седни, Вера, ето тук – посочи ѝ Найденова дивана, над чиито полирани рафтове имаше хубаво подвързани книги. В ъгъла на стъклена поставка бе сложено малко радио.

„Наистина хубав кът“ – помисли си отново Вера и въздъхна.

– За какво въздъхна? – запита я Найденова.

– За много неща.

– Ти дойде да ми кажеш някои от тях ли?

– Да. Вие ме научихте да бъда откровена, пряма и да гледам честно на нещата... Винаги гледах да се съобразявам с вас... с това, което ни учехте... Но не зная доколко съм могла наистина да бъда такава.

– Добре, Вера – сложи си Найденова ръката върху рамото на Вера. – Не е ли по-добре направо да говорим?

– Да, направо. Така ни учихте... и ние привикнахме на това... защото не се бояхме от вас... И сега си мислех: единственото същество, на което бих говорила направо, това сте вие... Веднъж на планината срещнах младеж... не младеж, а млад човек... И в душата ми настана празник. Той ме питаше много пъти: обичам ли го. Аз не знаех. Само се радвах винаги, когато го виждах. Може би се радваш на очите, които те гледат, на челото, на стройната фигура. Дали е обич? Може би... но аз не знаех и никога не отговарях на неговия въпрос. Само се усмихвах. За мен да го виждам, да разговарям с него беше достатъчно, но за него – не! Да мисля за него за мене бе радост, да го виждам бе празник, слънчев празник. Когато отивахме на планината, на мен ми се струваше, че вървим в някакъв храм, и си представях, че така вървим в безкрайността двамата... заедно... и това за мен бе щастие... истинско щастие.

Но за него всичко това бе детинско, глупаво, дори смешно... И ако не беше усмивката му, най-хубавата, която съм виждала в живота си, и очите му, които гледат с някаква игрива закачливост, бих се оскърбила от думите му. Той иска от мен това, което нарушава мира на душата ми и кара да престава песента на сърцето ми, която звучи непрестанно, откакто съм го видяла. Той намира, че не го обичам, щом не съм готова да жертвам всичко за него... Още повече, когато тази жертва е необходимост за неговото съществуване. Може би аз не го разбирам добре, може би не познавам устройството на неговата душа и начина, по който той обича... и не се съгласявах... Не се съгласявах, защото не можех. И вчера късно следобед аз го видях на един ъгъл. Зарадвах се, както винаги, когато го виждах. Исках да се завтека към него, но едно момиче ме изпревари, хвана го под ръка и тръгнаха заедно.

От очите на Вера отведнъж бликнаха сълзи. Найденова слушаше така, като че я нямаше. Сълзите на Вера почнаха да се отронват една по една – едри и големи, и падаха върху ръката на Найденова, която ѝ държеше ръката.

– Мама ми казва – продължи Вера, като че не усещаше отронващите се сълзи, – че може да съм се припознала. В първия момент ѝ повярвах. Огромната тежест, която притискаше сърцето ми и ми пречеше да дишам, като че ли изчезна. И съм заспала... Тази сутрин, като се събудих, струваше ми се, че съм боледувала дълго, много дълго... Чувствах се съвсем изнемошяла. После си спомних всичко. И колкото повече мислех, толкова повече се уверявах, че не съм се припознала. Тогава си помислих, че може би той е намерил момиче, което е готово на всичко – както се изразяваше той... и което ще му даде възможност да живее нормално. Това са неговите думи, поясни Вера – да живее в пълнота, а не да диша само с върховете на дробовете си, както е при дружбата му с мене... И може би той никога вече няма да се срещне с мен – разхълца се Вера – никога...

– Съжаляваш ли за това? – запита тихо Найденова.

– Ужасно ми е мъчно.

– На колко години е той?

– Взема си последните изпити от държавния изпит. Завършил е право.

– И после?

– Какво после?

– После ще се свържете?

– О, не! Не сме говорили много по този въпрос, защото той винаги казва, че майка му държи той да стъпи на краката си, да развие добре кариерата си... И после някога...

– И той е напълно съгласен с майка си?
– Намира, че е разумно.
– А ти, Вера, намираш ли, че е разумно? – усмихна се някак странно Найденова.
– Да, разумно е!
– Така е, Вера, разумно е. Но майка му знае ли за вашата дружба и за това, което той иска от теб?
– Не зная. Впрочем веднъж ни е видяла...
– А вашите знаят ли?
– Мама не го одобрява...
– Защо?
– Така усещала със сърцето си... А може би и затова, че той никога не иска да дойде у дома, въпреки че мама ми казва да го поканя... да се запознае с нея, с брат ми, със снаха ми... А той може би се стеснява...
– От какво?
– Нашето семейство не е така високопоставено... Брат ми е работник, мама плете...
– Днес всички работят... Да е работник не е нещо, заради което човек може да се срамува или притеснява. Аз познавам твоя брат, той е един честен, добър момък.
– А може би той се страхува от майка си...
– Ти оправдаваш ли го?
– Не. Аз не съм мислила по тези въпроси. Не знаех, че той може би ще потърси друго момиче, което да е по-добро от мен...
– И какво мислеше?
– Нищо! Само се радвах, като си мислех, че ще го срещна – бликнаха отново сълзи от очите на Вера. – А сега мислите ли, че той пак ще поиска да се срещне с мен?
– Обезателно. Той не забеляза, че ти си го видяла, нали?
– Не, не видя.
– Тогава естествено е, че пак ще се видите.
– И тогава какво да правя?
– Слушай, Вера, за тези въпроси никой не може да ти даде съвет.
– Защо? Аз толкова разчитам на това.
– Не. Този съвет може да ти го даде само твоето сърце. И каквото ти каже то, това направи. Твоят приятел много право ти е казал, че не го обичаш. Когато човек обича, той никого не пита, а знае какво трябва да направи. Наистина той е готов на всичко. Не ме разбирай криво и не мисли, че те упреквам. Аз ще ти разкажа един истински случай, за да разбереш по-ясно нещата.

В нашия град, в провинцията имаше едно младо хубаво момиче. Когато беше в последния клас на гимназията, в града назначиха млад учител по музика – току-що завършил Консерваторията. Даровит цигулар беше, и при това хубав момък. Преподаваше пеене в гимназията, ръководеше ученическия хор, образува оркестър, а през свободното си време свиреше на цигулката си. По цели часове свиреше... Почти всички ученички бяха влюбени в него, но моята близка – изключително. Освен това той изказваше предпочитание по отношение на нея. Тя ходеше като замаяна от обич, от щастие. Само да го види, да го срещне – и сякаш някой цяла я обливаше със светлина. Тя пееше и без това хубаво, но оттогава се превърна в пойна птица. По забави тя пееше като славей. Всички се учудваха на песента ѝ, на красотата ѝ. Тя изведнъж стана много по-хубава, отколкото беше, но никой не знаеше истинската причина. Гимназистката криеше дълбоко в себе си цялото щастие, всичката си неизказана радост. А и той бе казал, че красотата на обичта изчезва, когато хората я узнаят. Тя споделяше неговите възгледи... Неговите думи бяха истината, която можеше да съществува.

Девојката и преди беше една от нај-добрите ученички в класа, но сега при мисълта, че той е учител, и при вдъхновението, което носеше в сърцето си, тя стана първа, недостигната от никого. Когато минаваше из града, младежите и възрастните се спираха да я гледат. Всички чувстваха, че нешто струи от това момиче, нешто, което ги привлича, което се излъчва като благоухание от неа. А това бе нейната голяма, безпределна обич, която преливаше от сърцето ѝ и струеше от цялото ѝ същество.

С него се среќаше в квартирата му, кога то хазяите му – двама стари хора, се прибираха в стаята си. Тоа ставаше още на свечеряване. Едно знаеше тя – че го обича, и всичко, което можеше, му даваше всеотдајно. А то ѝ се виждаше все малко – толкова обич имаше в срцето си!

Освободена от цяла матура, тя взе диплом с отличие. Но при самото завршване на учебната година тя разбра, че нейната голяма любов е дала своа плод и този плод оживява под срцето ѝ... Една привечер, цяла пламнала в руменина, тя му каза тоа. Той ја гледаше блед, с широко отворени очи. В тоа време някој почука на вншната врата. Той брзо ја скри в малката кухничка на хазяите, а оттам през двора тя си отиде у дома. Кој е почукал тогава? Може би някој негов колега, някој познат – тя никога не узна... На другия ден тя не го видя, и на по-другия... и на по-другия. На хазяите бе оставил бележка, че ще отптува за малко... Куфарът му се бе оказал празен, а и някој от дрехите му така останаха неприбрани... Той никога не се върна...

Изминал се бе месец, откакто тя бе взела диплом с отличие. Месец, в којто тя бе очаквала тој да се върне или да ѝ се обади. Но тој нито се върна, нито се обади...

– А тя? – запита Вера, цяла вживяна в разказа на учителката си.

– Тя! Тя каза на мајка си. Мајката припадна. Бащата каза, че предпочита да види дъщеря си мъртва, отколкото с този позор. Когато ја запитаха: „Кој е тој?“, тя отговори: „Моята любов, моята голяма обич“. Бащата остана учуден от нейната голяма дързост и посегна да ја удари. Тя излезе в двора им – голям, обширен провинциален двор с цветна градина. Там ја седна на тревата и за први път осъзна всичко, което бе станало. Видя пред неа да се изправя бъдешето на едно изоставено момиче, как общественото мнение ќе ја гледа със страшните си очи – и тя се изплаши. Как никога не бе помислила за тоа? Незаконно дете! Дете без бащино име... Ужас! Кого е обичала тя? Един страхливец! Не, не, тя е обичала заради самата обич, но все пак... А баща ѝ? Какво ќе стане с него? Един от нај-почтените граѓани в града! Мајка ѝ, брат ѝ... Има ли право да им нанесе тоа...

– Јсна – чу ја тих глас, – Јсна, зашто плачеш?

– Јсна ли се е казвала? – учудено попита Вера. – Имала е вашето име?

– Да...

Отначало ја се изплаши, но после позна гласа на своа некогашен съученик, којто от неколку години боледуваше и наскоро се бе заврнал от санаториума за гръдоболни. В сѝсия миг в неа проблесна мисълта да му каже всичко и да го помоли да даде името си на нейното дете. Тя стана и отиде при дъсчената ограда, која дели техниа двор от неговия.

– Минко – заговори му ја, – помниш ли, че некога, преди да отидеш в санаториума, ми казваше, че ме обичаш?

– Аз и сега те обичам, Јсна – заговори ѝ тој с треперещ глас.

– Искаш ли да се ожениш за мене?

Луната, изплувала иззад облаците, освети бледото лице и широко отворените очи на младежа. Останалите му почти без крв устни прошепнаха:

– Искам! Как можеш да питаш тоа... Нај-голямо щастие за мен би било тоа, Јсна, но аз съм болен... Сериозно болен.

– Няма значение това... Но ти можеш ли да ме обичаш такава, каквато съм... без да ме упрекнеш... Или не, можеш да ме упрекнеш... няма да ти се сърдя...

– Какво има, Ясна? – запита я с тревога той.

– Обичаш ли ме много?

– Безгранично! През всичкото време в санаториума съм мислил само за теб... И ако се върнах тук, то е само за да мога да те виждам... преди да умра...

– Няма да умреш! Аз ще се грижа за тебе! Искаш ли да дойда още тази вечер у вас? Или не, искаш ли още тази вечер да отидем в селото, откъдето е майка ти? Аз там ще стана учителка... Ще останем там да живеем. Казвал си ми, че селото е планинско, там ще бъде за теб добре... и за мене... и за... Знаеш ли, че аз може би ще имам дете? И въпреки това можеш ли да ме обичаш?

– Мога, Ясна... Аз те виждах да излизаш от неговата квартира вечер... Но тъй като дочух лекарите да казват, че ще живея още малко... за мен имаше значение само едно – да те виждам!

Тогава двамата отидоха при неговите родители. Баща му бе прислужник в гимназията, но буден и природно надарен човек. Преместил се беше със семейството си в града, за да може да даде образование на децата си. Големият му син, завършил гимназията, беше чиновник в съда, дъщеря му – учителка в недалечно село. На Минко – най-малкия и най-даровития, той мечтаеше да даде възможност да получи висше образование. Но за нещастие той се бе простудил и заболял лошо. Организмът му изглежда е бил слаб, болестта даде усложнение и той напусна училището, за да отиде на лечение...

Родителите на младежа много се учудиха, като видяха момичето на съседите им да идва у тях. А може и бащата да е подозирал някои неща, но при вида на любимия син, който изглеждаше необикновено щастлив, изпълни молбата им и ги отведе още същата нощ на село... Ясна написа бележка на родителите си и помоли майката на младежа да им я предаде, след като влакът потегли...

Там, в селото, климатът подейства много благотворно върху здравето на младия момък и той живя още десет години... А може би би живял и още, ако отново не бе се простудил много лошо... Синът на Ясна денонощно бленуваше за цигулка... Един от учителите в селото свиреше на цигулка и малкото момче не се отделяше от него. Учителят, добър човек, намери отнякъде малка цигулка и го научи на това, което сам той можеше. Но всички виждаха, че на малкото момче му трябва хубава цигулка. И такава то получи от този, който считаше за свой баща, като подарък за отличния си успех при завършването на третата учебна година. Но това костваше живота на бащата, защото докато донесе цигулката от гарата до селото, го бе валял неочаквано проливен дъжд. Деликатното му здраве остро се влоши. Въпреки големите грижи, положени от лекарите и най-вече от Ясна, той една нощ угасна.

– Не плачи – каза той на Ясна, – ти ми дари десет много щастливи години...

Найденова прекъсна разказа. Цялото ѝ същество бе вгълбено в себе си, сякаш виждаше това, което разказваше.

– И после? – запита Вера.

– После заради своя син, заради голямата му любов към цигулката, Ясна се върна в града. Самата тя продължи задочно образованието си и завърши университета. Когато синът ѝ бе приет в Консерваторията, тя се премести заради него в столицата. Стана учителка в една от гимназиите. Синът ѝ направи впечатление на професорите със своето дарование и ученолюбие. Един от професорите го обгради с необикновено внимание, защото младият момък странно го привличаше. Покани го у дома си, запозна го със съпругата си и често му казваше: „Ако бих имал син, бих искал да е точно като

теб“. Друг път му каза: „Ти всецяло запълваш празнотата, която чувствах поради това, че няхах деца“.

Започна много хубава дружба между професора и младия студент, който сподели с майка си необикновените искреност и внимание, които проявява към него преподавателят му по цигулка. И съвсем естествено синът обикна професора и постоянно говореше за него. Колко майки са й казвали и на самата нея, че техните деца – учениците от нейния клас – са им проглушили ушите с постоянните хвалби и с разказите си за класната им ръководителка.

Майката живееше със сина си в отдалечен от града квартал. Беше отдадена всецяло на работата си в училището и когато имаше малко свободни минути, мислеше с тиха скръб за този, на когото бе отдал своята голяма всеотдайна любов десет години.

Когато синът й полагаше изпитите си през третата година в Консерваторията, почина съпругата на професора, която дълго бе боледувала от неизлечима болест. Поради празнотата в дома му синът на Ясна ставаше все по-необходим за професора. Преподавателят му бе казвал, че наистина го чувства като свой син, че го е обикнал с обич, която изненадва и самия него, и го моли да остава за по няколко дни в дома му.

– И никога ли тази ваша позната – запита Вера – не се е заинтересувала за този, с когото така много се е сближил синът й? Никога ли не е ходила на продукцията, на концерти, изнасяни от студентите?

– Въпреки че майката правеше всичко, което е могла, за да успее синът й в своето музикално поприще, тя носеше в себе си спомена за това, което бе преживяла като ученичка, и някакво странно вътрешно чувство я караше да стои далеч от видни музиканти цигулари, защото въпреки че никога не се бе интересувала за някогашния млад учител цигулар, бе чула, че бил станал виден музикант с по-различно фамилно име.

– А може би е станал и професор – промълви тихо Вера.

– Да, може... Но един ден майката получи бележка от сина си, който пак бе останал при професора за няколко дни, че е неразположен и моли майка си да отиде при него. Майката изтръпна – от какво е неразположен синът й? Мисълта за болестта на този, който му даде името си, я преряза... А също и жената на професора от какво ли е била болна? Веднага се обади по телефона и попита професора за сина си, дали е много зле.

– Не – отговори широк хубав глас, – синът ви не е зле, само е малко неразположен. Ако майката не желае, може да не отива, но той намира, че е по-добре да задържи у дома младежа, докато се почувства съвсем добре.

Майката прекара пълна с тревоги нощ, но заедно с това в нея се зародиха съмнения. Наистина ли е болен синът й? Спомни си различните случаи, когато синът й й бе разказвал за големия интерес на професора по отношение на родителите му, на неговото детинство... Беше го разпитвал за града, откъдето са дошли... Защо се е интересувал професорът? Само от любов, от обич ли?

На сутринта, когато, тревожна и неспокойна, майката искаше да влезе във връзка със сина си, смаяна чу професорът да й казва, че тя не заслужава да има син музикант, тъй като никога не се е интересувала от неговите музикални изяви в Консерваторията, не е посетила нито един негов концерт... И след всичко това той е смаян как може синът й да бъде толкова предан и любещ по отношение на майка си и постоянно да говори за нея с безпределна обич. Майката се извини и нетърпеливо го прекъсна, като попита как е синът й. Отговорът бе, че се чувства добре и тази вечер ще се върне при нея.

Майката прекара пълен с очакване ден. Приготвила бе любимото му ядене. Синът се обади по телефона:

– Мамо, идвам си с другаря професор... Иска да ме придружи и да се запознае с теб.

Когато пристигнаха, тя стоеше като прикована пред разтворената врата, притворила очи. Страхът от дълбокото чувство, че този професор, чието малко име е еднакво с името на онзи млад учител цигулар, я вледеняваше... Но после отведнъж си каза:

– А може и да не е той...

Отвори очите си. Пред нея стоеше човек на средна възраст, изискано облечен, малко напълнял, с плешиво теме...

Найденова спря разказа си.

– И после? – пита Вера.

– После заради сина си тя се свърза с неговия баща... професора...

– Другарко Найденова, но това сте вие! – извика Вера.

– Да – с тъга отговори Найденова.

– Та вие сте героиня!

– Ако аз бих имала дъщеря, не бих искала да бъде героиня като мен.

– Защо?

– По много причини. Едно, защото ние, хората, сме още много близко до епохата на „Железния светилник“, книгата, в която майката, за да се спаси от клюките на обществото, от това, което тя счита за позор, е готова да предаде на смърт любимата си дъщеря. А и най-главното – детето не се нуждае само от майка... За неговото възпитание и израстване са необходими двама родители, както са необходими и за самото му идване на Земята.

Наскоро ми разказаха, че в една от софийските градинки е намерено току-що родено дете. И то е спасено от смъртта благодарение на случайни минувачи... Не, Вера, не може младите хора да се отнасят така безотговорно към живота, който те извикват да дойде на Земята. Ти ме питаш какво да правиш... Когато човек обича много, не мисли, но после идва размисълът не за личното ни добро, а за бъдещето на малкия човек...

Мъжът трябва еднакво с жената да поеме грижата за детето... Днес жената е свободна, но това е само външно, формално. Приравняването на жената с мъжа още не значи свобода. Свободен е този, който може да носи отговорността за своите постъпки. А когато бягаме и се крием, независимо дали сме мъже, или жени, ние не сме свободни, а сме ограничени от страха пред мнението на другите, от страха за нашето бъдеще, за нашето израстване в науката и изкуството... Свободният човек от нищо не се страхува. Той само обича и е готов на всичко. Аз видях това в човека, който даде името си на моя син... Той имаше голяма духовна сила и много обич, носеше висок идеал в душата си и му служеше до последния си дъх.

Вера поглъщаше всяка дума на Найденова, която продължи:

– Сега ние живеем в епоха на преустройство, на пренареждане. А колко време ще продължи това? Гради се нова сграда, на която всеки камък трябва да има съзнанието, че от него зависи здравината на цялата сграда. Свободата на човека не е в това, да върши своеволия, а да намери своето място в тази сграда, това, чрез което може да бъде максимум полезен. Стремещт към удоволствие не трябва да се смесва със свободата. Защото свободата се ражда от силата, а удоволствието – от слабостта. Свободата е свързана с идеала, а удоволствието, когато стане цел, говори за липса на идеал.

Бузите на Вера пламнаха от стеснение. Какъв идеал имаше, какво беше тя? Една детска учителка, която всеки ден ходи в градината на работа. Но какъв идеал, каква цел имаше тя?

– Вера, ти си детска учителка, нали? – запита я Найденова.

- Да – смутено отвърна тя.
- А това е нещо велико, ти осъзнаваш ли това?
- Да – смутено отвърна Вера.

Очите на Вера заблестяха. Тя си спомни това, което някога Найденова им говореше... Колко много бе загубила, че не бе намерила време да се среща по-често с нея... После изведнъж запита:

– Защо напуснахте учителстването? Вие бяхте толкова необходима на младите момичета.

– Не съм напуснала работата си, Вера, само отстъпих платеното място на други, тъй като имам необходимия стаж за пенсия. Ще чакам само да догоня възрастта. Ако имаш време да надникнеш в нашия читателски кръжок и в курса ни по педагогика, ти би видяла нашата задружна работа с жените относно децата. Виждаш ли колко много деца ги наричат хулигани – те са все наши деца. Всеки ступен от тях прозорец е ступен от нас, защото ние не сме се погрижили за тях. И ти, която си там, в основата, знаеш ли колко голяма отговорност имаш? Всяка сграда се крепи върху основите си – помни това, Вера! Не гледай само да мине часът и да си отидеш. Проучвай всяко дете, виж условията, в които живее, срещай се с майките, помагай им!

В очите на Вера се запалиха невидими светила.

– И помни – продължи Найденова, – в основата стои доброто, а зад доброто – Любовта. Ако нямаме любов към човека, не можем да помогнем.

- Майко – разнесе се звучен глас на млад човек.
- Боян се е върнал – стана Найденова от креслото. – Чакай малко, сега ще дойда.
- Аз трябва да си ходя.
- Добре, но след няколко минути...

– Много съм ви благодарна за всичко – изправи се Вера от дивана, когато Найденова се върна. Мога ли да дойда пак някой път при вас?

– Разбира се. Аз самата много се интересувам от теб. Не ми е безразлична твоята съдба, както изобщо съдбата на младите хора. Животът не е лесен, както изобщо никога не е бил лесен.

– Ако би имало повече хора като вас, които биха осветили пътищата, когато човек се намира на кръстопът, за да могат да видят кой е най-верният, за да тръгнат по него, колко хубаво би било.

– Това е лошо, че младите са самонадеяни, което изобщо е присъщо на младостта, и затова минават през пропасти...

- Но не всякога се намира кого да попитат... Ако аз не ви познавах...
- И това е вярно, но от друга страна трудностите каляват човека.

Някаква врата се отвори и затвори. Чува се енергични мъжки стъпки.

- Довиждане, другарко Найденова – подаде си ръката Вера.
- Довиждане, Вера, но да е до скоро.
- Бих се радвала.

Найденова я изпрати до външната врата и Вера заслиза като на криле по стълбището. Долу пред входа на блока се сблъска с млад човек, който в първия момент беше готов да се скара, но като видя излъчващите светлина очи и усмихнатото лице на девойката, счете, че сблъскването не беше толкова неприятно, и се обърна още веднъж да види това лъхащо жизнерадост момиче.

– Знаех си – казваше си Вера в себе си. – Знаех си, че само тя може да ми помогне. Колко сломена бе отишла при нея и колко сили чувстваше сега в себе си!

В трамвая кондукторът, който ѝ поиска за проверка картата, имаше странна прилика с Михаил и тя трепна... Навярно младият човек забеляза това и се усмихна. Но тази усмивка изведнъж събуди някаква горчивина в нея и сянка мина по сияещото ѝ

лице. Вера си обърна главата, а кондукторът, който за миг бе спрял погледа си на нея, въздъхна и подаде билет на възрастна пълнолетна жена. „Това е животът“ – помисли си той и продължи да търси седнала по скамейките без билет.

Когато Вера слезе от трамвая, настроението ѝ беше пречупено. Може ли само от една случайна прилика на Мишо с този кондуктор по слънчевите небеса на нейната душа да се появят облаци? Някаква тревога започваше да я изпълва. Защо? Друг път тази едва забележима прилика на момъка с Мишо би я зарадвала, а сега? Сега ѝ напомни отведнъж за нещо горчиво...

„Няма да мисля сега за това – махна тя с ръка, – ще мисля за това, което ми говори другарката Найденова.“ Светъл лъч проряза облаци, които прииждаха в съзнанието на Вера, осветли ги и тя поиска да се усмихне. Но в същия миг необикновена тревога отново искаше да изпълни сърцето ѝ. Вера се спря. „Да не би нещо да се е случило въпреки, с майка“ – помисли си тя и отведнъж тръгна бързо.

Когато навлезе в тяхната улица, остана учудена от многото хора, които бяха там. Тревогата стисна сърцето ѝ и направи да пребледнее лицето ѝ. Хората бяха най-много при тяхната къща.

– Какво е станало? – запита тя първия срещнат човек.

– Едно момиче се е отровило.

Вера се затича към струпалите се пред тяхната врата хора.

– Кой се е отровил, лельо Кате? – запита тя една тяхна съседка.

– Минето.

– Минка? – извика учудено Вера. – Защо?

– Излъгал я е оня, който ходеше с нея, и тя се е отровила.

– Ах, горкичката Минка! – бликнаха сълзи от очите на Вера.

– Преди малко, като се върнала майка ѝ от работа, я заварил така. То бяха писъци... Жената припадна.

– Лекар дойде ли?

– У вас имало едно младо докторче, приятел на бате ти... Ама всичко било свършено... Повикаха бърза помощ, ама няма за какво...

– Дойде ли?

– Не е, сега чакат. Докторчето се обадило. То сега е по-потребно за майката...

– Тя къде е?

– У тях. Майка ти първа изтичала, като чула писъка. Страшна работа!

Вера слушаше като вкаменена. Пред погледа ѝ се изправи стройната, нежна, прекрасна Минка. Бяха връстници, колко много бяха играли заедно като деца! Майка ѝ беше добра, но баща ѝ пиеше. Минка трябваше да почне работа, защото имаше сестричка и братче, по-малки от нея. Майката не можеше да смогне сама. Бащата изпиваше това, което изработваше. А колко много искаше да учи Минка! Вера ѝ беше дала съвет да се запише във вечерната гимназия. Там тя се беше запознала с този, заради когото се бе отровила...

– Какво ти е, Вере? – запита я съседката.

– Нищо, лельо Кате, само си мисля...

– Всички останахме като гръмнати, толкова хубаво умно момиче...

– Отдавна не бях я виждала – замислено рече Вера.

– Къде ще я видиш? Денем на работа, после вечерно училище, само някой път ще се мерне, и то все бързаше, че трябва и да учи.

– Да – въздъхна Вера. – Аз може би трябваше да я видя – говореше като на себе си тя. – Може би трябваше... Едно време се виждахме всеки ден, бяхме заедно, а сега...

– Едно време бяхте деца, цял ден подскачахте по улицата, играехте, а сега – всяка със своята работа.

– Верке – присъедини се към тях друга съседка, – вие бяхте другарки с Минка, нали?

– Да, лельо Митке.

– Язък за хубавото момиче! Не рачил оня калпазанин да се ожени за нея – и ето какво стана! Майка му не дала. Ама и той си е виновен... Като не е питал по-рано майка си, а после... Море, тояга за такива, под съд трябва да го дадат! Такива направо трябва да ги бесят! Че как тъй, момиче като капка! Не била, казала майка му, за техния дом, за тяхната къща... Като не е била, защо се е влачел той с нея? Малко ли съм го виждала вечер в тъмни тъмнини да я довежда у тях? Пък сетне – не била за техния дом...

Вера слушаше изтръпнала. Сякаш не за Минка, а за нея говореше леля Митка.

– Откъде знаеш всичко това? – запита Вера с тих глас.

– Зная, нали и моя Ваньо ходи във вечерната гимназия.

– Ти си знаела значи отдавна?

– Ами, отдавна, от три дена... Ваньо ми разправи, че завчера майка й на Минка ходила да се среща с директора. Вчера, снощи де, другарите му се събрали да го съдят. Извикали и майка му. Директорът я извикал, а тя рекла: „Не може, това момиче не е за нашия дом“ – и си отишла.

– А той?

– Той – нищо. Другарите му го изключили от не знам там какво си...

– Голямо наказание са му дали, няма що! – рече леля Катя.

– А бе, те мислели и за още нещо, казваше Ваньо, пак да се съберат на събрание ли, какво ли, ама Минка не искала срама. Така е то с момичето... Момчето ще си скитосва по улиците, а момичето ще изгние в земята. И какво момиче, хубост ненагледна! Казвам на Ваньо: „Що не го хванахте, че да го набиете едно хубаво...“. А той ме гледа и ми се чуди. Нали и той е мъж, всичките са еднакви. Ама съм му рекла: „Само да смееш да ми направиш такова чудо, голям си, ама такъв бой ще ти дам, дето не си го сънувал!“. Магарета такива!

– Колата идва – каза някой и Вера си вдигна главата.

Идваше линейката. Вера заплака. Хората се отстраниха, за да сторят път на колата.

– Вере – извика някой, – дойде ли си най-после? Мама се изпотревожи за тебе.

Вера се обърна. Беше съпругата на брат й.

– Идвай си! – направи й знак с ръка снаха й.

Вера избърса сълзите си и тръгна към нея. В това време се чуха писъци и Вера се втурна натам.

– Недей, мама не дава! – извика след нея Пепи, но Вера не я чу.

Тя премина през насъбралите се хора и влезе в двора. Точно в това време изнасяха Минка. Майката пишеше, придържана от брата и от майката на Вера. При носилката, на която беше сложена Минка, беше доктор Делянов. Не беше ли си отишъл снощи? Вера отстъпи назад, за да мине носилката с покритото тяло на другарката й от детинство, и тръгна след тях.

На улицата имаше странна тишина, чуваха се само хлипанията на жените. Тази тишина поразя Вера и тя вдигна главата си. На около десетина крачки по улицата вървеше човек, приковал всички погледи в себе си. Научил ли бе новината? Той вървеше, разперил ръцете си настрани, политащ насам-натам.

– Пак е пиян – помисли си Вера, но когато човекът се приближи, тя видя, че очите му и цялото му същество са изпълнени с толкова страдание, че остана за миг като вкаменена. От гърдите му излизаха откъслечни хрипове, които се превърнаха в разтърсващ плач.

– Аз я убих – казваше дрезгавият, изпълнен със сълзи глас. – Аз я убих – и той полетя с разперени ръце към линейката, където бе сложена вече дъщеря му.

– Кой ще я придружи? – посочи линейката човек, облечен в бяла престилка, навярно лекар.

– Аз ще я придружа – приближи се изведнъж Вера.

– Каква сте й? – запита лекарят.

– Другарка от детинство.

– Няма ли роднини?

– Няма... Тук ние им бяхме най-близките. Този е баща й, но не зная дали е трезвен. Той винаги пие...

– Добре, качете се при шофьора, а този го приберете – посочи той бащата на няколкото мъже, които бяха най-близко.

Доктор Делянов се приближи до лекаря и му каза нещо. Лекарят поклати глава за съгласие и като се обърна към Вера, каза, че другарят е взел нужните данни, затова не е необходимо тя да отива с линейката. Вера, която бе до самата й врата, се върна. Доктор Делянов и лекарят влязоха в колата, която веднага тръгна. Письците на майката станаха още по-силни...

Хората се разотидоха. Само тук-таме имаше жени, които имаха да си кажат още нещо за случилото се. Майката на Вера заедно с други съседки отиде при майката на Минка. Вера се прибра у дома.

– Къде беше, Вере? – посрещна я брат й. – Много се забави.

– Ходих у другарката Найденова, бившата ми класна ръководителка. Наистина ли леля Еленка е ходила в гимназията да се среща с директора?

– Наистина.

– И е говорила с майката на момчето?

– Да. Защо?

– Леля Мита разказваше това... И майката отказала... Забранила на сина си да се ожени за Минето.

– Да.

– А какви хора са?

– Бащата бил директор на завод. Майката, мисля – зъболекар.

– Толкова непочтени хора!

– Защо? Синът им е пълнолетен...

– А защо слуша майка си?

– Защото така му е изнасяло...

Вера прехапа устните си. Мишо винаги говореше за майка си, когато не искаше сам да вземе някакво решение. Тя си мислеше, че той е предан и любящ син... А възможно ли беше да се оправдава с майка си съвсем съзнателно?

– Бащата на Минка се върна – каза съвсем неочаквано и за самата себе си Вера...

Може би тя искаше да скрие хода на своите мисли от проникателния поглед на брат си.

– Видях го. Ще отида да видя какво става с него. Пък ще трябва да се обадя и на роднините им. А и погребението ще трябва да се урежда.

– Ако трябва и аз да отида някъде...

– Не, не, ти по-добре иди при Пепи. Там са Румен и Лили.

– Те знаят ли?

– Знаят. Приказвай си с Румен. Много е мрачен. Ако беше плакал като Лили, по-добре щеше да е.

– Добре – съгласи се Вера и отиде в стаята на брат си.

Като влезе вътре, Пепи шиеше нещо на машината, а Лили играеше с Гошко – детето на брат й. Румен се бе навел над някаква книга.

– Какво шиеш, Пепи? – приближи се Вера до нея.

– Ще трябва за утре – прошепна тя – за ковчега на Минето.

Вера нищо не каза, но забеляза опнатите линии по лицето на Румен и се приближи до него. Той продължаваше да стои наведен над книгата, но явно бе, че не четеше.

Въпреки това Вера го запита:

– Учиш ли, Румене?

– Чета – промълви той, без да си вдигне главата.

– Коя книга? – сложи си ръката на рамото му.

После му рече:

– Ела, да отидем в моята стая... Тук децата те безпокоят.

– Точно исках да излизам – изправи се той.

Вера го погледна. Очите му горяха, но бяха сухи. Лицето му бе отслабнало необичайно много и беше съвсем бледо.

– Мислеше да излизаш ли? Ако искаш, да се поразходим заедно – предложи му Вера.

– Не – каза той, когато влязоха в нейната стая. – Искам сам...

– Разбирам, но аз няма да ти преча. Все едно, че си сам.

Той се спря. Беше високо израсло момче на около 15–16 години.

– Искан сам, сам – с мъка заговори той.

– Веднъж и аз имах страшна нужда да бъда сама, бях в състояние, подобно на твоето. Тогава изникна като от земята едно лице – този, докторът, който днес е бил у дома, и от неговото присъствие не ми стана по-тежко, напротив... Не възприех присъствието му като пречка...

– Но аз исках да ходя някъде...

– Аз ще ти преча ли? Само ще те придружа.

– Нямах да съм сам... Щях да повикам Кирил и Стефан...

– Толкова по-добре. Щом като сте трима, можем да бъдем и четирима – сложи си тя ръката на рамото му и искаше да срещне погледа му, но той извърна глава.

Тя ясно разбираше защо щяха да се съберат и тримата... Изведнъж си помисли как другарката Найденова би действала в такъв случай: направо, ясно, честно. Тогава тя разтърси рамото му и рече:

– Румене, какво си намислил?

– Нищо...

– Можеш ли да повториш пак? Погледни ме, Румене! Ти знаеш, че те обичам, както обичах и Минето. Не беше ли ти винаги нашето малко братче?

Отведнъж раменете на Румен се разтърсиха и той наведе глава.

– Плачи – каза му Вера, – плачи, това е добре...

– Не, няма да плача – вдигна си отведнъж главата Румен. – Няма да плача, но тази вечер ще го пребия.

– И после ще отидеш в затвора.

– Ще отида.

– Това е най-лесното, което си намислил да направиш, но не е никакво геройство. Ти ще се опиташ да го пребиеш. Дали наистина ще го пребиеш, е проблематично, но че ти ще отидеш в затвора – е сигурно. А на майка ти оставяш най-тежката част, най-големия товар – да отгледа Лили сама, без твоята помощ, защото в това време ти ще лежиш в затвора. А знаеш, че товарът на майка ти досега не е бил лек! Знаеш! Тогава защо и ти да не прибавиш към него още малко? Аз те мислех за по-любящ син и брат.

Очите на Румен като горящи въглени срещнаха очите на Вера.

– Така е, Румене, така е, моето братче! Ако наистина има нещо, което трябва да направиш сега, то е да застанеш като син до майка си и да вземеш част от мъката ѝ и от товара ѝ...

– А него да го оставим да скитосва по улиците, нали? Не, аз съм си рекъл, че ще му пречукам краката. Ние още снощи говорихме с Кирил, но защо не го направихме веднага!

– Добре, че не сте го направили. Не разбираш ли, че е детинско!

– Детинско! – извика Румен. – Аз съм си казал, че ще отмъстя за сестра си. Той да се подиграва така, мама да търпи унижения, да ходи да се моли... И баща му при това е партиец...

– Тогава защо не се обърнеш към партията?

– Защото ще кажат, че това са лични домашни работи. Директорът нали е говорил, знаеш ли майка му какво е казала?

– Зная.

– „Не е за нашия дом” – повтори Румен думите на майката.

– Наистина Минето не е била за техния дом, Румене, те не са били достойни за нея.

– Но тоя мамин син ще плати скъпичко!

– Това ще върне ли Минето? Не! Само ще отвориш още една рана в без това нараненото сърце на майка ти... Остави, Румене, ако Минето искаше да разреши въпроса по този начин, щеше да каже на теб и на твоите другари да го пребиете. Но щом не го е направила, значи не е искала... Значи тя е излязла по-доблестна. И ти трябваше снощи не да ходиш да приказваш с Кирил и Стефан, а да застанеш като брат до нея...

– Но аз не знаех, че тя...

– Не е трябвало да знаеш. Трябваше само да си до нея, да почувства, че ти си любящ брат.

– Аз толкова много я обичах! – разхълца се Румен.

– Зная, но трябва не само да обичаме, но и да помогнем на този, когото обичаме.

– Но те все с мама си приказвах, считаха ме за малък.

– А ето, аз те считам за голям и ти казвам, че сега мястото ти е до майка ти. Ти я обичаш не по-малко от Минето, но ето че и на нея не искаш да помогнеш. За Минето не си знаел, но сега за майка си знаеш. Много добре знаеш какво ще стане след постъпката, която възнамеряваш да направиш...

– А този човек така ли ще остане безнаказан?

– Защо? Дай го под съд. Съдът да го накаже.

– Кой ще го даде под съд?

– Баща ти!

Румен се изсмя с всичката горчивина на душата си.

– Смешно, нали? Слушай, Румене, говоря ти като на голям, като на младеж. Минето беше пълнолетна, той – също... Няма още такива закони, които да го осъдят, както не е имало и закон, който да е забранявал тяхната връзка. Много добре запомни всичко, което изживя и изживяваш, за да не направиш и ти същото с някоя девойка.

– Аз?

– Защото често съм те виждала да говориш с Елка.

Румен отведнъж пламна.

– Но аз... нищо...

– Знам, че е нищо. Сега си на 15 години или в шестнадесетата, но утре ще си на 17, 18, 20... Сега само разговаряш с нея и това ти е приятно, но ти говоря за тогава, когато ще си на 18–19 години... И трябва да знаеш, че законът трябва да бъде отвътре,

а не отвън. Сега разбра ли, че ти говоря като на голям? Ела да отидем при майка ти, ела, че е превита от тежкия товар, който се стовари на плещите ѝ, и сега само ти можеш да ѝ помогнеш.

- Добре – съгласи се Румен, – но ще знаеш, че онзи го мразя и ще го мразя.
- Ние пак ще си говорим с тебе от време на време – отвори Вера вратата.

* * *

– По каква работа искаш да се срещнеш с директора, другарке? – питаше портиерът застаналата пред гишето Вера. – Казах ти, че сега е зает. Казал ми е да не пускам никого. Но като казваш, че е по толкова важна работа, кажи я – да видим наистина ли е важно.

- Ти, байчо, имаш ли дъщеря?
- Имам, що?
- Ако се случи така... отведнъж... да умре дъщеря ти?
- Как така отведнъж? Че защо? Да не се е случило нещо с дъщерята на директора?
- Той има ли дъщеря?
- Няма.
- А аз искам да му кажа за едно момиче, за дъщерята на една майка, която се е отровила...

- Ай-ай-ай, че защо?
- Защото не можела повече да живее.
- Каква е била тя?
- Работничка.
- Ох-ох-ох! – завайка се портиерът. – Младо, казваш, момиче.
- Младо и хубаво. Дай ми сега пропуск.
- Портиерът наведе главата си и с неграмотния си почерк написа пропуса.
- Само директорът после да не ме гълчи – подаде ѝ той пропуса.
- Няма. Какъв човек е?
- Строг.
- Не ми се вярва...
- Ще го опиташ, като не ти се вярва.
- В коя стая е?
- Ще влезеш през тая врата, ще се изкачиш по стълбите – и първата врата вдясно.
- Много благодаря.
- Само да не се обърка някаква каша, че ми е поръчал никого да не пускам.

Вера бързо премина през двора, изкачи стълбището и се озова пред вратата, на която имаше табелка с надпис „директор“. И изведнъж се разколеба – какво ще му каже? Ами ако я изпъди? Имаше ли изобщо смисъл да отива при него? Минка никога няма да се върне. Пред погледа ѝ отново изпъкнаха гробищата, Минка – цяла в цветя... Майката, искаща да се хвърли в гроба... Писъците, които още отекваха в душата ѝ: „Мине, Мине, мамина рожба ненагледна, не те давам, Мине, не те давам...“.

Отведнъж вратата се отвори. Пред Вера застана висок, строен, на средна възраст човек. Той я изгледа въпросително.

- Исках да вляза при вас...
- А защо не влезеш? – разтвори той широко вратата. – Аз съм строг, но не съм страшен.
- Виждам.
- Виждаш, но стоиш до вратата. Кажи сега какво има.

Вера го погледна. Откъде да започне, какво да му кажа? От този едър, снажен човек лъхаше сила, но очите му я гледаха тъй, както великан гледа някакво дребничко мъничко същество. И пак ѝ мина през ума за Найденова. Трябва човек да говори прямо, ясно... И тя започна:

– Вчера погребяхме девойката, която е обичала вашия син и за която сте казали, че не е за вашия дом. А тя бе прекрасно момиче.

– Чакай, чакай, за каква девойка ми говориш?

– За моята приятелка от детинство.

– Е, добре, какво общо имам аз с нея?

– Вие не, но вашият син.

– Моят син?!

– Да.

– Е, и?

– И тя се е отровила... Вчера я погребяхме.

– Отровила??

– Да. Майка ѝ е ходила във вечерното училище, където Минка учеше. Разказала е всичко на директора и той е устроил среща между нея и вашата съпруга, защото е искал да помогне на Минка. Майката на девойката се е молила на вашата съпруга да разреши човечно този въпрос, но вашата съпруга е казала, че не може да приеме в дома си една работничка... Че Минка не е момиче за вашия дом...

– Чакай, чакай – разпери директорът ръцете си, – много работи ми говориш отведнъж! Някой се е срещал с моята жена?

– Да.

– Защо?

– Защото дъщерята на тази майка, която се е срещала с вашата съпруга, е забременяла от вашия син.

Директорът извади кърпата си и избърса оросилото се с пот чело. Беше пламнал, после пребледня и каза:

– Вие, другарко, откъде знаете всичко това?

– Ако вчера бяхте на гробищата, където погребяхме девойката, ако бяхте чули писъците на майката, ако бяхте видели как я задържаха да не се хвърли в гроба на дъщеря си, и вие щяхте да знаете.

– И кога е станало всичко това... да се отрови?

– Преди 4 дни. Когато майката се върнала вкъщи от работа, намерила дъщеря си вече мъртва. А с директора на вечерното училище и с вашата съпруга се е срещнала предната вечер.

Директорът развърза вратовръзката си, разкопча яката на ризата си, наля от шишето вода в чашата и я изпи.

– И аз нищо да не знам... – проговори той като на себе си.

На Вера ѝ стана жал за този човек, който беше станал съвършено блед.

– Я да излезем навън, че тук е страшно задушно – предложи директорът. – Просто няма въздух... И сега какво, майката има някакви претенции ли? – запита той, когато бяха на улицата.

– Не, никакви.

Той се спря и погледна Вера.

– Тя няма никакви претенции, но аз исках да се срещна с вас... Научих, че сте партиец.

– Да.

– Исках да видя какво отношение имате към всичко, което е направил вашият син.

– Да, да... какво отношение? – повтори сякаш механически директорът.

Вера се обърна.

– На вас сякаш не ви е добре.

– Нищо, нищо, но съм много изненадан. Вижте, аз не съм бил в течение на цялата тази история, но вината пада изцяло върху мен.

– Защо?

– Тъкмо защото не са ми казали нищо.

– Но вината е на тези, които не са ви казали, а не на вас.

– Не, не – пое дълбоко въздух директорът, – но трябва да ти обяснявам много време. Ти казваш, девойчето твоя приятелка ли е била?

– Да.

– Значи колкото тебе.

– Да.

– И толкова милувидна?

– Не. Тя беше рядко красиво момиче... И много добра.

– Тези две неща са я погубили. Лошо съчетание.

– Защо?

– Защото красотата е привлякла моя син, а добрината ѝ е направила останалото.

– Значи човек не трябва да бъде добър.

– Понякога не трябва. Тя в този случай не е трябвало да бъде добра, да му отстъпва.

– Тя го е обичала много и е вярвала, че и той я обича.

– Вярвала... Вечната история между мъжа и жената.

– Но защо трябва да става и сега, когато живеем в 20. век?

– Защото, девойче, мъжът си е останал мъж и жената – жена!

– Но при сегашните разбирания... Нали партията не гледат така индиферентно на тези неща?

– Не гледа, но все пак не може да види всичко. Ето и аз не съм могъл да видя какво става в моя дом. Това, разбира се, не ме извинява, но е факт, както и още много други факти. Аз съм бил премного зает с работата. Минавах за строг баща, както и за строг директор, но не съм бил добър баща, както сигурно и не съм добър директор... Не съм имал далновидността на добрия баща, който да отделя време за приятелски разговори със своя син. Всичко бях предоставил на майка му, която считах за много любяща, и на учителите му.

– А защо вашата другарка не ви е казала, когато е била повикана за разговор с майката на Минето?

– Предполагам, че е от страх пред скандал вкъщи... А ето, че е дошло нещо наистина непростимо... Ние не се качихме на трамвай – отведнъж се обърна директорът към Вера.

– Нищо.

– Имах нужда от движение... Сърцето... – усмихна се с горчивина той.

– Сега по-добре ли ви е?

– Трябва още дълбоко дишане.

– Защо се боят от вас? – обърна се неочаквано към него Вера. – А вие не сте страшен.

Въпреки тежкото си дишане директорът не можеше да не се усмихне на чистосърдечие, с което Вера му каза това.

– И аз мисля, че не съм страшен, но съм държал на съзнателното изпълнение на задълженията.

– Това е много хубаво.

– Но не всички го признават. Моят син наистина загуби няколко години, боледува. Но не само боледуването му пречеше да учи съзнателно. Майка му винаги мислеше, че аз изисквам пряко силите му, докато го оставих всецяло на нея. А не е трябвало...

– Ако имах баща като вас, бих била щастлива.

– Нямате ли баща? – спря директорът.

– Нямам и винаги съм чувствала липсата му.

– А който има, не чувства необходимост от него.

– Може би – въздъхна Вера.

– И все пак какво трябва да се направи за това семейство?

– Нищо... лично за тях – нищо.

– Тогава за какво...

– Може би трябва да се вземат някакви мерки...

– Какви мерки?

– Може да звучи наивно, но...

– Нищо, нищо, изкажете се.

– Може би държавата трябва да се намесва и в личния, интимния живот на хората, иначе е страшно...

– Какво разбирате под „страшно“?

– Ще ви кажа. На едно от моите деца майката ми разказва често...

– Чакайте, чакайте – каза любимите си думи директорът, – на едно от моите деца...

Колко деца имате?

– Двайсет и седем.

Директорът я гледаше, разгърдил пазвата си с широко отворени от изумление очи. „Да не би тая девойка да е малко... – мина му през ума. – И всичката история да е плод на болно въображение?“ Много, бе другарко – можа да каже най-после той.

– Капацитетът е толкова. Но всички редовно не идват. Рядко идват всички.

Обикновено са 25. А стаята не е голяма...

– В която живеете ли? – присви очите си директорът.

– Не, не, където работя. Аз работя в детска градина.

– А, така кажете, вие сте учителка значи.

– Да.

– Сега разбирам – въздъхна директорът – и какво искахте да кажете?

– Искам да ви кажа, че имам една майка, която често ми разказва за своя другар, който пие и я бие, жестоко я бие. Показвала ми е синините от боя.

– Да го остави.

– Има три деца. Най-голямото е момче в седми клас, момичето е в трети, а най-малкото – при мен в детската градина. Случвало се е, като се напие, да изпъжда всички на улицата. Разбира се, след като набие майката, а нередко и децата. На другия ден, като изтрезнее, ходи да ги търси, да ги прибира... И това години наред.

– А защо тя се връща?

– Защото се заканва, че ако не се върне, ще я убие.

– Да, наистина има болни въпроси, но може ли да се надникне във всеки дом?

– Във всеки – не, но там, където е необходимо – може.

– Аз с вас бих искал да поговоря и друг път, а сега...

– Сега искате да си отида ли?

– Да.

– Добре.

Вера се спря да се сбогува. Когато срещна очите на директора, погледът му ѝ се видя малко особен. Тя кимна с глава, за да си тръгне, но той я спря.

– Чакайте, чакайте, знаете ли сега къде ще отида?

– Не.

– Трябва да отида да изпия макар и няколко глътки алкохол. Аз съм бил в затворите, минал съм труден път и ми остана този навик – когато в гърдите ми стане тясно за сърцето, да вземам алкохол. Това не ви харесва, нали?

Вера го гледаше изненадано. Този голям като планина човек говореше с нея, малката, така открито и искрено. Стана ѝ жал за него. Но в същия момент си помисли, че Найденова не би оставила този човек да отиде в кръчмата.

– Не – каза енергично тя, – не ми харесва. Само слабият в мъката си отива в кръчмата, а вие сте силен.

– Вие сте добро и умно момиче, но аз наистина трябва да пия нещо.

– Пийте вода, пийте лимонада.

Той се засмя.

– Ако бях млад юноша, щях да ви послушам, но аз съм вече стар. Съвсем стар съм, а старият човек мъчно се поддава на внушение.

Вера го погледна. Наистина косите му бяха съвсем посребрени, широките му плещи – леко преведени. „Навярно са се превили под тежестите, които е носил“ – помисли си тя. Но очите му... В очите имаше сякаш сложен някъде много далече светилник, който хвърляше слаба светлина, но съвсем лека.

– И аз ще дойда с вас, ще ви придружа – каза отведнъж Вера, – защото иначе може да изпие повече от няколко глътки.

– Ти си наистина добро момиче. Ето такава момиче би трябвало на моя син.

– Минка беше много добра.

– Но не е била много умна. Ако беше умна, нямаше да се стигне до отравянето.

– Тя е изживявала много сложен комплекс.

– А като го е видяла, че е такъв развейпрах, защо се е съгласила?

– Трудно е човек да разреши правилно този въпрос, когато обича.

– Тогава да е обичала докрай!

– Но не е била достатъчно силна и се е пречупила...

– Да, пречупила се е – замислено каза директорът, – пречупила... Колцина от нас не се пречупват?

– Отказахте се да пиете, нали?

– Не, не съм се отказал, чакам да си отидете.

– Няма да си отида.

– Мъчно ще мога да пия пред вас.

– Нали казахте само няколко глътки. Ето, отсреща има будка. Сега поне има навсякъде алкохол и мимоходом може да глътнете няколко глътки – и Вера тръгна да прекоси улицата.

Директорът неохотно я последва. Когато стигнаха будката, той поръчат чаша ракия.

– Не мога да пия пред вас – отпи една глътка той и остави чашата. – Не ми е вкусна ракията.

– Оставете я тогава.

Но все пак вкусът на алкохола беше събудил в него жаждата да пие и той отново взе чашата в ръка.

– Изпийте я – заговори му тихо Вера, – изпийте я, за да се освободите от мисълта за алкохола.

– Така ли мислите?

– Да.

– Кой ви е учил на тия неща?

– Който учи всички – животът.

– А нима всички пияници, които се наливат, се освобождават от мисълта за алкохола?

– Мисля, че пияниците се отвращават от себе си, затова се заричат никога да не пият повече... Но после не могат да устоят и започват отново.

– Откъде знаете това?

– От Минка, от Минето. Нейният баща беше пияница. Тя ми е разказвала много пъти за него. Колко пъти е плакал пред нея и пред майка ѝ, молил ги е да му простят, и се е врещал, че повече няма да пие...

– И докога?

– Докато се напие отново на другия ден или най-много след два-три дни. Сега мисли, че той е убил Минка, затова вече не пие и осъмва на гроба ѝ.

Директорът изля набързо ракията в гърлото си, плати и тръгна.

– Осъмва на гроба ѝ ли, защо?

– Плаче, но късно... Не може да я събуди...

– Бедният – тихо промълви директорът, – бедният...

– Да, станал е неузнаваем, непрекъснато плаче.. Вкъщи прегръща учебниците ѝ, палтенцето ѝ... Непрекъснато зове кроткото си момиче... Като ме види, пада на колене и ме моли да му простя... Отначало се уплаших много, но той, плачейки, ми каза: „Ти беше дружка на Минето, ти си сега за мене Минето. Ако ти ми простиш, простен ще бъда. Но виждам, че не ми прощаваш“.

– Наистина ли?

– Да. Отначало не можех да го понасям. Зная как Минето е плакала и се е срамувала заради него. Колко пъти го беше молила... Колко пъти са нямали какво да вечерят, колко пъти зимно време е ходила с гумени обувки и са премръзвали краката ѝ... А той беше механик и вземаше добра заплата, но я изпиваше...

– Лошо, лошо, лошо... Аз трябва да се срещна с този човек. Какво работи сега?

– Нищо. Откакто се отрови Минето – нищо. По-рано работеше в някакъв гараж, мияч мисля... Отдавна е изгубил добрата си работа.

– А с какво се храни?

– Сега почти не яде... Но все пак за да живее – хапва. А са четирима души... само със заплата на жена му.

– Той и други деца ли има?

– Още две. Едно момче на 15 години и момиче на 5 години.

– Това е много добре... Мислех, че е останал сам, съвсем сам като мене.

Вера го погледна.

– Мислиш, че не съм сам ли? Сам съм!

„Навярно голямата чаша алкохол му е подействала” – помисли си Вера, а гласно му каза:

– Нали имате син, другарка...

– Не, нямам нищо. Имам само завода и работата... Имам работата, а другарка нямам. Вкъщи има една жена и един син... но тя жена ли ми е, той син ли ми е?

Вера срещна погледа на директора. Меката светлина от далечния светилник, която огряваше очите му, бе заменена с някакъв блясък. Наистина алкохолът бе оказал много бързо своето въздействие.

– Всички казват – заговори отново той – „Директорът е строг, много е строг”, а не знаят за какво е строг. Защото е сам, защото е сам – повтори той. – Някога, когато бях по затворите, когато ме биеха и мъчеха, когато ходех из шумата като подгонен вяр, тогава ми беше по-добре. Когато лягах нощем върху нападнатата шума и гледах звездите, или когато бивах на пост и притаен ставах цял на слух, да не трепне някое листо, без да го усетя, тогава си мислех за нея – как ме изпрати, как се притискаше за

врата ми, как плачеше, не искаше да ме пусне... А детето беше заспало... Само му целунах челцето и му погалих косиците...

Като се върнах заслужил, дойдохме тука... Тя се записа да следва зъболекарство и стана зъболекарка... А детето от ден на ден се разглеждаше... Аз виждах това, казвах й, но... – и той помахаше с ръка, с което искаше да каже неизреченото. После продължи като на себе си: – Тя стана учена... А аз някога бях изключен от гимназията заради идеите си, затова няхах гимназиално образование... Сега вече го имам, посещавах вечерно училище. Но все пак то не е висше – с някакъв сарказъм допълни той. – Така за моята жена аз останах прост... А на мене не ми трябва да съм сложен. Денем и нощем работех да овладяе службата си... В тая насока учех... Цели купища книги съм изчел... и се връх все между работниците да се уча, да зная колкото тях... А те мислеха, че ходя да ги следя – засмя се от веднъж той със странен смях. – А аз ходех да се уча... и се научих... Но за зъболекарката това не важеше... Тя искаше удобства, тоалети... – помахаше пак с ръка той. – Затова онова момиче не е било за дома й... А тя беше дъщеря на нашия съсед – кръчмар, който бе умрял кой знае от какво, и тя ходеше в тютюневите складове да работи... Там се запознахме... Ето, виждаш ли, от всяко дърво свирка не става – както казва народната поговорка – и така си е!

Бяха стигнали центъра на града. Колко ли беше часът? Може би три. От един беше излязла от детската градина. Изведнъж го запита:

– Вие обядвали ли сте?

– Аз ли? – запита той, като я погледна, сякаш върнал се отнякъде много далече. – Май че не съм. Имах много работа и бях казал да ми оставят в стола яденето – като привърша... тогава. Ти сигурно си огладняла.

Очите му имаха все още този странен блясък, но той, като се усмихна, каза:

– Ти дойде с мене да глътна няколко глътки ракия, сега ще дойдеш и да хапнем.

– Не, не, мама сигурно ще ме чака...

– А мене отдавна никой не ме чака... Едно време и моята майка ме чакаше... Но то бе отдавна, много отдавна...

– Жива ли е?

– Не. От скръб по мене, когато бях по затворите, си отиде... А твоята майка е жива, нали?

– Да.

– Хубаво е да имаш майка. Едно време, като се върнех, особено зиме, мама бе запалила печката – тя бумти, бумти, а бобената чорбица къкри... Цялата стая мирише на джоджен, който мама туряше в него.

– И мама го слага.

– Иска ми се да видя някой път майка ти... Иска ми се да вляза в дом, дето има майка... Ето, виждаш ли, ние сме уж големи хора, косите ни побеляват, а все пак ни е мило, когато споменем за нашите майки... Ако тя бе жива, щях да отида при нея... Нашата къщица беше малка, тухлите сами си правехме с баща ми, но това не бяха тухли, ами кирпич... Подът мама го мажеше с червена пръст и постилаше отгоре черга. И сега, ако тя беше жива, щях да отида, да седна до огнището при нея... Веднъж помня, бяха ме пуснали от затвора – и отивам. Тя не знаеше. Предеше си до огнището – тя предеше чуждо. Аз отварям вратата и я гледам...

Някога няма да забравя този миг. Така ми стана топло на душата, като я гледах. Стаичката чиста, пометена, а тя – замислена, не ме е чула, като влязох тихичко. „Мамо!“ – пошепнах аз, а тя източва тънка равна нишка. „Мамо!“ – повторих аз. Изведнъж тя вдигна глава. Тогава видях, че по бузите й имаше сълзи. Но като ме видя, светилници пламнаха в очите й, извади хурката и поиска да стане, но не можа. Аз приседнах до нея и сложих главата си на скута й. Чувствах как сълзите й капеха по

главата ми, но знаех, че те са вече радостни сълзи... Мислех така да стоя цял живот, но тя ме погали с грапавата си ръка и рече: „Сине, да стана да направя чорбица!“ Баща ми тогава вече го нямаше, бяхме само двамата... А ти имаш ли братя, сестри?

– Имам един брат и една сестра, но те са женени... И ние сега сме с мама двете.

– Вечер тя какво прави?

– Плете... а аз чета.

– Така, четеш... И аз едно време обичах да чета... Като бях ученик, пък и после, като ме изключиха... Имах много книги... Още като ученик ходех в една книговезница да работя през свободното си време и всяка пара я давах за книги. Баща ми се мръщеше, но мама бе на моя страна... Тъй, тъй, майките са все на страната на синовете... Но аз бях по-друг – идеали имахме тогава... Ти ще дойдеш ли с мене да похапнем?

– Не, ще трябва да си отивам вече.

– Да си отидеш? – спря се той на улицата. Очите му я гледаха, изпълнени с тъга. – Ти ми напомняш за едно момиче, което идваше някога у дома, когато бях изключен от гимназията. Тя беше свенлива, нежна, добра. Майка ми ходеше у тях да помага за големите празници. Те бяха голямо семейство, бащата бе търговец. Отначало не бях разположен към нея... Когато тя идваше, аз се обръщах на другата страна и дори не я поздравявах. За мене тя беше от „другия лагер“. Те имаха голяма къща, обширен двор, нещо подобно на чифлик. Живееха през няколко къщи от нас, също на края на града. Един ден мама я нямаше, а аз бях болен и лежах. Тя дойде, почука, аз не знаех, че е тя, и казах да влезе. Когато я видях, обърнах си главата както винаги. Тя постоя, постоя до вратата и после каза:

– Сигурно ви е студено, защото печката е загаснала.

Отиде до печката и почна да я рови. Аз се ядосах и като отметнах завивка, рекох:

– Кой ти позволи да буташ печката?

Тогава тя си вдигна главата и ме погледна. Двете й плитки бяха паднали над гърдите. Тогава видях колко красиво момиче е. Очите й бяха като звезди – ясни, хубави. Искях да й кажа още нещо, търсех някаква груба дума, но не можах да намеря. Най-после казах:

– Няма защо да си цапаш деликатните пръсти.

– О, не – отвърна тя, – аз работя въкъщи всякаква работа и съм свикнала.

– Свикнала! – повторих аз с възможно най-пренебрежителен тон.

– Да! – отвърна тя и гласът й ми се стори приятен като музика. – Свикнала съм – повтори тя. – Мама казва, че трябва да се науча всичко да работя, защото човек никога не знае какво може да му се случи в живота... – и тя пак се наведе над печката. Плитките й докоснаха земята.

Печката ни беше от тези, ниските, кюмбета им казваха, може ти да не си ги виждала – обърна се директорът към Вера.

– Едно време и ние имахме такава, спомням си я.

– Толкова по-добре – зарадва се кой знае защо той. – Толкова по-добре... – и се замисли... – За какво ти говорех?

– За момичето, което се навело да пали печката.

– А, да! Докато тя беше с наведена глава, аз я гледах, гледах и видях, че я гледам без яд, без вражда... Омразата, която мислех, че имам към нея, се бе стопила. Когато тя запали печката и се изправи, аз отново свих вежди.

– Сложих доста дърва – каза тя – и стаята скоро ще се затопли. А сега си отивам.

– Иди си – казах аз, – иди си, като искаш.

– Добре – пристъпи тя към мен и от това почувствах да ми става безкрайно хубаво, – ако трябва нещо да ви услужа – допълни тя, – да ви направя чай?

– Не, няма нужда – казах със същия суров тон.

А тя стоеше като нежен горски цветец и ме гледаше. После, когато бях в шумата и виждах из поляните някой цветец на височко нежно стъбло, винаги си спомнях за нея.

Директорът замълча замислен, вгълбен в себе си. После въздъхна дълбоко и каза:

– Това е стояло през всичките години тук, заключено в мене... Нито дори на майка си не съм го казал, само на теб, защото ти ми напомни за нея... Докъде ти бях разказал? А да... Точно тогава вратата се хлопна и мама влезе. Аз се завих през глава и обърнах към стената.

– О, Миле, тука ли си? – обърна се тя към момичето. – Милена се казваше тя, но вкъщи ѝ казваха Миле. Колко мило ми беше това име!

– Мама те моли да дойдеш у дома, лелю Еленке – обърна се Милена към мама.

– Ами Ванко е болен... Бях на аптеката за лекарства – отвърна мама.

– Ние не знаехме... – някак смутено рече Милена.

– Ами откъде ще знаете, снощи му стана лошо. Тази сутрин повиках д-р Пеева, нали ни е съседка, и тя му предписа лекарства. Чакай да видя дали има пак огън – и мама се приближи до мен, отметна завивката и си сложи ръката на главата ми. – О, той се е изпотил – каза тя. – Ех, това е добре, значи ще му мине скоро. Ванко, ти спиш ли, бре сине – запита ме тя? Аз не отговорих. – Трябва да ти дам ризка да се преоблечеш.

– Тогава аз си отивам, лелю Еленке – каза Милена и си тръгна.

– Иди си, Миле, ако на Ванко му стане по-добре, кажи на майка ти, че ще дойда.

Девоичето каза „довиждане” и си излезе. В стаята стана съвсем празно, но в сърцето си чувствах нещо много хубаво.

Директорът замълча, навел ниско глава. Като я вдигна, за голяма изненада на Вера рече:

– Искам да глътна още няколко глътки...

– Как може да искате да пиете, когато ми разказвате такива хубави неща?

– Необходимо ми е!

– Добре, пийте, аз си отивам!

– И вие сте ми необходима сега... като алкохола... Не си отивайте.

– Но вие ще се напиете!

– Не, аз не се напивам от толкова малко.

– Малко? – спомни си Вера голямата чаша с ракия.

– Да, малко е... Но сега сърцето не издържа...

– Тогава още повече трябва да се пазите, да не пиете.

– Не, не, само малко – и той се отби в близкия подкрепителен пункт.

Вера не знаеше какво да прави. Да го остави... Но ако му стане лошо? Тя вървеше бавно. След малко той я настигна.

– Далече ли живеете? – запита той.

– Да.

– Нищо. Аз ще дойда у вас. Сега съвсем не мога да се върна вкъщи. Отдавна не съм пил... и като ме видят така... – и той помахаше с досада ръка – ще бъде страшно...

Вера за миг се замисли, после каза:

– Добре, елате, ще ви запозная с брат ми.

– Съгласен съм.

– Но ще трябва да вземем трамвай.

– Съгласен съм.

Вера погледна спътника си. Той бе станал по-блед отпреди. Дали алкохолът е подействал по-силно, или не му е добре?

Като смениха два трамвая, те слязоха и тръгнаха за дома на Вера. През цялото време той бе мълчал, но като тръгнаха пешком, заговори:

– Този квартал ми напомня провинцията, затова го почувствах близък. Събуди в мен отново спомена за някога, за... онова момиче, за което ти разказвах. Тя на другата година отиде да учи в Пловдив във френския пансион. Виждах я само когато си идваше във ваканциите. Тя не се срамуваше да идва у дома и разговаряхме, с часове разговаряхме за книгите, които тя бе чела, и върху разни други въпроси... Но никога път не й говорих за моите идеи. Нямахше нужда...

По едно време се разнесе слух, че пак са почнали арести. Тя току-що се бе върнала във ваканция през пролетта. Чух от приятели, че почнали обиски, а имах книги, които ми бяха скъпи... ценни... Завих ги в един пакет и отидох у тях. Очите й просияха в светлина, а устните й се усмигнаха, като ме видя. Кой знае защо й казах, че съм дошъл да се сбогувам. Тя ме погледна учудено. После й рекох:

– Донесох тези книги – посочих й пакета. – Скрый ги, защото не искам да ги намерят у дома.

– Влез де – покани ме тя.

– Не, няма да вляза. Само дойдох да донеса книгите... И може да не се видим вече...

– Защо? Какво има? – съчувствено ме запита тя.

– Нищо! – отвърнах аз, а си мислех, че може да ме арестуват, да ме убият и никога да не я видя вече.

В гърлото ми нещо заседна, от очите ми като никога бликнаха сълзи.

– Милеее! – повика я майка й.

– Идвам, мамо! – отвърна тя, но не помръдна от мястото си.

– Вземи книгите – подадох й пакета аз.

Тя го взе и пръстите ни се докоснаха. Трепнах от това докосване, но тя спокойно вдигна ръката си и погали страната ми.

– Миле! – повторно я повика майка й.

– Пак ще се видим – каза ми тя и като тури книгите под мишницата си, изтича към къщи... – Но не се видяхме – наведе съвсем ниско главата си директорът, защото тя почина..

– От какво?

– Погрешно сложена инжекция... Бащата искаше да даде под съд лекаря, но тя не му позволи. Рядко добро същество... Когато тя излязла при мене на двора, не била добре, затова майка й я повикала така настойчиво. После легнала. По това време аз бях пратен от другарите в едно село по нашите работи. Като се върнах, гледам черен креп и некролог на вратата им. Нещо отведнъж ме подкоси. С премалели крака стигнах до портата им и видях портретчето й на некролога. Тогава хванах с ръце главата си и заплаках... По едно време усетих, че някой сложи ръка на рамото ми. Бях забравил къде съм... Гледам – баща й... Но в първия момент не можах да го позная, толкова се бе променил за няколко дена от мъка по нея...

– Ела – рече ми той и аз тръгнах с вдървени крака.

Изкачихме се по стълбите и ме отведе в нейната стая. На масата й стояха книгите, учебниците, тетрадките. Баща й почна да търси нещо. Гледам – ръцете му треперят, по бузите му се стичат сълзи... Най-после той намери това, което търсеше – една малка тетрадка, и ми я подаде. Погледнах го с недоумение. Тогава той разтвори с треперещи пръсти тетрадката и посочи последния написан лист:

– Прочети – каза ми тихо той, – мисля, че за тебе е писано...

Избърсах сълзите си и прочетох: „Ти право каза, че няма да се видим, а аз така много исках да те видя още един път...“.

Изплаках с глас. Бащата седна на един стол – сигурно нейния, сложи главата си на масата и обгърнал книгите й, плачеше като дете. Някой отвори вратата: „Татко, мама те

вика – каза плах детски глас. – Хората вече идват.“ – „За какво идват?“ – изправи се бащата. – „Не зная – отвърна пак плахо детето, – мама така каза, да дойдеш.“

Слязохме и двамата.

– Искаш ли да я видиш? – запита ме бащата и тръгнахме към приемната им.

Сълзите ми бяха засъхнали, само очите ми горяха, като че не бяха очи, а два живи въглена, сложени там.

В стаята тя бе заспала с някаква чудна усмивка, по-хубава бе от всякога. Аз заставах на прага, приковал погледа си в нея, без да мръдна.

– Сине, върна ли се? – чух гласа на мама.

После тя ме хвана за ръка и ме поведе навътре в стаята. Аз отидох, наведох се над Милена, помилвах я, както тя ме бе помилвала, и целунах косите ѝ. После майчината ръка ме изведе навън... и аз повече никога не видях Милена... Ако този ден ме бяха арестували и убили, никак нямаше да ми бъде мъчно...

Директорът извади кърпата си и изтри челото си. После се огледа, като върнал се от много далече, и запита:

– Стигнахме ли?

– Да. Чаках да се изкажете.

– А защо сте плакали? А, да, за Милена. И аз тогава много плаках... А ще мога ли да видя бащата на това момиче?

– На кое момиче?

– Дето е умряло...

– Какво съвпадение – каза Вера. – Някога е умряло едно момиче, което е обичало вас, а сега – едно момиче, което обичаше вашия син. Само причините са съвсем различни.

– Виж ти – спря се директорът пред пътната врата на Вера, – тази ли е вашата къща?

– Да – отвори Вера вратата и пусна директора да влезе. – А ето и брат ми – посочи тя излизания от къщата млад човек.

– Той работник ли е?

– Да.

– На мен малко не ми е добре... Не трябваше може би да пия...

– Аз ви казах... Батко – извика отведнъж Вера, – ела бързо! – и сама прихвана директора, за да го подкрепи.

– Какво има – притича младият човек, – какво е станало? – но нямаше нужда от отговор. Той видя човека, когото Вера беше подхванала, блед като платно, олюляващ се. Хвана го бързо със здравите си ръце и почти го понесе към къщи.

– Тичай на телефона и бързо викай лекар – обърна се той към Вера. – Виж доктор Йотов у тях ли е... Нека да дойде веднага.

Вера се втурна тичешком и на улицата едва не се сблъска с един непознат.

– Полека бе, девойко – възмути се той, – ще ми съборите очилата.

– Извинете – обърна се към него Вера, – бързам за лекар. Много е зле човекът.

– Кой човек?

– Един директор на завод. Не ме задържайте повече – каза Вера, като видя, че непознатият искаше да каже още нещо.

– Аз съм новият участъков лекар – намести си очилата непознатият.

– Така ли? Много ви моля тогава, елате веднага... Много ви моля...

– И да не ме молите, пак ще дойда. Това ми е задължението.

Вера почти тичаше пред лекаря и го въведе вкъщи. На нейното легло лежеше директорът, а над него брат ѝ бе разкопчал ризата му и разтриваше с мокра кърпа областта на сърцето. Като видя лекаря, той отстъпи настрана. Докторът извади

слушалката си, прислуша го, после разтвори чантата си. Извади спринцовка и едва след като сложи на лежащия инжекция, проговори:

– Трябва да се отнесе в болницата, и то веднага. Нека девойката дойде с мене до телефонната будка. Аз ще повикам Бърза помощ, а тя да почака колата, за да може да покаже на шофьора къщата, да не се лута из квартала...

– Добре – съгласи се Вера и излязоха заедно с лекаря.

– Ваш роднина ли е другарят? – запита той, когато бяха на улицата.

– Не.

– А кога му стана лошо?

– Като идвахме, преди да влезе вкъщи.

– Близък ли ви е?

– Отскоро го познавам...

– А по какъв случай идва у вас?

– Това във вашите служебни обязанности ли влиза, да разпитвате кой за какво ходи някъде?

– Да, другарко. Другарят е зле, затова трябва да се знае по какви причини му е станало лошо.

– Трябва да ви кажа, че той е баща на онзи момък, заради когото се отрови моята приятелка. И понеже е много благороден човек, пожела да види семейството ѝ, да се срещне с баща ѝ. Той не е знаел за това, което е направил синът му, и искаше да поговори с родителите на момичето.

– Ясно! – късо отсече докторът. – Сърцето му изобщо не е в ред и като се е разтревожил... У вас ли е пил алкохол?

– О, не! У нас никой не пие алкохол. Нали ви казах, той още не беше влязъл вкъщи, когато му стана лошо.

Вера отговаряше, без да гледа лекаря, и изпитваше неприятно чувство към него.

– А вие в кой клас сте? – продължи да я разпитва той.

– Не съм ученичка...

– А каква сте?

– Учителка.

– Ха, учителка, че на колко сте години?

– Отговорът на този въпрос надали е необходим за лекарските ви изследвания.

– Защо мислите, че не е необходим?

– Така! – промълви тихо, но твърдо Вера.

– Ще ви обясня защо е необходим... Например аз като лекар се излъгах в годините ви. А лекарят не трябва да прави такива грешки – да мисля, че сте седемнайсетгодишно девойче, а вие може би сте на двайсет...

Вера се обърна и го погледна. Изпод очилата я гледаха две очи с едва доловима усмивка. Бузите ѝ отведнъж пламнаха. Тя наведе глава и не каза нищо.

Като стигнаха до телефонната будка, докторът извика бърза помощ настоятелно... за много спешен случай. Гласът му беше повелителен и не търпеше противоречие. Накрая хлопна силно слушалката и като се обърна към Вера, каза:

– Така или иначе, девойко, вие сте разтревожили този човек...

Вера погледна виновно лекаря и огромна тежест притисна гърдите ѝ, но в същия момент тя отново забеляза леката, едва доловима усмивка в очите му.

– Не се плашете – смекчи тона си той, – на хора с такива сърца и без каквито и да е вълнения им става така. Но защо сте му позволили да пие алкохол? Или за да му направите компания?

В очите на Вера се изписа изумление, а бузите ѝ пребледняха.

– Нищо, нищо – махна той с ръка. – Такъв човек като планина надали би послушал такова девойче като вас. Но все пак не трябваше да влизате с него, за да не го насърчавате...

– Никъде не съм влизала – потрепераха сълзи в гласа на Вера. – На улицата във всяка будка има алкохол.

– О, да – сериозно забелязва той, – аз изпуснах това предвид. Но сигурно е било поради новината, която е научил за сина си...

От очите на Вера бликнаха сълзи.

– Нищо, нищо, никой не пие при такива случаи, освен ако няма навика да пие. Той би пийнал всякога, когато има възможност, и без такава новина, както например бащата на вашата приятелка, нали? Алкохолът е стар приятел на хората. Прилича на хубава жена, която мъжът обича, въпреки че тя го погубва. Но това не се отнася за вас, вие сте добро девойче, нали?

– Не зная – промълви Вера с наведена глава.

– Хубаво е, че не знаете, иначе ще приличате на вашите сестри.

Лекарят отново се обърна към телефона. Гласът му прозвуча рязко, но после рече меко: „Добре, добре“.

– Колата току-що е тръгнала – каза той на Вера. – Ти чакай тук и внимавай. Аз си тръгвам, защото си имам работа.

Вера погледна след него. Последните думи лекарят ги каза така, като че ли тя го задържаше, а той не можеше да остане да си хаби времето с нея, защото си има работа...

Какъв чуден човек! Тя още не беше се опомнила от объркаността, в която я бе поставил лекарят, когато по пътя се зададе колата на Бърза помощ. Тя излезе напред и направи знак. Колата спря. Вера се качи вътре и започна да посочва пътя, по който да карат...

Вкъщи завариха директора заспал. Като се събуди и разбра къде ще го водят, сбърчи недоволно чело.

– Можете ли да ходите, или... – и хората от колата посочиха носилката...

– Ще се опитам.

– Облегнете се на мене – подхвана го братът на Вера.

– Вие сте много силно момче – промълви директорът и притвори очи.

От другата страна го подхванаха придружаващите колата. Вера вървеше след тях.

– Кой ще го придружи? – чу Вера въпроса, който глухо отекна в душата ѝ.

Същият въпрос бяха задали и когато отнасяха Минка. Отново болка стисна сърцето ѝ. Другарката ѝ от детинството сякаш се изправи пред нея... И така ли безнаказано ще си отминат тези, които станаха причина за ранната ѝ смърт? В нея нещо се втвърди и тя изправи глава... Вера трябваше да каже на бащата за извършеното от сина му... И сега ако трябваше да започне с казането, пак би го направила... Той трябваше да знае...

– Вере – приближи се брат ѝ, – другарят директор иска и ти да дойдеш... Ще го придружим и двамата.

Вера стоеше замислена и мрачна...

– За какво мислиш?

– За Минето...

– Остави това сега... Ти много се измъчи напоследък...

– Не, не, този въпрос трябва да се разреши. Той не се отнася само за нея...

– Зная, зная – подтикна я брат ѝ да влезе в колата. – Той се отнася и за теб.

Вера се сепна. Искаше нещо да каже, но в този момент срещна отправления към нея поглед на директора, изпълнен с болка и доброта. – „Той не е знаел... – изпълни се с жал сърцето ѝ – и сигурно страда... но...” Тя придърпа столчето и седна до него.

Вратата на колата се затвори и те тръгнаха...

* * *

– Изобщо съм доволна от вас, другарко Димитрова – довършваше изказването си директорката върху работата на Вера, която бе наблюдавала тази сутрин. – Вие имате правилна обхода с децата, задълбочавате се в материята, определена за този ден. Децата се хранят много чисто, безшумно, тихо, което е едно голямо постижение за вас. В редицката, когато отиваха да се мият, не се бутаха, добре си измиха ръцете и дежурните при сервирането много добре извършват работата си. Но... – директорката замълча. Вера повдигна към нея очи. – Но напоследък става нещо с вас, Димитрова, и това се отразява в работата ви. Аз вчера влязох при вас по време на творческите игри... за малко, разбира се. А днес нарочно имах цялостна ревизия, защото забелязах – децата не бяха много весели... Най-доброто средство за възпитаването на децата е учителката да ги обича и те да я обичат. Но тук при вас... Ето какво, Димитрова, аз нямам желание да ви обвинявам в каквото и да е, нито да навлизам в личния ви живот, но ние тук сме един колектив и не ни е безразлично, когато виждаме, че става нещо особено с някоя от нас... Защото това неминуемо влияе особено върху работата... Вие обичате децата и те ви обичат... Това го виждат и знаят всички и тъкмо затова те възприемат вашето състояние, просто се просмукват от него. Те си мислят, че ви боли главата, че сте болна, защото иначе не могат да си обяснят вашето състояние... На колежките ви също е направило впечатление, че от десетина дни вие ги избягвате, не говорите с никого, дори не се усмихвате... А вие сте млада, съвсем млада... и не ви чувам да пеете с децата, както по-рано... Винаги с удоволствие съм ви слушала... Вие знаете, че не трябва музикалното възпитание да се изоставя изцяло на музикалната ръководителка.

– Да, разбирам – промълви Вера.

– Зная, че ме разбирате... Всеки човек има своите лични трудности, но щом е на службата си, трябва да ги остави извън вратата. Вие знаете много добре, че децата са като попивателна, и тъкмо затова творческите им игри са отражение на заобикалящия ги живот. Вчера, като наблюдавах творческите им игри, видях, че едно от децата представяше „другарката“ – вас. Седнало бе замислено с ръка на челото, а друго едно казваше: „Мълчете, че другарката я боли главата“.

– Да, така беше.

– Вие сама схващате, разбирате... Аз бих искала да ви бъда полезна с каквото мога... Вие сте само с две години по-голяма от моята дъщеря, но на вид сте колкото нея... Бих могла да ви разбера.

– Много ви благодаря, другарко Лазарова, но сега не мога да говоря... После може да ви кажа... Но сега, сега е още много рано... Много ви благодаря за всичко, ще си взема бележка... Наистина забелязах това, което ми казахте за децата. Те трябва да са радостни... и аз не трябва да мисля тук за друго, освен за работата си. Това трябва да го постигна...

– То не е никак лесно, но понеже виждам, че си съзнателна в работата си, аз вярвам, че ще съумееш да се освободиш от състоянието, в което си попаднала. Запей и песента ще разведри заоблачените небеса. Ти поне знаеш да пееш хубаво...

На вратата се почука и влезе непознатата жена.

– Вие ли сте директорката? – обърна се тя към Лазарова.

– Да, какво има?

– Нося заявление... да приемете детето ми... по спешност.

– Нямаме никакви места.

– Аз бях в Райсъвета, описах положението си, инспекторката ме изпрати тук...

– Много добре ви разбирам, но при липса на места...

– Но положението ми е ужасно... Нямам майка, нямам на кого да оставям детето...

– Досега кой го гледаше?

– Свекърва ми.

– Нека го погледа още малко.

– Там е въпросът, че ние със съпруга ми сме в процес на развод... Тя беше много добра... и гледаше децата.

– Още едно дете ли имате?

– Да, момче. Мъжът ми го открадна и го прати със свекърва ми на село...

Жената отведнъж се разплака.

– Много ви моля, другарко – продължи тя, – ако не го приемете, той ще каже, че няма кой да го гледа, че аз не мога да го гледам, и ще вземе и него. Аз не мога без децата си... разбирате ли?

„Пак развод“ – помисли си Вера и въздъхна дълбоко.

– Добре, другарко, съгласна съм – говореше директорката, – но вие знаете, че децата имат определено легло, бельо... Как мога да приема вашето дете, ако за него няма легло и бельо?

– Другарко Лазарова – намеси се предпазливо Вера, – забравих да ви кажа, че Пенето напуска детската градина. Тази сутрин майка ѝ ми каза, че съпругът ѝ си е взел най-послед държавния изпит и са го назначили като лекар в родното му село. Затова цялото семейство ще отиде там...

– Това и на мен ми го съобщиха, но знаеш, Димитрова, колко заявления чакат...

– Много ви моля – проплака младата жена, – много ви моля. Разберете ме... Знаете ли какво значи да ви вземат децата...

– Знам – въздъхна директорката, – но какво мога да направя?

– Приемете го на мястото на това, което ще отиде на село.

Вера погледна директорката с поглед, който искаше да каже: „Моля, приемете детето!“

– Ти си човечна, Димитрова – отговори на погледа ѝ директорката, – но трябва да бъдем човечни към всички, които са подали заявления преди нея.

– Не, все пак те имат дом, семейство, а аз нямам вече нищо... И детето ми ако вземат... – разхълца се жената.

„А защо нямате вече семейство?“ – искаше да попита Вера, но не беше удобно. Щом свекървата е била добра, каква може да бъде причината? Навярно пак някоя друга...

– Добре – отстъпи директорката, – но моля ви, не разправяйте на никого... и извадете документи за детето.

– Какви?

– Идете в поликлиниката и кажете, че искате да дадете детето си в детска градина, и там ще ви кажат точно какви.

– Много съм ви благодарна, другарко, нямате представа колко съм ви благодарна... А иначе да остана съвсем сама, това е убийство за мене. Ако беше останало на свекърва ми, тя щеше да остане при мен и при децата, но той не позволява.

– Че защо? – запита директорката.

– Защото съм проста.

– Как така проста?

– Ами така... Аз съм работничка, а той стана офицер. Той имаше голямо желание да стане офицер... Аз работих през всичкото време, докато той завършва школата... Колко трудности видяхме: аз, майка му, децата... Но нали ще завърши – мислех си, – ще дойдат по-добри дни. Но това лято ходиха по маневри и като се върна, не може да ме

понася. Не иска да излезе никъде с мене. Всичко в мен му се виждало просто: и говорът ми, и маниерите ми, и дрехите ми – всичко било просто.

Вера я погледна. Тя не само нямаше вид на проста и изоставила се в тоалета жена, но беше младо и много хубаво същество. Дългите ѝ мигли отронваха едри сълзи и очите ѝ, изплакнати от тях, бяха прекрасни.

– Може би зад всичко това има някаква жена – проговори директорката.

– Не зная – изтри младата жена сълзите си, – казва, че няма, само не можел да ме понася.

Телефонът иззвъня. Директорката вдигна слушалката.

– Димитрова, тебе търсят. Този човек вече няколко пъти те търси. Защо си казала да му казват, че те няма. Аз не знаех това и му казах, че си тук. Ето, говорете.

Вера взе слушалката. Знаеше, че е Михаил.

– Вера – говореше отсреща ѝ той, – какво става с тебе? Къде беше, че винаги, когато те търсех, все те няма. Да не би да си била болна?

– Нещо подобно.

– Как „нещо подобно“. Обезателно днес трябва да те видя, а утре отиваме на Витоша.

– Не ми е възможно.

– Кое не ти е възможно?

– Да отида на Витоша утре.

– Защо?

– Защото трябва да отида в болницата.

– Кой е болен от вашите?

– Трябва да посетя едно лице.

– Кое е това лице?

– Ще ти кажа после.

– Добре. Аз се обаждам от уличен телефон близко до градината ви. Ще те чакам на ъгъла.

– Добре – въздъхна Вера и затвори телефона.

Директорката я погледна и рече:

– Димитрова, свободна си. Погрижи се да направиш дидактическата игра, за която говорихме.

– Да – кимна с глава Вера, – довиждане.

При външната врата я настигна младата жена, която бе дошла при директорката.

– Много ви благодаря, другарко – заговори тя на Вера, – само на вас дължа приемането на детето.

– За нищо – отвърна замислено Вера. – Случайно научих тази сутрин, че едно от децата напуска.

– Но все пак бяхте така любезна да го кажете, не го скрихте.

– Считах, че заслужавате да ви се помогне, щом като вашият другар е постъпил така.

– Затова именно и ви благодаря.

– За нищо... То е толкова дребно нещо...

– Да, наглед е така, но да знаете за мен какво е...

– Е, да – съгласи се Вера.

Повървяха още малко и Вера забеляза Мишо да се разхожда нетърпеливо на ъгъла. Не се бе срещала с него оттогава, когато го бе видяла с момичето подръка. Сърцето ѝ неволно заби силно. Какво да му каже? Как да се държи с него?

– Другарко – заговори я младата жена, вървяща редом с нея, – какво трябва да приготвя на детето за приемането в градината? Дрешки, нощничка...

– О, не, само две мантички – престилки от светлосин оксфорд и домашни пантофки. И разбира се, в джобчето да има винаги кърпичка.

– То се знае – каза майката, – ами с какво ще спи? Нали спят през деня?

– Спят, но нощничките им се дават от градината, също и спалното бельо – чаршафи, одеяла, възглавнички.

– И каква е таксата?

– Според дохода. Има си специални таблици, според които се изчисляват.

– Предплаща ли се?

– Не. Плаща се след изтичането на месеца.

Като стигнаха до ъгъла, Михаил тръгна към Вера.

– Сутрин в колко часа трябва да се довежда детето? – спря се майката.

Михаил също се спря на една крачка от тях.

– В седем и половина най-късно.

– Вас ли чака този другар?

– Да.

– Аз познавам това момче. – Вие сте приятел на Лили, нали? – обърна се тя към Михаил.

– Имате някаква грешка, другарко – леко пребледня той.

– Грешка ли? – учуди се младата жена. – Виждала съм ви толкова пъти. Впрочем скоро не съм...

Вера стоеше като вкаменена. Жената се вгледа в нея и рече:

– Може и да се лъжа. Аз често се припознавам в хората...

– Сигурно – посъвзе се Михаил.

Майката се сбогува с Вера и си тръгна, но след няколко крачки се обърна и каза: „Ето още един лъжец“. Но нито Вера, нито Михаил чуха това, защото се качваха в трамвая.

– Вера – доближи се Михаил до ухото ѝ, – отиваме в парка... Дължиш ми дълъг обяснителен разговор.

– Добре – съгласи се Вера.

– Значи си съгласна?

– Съгласна.

– За първи път си така отстъпчива и добра. Това е добър знак, нали?

– Сигурно – промълви Вера и сама се учуди на леденото спокойствие, което я бе обхванало.

– Казваш, че си била болна, или по-право почти болна. Какво ти беше?

– Като слезем, ще ти кажа.

– Ето, седни на това място. Виждаш ми се бледа и отслабнала.

Вера седна и се загледа през прозореца. При халите взеха четворката и слязоха пред Орлов мост. Оттам тръгнаха към парка.

– Вера, утре сме на Витоша, но само двамата, нали? – хвана я под ръка Михаил.

– Защо само двамата? – чуваше се Вера да говори.

– Дотегнаха ми вече твоите приятелки.

– А на мене не са.

– Защото не ме обичаш. Ако ме обичаше, всичко би било друго.

– Какво по-друго, отколкото сега?

– Първо, бихме ходили сами в планината, както сега сами вървим из парка. Ти би разбрала тогава красотата на истинската любов. А не така, крадешком да те целуна, крадешком да те прегърна. Чудно ми е как сега не си дърпаш ръката, като съм те хванал подръка?

– Защо само на планината свободно би правил това, което казваш?

– Къде другаде?
– У вас или у нас.
– Ха! – учуди се Михаил. Но после, като притисна Вера до себе си, рече: – Не ставай толкова смешно момиче, Вера, няма по-прекрасно място за обичта от планината. И ще разбереш, че обича този, който свободно дава и свободно получава.
– Може, но мама не ми дава.
– Какво не ти дава?
– Да опитам красотата на обичта на планината.
– Че тя откъде ще знае? Ще кажеш, че пак сме с Пенчето.
– Не, не мога да я лъжа. Аз ѝ казах това, което ти искаш от мене.
– Ти си безумна.
– Защо?
– За такива работи говори ли се?
– А защо не?
– И тя какво ти каза?
– Че няма нищо против.
– Виж ти, не знаех, че имаш такава свободолюбива майка.
– Но не ме пуска на планината сама.
– Пак ти казвам, изобщо не трябваше да ѝ казваш, да я питаш. Ти си пълнолетна и няма какво да ти позволява майка ти.
– А ти защо винаги се съобразяваш с своята майка?
– За какво съм се съобразявал?
– И ти си пълнолетен, но не искаш да се оженим, защото майка ти не искала това.
– О, то е съвсем друг въпрос.
– Аз мисля, че е свършено същият.
– Аз ти говоря за обичта. А който обича, не пита този или онзи.
– И аз така мисля.
– Това е лошото у жената – издърпа си Михаил ръката от тази на Вера, – винаги гледа да се обеси на врата на някого.
– Но нали ти това искаш? – усмихна се Вера с усмивка, в която имаше сарказъм.
– Какво съм искал? – ядоса се Михаил.
– Искаш да те прегръщам и целувам свободно.
– И това само при брака ли става?
– Да. Аз мислих много и разбрах, че не те обичам повече, отколкото ти ме обичаш. Ти не можеш да пожертваш свободата си заради мене, аз не мога да пожертвам бъдещето си заради теб. Разбрах, че и двамата не се обичаме достатъчно. Там, където има договаряне и уговаряне, няма достатъчно обич. Ако ти ме обичаше много, щеше да разтвориш вратите на твоя дом, и ако аз те обичах много, бих влязла в твоя дом като другарка – твоя – без да мисля за брак. Но нито ти, нито аз сме готови за това.
– Аз най-напред нямам свой дом.
– Тогаваш ела в нашия. Мама ще те приеме като син и брат ми – като брат.
– Да, като брат, затова миналата вечер щяхме да се сбием с него. Страшен грубиян е той.
– Да, защото идваш като вълк, който иска да грабне агне.
– Ти ме смайваш, Вера – засмя се Михаил, – с твоите мъдрости. Кой всъщност ти ги налива в главата – поиска той да я хване подръка, но тя се отдръпна. – Не искаш? Странно, а в началото ми позволи, както и друг път си ми позволявала. А не мислиш ли, че с това не си събудила в мене известни чувства, известни желания и...
– И?
– И си задължена спрямо тях.

– Аз никога не съм те хващала подръка.
– Но си допускала това, а то е равносилно.
Вера го погледна изумена. Бузите ѝ пламнаха.
– Но аз никога не съм го искала!
– Независимо от това ти си го допускала.
Очите на Вера заблестяха. На устните ѝ се появи усмивка, която поразя Михаил.
И все със същата усмивка тя запита:
– Единствено само мен ли си хващал подръка?
– Що за въпрос?!
– И от всички ли момичета, които си хващал подръка, си искал това, което искаш от мен? Наистина колко скъпо трябва да се плаща...
– Наистина е много лошо да имаш приятелство с умно момиче – опита да се пошегува Михаил. – Просто ужасно! За всяко нещо знае какво да ти каже!
– Не се шегувай! – каза строго Вера.
– Я, да не се шегувам! И това не ми позволяваш – помъчи се той да улови ръката ѝ.
– О, не, не! – дръпна се тя назад.
– Вера, виждам, че си в лошо настроение. Да говорим тогава за друго. Кажете, защо не искаше да се срещнем толкова дни? Виждам, станало е нещо с тебе.
– Не с мене.
– А с кого?
– С моята приятелка.
– Какво?
– Отрови се.
– Защо?
– Защото е отстъпила пред одного, който е искал доказателство за любовта им.
– Аха – изтръгна се от Михаил. Той се замисли. После вдигна глава и допълни: – Това е лошо... Бременна ли е била?
– Да.
– Стават грешки – като на себе си каза Михаил.
– Грешки – повтори Вера, – това не е грешка, това е престъпление!
– Кое?
– Да накараш едно момиче да се отрови.
– Той не я е накарал.
– А кой?
– Тя самата.
– Но той защо е допуснал тя да пожелае смъртта?
– Слушай, Вера, причините за това могат да бъдат много. Понякога човек може да започне една връзка, като мисли, че обича. А после срещне друго същество и разбира, че първото не е било обич.
– Но после може да срещне трето и да каже същото за второто...
– Разсъждаваш сега като обикновено момиче.
– Може, но откакто почина моята приятелка, мислих много. Разбрах защо е бракът.
– Защо?
– Заради децата.
– Да, да, лошо, лошо – пак като на себе си каза Михаил.
Замълчаха. Бяха навлезли доста в гората.
– Все пак ще знаеш, Вера, че аз те обичам много.

В сърцето на Вера премина топла вълна. Той се бе спрял до едно дърво и я гледаше с хубавите си очи. После протегна към нея ръце. Сърцето ѝ заби силно. Но отведнъж пред вътрешния ѝ взор изпъкнаха улицата, ъгълът и момичето, което хвана Мишо подръка. Той сгъва вестника, който чете, и тръгват заедно...

– Михаил – нарече го тя, като се обърна към него, а не Миша, както обикновено, – човек не е задължен да говори истината, но не е хубаво, когато... иска да създаде илюзията, че има приятелство само с едно същество.

– За мен ли се отнася това? – отпуснаха се ръцете на Михаил.

– Казвам го принципно... – с мъка го изрече Вера.

– Значи не е за мене.

– Не зная – въздъхна Вера.

– Нямах представа колко си ми скъпа... Ти си дете, умно дете. А бих искал и да си добро дете. Ето тук сме дошли... и ти нито веднъж дори не сложи ръката си в моята. Много жестоко дете си ти...

И съвсем неочаквано за Вера Михаил я прегърна и преди тя да успее да се изтръгне от него, той я целуна.

– Не се възмущавай – каза той, – никой не отива в гората, без да очаква да го целунат.

Вера го изгледа изумена и като изхлипа като от удар, се втурна по пътеката.

– Вера! – извика Михаил. – Вера! – но тя не се обърна и все тичаше.

– Вера – ускори крачките си той след нея, – не тичай, защото ще помислят, че те гоня. Но тя пак не се обърна и излезе на широка алея.

„Той има право – преглъщаше сълзите си тя, – той има право!“ – повтаряше си тя, вървейки по алеята, без да знае точно къде отива. Остана смаяна, когато от една странична пътека я пресрещна Михаил и я хвана за ръката.

– Не съм искал да те оскърбя, Вера, вярвай ми! Това беше шега, но ти си в такова състояние сега, по-специално, и затова не разбра шегата ми. Успокой се! Ела да минем отсам, че идват хора.

– Искам да си отида – каза през сълзи Вера.

– Ще си отидеш, но почакай малко – привлече я към себе си той.

По цялото тяло на Вера премина странна тръпка. Въпреки че бе плакала, въпреки че се чувстваше оскърбена от Михаил, тя усещаше необикновена приятност от близостта му. Той веднага усети това и я притисна плътно до себе си. Някаква омая премина през сърцето ѝ. Но в същия момент си спомни за Минето. През затворените си очи тя виждаше да пристъпя приятелката ѝ, облечена в бялата си смъртна премяна, излязла от ковчега... Очите ѝ я гледаха широко отворени и я питаха: „И ти ли искаш да умреш като мене?“

Цялото тяло на Вера се вкамени.

– Излишно е – промълви тя с необикновено спокоен глас, придобила отново леденото си състояние, с което бе тръгнала от детската градина.

– Да – отпусна я Михаил, – наистина, ти не си човек, ти си студена като лед.

– Такива трябва да бъдат всички момичета, когато знаят, че ще бъдат излъгани.

– Тогава любовта би изчезнала от Земята.

– Не любовта, а измамата. Защото този, който обича, не би завел любимото същество в гората, а би го завел в дома си и би казал на родителите си: „Както вие сте се обичали някога и сте създали дом, така и аз искам да създам свой дом с това момиче“.

– Аха, разбирам, но това няма да го бъде.

– Не говоря за себе си, говоря принципно. А ако ти го вземаш за себе си, тогава за какво ме търсиш по телефона? За да ме доведеш в гората? С тази цел, с която ти ме викаш на планината или в гората, аз бих могла да отида с всеки срещнат.

– Така ли? Виж ти, пък аз те мислех за добро момиче. А ти значи с всеки срещнат...

– Да, щом е да се познаят само известни приятности на тялото...

– А ти какво искаш?

– Нищо не искам! Впрочем искам да си отида вкъщи – и тя тръгна към посоката, водеща към широка алея.

– Вера – тръгна след нея Михаил, – независимо от всичко аз те обичам.

– Това вече съм го чувала – отвърна тя, без да се обърне.

– Ти не можеш да разбереш, аз съм зависим от майка ми.

– Зная и това.

– Не, нищо не знаеш, има причини...

– Нали взе държавния си изпит?

– Но още не съм станал самостоятелен.

– В какъв смисъл?

– Във всякакъв смисъл.

– И защо ми говориш всичко това? Не си самостоятелен – добре. Нима аз съм искала да се жениш за мене? Никога не съм поисквала това.

– Вярно, но...

– Но не съм искала и да отида сама с тебе в планината. Е, това ще стане, когато станеш самостоятелен. Може ли един несамостоятелен човек да иска от другия да бъде самостоятелен? И аз не съм самостоятелна.

– Много прозаично разговаряме ние с тебе, но то е, защото ти произхождаш от такова семейство. Там се знае само брак, семейство, деца... А обич, красота, музика – това са неща съвсем далечни...

– Наистина моята майка е съвсем скромна жена. Тя е обичала баща ни и нас. Майката на Минка – също. А Минето поиска да излезе от средата си, поиска да вкуси от красотата на поезията... И вкуси от нея... Но после трябваше да плати с живота си... А аз?

– Какво ти?

– Аз искам да живея, да работя... Нашата родина иска работници, творци. Тя има нужда от хора със здрави убеждения и ние трябва да работим за създаването им.

– Слушай, Вера, не искам да се карам с теб, защото не искам да се разделяме. Ти си за мене малко планинско изворче, скрито в дивите горски пущинаци и диво като самите тия пущинаци, но аз имам нужда да пия от тия бистри чисти води. Аз искам да се срещам с тебе. Може да не говорим вече за обич и няма да има смисъл – погледна я крадешком Михаил, но Вера вървеше бледа, съсредоточена в себе си – да, няма да говорим за красотата на обичта, ще се съветвам с тебе за службата, която искам да заема, и за други работи, но само да се срещаме, да те виждам. Предполагам, че няма да ми откажеш това.

Вера нищо не отговори.

– Мълчанието значи съгласие, нали? – улови Михаил ръката ѝ.

Отново приятна тръпка премина през сърцето ѝ.

„Затова горката Минка не е устояла – помисли си Вера, – колко добре я разбирам.“

– Много закъснях – каза гласно тя. – Мама сигурно се безпокои.

– Безпокои! Че да не си дете!

– Да, откакто се случи това с Минето, мама се тревожи.

- Защо?
- Защото е майка.
- Много лош навик имаш да не отговаряш пряко на въпроса.
- Защото не е необходимо.

Бяха стигнали при езерото с рибките.

– Вера – каза неочаквано Михаил, – ти нали бързаше?

– Да.

– Тогава аз искам да отида при един мой приятел, който живее през шосето.

– Добре – съгласи се Вера малко учудено.

– Ще ти се обадя пак по телефона – каза Михаил и мина вдясно по друга алея.

В същото време край Вера минаха една млада жена, буташа количка с дете, и едно момиче, гледащо я с тъжните си очи. Докато тя искаше да си спомни къде и кога бе срещала това момиче, чу го да казва на младата жена: „И тази е влязла в мрежата му“.

Вера се спря. За нея ли се отнасяше? После отведнъж си спомни, че това е същото момиче, което тя бе видяла от трамвая с Михаил, същото, което бе седяло на пейката в градината до нея... И още при един случай пак я бе виждала, но кога? Не беше ли, когато тя го видя на ъгъла? Не, онова момиче беше по-високо, в смисъл по-стройно, а на това тялото е малко обезформено – и Вера се обърна пак да види момичето. За своя изненада момичето също се бе обърнало и я гледаше. Вера се почувства неудобно и бързо тръгна по алеята. И едва когато отвори пътната врата, за да влезе в двора им, в съзнанието ѝ проблесна мисълта: нямаше ли някаква връзка бързото оттегляне на Михаил със срещата на това момиче? Вера се спря. Когато тя се бе обърнала, за да види отново момичето, не беше ли направило то крачка към нея... И в израза на лицето му нямаш ли желание да ѝ каже нещо?

– Какво Верче – чу тя гласа на Румен да я вика от техния двор.

– Какво има, Руменчо – обърна се тя.

– Мама те вика.

– Да се обадя на мама и ще дойда.

– Ама скоро.

– Добре.

– Имаш писмо, Вере – подаде ѝ го майка ѝ, след като Вера поздрави.

– От кого е?

– Трябва да е от онова момче, докторчето, което се случи при смъртта на Минето.

– Добре, като се върна, ще го видя. Сега ме вика Румен, че майка му искала да ме види.

– Зная за какво е, ама иди. Иди да се утеша с тебе клетата майка.

– Бай Кръстьо как е? По-добре ли е?

– Все същото. Май няма да го бъде. Съсипа се тя, горката, съсипа се. Това правят младите, не мислят за майките си.

Вера се обърна и погледна майка си. Тя бе навела глава над плетивото си.

– А ти защо се забави? – продължи майката, без да вдигне главата си.

– Имах разговор с Мишо.

– Вере – вдигна глава от плетивото майка ѝ, – зная, че си умна, и ми става драго на сърцето, че не скриваш нищо, но да ти кажа, че бати ти е научил нехубави работи за това момче. Имал разправии с други момичета.

– Зная това, мамо.

– Ех, добре. И това, дете си го видяла на улицата, може да е бил той.

– Може.

Майката погледна Вера над очилата си. Видя ѝ се бледа, измъчена.

– Пък ти не го слагай на сърце, Вере, докато не научиш всичко. Не се кахъри... Е, иди сега и гледай да си дойдеш по-бързо, да видиш какво съм приготвила да си хапнеш.

– Добре, мамо – излезе Вера.

Тя не чу дълбоката въздишка, изтръгната от сърцето на майката. „Деца! – мислеше си тя – и като сте малки, има грижи по вас, и като пораснете – пак грижи, и то какви!“

Вера притича през двора, мина през малката вратичка, която съединяваше двата съседни двора, и извика:

– Лельо Димке!

– Тук съм, Вере, ела, влез де!

– Добър ден – поздрави Вера, като влезе в стаята.

– Дал ти Бог добро, Вере. Руменчо, дай столче на кака ти Верка.

– Нека си пише той, аз сама ще си взема. А ти, чичо Кръстьо, как си? – приближи се до леглото, в което лежеше бащата на Минето.

– Как съм? Плащам си греховете. Докторът каза, че ще оздравея, но не ми се вярва. Пък и нямам лице да остана на този бял свят, когато детето ми отиде в черната земя – и той отведнъж се разплака.

– Е, нали пък тук е Румен, ще порасне, ще доведе булка, ще се родят внученца, ще кръстите едно на името на Минето – мъчеше се да го утеши Вера.

– Докато това стане, аз ще изгния в земята.

– Ами, ще изгниеш, като утре ще дойде – намеси се жена му. – Ти слушай Верка, тя е умна, учена и право казва. Ами ти гледай да се вдигнеш, че ей на, Румен те е стигнал на ръст и му трябва панталон и палто за зимата.

– Вярно, вярно, бай Кръстьо, Румен много е израснал на бой, че и девойчетата, гледам, го заглеждат. Трябва да го постегнеш за зимата.

– Само да има късмет да се залови отсега с някое момиче, да му мисли!

Румен стана от масата, на която пишеше, и излезе.

– Засрамахме момчето – усмихна се Вера, – но наистина, бай Кръстьо, трябва да оздравееш по-скоро, че я виж леля Димка, съвсем се е съсипала.

– Че аз искам ли да съм болен? Онова, младото докторче, иска да ме вкара в болница, че аз луд ли съм да отивам в болница, да ме уморят там!

– Как може да говориш такова нещо, бай Кръстьо, че там хората отиват да се лекуват, за да оздравеят.

– Зная аз, нали един път бях... Да се учат от мене студентите. Няма го майсторът! Казвам на докторчето: „Ако си доктор, тука ме излекувай, ако не си в сила да ме излекуваш, остави ме да умра. Оттука аз не мърдам. Нали зная – там да умираш, няма кой да ти даде водица“.

– Сега болниците вече не са такива.

– Не са, не са... Добри са те, ама да не ти влиза кракът там. Правят си с тебе опити хората, а че си човек – хич не мислят. Науката си гледат те.

– Кога си бил в болница? – зачуди се Вера. – Не съм знаела досега.

– Е, то беше веднъж, когато... – не се изказа бай Кръстьо.

– Когато веднъж се напил и паднал на улицата през зимата, те го занесли с Бърза помощ в болницата, та там го свестили...

– Ех, ти пък, Диме, нали вече не пия.

– Не пиеш, ама сега... като влезе Минето в гроба...

– Защо ми натякваш сега? Аз не се ли мъча хиляда пъти повече от тебе? Рана, рана ми е тука – заплака отново той, – рана, която не заздравява и от нея ще умра.

– Ех, няма нищо, било що било – намеси се Вера, – така щяло да стане. Няма защо да се натяжавате сега. Не може да е причината бай Кръстьо за това, което се случи с Минето.

– Така й кажи, Верке – плачешком говореше бащата, – че тя винаги ми го натяква... А аз ли не знам, че Минето ми беше слънчицето, звездичката, цветенцето, ама от пустото пиене се провалих, та ми угасна слънчицето, отиде си звездичката ми, прекърши се цветенцето ми, а аз, старият пън, останах... Ама какво да правя, не се мре зорлем...

– Виж какво, чичо Кръстьо, аз мисля, че Минето ще се радва, ако ти като оздравееш, пак почнеш да работиш... Не си сам, ето и Румен ще порасне, и той има нужда от баща...

– Тъй ами – намеси се майката, – оня ден имаше родителска среща, всички учители хвалят Румен... Казват: „Де е баща му?“. Думам: „Болен е.“ „Е, кажи му, че Румен е добър ученик!“

– Та така, чичо Кръстьо, гледай по-бързо да оздравееш, че се хвани пак на работа, та да се изучи Румен.

– Че Минето си отиде с отворени очи за туй учене – бликнаха сълзи от очите на майката. – Хич да не бе ходила на туй пусто училище... Колко момчета я искаха, от добри по-добри, ама тя не рачи... Ух, Вере – отведнъж се сети тя, – знаеш ли за какво те виках?

– За какво, лельо Димке?

– Да ти кажа, че днес ходих на гробищата... Набрах малко цветя от градината да й занеса... И като отивам там, гледам – цветя, ама какви цветя на гроба й – хубави и скъпи... Тъкмо се чудех и маех, една жена от отсрещния гроб, която и друг път бях виждала, ми каза, че бил дошъл един млад момък и оставил цветята. Разпитвах я какъв е по външност и като ми го описа, не ми е познато това момче.

– Може да е някой съученик на Минето.

– Не, не ще да е съученик. Високо, едро, широкоплещесто, остригано. И плакал, много плакал... Жената се скрила зад едно дърво да не я вижда, да се наплаче на воля. Милвал гроба й – разплака се пак майката.

– Аз си мисля, че е Борко, той много я обичаше.

– Кой Борко?

– На цветарката момчето.

– Хем той ще е. Той беше войник, скоро се е върнал, завършил е службата. И аз знам, че я обичаше, ама Минето не го искаше.

Някой почука на вратата. Беше лекарят.

– Е, аз си отивам, лельо Димке – каза Вера, когато младият лекар с очилата влезе в стаята.

– Защо, Верке, постой, не сме си свършили приказката.

– От мен ли бягате, девойко? – обърна се към Вера лекарят. – Разбирам да бягат от мене децата, че им слагам инжекции, но една голяма девойка да бяга...

– Не, не! Не съм обядвала.

– Не си обядвала? Че колко е часът сега? – погледна си лекарят часовника. – Четири. А до колко работите?

– До един – отговори Вера като ученичка.

– Сто на сто си била на среща!

– Не закачай момичето, докторе, то не е такова.

Вера в душата си благодари за намесата на леля Димка. Това й даде възможност да преодолее малко смущението, в което бе изпаднала от проницателния поглед на лекаря.

– Не е такова момиче – обърна се докторът към леля Димка, – не е такова... Сега няма момиче, което да не е „такова“.

– Казвам ти, че не е. Верето го зная от дете.

– Добре – спря отново проникателният си поглед лекарят върху Вера, чиито бузи бяха пламнали от смущението, – добре, само че ако не излезе, както казваш, тогава ще видим...

– Вере – чу се гласът на майка ѝ, – хайде, чедо!

– Че влез де, Недо – отвори вратата Дима, – дошъл е докторът. Нали ката ден иде да нагледа Кръстя. Точно казвах на Верето за цветята.

– Няма да влизам, че съм турила масата...

– Нали е затворено, няма кой да влезе.

– Ааа, нали знаеш какъв е котаракът, сам си отваря. Да се чудиш, като човек отваря.

– Зная. Виждала съм го и съм се чудила.

– Ех, аз ще си ходя, пък Верка да побърза, че съвсем е прегладняла.

Вера поиска веднага да си тръгне, но лекарят я запита:

– Вие в детска градина ли работите?

– Да. Откъде знаете?

– Лекарят трябва всичко да знае... Но исках да попитам какво може да се направи за две деца, които няма кой да ги гледа. Може ли да ги вземете във вашата градина?

– Зависи в кой район са.

– През две улици от вашата.

– Не може. Аз работя в друг район.

– И тогава децата ще останат така, на улицата ли?

– Защо, няма ли кой да ги гледа?

– Има една полуглуха баба.

– А майката?

– В болницата, в гипсово корито е... Бащата е в затвора... Какво трябва да се направи за децата?

– Трябва да се направят постъпки в седмична детска градина. Ако в този район няма свободно място, тогава в Княжево. Макар и в друг район, но могат да бъдат приети. Или не, те трябва да бъдат дадени в дом за постоянно. Има ли кой да направи тези постъпки?

– Има. И аз мисля, че този, който ще направи тези постъпки, си ти!

– Аз?

– Да. Мислех сега да отидеш да видиш децата, но ти си гладна...

Очите на лекаря я гледаха изпод очилата с лека насмешлива усмивка, от която тя се почувства много неудобно, но кой знае как се сети за Найденова и изведнъж, почувствала се спокойно, каза:

– Добре, ще отида, но ще се обадя на мама.

– Винаги ли се обаждаш на майка си? Даже и когато закъсняваш за обяд?

– Докторе – намеси се леля Димка, – казах ти, Верка е добро момиче... Тъй ами, ще се обади на майка си...

– Е, нека се обади, нека се нахрани... Аз докато се разправям с бай Кръстьо, ще има време да обядва, иначе ако още малко закъснее, ще вечеря...

– Е, иди, Вере – подкани я Димка, – иди хапни и пак ела.

– Няма защо да идва, аз ще отида у тях.

– Тъй да бъде – съгласи се леля Димка.

Вера изтича до вкъщи и преди да седне да обядва, видя писмото. Веднага го взе.

– Хапни си, Вере, нахрани се, че тогава го чети.

– Ще излизам. Ще отида с доктора да видя две деца, които трябва да се настанят в детски дом.

– С новото докторче ли?

– Да.

Вера разкъса плика, извади писмото, но отново го сложи вътре, защото си помисли, че докторът може скоро да дойде. И наистина, след няколко минути той дойде, но отказа да влезе в стаята, предпочете да остане на двора и каза на майката:

– Много хубава градинка имате.

– Обичам цветята... Без тях ми се вижда пуст дворът...

– Хубаво, много хубаво... Вашата дъщеря храни ли се?

– Храни се...

– Нека се нахрани спокойно... Искам да види две деца, останали сами...

– Че защо?

– Семейни трагедии...

– Що, да не са се изтрепали?

– Не съвсем. Не е трябвало да се връща мъжът по никое време.

– Как така „по никое време“?

– Ами така, като е бил на работа, да си е стоял на работата, а не да се върне, та да види това, което не е трябвало.

– Заварил я с някого ли?

– Не съвсем... Видял го е, като е излизал от къщата му.

– Може човекът по работа да е бил в тях.

– Може, може. Но защо е избягал, като е видял мъжът й да се връща? Сам се е издал.

– И сега?

– Нищо, той – в затвора, а жената – в гипсово корито.

– Гледай ти... Бог да пази. Какви страшни работи стават по света.

– Не са много хубави – каза със странно спокоен глас лекарят.

Вера излезе на двора.

– Вере – обърна се към нея майка й, – гледай да се върнеш по-скоричко, че ми се виждаш уморена. Утре пак трябва да ставаш рано.

– Утре съм след обяд.

– След обяд, но нали тука в градината трябва да ми помагаш.

– Добре, щом видя децата, веднага ще се върна.

– То не е само до виждането – намеси се лекарят, – трябва да се направи всичко необходимо за приемането на децата... С всичко това тя трябва да се заеме.

– Нека, щом така се е случило...

– Добра жена си ти – погледна я лекарят през очилата. – Хайде, девойко! – обърна се той към Вера.

– Аз съм готова.

– Да вървим тогава – и докторът тръгна напред.

По улицата вървяха мълчаливо. Майка й имаше право, тя наистина се чувстваше уморена. От какво? Ах, да, от разговора с Мишо. Когато се връщаше къщи, искаше да легне, да заспи дълбок непробуден сън и в него да забрави всичко. А ето че стана съвсем не така, както си мислеше. Най-напред я извикаха у леля Димка, а после дойде докторът... Не бе успяла дори да прочете писмото от д-р Владимир Делянов. Тогава при случилото се нещастие с Минето не можаха никак да говорят. Дали Емилия се е държала по-добре с него? Дано. Защо изобщо тя е такава? Не е лошо момиче, а какви чудни възгледи има... Насити се на едного, започва с друг. Като Мишо – въздъхна Вера дълбоко.

– Ти, девойко, да не си се скарала с приятеля си? – запита я докторът.

Вера трепна и се обърна. Гледаха я проникателните му очи, на дъното на които имаше някаква усмивка.

– Откъде си правите такива заключения? – потрепераха устните на Вера.

– Виждаш ми се много омърлушена. Само един приятел ли имаш?

Вера пламна, но в следния миг пребледня. Не отговори нищо, само наведе ниско глава.

– Е, хайде, да не говорим по този болен въпрос, а да те попитам какво стана с твоя пациент.

– Кой пациент?

– Този, когото го взеха с бърза помощ.

– Той преди всичко не е мой пациент, тъй като аз не съм лекар.

– Е, то не е в буквален смисъл, но все пак нали искаше да му въздействаш морално...

– То е било само в първия момент, когато не го познавах... Но после...

– После, като се опознахте...

Вера се обърна и погледна говорещия. Гледаше в противоположната на нея страна, като че ли изучаваше пътя и бе казал фразата съвсем механично. Защо на Вера това ѝ прозвуча като оскърбление? Тя само въздъхна и не каза нищо.

– Чакам – чу да казва спътникът ѝ.

– Какво?

– Да ми отговориш какъв човек ти изглеждаше после.

Сега във въпроса му Вера не почувства нищо обидно и каза:

– Човек, който е страдал цял живот.

– И ти поиска да го утешиш?

– Не.

– Но все пак, за да дойде у вас, значи че...

– Нали ви казах, че искаше да види бащата на Минето.

– А, да, да... и затова дойде у вас. Правилно, правилно.

Вера не можеше да разбере какво в думите на този човек я наскърбяваше. Тонът ли, думите ли, или това, което чувстваше, че влага в тях. И в един миг съжали, че бе тръгнала с него. Какво всъщност искаше от нея и защо се държеше така? А може би тя бе все още под впечатлението на разговора с Мишо и всичко възприемаше по особен начин?

– Ето че наближихме – каза докторът.

Бяха стигнали до малка къщичка, от чийто двор нататък почваха ливади и ниви по самия склон на планината.

– Ти идвала ли си насам? – запита я лекарят.

– Не съм.

– А нагоре? – посочи той към планината

– Не, отгук не съм се изкачвала.

– Къде си правите срещите?

Сякаш някой плесна Вера в лицето и тя се отдръпна назад.

– Това не е нещо особено – заговори докторът, – да се среща човек е съвсем обикновено нещо. И аз се срещам с едно девойче, което пламваше, беше като божур от всяка дума, но излезе страшно змийче.

– Не зная – само можа да промълви Вера.

– Не знаеш, че откъде ще знаеш? Сега да видим дали децата са тука – и той като мина напред, отвори малката, направена от летви вратичка, влезе в двора, стигна до къщичката и почука. Изглежда нямаше никой, но докторът не се отчая и почука по-силно. След малко вратата се отвори и се показа стара бабичка.

– Тука ли са децата? – запита докторът.

– Кво кайш? – тури си бабичката ръката зад ухото, за да чуе по-добре.

– Питам децата къде са?

– Че влез де, докторе, нали ти беше доктора? Децата ли? Тука са ами... Унуката рече да ги държа вътре, че ако излязат, не мога ги опази... Пък и нашето нали пазя...

Докторът кимна на Вера и тя тръгна. През малък коридор влязоха в доста голяма стая с три легла и с едно кошче, в което лежеше хубаво, едро, може би на година, детенце. До прозореца стояха изправени две дечица – момченце и момиченце. Въздухът бе страшно замърсен.

– Защо не си отворила поне един прозорец? – обърна се докторът към бабичката.

– Унуката ми рече: „Ти, кай, бабинка, ги бави днеска, пак докторът ще ги нареди“. Ти беше докторът, нали?

– Защо не си отворила прозореца? – викна ѝ по-високо докторът и сам го отвори.

– Прозореца ли кайш? Гледам, духа ветър... Рекох, да не настине нашето, че е къпано.

– Ами, ще настине – процеди през зъби лекарят, – умирисали сте се! Я да видим какво нося в чантата си – говореше той като на себе си. – Купил съм череши, ама какви череши – големи, хубави... Да видим сега кой обича черешите?

Двете деца се обърнаха и с интерес следяха ръцете на лекаря, който извади една кесия... Вера като децата също го гледаше.

– Бабо, дай една чиния! – викна той високо.

– Чиния ли кайш? – повтори изглежда по навик бабата.

– Чиния, чиния дай, да турим черешите!

Бабичката излезе и след малко се върна с един кастрон.

– Ето, туй намерих – подаде го тя.

– Добре, добре – сложи го докторът на масата и почна да слага в него черешите.

Очите на децата се впериха в тях.

– Има ли вода да ги измием? – запита лекарят.

– Вода ли кайш? Ей га в стомната.

– А чешма, чешма имате ли?

– Чешма ли? Не сме си прекарвали още. От комшиите вземаме.

Докторът взеаницата и излезе навън. Очите на децата останаха приковани във вратата. И двете бяха хубавички. По-голямото момченце беше около шестгодишно, а момиченцето – на около четири.

– Обичате ли черешите? – приближи се Вера до тях. – Ей сега чичко ще ви донесе.

Децата я изгледаха изпитателно, а момиченцето се притисна до братчето си.

– Ти как се казваш, момченце? – клекна Вера до децата.

То я гледаше, без да отговори.

– Я каква хубава сестричка имаш – поиска Вера да погали рошавата невчесана косичка на детето.

Но то се отдръпна и се сгуши в братчето си.

– Няма, батковото – прегърна я той.

В този момент влезе докторът и Вера се изправи.

– Сега да видим на кои уши ще сложим черешите – весело заговори той.

Очите на децата се приковаха в черешите, но самите те не помръднаха.

– Бабо – обърна се докторът към нея, – я ела да си хапнеш черешите.

– Кое кайш? – тури си по навик бабичката ръката на ухото.

– Ела – викна ѝ докторът, – ела да ядеш черешите!

Бабичката приближи един стол и седна до стола, на който беше туренааницата с черешите.

– Калинчо, ела, баба, елате с Катето да си хапнете черешки. На.

Бабичката им подаде една шепа черешите. Момченцето ги взе.

– На и на тебе, Кате, ха земи, че си хапнете... Че кой ще ви купи сега череша, като ги няма майка ви и баща ви...

Вера погледна доктора въпросително.

– Ние с Калинчо сме стари приятели – заговори той и като взе паницата, седна на третия стол близо до децата. – Я виж, Калинчо, тия, големите череша, как те гледат! Я си отвори устата!

Детето отвори устата си и докторът сложи череша в нея.

– А тия ще турим на Катините ушички – взе той две свързани череша и ги тури на ушенцето на момиченцето.

– Калине, на колко си години? – запита докторът.

– На шест.

– Виж ти, колко голям си бил! Батко! Колко голям батко! Страх ли те е от котка?

– Не, не ме е страх.

– А от жаба?

– О, колко съм ги виждал да скачат по двора.

– Значи не те е страх. А тази какичка виждаш ли я, нея я е страх от жаба.

Калинчо повдигна очите си и погледна с разузнавателен поглед Вера.

– Никак даже не ме е страх от жаба! – намеси се тя, схващайки желанието на доктора да се пресрамят децата.

– А от котка сигурно те е страх.

– И от котка не ме е страх.

– Тогава от мишка?

– От мишка много ме е страх!

– О, от мишка! – прозвуча звучният глас на Калин. – Колко съм ги виждал в капана! Мама... – но изведнъж детето се спря и не продължи фразата си.

– Калинчо – заговори му докторът, сякаш не бе забелязал смущението на детето, – в тази гора има ли мечки?

– Няма – отвърна той.

– Ама сигурен ли си?

– Наистина няма!

– Не говорете за мечки, защото много ме е страх – заговори Вера.

– Страх ли? – погледна я Калин. – Мене никак не ме е страх. Сто мечки да излязат – фрас, фрас, фрас! – всички намясто.

– Гледай ти какъв смелчага бил този Калин. Ами ако излезе вълк? – запита докторът.

– И вълк! – заблестяха очите на Калин. – И него фрас, фрас! – намясто.

– Ой, ой, ой, леле, леле! Какъв герой бил тоя Калин! – чудеше се докторът.

– Чи докторе, шъ изядете черешите бре, на момичето не дадохте да вкуси.

– Какво ще кажеш, Калине, като я е страх от мишка, да й дадем ли?

Калин отново погледна Вера и въздъхна.

– Разбирам, че си съгласен. Тогава да дадем ето тези двете за нейните ушички.

– А на мене? – обади се за първи път Катето.

– Ето, вземи ги, Катенце – подаде й ги Вера, – чакай да ти ги туря на ушенцето.

Този път момиченцето не се отдръпна и Вера му сложи черешките на ухото.

– На, Калинчо, дай на какичката тия черешки, да стане смела като теб.

Калинчо пое черешите и мълчаливо ги подаде на Вера.

– Калинчо, ти виждал ли си голям рошав котарак? Тая какичка има ей такъв голям – разпери докторът ръцете си – шарен! И ангорски заек имат, бял като сняг.

Вера погледна доктора. Откъде знаеше той за котарака и заека?

– Нали ти казах, девойко, че докторът трябва всичко да знае – отговори той на погледа ѝ.

– Да, имаме – каза гласно Вера, – котаракът се казва Горан, защото го намерих в гората. Някой сигурно го беше хвърлил... А заекът се казва Пухчо, че е бял като пух.

– И като му речеш: „Пухчо, Пухчо, ела!“ – той идва, нали? – обърна се докторът към нея.

– Да, идва. И котаракът идва. Като му кажа: „Горане, ела седни на стола до мене!“ – и той „мър, мър“, идва и се качва на стола. Ама най-важното не казах, Калине – обърна се Вера към него, – котаракът знае сам да отваря вратата.

Очите на Калин заблестяха и той гледаше Вера вече съвсем свободно.

– А мама – продължи Вера – много се ядосва на тоя Горан, не може да остави яденето в стаята, защото сам си отваря вратата и влиза. Ама не смее да се качва на масата, защото го е страх от машата.

– А козичка имате ли си? – запита я докторът.

– Не, нашите съседи имат една голяма бяла коза с две мънички шарени козленца.

– А ти ли ходиш да ги пасеш? – погледна я многозначително докторът.

– А, не аз! Имат едно малко момиченце колкото Катето и едно момченце като Калинчо, те ходят да ги пасат.

– Аз мога да паса кози – каза авторитетно Калин. – Като бяхме на село, ходех с батко Тодор да пасем козите, и хем колко нависокооо!

В това време вратата се отвори и влезе млада жена.

– А, другарю доктор, вие сте дошли – заговори тя вместо поздрав.

– Дойдохме. Нали ви казах, че ще ви доведе учителката да се погрижи за настаняването на децата.

– Виждала съм го това момиче – загледа се дошлата във Вера. – Сутрин съм го виждала да тича за трамвая.

– Да – усмихна се Вера, – като позакъснея, тичам.

– То ние всички така правим – ха това, ха онова, пък после – тичай!

– Сега ти, другарко, ще ни кажеш точните имена на децата, а тази другарка ще се погрижи за настаняването им.

– И рождените им дати – допълни Вера.

– Аз не им зная рождените дати, но зная, че Калинчо е в шестата си година, а Катя е на три, но не зная дали ги е навършила.

– Пък аз мислех, че е на четири.

– Малко е едричка, прилича на баща си...

– Сега да вървим – погледна си часовника докторът, след като Вера взе необходимите данни.

– А имат ли някакви роднини – запита Вера, – които трябва да се уведомят къде ще бъдат децата?

– Бащата е от село, а тя – не зная откъде е. Отскоро са дошли в нашата махала... Пък аз нали съм с малко дете, не съм имала много време да разговарям с тях и много не мога да ви кажа.

– Добре – отсече докторът, – ако някой ги потърси, пратете го при мен. Хайде, девойко!

– Нека момичето остане! Тя си е от квартала, ще си иде сама.

– Няма време за губене, трябва да се даде ход на тая работа.

– Е, добре – съгласи се младата жена.

– Калине, дай си ръката, смелчага! – стисна му докторът ръчичката.

– Довиждане, Катюшке – хвана ѝ докторът брадичката, – утре пак ще ти донеса черешки.

– Недей си отива – каза неочаквано Катя.
– Я я виж ти девойката – вдигна я той на ръце – „недей си отива!“ Не, сега вече е късно, трябва да отивам да спя... Утре пак ще дойда. Къде спят децата? – обърна се той към жената.

– Постиламе им...

– На пода?

– Ами няма къде другаде...

– Добре – остави той момиченцето на пода, погали му главичката, стисна вратлето на Калин и излязоха с Вера навън. На улицата той се обърна към нея:

– Не исках да ти създавам удоволствието да слушаш махленски клюки, затова не те оставих да останеш там – посочи той къщата, от която бяха излезли.

– Но аз самата не...

– Не обичаш клюки? Съмнявам се!

Вера го погледна учудено, поразена.

– Дано да е така, както казваш. А сега бързай за вкъщи, че си се оклюмала. Пък аз имам бърза работа.

И без да се сбогува, той тръгна по първата пряка улица.

Вера наистина се почувства много уморена и искаше час по-скоро да си легне. Връщайки се, тя си помисли за д-р Делянов. Чудно, когато разговаряше с него и изморена, и измъчена да беше, както при случая с детето и игличката, тя се ободряваше. А думите на този лекар сякаш я удряха и тя се почувства двойно по-уморена. Защо ли е така? Но Вера нямаше сили дори да мисли. Като влезе вкъщи, сложи писмото на Делянов под възглавницата и веднага заспа.

* * *

– Каж ми, Вера, да приема ли?

– Не зная, Юлия, този въпрос всеки сам трябва да си разреши.

– Остави, моля ти се, тези мъдрости, които не подобават на възрастта ти. Каж ми просто и ясно, да се реша ли?

– Ти как чувстваш нещата?

– Нали ти казах, били сме много пъти в компания, смели сме се, шегували сме се. Но никога не е ставало въпрос за каквото и да е приятелство. Той дори знаеше за дружбата ми с Евгени.

– А Евгени?

– Зарежи го него!

– Защо?

– Щял да ходи в командировка в някоя друга държава, може би в Чехия... Че насам, че натам, протака работата. Уклончиво отговаря – като се върнел... Да почакам, да видим как щели да се наредят работите, и още не зная какви глупости ми наговори. Какво ще се нареждат работите? Както ги нареди – така, не е пеленак! По-рано искаше, а сега започна да се изненадва.

– Ами почакай го, Юлия, като се върне от командировката...

– Какво ще го чакам, не се знае кога ще е тая командировка, може и месеци да минат. Може и никак да не стане, знам ли? И аз все ще го чакам, така ли?

– А онзи, възрастният, какво стана?

– А, остави го него. Възрастен, утре ще стане дядко, да подсмърча край мене. Ще седне край печката на топло, никъде няма да му се ходи... И това ми било живот!

– Но по-рано нали каза, че бил енергичен, весел...

– Сега! Ами утре? Аз да не живея сто живота? Ще кюпнем и двамата вкъщи и ни мърдане, ни шаване...

– Ами нали ще гледаш децата, помниш ли какво казваше? Няма да ги даваш в детска градина, ще си гледаш семейството, децата.

– Че защо да се затворя вкъщи? Не гледам ли какво правят хората? Майката взела раницата, бащата качил на гърба детенцето – и тримата си ходят весело на планината. А къде ще туря на гърба на тоя чичко детето! И на всичко отгоре представи си, че го запитат: „Внученце ли ти е?“. Както са го питали за мен: „Дъщеря ли ви е?“. Ужас! Три пъти се изпоти човекът. Мани, мани – махна с ръка Юлия. – А този знаеш ли, Вера–хвана я Юлия под ръка, – този е висок, строен, само пет години по-голям. Това е нищо, нали? И при това не е грозен. Аз даже се изненадах, като ми заговори... „Аз – казва – отдавна те наблюдавам... ” – и пр. и пр. Значи проучвал ме е човекът и отговарям на неговите изисквания. Всичко хубаво, само едно...

– Какво?

– На мене все така ми върви, затова много се колебаю. Бил женен за чужденка. Преди три години тя отишла с детето на гости при родителите си и не се върнала.

– Значи той е свободен.

– Но сам си казва, че я обичал много... Детето е момче и той казва, че ще си го изисква... Като гледал колко обичам децата, счита, че бих могла да го гледам добре.

– Аз предполагам, че тя няма да го даде.

– Нали, Веренце, и аз така мисля. Аз да имам дете, че да го дам! Никога няма да бъде това! Но въпросът е друг – представи си, че той почне да ми говори все за нея по цял ден!

– Защо така мислиш?

– Ами три пъти сме излизали заедно и през всичкото време все за Адичка ми говори. То самото й име показва каква е била тя, ама като си я обича човекът... Най-после се отегчих и си тръгнах. Че аз да не съм тръгнала с него за Адичка да ми говори! Тъй Адичка, иначе Адичка... Така ли? Довиждане! Не, сбогом! Като ти е мила Адичка, иди при нея, не ми предлагай на мене брак. Но изглежда, че си е направил самокритика и последния път вече не заговори за Адичка. Защото ха е споменал за Адичка, ха съм си тръгнала. Че какво, да има уважение към човека, с когото е тръгнал. Ами ако аз почна да му разказвам за чичкото да речем – разсмя се Юлия – как ме завива с палтото да не настина, как се грижи като бавачка за мене, дали ще му е приятно? Но там е въпросът, че годинките преминават и аз не мога да имам избор. Кога ще раждам децата, кога ще ги отглеждам? Да не вземат и мене да питат: „Унука ли ти е?“ – разсмя се пак Юлия.

Вера също се засмя.

– А иначе да знаеш, Вера, харесва ми – културен, интелигентен, само да не беше тази Адичка...

– Тя е далече и ти като го обграждаш с вниманието и любовта си...

– И с четири-пет деца... Помен няма да остане от Адичка – засмя се Юлия – И каква жена, знаеш, да вземе детето и да го остави. Писала му, че няма да се върне. Не могла да свикне с културата, с обстановката. Че тя за културата и обстановката ли се е женила? Глупава жена... и при това има дете!

– Колко е голямо?

– Вече е на шест. На три години е било, когато тя е отпътувала с него. А три ли, четири ли, не помня колко казваше години не са имали отначало деца.

– Кога успя да научиш всички тези подробности? Колко пъти си се срещала с него?

– Нали ти казах, няколко пъти в компания с други... И след като пожела да сключим брак – вече четири пъти.

– Приятел ли е на Евгени?

– Не са много близки, но са в една компания, особено за почерпването. Но аз съм му казала – никакво пиене! Децата ми няма да се раждат идиоти! Ожени ли се – край на компаниите с почерпване. Когато Евгени по-рано настояваше, аз най-много заради лошия му навик да посърбва не се решавах да се свържа с него. Но на този съм му казала – или алкохола, или аз. Никакво черпене с приятели, защото чашката чашка води... Ще ходим заедно на планината. Той ще носи децата, аз – раницата. И въобще където ще ходим, заедно ще ходим...

– А той?

– Той ме гледа и се смее. Казва, че веселият ми нрав му харесва. Но аз му казах: само да смее да ми изневери, ще види тогава колко съм весела! А за Адичка – нито дума! Но разбира се, последното не съм му го казвала и няма защо да му го казвам, то ще стане от само себе си. И така, Веренце, докато ти се разправяш с чуждите деца, аз реших да си имам свои.

– Много хубаво.

– Много хубаво. Но нищо не ми каза... да се съглася ли? Тази вечер трябва да му отговоря.

Вера се усмихна.

– Зная какво си мислиш, че и друг път съм ти казвала същото. Но сега работата е съвсем сериозна. Най-вече, че ми харесва, защото говори направо, без протакания – не да походим, да помислим и пр., и пр., докато най-после се откажем. И така значи, да се съглася, а?

– Мисля, че вече си се съгласила.

– Ах ти, каква си, Веро, малко момиче си, пък много знаеш. Вярно е, че в себе си съм решила. Няма за кога да отлагам, децата трябва да се отглеждат.

– Съвсем правилно!

– „Съвсем правилно!“ – говориш като стогодишна баба, презряла от мъдрост. Че посъживи се малко. Да не мислиш, че аз току така съм се вдигнала от някъде си да дойда да те измъквам от вас! Трябваш ми за много сериозна работа. Слушай внимателно и не се залисвай такава.

– Добре де, слушам.

– Слушаш, ама кой знае къде ти е акълът.

– Слушам с цялото си внимание.

– Това пък откъде го измисли. А, да, забравих, че си имала незаменима педагожка.

Вера трепна и погледна Юлия.

– Не ме гледай така, моля ти се, не съм казала нищо обидно! Но внимавай добре, днес следобед сключвам брак... Не, не си отваряй устата като гардже от учудване. Казах ли ти, че работата е сериозна! Ще дойдеш с Мишо да ни свидетелстваш.

Вера наистина я гледеше като поразена. Първо, за неочакваното сключване на брака, и второ – за поканата. Сянка премина през погледа ѝ. „Мишо, само не Мишо!“ – помисли си тя.

– Хайде, свестявай се – разтърси я Юлия за рамото. – Няма никакво време за губене. Вчера знаеш ли защо закъснях в детската градина? Директорката ме предупреди и рече: „За последен път“. Аз я погледнах и казах: „Да, за последен път“. Тя ме погледна строго и каза, че ми говори съвсем сериозно... Рекох ѝ, че и аз съвсем сериозно ѝ говоря, но отведнъж се разплаках. Тя се размекна и рече: „Вас, младите, ако може човек да ви разбере...“. Усмихнах ѝ се през сълзи, защото е толкова добра, но тя не знаеше, че току-що бях дала съгласието си за сключване на брак днес.

– Но не мога да разбера защо е трябвало да плачеш – запита Вера.

– Защо ли? – разплака се съвсем неочаквано Юлия. – Има защо. Може би аз съм най-сбърканият човек – бършеше с длан тя сълзите си, – сигурно съм най-сбърканата...

– Не мога да разбера защо?

– Днес до два часа ми е единственият вече свободен ден и се запитах при кого бих могла да прекарам тези най-скъпоценни за мен часове? И от всички хора на Земята, които се изреждаха пред мен един по един, разбрах, че само при тебе мога да дойда. Затова му телефонирах да не търси свидетели, аз ще намеря... И дойдох при теб. Там оня с очилата, който ни срещна при вашата врата, кой беше?

– Докторът от поликлиниката.

– Болен ли имате у вас?

– Не. Него са го извикали при нещастieto с майката, за децата на която е поел грижата... И с брат ми все си говорят нещо...

– Аха, добре. Значи ще дойдеш с Мишо.

– О, не, не!

– Защо? Да не сте се скарали?

– Не.

– Тогава?

Вера погледна в очите Юлия и каза тихо, но ясно:

– Изглежда, че си има друга приятелка.

– Тогава защо дрънка час по час по телефона?

– Мисли, че не зная.

– Ти мислиш, той мисли, но и аз мисля, че той не е сериозна личност. Това няма значение. Ще намерим някой приятел за свидетел, а ти ще бъдеш заради мен... Разбра ли, заради мен... Моите родители не знаят, никой не знае, само ти знаеш... Баща ми е болен, майка ми го гледа, а тяхната любима дъщеря си има бебе и не може да дойде... А роднините, у които живея, ще научат със закъснение. Тази сутрин им казах, че довечера няма да се върна, да не ме чакат. После си облякох тази рокля и като излизах, им казах, че отивам да сключвам граждански брак, но те се изсмяха, не повярваха. Само се вгледаха в роклята ми.

– Наистина прекрасна е! – гледаше я Вера, но когато повдигна очите си към Юлия, видя, че по страните ѝ се стичаха сълзи.

– Защо, Юлия? – с тревога я запита Вера. – Ако този брак те кара да плачеш, защо го предприемаш?

– Нищо... само днес... За последен път ще си позволя да плача заради него... Разбираш ли, после повече никога... Но днес не мога да не плача – почти хълцащо каза Юлия.

Разговаряйки, двете незабелязано бяха стигнали до началото на гората.

– Ако от всички колежки – говореше през сълзи Юлия – съм избрала теб, най-младата, трябва да знаеш, че има защо... Защото още в първия момент, когато те видях, ми напомни за него...

– За кого?

– За един, за когото не се е случвало да говорим досега...

Макар никой да не подозира, че в мен не може да съществува светая светих, но той е бил за мен именно светая светих, или по-право не той, а всичко, което е свързано с него... И още от първия момент, когато те видях, ти ми напомняш за него. Дори е имало моменти, в които, когато си ме поглеждала, съм изтръпвала. За някаква частица от секундата съм си мислела, че той ме гледа. Може би защото и ти си такава сериозна, ученолюбива като него. Колко е чуден светът и животът – вгледа се Юлия в далечината.

Той дойде в провинцията, в нашето градче, за да бъде учител по математика. Като мълния се разнесе по всички класове вестта, че е дошъл нов млад учител.

– Юлия – каза ми една ученичка, – дошъл е нов учител по математика, ама един път!

И аз хукнах като луда. Гледам – точно пред входа на училището се насъбрали ученици, ученички. Смесена беше гимназията ни. Аз ги разбутах като фурия и питам: „Къде е, какъв е?“. И като разгледах всички, съвсем неочаквано се озовах пред лицето на директора и на класната ни ръководителка.

– Какво има, Юлия – запита ме класната, – не може ли да си по-внимателна?

Наистина бях много изненадана от неочакваната среща, но понеже бях винаги свършено пряма, преди да се огледам наоколо, казах:

– Дошъл е нов учител!

– Ето го – посочи ми тя стоящия отдясно на нея.

Останах като закована. Никога в живота си не бях изпитвала що е срам, но тогава се почувствах страшно засрамена. Пред мен стоеше млад човек в сив костюм с разтворена яка на ризата, на която имаше завързана черна панделка вместо вратовръзка. Очите му, сиво-гълбови, се спряха върху мен сериозни, съсредоточени. В настъпилата тишина чух класната ми ръководителка да казва:

– Това е тя нашата лудетина Юлия!

А аз, без да мисля, разблъсках отново ученичките и избягах в дъното на градината. В този момент звънецът удари и аз тичешком се върнах обратно, за да вляза в час.

Ако не бях отличничка, пълна отличничка, не зная дали биха търпели лудориите ми. Но аз нищо не върших със зла умисъл. В мене като пенлив поток извираше живот, който шумеше, пееше, лудееше... Мама беше вдигнала ръце от мен. Баща ми след всяка родителска среща ми се караше страшно, и не само тогава, но много, много често. Този така му рекъл за мен, онзи друго му казал, че съм направила еди-какво си... И като си дойдеше у дома – страшна разправия! Само веднъж, като се върна от родителска среща, след като беше говорил с новия ни учител, той беше умълчан, нищо не каза. Оттогава баща ми сякаш се промени, а аз знаех, че е от отношението на Кирилов към мен, към нас, учениците. Той сякаш разбираше, знаеше, че сме палави, луди от годините, а не че сме лоши... И аз започнах да гледам на новия учител сякаш с други очи... В час той беше сериозен, спокоен, обясняваше и показваше безкрайно търпеливо. А ние... Е, знаеш как е – нещо ще си подскажем, бележка ще си подадем, ще пошушукаме, ще се позасмеем, а той – нищо. Наклони глава, погледне ни сериозно и пак започне да ни обяснява, но така интересно, че се заслушвахме... Така полека-лека, от ден на ден започнах да мисля все по-често за Кирилов. Нещо в мен му беше благодарно, че накара баща ми да погледне на мене с други очи. Но и нещо друго, незнайно караше сърцето ми лудо да се разтуптява, когато го видех...

От два дни Кирилов не идваше в училище. Казаха, че е болен. Така се бях замислила – как е, какво прави, има ли лекарства, ами храни ли се... Стреснаха ме думите на байчото:

– Юлия, при директора!

– Леле, какво ли пак съм направила? – беше първата ми мисъл.

Изтичах до стаята на директора. Почуках и влязох. Директорът стоеше изправен и държеше в ръцете си телеграма.

– Юлия, знаеш, че другарят Кирилов е болен. Получи се телеграма за него и ти трябва да му я занесеш.

– Ама какво... – почнах аз.

– Може да е нещо важно, може да е болен някой от близките му, затова е по-добре да му я занесеш – подаде ми я директорът.

Макар че бях лудетина, знаех, че директорът имаше добри чувства към мен. И най-вече той бе сигурен, че аз бързо ще свърша поръката му, затова точно мен изпрати да занеса телеграмата. Може би самата съдба бе сторила това чрез директора. Кой знае... – замисли се Юлия, а очите ѝ гледаха неотлъчно в далечината.

Като почуках на вратата на Кирилов – продължи да разказва тя, – чух го да казва тихо:

– Влез.

Отворих вратата и погледнах – стаята беше неразтребена, но самия Кирилов не виждах, защото леглото му беше таблено и така турено, че таблата го закриваше.

– Кой е? Влез! – повдигна се види се на лакти той и аз го видях – блед, необръснат.

– Юлия! – възкликна изненадан той и видях, че очите му сякаш бяха небеса, през които прекоси слънчев лъч и ги направи светли.

– Да разтворя ли прозореца – запитах аз малко изненадана от погледа му, – защото въздухът е страшно замърсен.

– О, разбира се! Хазайката още не е дошла да разтреби и да проветри.

Макар да беше край на февруари, денят бе слънчев, светъл. В провинцията времето не е все така начумерено както тука, в тая намусена София... Казват, че заради Витоша... Но тогава в стаята стана светло.

– Ела, Юлия – извика ме той, като ме гледаше с гълъбовите си очи, от които светлият слънчев лъч не си бе отишъл, – кажи ми какво става в училище.

– Нищо особено – казах аз.

– Радвате ли се, че ме няма? Едно време, когато при нас отсъстваше учител, ние се радвахме. Ами вие радвахте ли се? Ти, Юлия, радваше ли се, че ме няма?

– Нямах време да помисля за това – отвърнах му аз.

– Така ли? Какво си правила?

– О, много неща!

– Кажи едно от тях...

– Ами... водиха ни на кино. Ах, колко много книги имате! – видях отрупаната с книги маса. – Искате ли да я разтребя? Или не... Много ли сте болен?

– Защо?

– Да си я разтребите сам. Ще можете ли да станете днес? Какво ви каза лекарят? Ще оздравеете ли скоро? Здрав ли сте вече? – отрупвам го аз с въпроси.

– Защо дойде, Юлия? – запита ме той с равния си спокоен глас, но очите му бяха все така светли.

– Защото има телеграма за вас. Някой трябва да е болен, така ми каза директорът.

Той трепна и пое подадената от мен телеграма. Прочете я и пребледня.

– Майка ви ли е? – запитах аз.

– Не, не, един приятел.

– Директорът каза, че е от домашните ви.

– Е, да – съгласи се той и стана мрачен, замислен.

Аз разтребих набързо стаята му, разбира се, колкото можех, но не защото бях голяма уредница, а просто ми беше приятно да сторя това. После си рекох: „Я да си ходя, какво съм се разшетала... Да ме види мама, ще си глътне езика“. Тя мисли, че аз само зная да разтурям. Бях хванала вече бравата на вратата, когато Кирилов ме повика:

– Юлия, отиваш ли си?

– Да.

– Ще дойдеш ли пак?

– За какво? – учудих се аз.

– Да разтребиш пак стаята ми.

– Вие сигурно ще оздравеете днес и ще си я разтребвате сам. Пък може и да пътувате.

– Не, няма да пътувам.

На другия ден той дойде на училището блед, но избръснат, и когато ме срещна в коридора, излизайки от другия клас, мина край мен и групата ученички, с които бях, затворен и сериозен както винаги.

Но един ден, тъй като бях дежурна и бях сама в клас, той влезе и макар че бе сериозен, очите му се изпълниха със светлина. Приблужи се до мен и ми прошепна:

– Юлия, можеш ли да занесеш тая бележка на написания адрес. Но никой не трябва да знае.

– Добре – прошепнах и аз.

Този ден разбрах, че е комунист. Защо изтръпна сърцето ми? От страх за него ли? Защо се страхувах? Бележката беше за майката на двама комунисти, които бяха изчезнали безследно.

– Юлке – просия майката, като прочете с очилата бележката, – да си жива и здрава, чедо.

Може би от бележката беше научила нещо хубаво за синовете си...

Ученичките страшно се интересуваха от отиването ми в стаята на Кирилов и аз им разправях какви ли не измислени истории, които си противоречаха, но те не виждаха това и все бяха жадни да слушат... Като че ли за тези 10–15 минути, през които бях там, можеше да се разправят кой знае колко неща. За телеграмата казах, че е от неговата приятелка... И така се увлякох, че разправих цяла измислена история. Че той е пребледнял, че сълзи се стичали по бузите му, че е стискал телеграмата с двете си ръце и ахкал дълбоко.

Ученичките се разотиваха покъртени от разказаното и предполагам, че те от своя страна са го поукрасили, разказвайки го на други... След няколко дни Кирилов се приближи строго към мене. Носеше цял куп тетрадки и като ми ги подаде, рече със суров глас:

– Занеси ги на хазяйката и да не си посмяла да ги отвориш.

Да се казва на мен да не ги отварям, значеше точно да ги отворя. „Що за заповед – мислех си аз – да му нося тетрадките и отгоре на това да не ги отварям.“ Още на улицата отворих първата тетрадка, а в нея имаше листче: „Юлия, почакай ме обезателно в стаята, имам да ти дърпам ушите“.

„Ох, тъкмо на мене – рекох си аз, – надали ще имаш тая възможност. Откъде накъде ще го чакам той да ми дърпа ушите. Разбирам сериозност, но да упражнява наказателните си способности върху мене... Достатъчен е баща ми, който прави това...“ И аз се втурнах по улицата към неговата квартира. Хазяйката му беше сигурно в кухнята. Всички врати, както това става обикновено в провинцията, бяха отворени. Влязох тихо в стаята му и преди да си тръгна, си рекох: „Чакай да видя дали няма още нещо в тетрадките“. Бързо се затичах към вратата. Точно в това време тя се отвори и Кирилов застана пред мен.

– Чакай – каза ми той, – къде искаш да бягаш? – и ми хвана ръката. И я хвана така леко, ефирно, не като баща ми, когато ме е дърпал да му дам сметка за делата си.

– Кажи ми – рече той, – защо си говорила всички ония глупости за мен?

– Кои глупости? – учудих се аз.

Наистина бях забравила измислените истории за телеграмата.

– Ще си спомниш – каза ми той, като леко, съвсем леко ме потегли към вътрешността на стаята.

Изведнъж като светкавица прорязаха съзнанието ми всичките измислени истории за този ден, когато го заварих болен. И съвсем неочаквано и за мен самата му казах:

- Исках да ги заблудя.
 - За какво? – учуди се той на свой ред.
 - Така – само кимнах с глава аз.
 - Юлия – усмихна се той за първи път, – ти си чудно същество.
 - Чудно! И вие сте чуден. Тук сте един, а там, като ме срещнете, сте съвсем друг.
- Той ме погледна. Очите му бяха бистри като езера, по които си играеха светлини.

Наведе се над мен и каза:

- А трябва ли всички да знаят?
- И аз казвам същото – отвърнах му съвсем сериозно.

Той ме погледна един миг, после се разсмях с глас. Казвам с глас, но беше един такъв тих, чудно хубав смях. Никога не съм чувала в живота си такъв смях.

В това време вратата се отвори. На прага застана старата хазяйка.

– А, Юлке, ти ли си? Стефанчо ми беше казал, че днес ще те проводи по работа, пък аз му рекох да ми се обадиш, че майка ти знаела някакво лекарство за ривматизъма. Кажй й да ми го проводи, че като седна, не мога да стана, пък като стана, не мога да седна. Болки ти казвам...

– Да, да, мама прави на тати – с газ и нафталин, и май че му мина.

– Въй, тъй ли? Амчи ако й е останало, нека ми проводи мъничко, белким ми размине и мене, да се куртулисам от тия болки, че ей на, работа ме чака – цялата къща е на главата ми.

– Ами, на главата ти! Как ще е на главата ти – рекох аз – нали си седи къщата на земята.

– То тъй му е думата.

– А, да – поклатих глава.

– Юлия – чух равния глас на Кирилов, – иди донеси на жената лекарството.

– За да ми дърпате ушите ли?

Той ме погледна изумено, после се обърна към масата.

– Ти, Стефанчо, не й придирай на Юлка – обърна се баба Настасия към Кирилов, – тя си е нашата лудетина, но има добро сърце. Знам си я аз нея... Край някое болно коте може сто души да минат, и няма да го чуват, че мячи, но тя като мине, ще се наведе, ще го вземе вкъщи да го лекува. Помня веднъж, беше Великден, майка й я облякла с нова рокля. Ходихме на черква да ни ръси попът. Връщаме се от черква и Юлка подскача с новата рокля напред. По едно време гледам – тича към нас, вдигнала поличката. Разбрах – има нещо в нея.

– Мамо, мамо – вика тя и разтвори поличката си, а вътре – премазано коте. Минало нещо, та му премазало крачето.

– А защо си го турила в роклята – шамароса я майка й, – нова рокля, а я виж какво си я нацапала!

– Не удрай детето на Великден – думам и аз, – пък и от черква се връщаме.

– А как ще се изчисти тая кръв... Днеска за пръв път съм й я облякла.

А Юлка, сякаш не беше изляла шамара, подскочи и рече:

– Мамо, отивам да го занеса на доктор Минчев да го превърже.

– Отивай, махай се от главата ми! – ядоса се майка й.

Пък после да знаеш какво хубаво коте излезе, ангорско, та от цялата махала децата му се радваха. Биля казах на Юлка да го доведе у нас, че се бяха навъдили мишки, а то една ловджийка излезе.

Кой знае още колко щеше да разправя баба Настасия, но дойде дядо Митко и рече:

– Ти, дърто, пак ги развърза.

– Е, пък ти, старо, да не продумам ли дума на Юлка да донесе лекарството за ривматизъма...

– Чи покани ги у нас, та и аз да чувам – рече дядо Митко.

– Юлия, иди да донесеш лекарството – тихо ми каза Кирилов.

Аз го погледнах и си тръгнах, но не занесох лекарството. Казах на мама, че баба Настасия я вика да отиде да я намаже и мама отиде.

На другия ден Кирилов даже не ме погледна, нито ме изпита, когато вдигнах ръка. Ученичките забелязаха това, а аз им казах, че е сигурно, защото съм издала тайната му...

Годината измина и през лятото баща ми ни заведе да летуваме у бабини. Времената вече бяха размирни. Въздухът бе изпълнен с тревога. Храната в града беше оскъдна. Тате ни остави със сестра ми и се върна, като поръча на баба да ни пази. Имаше вече разни шумкари.

Един ден бях отишла на спирката да пускам писмо по влака и чувам, че някой ми вика: „Юлия, Юлия“. И току изскочи пред мен Джон, мой съученик. Едно дребно пъргаво момче, а след него – и Кирилов с куфар в ръка. В това време влакът с пухтене тръгна.

Да знаеш само как се зарадва! Очите му, тези прекрасни, изпълнени със светлина очи, ме заляха цялата. Той се бе спрял с куфар в ръка и ме гледаше, а аз се развиках:

– О, Джонка, как така по този край?

– На обиколна екскурзия – рече той. – Видях на тръгване майка ти и тя ми каза, че си била тук. Аз казвам на господин Кирилов, че сигурно си всеки ден на гарата и ще те видим, но той не вярваше.

– Ами! Всеки ден – отвърнах аз. – Дойдох да пусна писмо за нашите.

– Искра тук ли е? – запита ме Джон.

„Аха, помислих си аз, за Искра пита...“ Знаех, че отдавна хвърляше око на сестричката ми.

– Тук е – рекох му с глас, – но ако искаш, ела да я видиш. Сигурно сега пекат хляб с баба. Тъкмо ще ядете топъл хляб.

Тръгнахме тримата. Сърцето ми се вълнуваше до изхвъркване. И понеже не знаех какво да правя, предложих на Джон да се надбягваме и го надбягах. Може би той си мислеше за Искрето и нямаше охота за тичане. В това време ни настигна една каруца. Предложих да сложат куфара в нея, а ние да минем през пряката пътека направо през гората за село.

Те се съгласиха, но Кирилов и Джон размениха погледи.

– Аз се уморих – рече Джон и се качи с куфара в каруцата.

Ние с Кирилов тръгнахме по стръмната пътека нагоре. Всичките ли птици се бяха сдумали да пеят в горските усои? Слънцето нарочно ли изсипваше шепи злато върху листата и клоните на дърветата?

Когато се изкачихме горе, почти до края на гората, аз се спрях и се облегнах на едно дърво.

– Юлия – заговори ми Кирилов, – когато си тръгнах от вашия град, мислех, че никога няма да те видя вече.

– Защо? – учудих се аз.

– Така, но ето, че пак те видях – и той, като ме привлече към себе си, прегърна ме и ме целуна.

– Затуй ли изпрати Джон? – попитах го аз.

– Не – отвърна той, като държеше устните си върху моите. – В куфара има неща, които никой не трябва да види.

Какво доверие имаше той в мене, за да ми каже това!

На другия ден дойде заместник-кметът да пита баба кои са идвали. Тогава разбрах, че приличам на баба, и много се зарадвах. Тя му каза, че баща ми ги бил

пратил да ми донесат някакви забравени неща от града и какви ли не още работи. Значи – най-доверени хора. Но никой не знаеше, че Джон и Кирилов се бяха срещали през нощта с някого. Казвам: „Никой освен мене“. Но и аз не знаех с кого се бяха срещали. Може кметският да беше подушил нещо, щом идва да пита баба... Но всичко се потули и Джон и Кирилов продължиха обиколната си екскурзия.

Юлия замълча. Очите ѝ бяха озарени от чудна светлина.

„Колко е хубаво“ – помисли си Вера.

Няма да ти описвам красотата на моята последна учебна година, защото каквото и да ти кажа, няма да бъде това, което беше. Само ще ти кажа, че аз бях не на земята, а във висините, в небесата, в слънчевите ясни небеса... И никак не съм подозирала, че тези сини небеса ще бъдат прорязани от светкавици и гръмотевици...

Като мълния се разнесе слухът за арестуването на Кирилов. Аз прехапах устни до кръв. Знаех какво става с тия, които биваха заподозрени и арестувани. Мисълта, че ще бъде бит и измъчван, ме караше да полудявам от мъка. Тогава отидох при околийския. Жена му беше приятелка на мама. И тогава единствено на него от целия град казах, че обичам Кирилов и че той трябва да го пусне.

– Ти искаш да увисна на въжето! – викна ми той.

– Не, няма да увиснеш – казах му аз.

И още кой знае какво съм му говорила и как съм се държала, помня, че плаках много, докато най-после той ми обеща да му даде възможност да избяга. Тогава аз отидох при майката, на която неведнъж бях носила бележки, и ѝ казах това. И след Девети септември тази негова постъпка, а може би и някоя друга подобна, спасиха живота на околийския. Но това беше после... А тогава, като завърших учебната година, бях назначена учителка в селото на баба ми, което се състои от махали, пръснати из планината.

През зимата в един много студен ден бяха дошли само няколко деца на училище. Голяма веевица беше. Едно от децата, което бе дошло от една далечна махала, ми рече:

– Мама е болна и те вика да дойдеш, ама скоро. Даде ми тази бележка да ти я дам.

Пламнах. На нея бяха само инициалите на Кирилов. Как съм отишла там – не зная. По пътя ни срещна писарят от общината.

– Къде си тръгнала в тая веевица? – запита ме той.

– Да я заведа тая, малката, че ще я засипе снегът.

– Ами защо е тръгнала в туй време? – запита той.

– Ами питай я де!

– Ти коя си, ма? – попита я той, но малката съвсем се бе привела от снежната виелица, а аз нямах намерение да му казвам коя е и рекох:

– Я да бързаме, че както се влачим, до довечера няма да стигнем.. Че тичай де! – сопнах се на детето.

Писарят нахлупи калпака си до ушите и тръгна.

Това бе единственият ден, когато през всичкото време сме били заедно с Кирилов, сгушени в едно килерче между дрипи и парцали. Тогава той измъкна от пазвата си плата на тази рокля, с която съм днес. Бил останал от майка му... Разказа ми шепнешком с устни върху страните ми, по които се стичаха сълзите ми, че бил подарен на майка му от неговия баща, когато се родил той. Но тя никога не го ушила, защото баща му починал внезапно след два месеца.

– „Аз от всичко най-много обичах майка си – шепнесе той – и теб. Искам ти да го носиш... Знаеш ли, искам да си с него, когато ще се оправим един до друг, за да тръгнем заедно...“ Но този миг никога не дойде – разхълца се Юлия, – защото един месец преди Девети са го хванали и разстреляли... Но аз не знаех... И след Девети чаках да се върне... Когато научих за случилото се с него, щях да полудея. Тогава напуснах

селото, напуснах родния си град и дойдох тук... След курса за детски учителки останах тук... Мислех, че никога няма да го забравя, но има нещо по-силно от нас – животът. Колко пъти съм си мислела: „Ако никога не се ожена, ще го върна ли?“. Не. И цял живот да потъна в черно и в скръб, ще ми прати ли той отново бележка, че иска да ме види? Не. Оттогава изминаха 10 години, ще изминат още 10, и още 10, и моят живот ще остане пуст, безсмислен. Ще стана никому ненужна старица, а така много искам да имам дечица, да не съм сама, да не съм излишна... Знаеш ли, Вера, мнозина са искали да се свържат с мен, особено като бях по-млада. Имаше моменти, когато съм се съгласявала, но кой знае защо, тогава виждах Кирилов да ме гледа изправен със сериозните си, пълни със светлина очи. Внезапно се разплаквах и се отказвах... Мислеха ме за капризна, за несериозна. Но мога ли на всеки да разказвам това? Не. Само на тебе, защото ти ми напомняш за него... А и този, с когото ще сключа днес брак, по сериозността си, по ученолюбието си ми напомня Кирилов. Знаеш ли, снощи сънувах Кирилов и той ме гледаше и ми рече: „Облечи се с роклята, която си уши от плата, който аз ти подарих там, на село“.

– Но ти откъде знаеш, че съм го ушила? – запитах го аз.

– Зная – гледаше ме той с изпълнените си със светлина очи. – Нали си казахме, че ще я облечеш в един особен случай. Иди се облечи, аз ще те почакам.

– Но да не си отидеш пак? – с безпокойство го запитах аз.

– Не – усмихна се той.

– Заради децата – кой знае защо му изтърсих тази глупост.

– Да, да, заради децата! – кимна той с глава.

Не помня кога съм се облякла и се връщам. Но вместо Кирилов заварих Митко, новия. Аз извиках и се събудих. Стана ми много мъчно и взех да плача. Види се, братовчедка ми ме е усетила и ме запита:

– Какво правиш, Юлия?

– Хремава съм нещо – отвърнах й аз.

– Ами, посред лято ще си хремава, я стига си подсмърчала.

Тя мислеше, че нарочно го правя, за да не я оставя да спи.

Аз преглътнах сълзите си и пак съм заспала. Ето, такава съм, Вера, друг на мое място нямаше да заспи. На сутринта си рекох: „И сън да е, пак ще го послушам и ще се облека, както той искаше. Може оттам да ме гледа и да ми се радва“. Ти какво ще кажеш? Умрелите живи ли са?

– Не зная, Юлия.

– И аз не зная. Но ще трябва да се връщаме.

– Добре – съгласи се Вера и тръгнаха за вкъщи.

– Много пъти съм искала да ти разкажа за Кирилов, но си казвах: „Защо да разбутвам стари неща. Колкото и да ги разправам, няма да се променят?“. Днес още като идвах насам, рекох си: „Ще разправа всичко на Вера“. И сега ми олекна. Веро, да побързаме, че нали ще търсим още един свидетел. Знаем, че Кирилов и като умрял няма да ми се сърди. Той беше разбран човек. Пък не искам да остана самотна старица като кукувица. Искам да си имам дом, челяд. Искам да обичам децата си, да ги галя, да ги целувам, да тичам, да лудувам с тях. Че аз съм жива, Вера, жива съм и искам да живея.

– Съвършено правилно – отвърна Вера замислено.

– Много си мъдра, Вера. Така ли те е родила майка ти, или отпосле си станала? Говориш като възрастна... Ама май че ти не си в настроение. Значи тая мишка те е лъгала?

– Коя мишка?

– Твоят Мишо. Калпаво момче. Аз отдавна исках да ти кажа, че не ми харесва, но си рекох: „Вера е умно момиче, сама ще го прецени“.

– Но аз не го прецених, видях го.

– Но ти не си го слагай на сърце. Всички са такива – лъжци безподобни. Защо зарязах Евгени? Щял да ходи в командировка, че това, че онова. Да не ги разправя на мене. Рекох му: „Я си кажи правичката, да не си попаднал в някоя мрежичка?“. А той: „Не съм, но човек се променя. Да не бързае, нека се върна, че тогава...“. Така ли? Аз ако ще се женя, трябва да се женя – време за чакане няма! И затова – раз, раз. Докато се върне от командировка, аз ще имам вече нов член в семейството.

Вера се обърна и я погледна.

– Какво ме гледаш, ами я да побързае, че накрая да не закъснеем...

Като влязоха в двора, Калин и Катя се втурнаха да посрещнат Вера, тичайки един през друг. Калин изпревари сестричката си и прегърна Вера. След това Вера повдигна Катя на ръце.

– Веро, не се занимавай сега с тия две деца, ами отивай да се обличаш.

На двора под голямо ябълково дърво край проста дъсчена маса бяха насядали майката на Вера, брат ѝ и докторът. Малкият пълничък Гошко с просияли от радост очи крачеше с разперени ръце да посрещне също леля си Верче.

– Ей, дунде – вдигна го Юлия на ръце, – къде, къде крачиш? – и го целуна силно. Малкият, недоволен от силната целувка, а и задето му попречиха да посрещне леля си, се разплака.

– Пусни го, пусни го – каза ѝ Пепи, – като види леля си, никой друг не съществува за него.

– Сега е така, ама като порасне, кой знае колко ще лъже момичетата.

– Ех, пък те да не се лъжат! – рече Пепи.

– Лельо Наде – обърна се Юлия към майката на Вера, – иди помогни на дъщеря си по-скоро да се облече, че отиваме да сключваме граждански брак.

– Кой? – сепна се майката на Вера.

– Това е още тайна, после Вера ще ти каже.

– Ами кажи де, Юлке, не се шегувай такава.

– Нали не е хубаво да се казват работите, докато не са станали, че могат да се развалят.

– Ами, ще се развалят... То като е дошло до този ред, нищо няма да се развали.

– Галиба аз ще сключвам брак.

– Тъй ли? Че Верито нищо не ми е казвала.

– Защото и тя не знаеше, сега ѝ казах

– Вашите дойдоха ли? Майка ти, баща ти?

– Не са... Ще им обадя утре, може с телеграма, може и с писмо, да не се уплашат от телеграмата.

– Че може ли така, мари Юлке, че може ли така, мари сине, че майка и баща са това... Хич да не ги почетеш, да ги поканиш...

– Няма време.

– Чи как тъй завчас, чи да няма време?

– Тате е болен и мама не може да го остави. Нищо, лельо Наде, така е по-добре.

– По-добре, ама за вас, а я попитай майчицата си какво ще каже.

– Нищо няма да каже.

– Ами, няма да каже. Я каква си се напременила, чи много ти е хубава роклята, ма Юлке.

– Вярно – приближи се Пепи, – много хубав плат. Не е от сегашните.

– От изгорника ли е, ма Юлке? – намеси се братът на Вера.

– От него – засмя се Юлия, но в същия миг бликнаха сълзи от очите ѝ.

– Е, защо, мари Юлке, защо, мари сине, да плачеш? – загрижено заговори майката на Вера.

– Това са щастливи, пролетни сълзи – рече Пепи. И като взе на ръце Гошето, отиде при Юлия и му рече: „Милий, милий леля Юлка, кажи й: „Ооо, не плачи, лельо Юлче, не плачи!“ – и тя като му хвана ръчичката, с нея искаше да погали бузата на Юлия.

– Остави го тоя ревльо, дето не дава да го пипат! – говореше Юлия, а сълзите блестяха по клепачите й.

– Ако можеш да разбереш жените – обърна се Стефан към доктора, който мълчаливо наблюдаваше всичко.

– Отивай де, лельо Наде, отивай да помагаш на Вера по-бързо да се облече.

– Какво ще помагам, сама ще се облече.

– Ами тя ще е кумата, а аз си нямам още един свидетел. Пък няма и време, в два часа трябва да сме при Митко.

В това време Вера дойде облечена в бяло костюмче от шантунг. Калин и Катя седяха, хванали се за двете ръце. Гошето като я видя, се разхълца от радост и запротяга към нея ръце.

– Ах, ах, точно за тебе сега пита леля ти – намеси се Юлия. – Я си стой при майка си.

– Гошенце, леленце – разцелува го Вера.

– Ще ти изцапа дрешката – забеляза майка й.

– Няма, няма – прегърна Вера детето.

Докторът намести очилата си и каза:

– Стефане, аз ще си ходя – стана той от стола. Вера сякаш едва тогава го забеляза и се сети да го представи на Юлия.

– Вере – обърна се към нея майка й, – че да бяхте похапнали, не си закусвала.

– После ще ядем, лельо Неде, после. А сега да бързаме, че обещах на съпруга си да намеря свидетел, а още не съм намерила.

– Вере, а защо не вземете доктора? – запита брат й. – Докторе, какво ще кажеш? – обърна се той към него. – Ти казваше, че днес си свободен.

– Наистина това е много хубаво – каза Пепи.

Вера и Юлия се спогледаха.

– Това зависи от кумата, когото тя си избере – рече Юлия.

– А, какво ще избирам! – смутено отвърна Вера.

– Ами тъй де, Юлке – намеси се майката, – като не сте намерили досега, къде ще ходите да го дирите? А докторът е добро момче, вече си го знаем.

– Аз нямам нищо против, на мен ми е все едно – отново бликнаха сълзи от очите на Юлия.

– Защо, ма Юлче, какво ти е? – приближи се до нея Пепи.

– Днеска нещо... Ако не бе уговорено, щях да се откажа от тази женитба.

– Че защо? – учуди се Пепи.

– Така...

– Много си се разчувствала, Юлия – засмя се малко особено Стефан.

– Разчувствала... Да не съм като тебе, без чувство? Какво сте ме загледали всички такива, като да не сте виждали човек да плаче.

– Ами когато се жени човек, сълзите са по-интересни – заговори докторът.

– Интересни! – отведнъж Юлия прегърна Калин и Катя, които я гледаха смълчани, с детско съчувствие.

– Заради вас, заради вас, милинките, само заради вас ще се оженя.

Стефан се разсмя.

– Какво се смееш? – изправи се Юлия. – Какво разбираш, та се смееш?
– Точно защото нищо не разбирам, затова се смея.
– Смей се тогава – седна на един стол Юлия и се разплака.
– Юлия – приближи се Вера, – Юлия – милваше ѝ тя косите, – успокой се, моля ти се.

Но Юлия хълцаше с глас. Гошето се разплака в ръцете на майка си. Калин и Катя гледаха учудено, смутени от внезапните сълзи на Юлия.

– Иди донеси една чаша вода – обърна се докторът към Вера – и валериан.
Вера изтича към къщи, а докторът хвана пулса на Юлия.
– Няма валериан – извика Вера от прага на къщата.
– Нищо – махна с ръка лекарят – да влезем вътре. Тя има нужда да поспи малко. Сега е 11 часа, има време.

– Вера, Вера, иди му кажи, че не мога! – хълцаше с глас Юлия.
Докторът я хвана крепко и я заведе въщи. Всички тръгнаха след тях. Сложиха Юлия на Вериното легло и докторът ѝ сложи инжекция. След няколко минути Юлия заспа.

– След един час ще бъде напълно спокойна – каза докторът. – Сега да излезем всички.

– Аз ще остана – каза Вера.
Докторът само я погледна.
– Чудно – забеляза Стефан, когато бяха отново на двора. – Тя е толкова весело момиче, а какво я е прихванало днес?
– Прихванало! – каза Пепи. – Ти знаеш ли какво е на душата на човека?
– Откъде ще зная, но като я виждах как се смее и шегува винаги, когато е идвала тук...

– Хората, които са весели отвънка, не всякога са весели и отвътре – забеляза майката. – Кой знае какво се е разтъжила днеска. Майка – далече, баща – болен...

– Точно за майка си и за баща си не се е разтъжила – каза докторът. – Изглежда нещо дълбоко е преживяла...

– А като дойде и повика Вера да излязат, беше весела, както всякога, и като ме прегърна, рече: „Чакай да те цункам заради моята майчица“ – и цялата ме завъртя... „Ще ме събориш, мари Юлке – рекох ѝ аз, – каква си такава лудетина!“ „Такава съм си аз несвестна – засмя се тя, – лудетина, така ми казваха и едно време.“ И после изхвърчаха с Вера. Пък какво са си приказвали, за какво са се разтъжили...

– Момичешки глупости – рече авторитетно Стефан.
– Ех, Стефчо, пак ти... – каза някак обидено Пепи.
– А ти защо се засягаш заради тях? Или и на теб ти домъчня за нещо? Ти плака ли, когато се женихме – приближи се Стефан до Пепи и праметна ръката си върху рамото ѝ.

– То се знае, че съм плакала.
– Тъй ли? – учуди се Стефан, като я притисна до себе си. – Я виж ти, моето булче плакало. Че защо?

– Така.
– А аз си мислех, че се радваше.
– Радвах се.
– А си плакала.
– Човек се радва за едно и плаче за друго.
– Е, това е много сложно, нали, докторе? Ние, мъжете, нямаме такава сложна психология – и като целуна бързо Пепи по страната, остави я, защото малкият ревнив Гошо беше дошъл до полата на майка си и искаше да го вземе.

След час и нещо Юлия, Вера и докторът бързаха за трамвайната спирка. Юлия бе възвърнала спокойствието и веселостта си.

– Докторе – шегуваше се тя, – ако не бяхте вие, сега щях да съм разведена, преди да съм сключила брака.

– Ти благодари на девойчето, че ти оглади роклята и ти каза да си измиеш очите, а другото остави. Това е лекарско задължение.

– Кое, да спре развода ли?

– То се знае.

– Оставете другото, ами да тичаме, че наистина Митко ще си помисли кой знае какво.

– Той нали си те знае!

– Знае ме, но не съвсем.

– Е, тогава ще има възможност...

– И аз така мисля. Трамваят идва, тичайте – и Юлия се затича първа.

– Какво ще тичаме, още не е спрял. Ще слязат хората, има време.

– Има време, ама докато стигнем, може да тръгне под носа ни.

– Друг ще дойде.

– А Митко?

– Ще му кажем, че си ревала два часа и едвам са те кандърдисвали през това време да се пожертваш за него.

– Ще му кажеш, но ще изпуснеш хубавата кумичка.

– Защо?

– Ще намерим друг.

– Е, тогава довиждане – спря се докторът. – Аз си отивам – и той тръгна в обратна посока.

Вера и Юлия се спряха недоумяващи.

– Тоя луд ли е? Вера, тичай да го върнеш!

– Няма да се върне – каза сериозно Вера.

– Какъв чудак! Докторе – затича се Юлия след него, – я се връщай – хвана го тя за сакото. – Преди малко аз едва не разтрогнах брака, а сега ти ще попречиш да се състои. Че може ли такова нещо?! Връщай се обратно, какво се хилиш! Тичай, ще изпуснем трамвая!

Тримата се втурнаха да тичат.

– Докторе – викна му Юлия, – дръж си очилата!

– Мълчи – каза Вера, – ще го разсърдиш.

– Я гледай, той такъв ли бил сръдлив?

Докторът се обърна към тях, за да разбере какво говорят.

– Казвам на Вера да тичаш напред, да кажеш на ватмана да чака...

– Не мисли, че не чувам какви клюки правиш против мен.

– Разбира се, кумичката трябва да внимава...

В последния момент и тримата се качиха в трамвая.

* * *

– Кой знае дали ще дойде.

– Ще дойде, сигурна съм в това.

– Започнах да се съмнявам. Двайсет минути вече минаха от уречения час.

– Може да й се е случило нещо, все пак е далече, може ток да не е имало и да е закъснял трамваят...

– Ти какво й каза?

– Казах й: „Другарко Димитрова, много ви моля да дойдете у нас. Тането не съм я довеждала, както знаете, в детската градина, защото не беше добре. Сега пък аз не съм разположена и ви се обаждам от една вила в Княжево на едни наши познати... Дойдохме за някой ден заради Тането. Много ви моля да дойдете, имам нещо важно да разговарям с вас“.

– И тя какво каза?

– „За какво се отнася?“ – запита тя. Казах й, че по телефона не е удобно да го казвам, затова нека дойде тя. Дадох й номера и точния адрес. Тя каза: „Добре“. Ще се обади на майка си и ще дойде. Може и да живеят далече от градината.

– Аз зная къде живее. Проследявала съм я, когато Мишо я изпращаше до тях. Даже един път щях да ги спра двамата на пътя, но си помислих, че с това само ще ядосам Мишо и той ще се отдалечи още повече. Каза ми, че нямал никакви сериозни отношения с нея, но аз не му вярвам. Аз го познавам много добре. Но разбрах, че тя вече се съмнява в него и иска да му се изплъзне. А това го вбесява. Говори с такава жлъч против нея, за нейното тесногърдие и простация. Нарича я еснафка. А това значи, че не се е поддала.

– Това е много хубаво, Весе.

– Не, то е може би най-лошото. Разбирам, че я обича, и ако тя не отстъпи, значи той може да отстъпи.

– В какъв смисъл?

– Да се ожени за нея.

– Мислиш ли? А майка му?

– Майка му е само претекст, за да се отърве от тая, която той вече не желае.

– Какъв мошеник! И как налита все на такива чисти, добри момичета!

– Защото вярват. Последния път, когато ги видях, бяха весели. Предполагам, че тя отново му вярва. На косъм беше да застана пред тях на пейката и да му кажа, че е време да сключим брак, че няма за кога повече да се чака. Но си помислих, че ще разруша всичко, което съм направила с такова търпение досега. Искам само едно – детето ми да има законен баща – и после нека ходи, където си иска. Аз сама ще си отгледам детето... И като си помисля за майка ми, за баща ми – ужас ме обхваща. Не си ходих през зимата, не си ходих през пролетта, като казвах, че имам да уча. Но сега вече няма с какво да отлагам. Нямах представа какво изживявам!

– Разбирам те много добре.

– Казах му, че след сключването на брака няма да го потърся, нека си бъде свободен.

– А той?

– Той знае, че ще е така, защото ме познава.

– Тогава какво го спира?

– Нали ти казах – мисълта за Вера. Изглежда, че дълбоко е хлътнал по нея... А може би е и затова, защото тя не се е поддала. Аз трябваше да бъда като нея, но излязох слаба.

– Обичала си го!

– Безгранично! Колкото щастие и радост съм изживяла с него, хиляди пъти повече съм изпитала страдания и мъка. Знаеш ли как съм учила? Един Бог знае. Добре, че лесно уча, но въпреки това професорите, които ме познаваха отпреди, ме гледат вече малко учудено. Скоро един от тях ме спря и ме запита: „Не сте ли добре, Иванова?“ „Да – отвърнах му аз, – не се чувствам добре.“ „Да, вижда се – промълви той – посърнали сте.“ А аз загърнах шлифера си.

– Не се забелязва още... Само си наедрияла... повечко...

– Кажи – обезформила. Но не зная какво ще правя, когато съвсем ясно почне да се забелязва.

– Дотогава въпросът ще бъде разрешен.

– Мислиш ли?

– Вярвам. Димитрова ми изглежда честен човек. От разговорите ми с нея виждам, че е човечна.

– Но ако го обича?

– Сигурно ... За да тръгне с него...

– Тогава?

– Тогава ще разбере що за човек е той и ще се отдръпне.

– Ако повярва...

– Е, как няма да повярва?

– Той сигурно ще ѝ каже, че не е вярно.

– Ще наредим някак да се увери.

– Ох...

– Не се тревожи, някой звъни, тя ще е, ще отида да я посрещна.

След малко Вера и майката на Татянка влязоха в хола.

– Значи тук сте – огледа се Вера.

– Да, тук, малко на чист въздух.

– Аз мислех, че лежите.

– Защо?

– Нали казахте, че не сте добре.

– Да, да... Но аз заради вас... Казвам: „Как така другарката Димитрова ще ме завари легнала“.

– Таня къде е?

– Излезе с леля си. Вие лесно ли ни намерихте?

– Да, защо?

– Позабавихте се. Аз ви описах точно мястото, но си рекох: „Да не съм пропуснала нещо“.

– Не, лесно ви намерих.

– Тогава може би ви се е случило нещо...

– Да, имах един разговор.

– Изглежда, че е бил весел, радостен. Много хубава изглеждате, очите ви излъчват радостно сияние. Сигурно е било някакво любовно обяснение.

– Не, не обяснение...

– Тогава предложение.

– Нещо подобно – кимна с глава Вера и се усмихна.

– И вие се съгласихте?

Вера я погледна малко учудено.

– О, другарко Димитрова, вие сте ми толкова симпатична... Татянка като се върне, все за вас ми говори: „Така каза другарката, иначе каза другарката...“. И аз ви считам вече за много близка, затова така присърце взех вашата среща. Може би е същото онова момче, което ви чакаше, когато бях дошла най-напред да моля да бъде приета Тането.

– Сигурно, защото аз нямам много приятели.

– Да, и аз такова мнение съм си съставила за вас, че сте честно и добро момиче...

И какво, навярно скоро ще се омъжите за този младеж?

– Още не зная... Но бил говорил с майка си. Тя била съгласна...

– А, добре, добре. Вие виждали ли сте майка му?

– Не... Впрочем виждала съм я на улицата.

– И не сте ходили у тях?

– Не.

– Но щом работата е стигнала до женене, би трябвало да ви е представил на майка си.

– Той учеше – някак смутено погледна Вера. – Защо я разпитваше тая жена?

– Но все пак, когато човек има сериозни намерения, това не може да му попречи... Да... вие сте се решили.

– Не съвсем.

– Защо? Той е млад, красив, при това е завършил право, взел си е държавния изпит.

– Вие откъде знаете?

– Нали ви казах и тогава, че го познавам.

– А, да.

– И тогава не зная какво ви възпира и ви кара да се двоумите.

– Защо ме разпитвате? – постави Вера ясно въпроса.

В същото време вратата се отвори и влезе някой. Вера се обърна и остана крайно изненадана. Беше момичето с тъжните черни очи. Сега то беше по-бледо, очите му бяха още по-изразителни.

– Весе – обърна се жената към влязлата, – ела да те запозная с учителката на Татянка.

– Ние сме се виждали с вас – подаде й ръка Вера.

– Да, няколко пъти.

– Последния път – преди доста време в Парка на свободата... Стори ми се, че искахте да ме заговорите...

– Да, много пъти съм искала...

– Седнете де – покани ги жената, – седнете, другарко Димитрова!

Вера седна, като не снемаше поглед от момичето. „Колко е красиво – помисли си тя, – само че защо е така тъжно?“ – И като светкавица й премина мисълта за Мишо. Защо?... Пот изби по челото ѝ. Тя извади кърпичката си и го избърса.

– Другарко Димитрова – заговори Танината майка, – вие преди малко ме запитвахте защо ви разпитвам. Сега ще ви кажа. Заради нея – посочи тя момичето. – Разбирате ли сега?

– Може би, но не съвсем добре.

– Весето е бременна... чака дете... И този, който ви предлага да се ожени за вас, е...

Вера усети, че краката ѝ се подкосяват, но добре, че бе седнала. Те само странно олекнаха. Тя почувства, че бледнее. За един миг бе разбрала всичко, всичко! Как не се бе сетила дотогава? Стана ѝ задушно и искаше да излезе на въздух... и да си отиде.

– Разбирам, че ви е много неприятно... Извинявайте, другарко Димитрова, на вас сякаш не ви е нещо добре... Да ви донеса малко вода...

– Не, нищо ми няма, бъдете спокойна – мъчеше се да се съвземе Вера и притвори очи. Когато ги отвори, видя двете жени, надвесени над нея.

– Много съжалявам, че ви причинихме такава неприятност... – заговори момичето с хубавите черни очи.

– Може би аз съм ви причинявала много повече – каза Вера, след като бе преминал първият неочакван удар и вече чувстваше, че почва да се владее.

– Да – отвърна съвсем искрено момичето, – да знаете колко съм страдала, колко нощи не съм спала... Колко пъти съм ви проследявала с желание да ви кажа...

– А защо не сте го сторили?

– Не смеех. Страхувах се да не би да му кажете... И тогава съвсем би ме отхвърлил... А така...

– Вие се надявахте?

– Да, доскоро се надявах, че ще се върне при мен... Когато сме се виждали, когато е идвал при мен, отново ставаше ласкав и нежен... Тогава плачех и го молах... А той казваше: „Ще видим“ – и си отиваше. В това „ще видим“ имаше някаква надежда за мен. Но напоследък разбрах, че с това той иска само да печели време и търси начин как да се освободи от мен... Стана някак нетърпелив и започна бързо да се дразни без всякакъв повод.

– Той идва ли при вас?

– Да, по-рано... много често. Не помня след колко време почувствах някакъв хлад и това ме накара да го проследя. Тогава разбрах защо бе настоявал да махна детето. Но аз не мога да сторя това. Не мога да убивам човек, а и лекарката ми каза, че е рисковано за самия ми живот.

– Добре, какво всъщност искате от мен? – запита Вера.

В очите, по лицето и по устните на момичето се появи странна усмивка, която Вера разбра, и съжали за въпроса. Имаше ли нужда да пита? Беше ясно, че тя трябваше веднъж завинаги да се отдалечи от Мишо. Това тя ще го направи веднага, без никакво колебание...

Може би събеседничките разбраха по израза на лицето ѝ взетото решение, затова майката на Таничка рече:

– Вижте, другарко Димитрова, не е въпросът вие само да се отдалечите ...

– А какво?

– Той трябва да сключи брак с Весето.

На свой ред Вера се усмихна горчиво.

– Разберете ме правилно, другарко Димитрова – заговори енергично Елена – майката на Таня, – всичко трябва да стане така, че той да не се разсърди на Весето и да не се отдалечи съвсем от нея.

– Добре, какво трябва да направя?

– Ако ви види с някой приятел...

– О, не, не, моля ви...

– Извинявайте, другарко Димитрова.

– Моля – каза Вера и стана.

– Вие си тръгвате?

– Да.

– Но постойте, с нищо не съм ви почерпила.

– Друг път...

– Да не сте се огорчили, аз имам към вас и към Весето еднакво добро чувство...

Но понеже тя е в такова тежко положение... А и вие все пак сте свободна... Млада сте, и при това сте извънредно хубава... Ще ви обикнат и вие пак ще обикнете.

Вера притвори очи за миг. Всичко в нея беше така наранено, че всяка дума ѝ причиняваше болка. Елена забеляза това и рече:

– Прощавайте, другарко Димитрова, но аз просто не зная какво да ви кажа.

– По-добре е сега нищо да не говорим. Аз разбрах всичко.

– Ах, Боже мой, но да не съм ви огорчила?

– Само съм ви благодарна.

– И аз затова... И аз мислех така...

Трите тръгнаха към вратата.

– Чакайте, поне няколко крушки да ви дам – втурна се Елена към една съседна врата.

– Може би вие също така много го обичате – прошепна Весела.

Вера се обърна и я погледна. В дъното на прекрасните ѝ черни очи имаше някаква чудна, едва доловима светлина. И кой знае как и с какво чувство Вера разбра, че това настрадало същество е готово да се жертва... заради нея... И някакво безкрайно хубаво, топло чувство я изпълни. Затова ѝ каза:

– Не, аз не го обичам толкова, колкото сте го обичали и го обичате вие. Искам да се видя лично с вас, да си поговорим и обсъдим...

Светлина бликна в черните очи.

– Разбрах, че сте добра... И заради това навярно ви обича и той.

– Не, не съм добра като вас, но кога мога да ви видя?

– Бих могла и сега да изляза с вас.

– Добре, аз отивам при една моя колежка, Юлия... Може би ще е най-добре да отидем заедно при нея. Там свободно ще можем да поговорим. Тя е прекрасен човек.

– Ако прилича на вас...

В това време Елена се върна с плик, пълен с плодове. Вера и Весела ѝ казаха за взетото решение.

– О, много хубаво... Аз си знаех, другарко Димитрова... Ех, много хубаво... Весе, обади ми се пак по телефона... Пък не постояхте повечко, но друг път пак заповядайте, другарко Димитрова. Весе, непременно да я доведеш...

– Добре, добре – помахаха двете с ръце и тръгнаха.

Когато пристигнаха у Юлия, тя ги посрещна с препълнено от любов сърце.

– Е, Вере, най-после, най-после, Веренце. Изпокопнях за тебе. Това да не е новата колежка на моето място? Да знаеш, Вере, страшно ми е мъчно за теб. На Митко все за тебе говоря. Той почна да ревнува. По едно време си мисля: „Чакай да не му говоря толкова, че да не се влюби в тебе... или пък и той да започне пак да ми говори за неговата Адичка...“. Но вече на всичко точка! Кажете ми как си, Веренце?

– Добре.

– Ех, добре, с една дума. Че кажете: „Така и така“, а то „Добре“. Знаеш ли, че кумът често ме спохожда. Нещо все около тебе върти разговора. Че запознай ме с другарката де! Коя е тя? Новата колежка ли е?

– Не, Юлия, не е моя колежка, но моя близка.

– Много ми е приятно – протегна си ръката Юлия. – Всички, които са близки на Вера, ги обиквам от първи път.

– Юлия – заговори Вера, – може ли приятелката ми да остане малко при теб, аз трябва да изляза. Ще се върна скоро, след...

– За какво, за какво пък сега ще излизаш? Едва дойде и ще излизаш. Обещах на Митко и на кума, че тая вечер ще си у нас на вечеря.

– Имам неотложна работа.

– Да не е рандеву? Кажете си, кажете си правичката. С Мишката ли? Слушай, очилатият доктор май е подушил тая работа и нещо надълбоко въздиша. Брат ти трябва да му е казал... Те все с него шушу-мушу... Галиба докторът е влязъл под кожата му.

– Юлия, ти поговори с другарката, а аз тръгвам.

– Ей, че си скрит човек, брей, не казваш къде отиваш. А ако дойде кумът, какво да му кажа?

– Нищо.

– Ще кажа: „Отидете да си купува чорапи“!

– Както искаш.

– Ами ти, Вери, не видя къде съм сложила портрета на сина му. Гледай го! Митко дал да го увеличат. Нали е красив! Прилича на баща си. Да знаеш, че го обичам. Ако го пусне онази Адичка да дойде, да видиш как ще му се радвам и ще го целувам...

Вера я погледна с хубава, слънчева усмивка.

– Веренце, най-много те обичам за тая усмивка... Хайде, отивай бързо и се връщай веднага, че имам да ти казвам хиляда работи. Ама може ли да ми направиш една услуга? Да ми вземеш сол. Представи си, да останем без сол! А мама казваше, че къща без сол не било хубаво.

– Добре, ще ти взема.

– Чакай да ти дам пари.

– Аз имам.

– Не, не, за сол аз трябва да дам. Така ми е казвала мама.

– Добре, Юлия, щом ти е казала майка ти някога...

Когато Юлия излезе, Вера се обърна към Весела:

– Излизам, за да си поговорите свободно. Тя е, която може да измисли какво трябва да се направи в случая. Съвсем свободно говорете с нея.

– О, никак не ми е удобно, бих предпочела с вас...

– Ще се върна скоро, но ще видите, че е по-добре да поговорите с нея. Ще я предупредя с няколко думи.

– Страшно ми е неудобно!

– Имайте й доверие – сложи си Вера ръката на рамото й. – Имам чувството, че тъкмо Юлия ще помогне.

– Дано!

– Веро, че какво сте се захласнали, не чувате ли, че телефонът звъни – влезе Юлия.

– Тъкмо мислех да се обадя.

– Тъкмо мислеше, но ето, че прекъсна. Може да е бил Митко.

– Пак ще се обади, ето, че пак звъни.

– О, докторе, ти ли си? – запита Юлия, като вдигна слушалката. – Верето ли? Май че има randevу и ще дойде по-късно...

Отведнъж се разнесе звучният смях на Юлия, после тя рече:

– Шегувам се, бе докторе, такова скромно момиче хич ходи ли по срещи. Тук е, но я пращам да отиде да купи сол, оцет и други домакински работи. Защо не съм ги купила аз ли? Ами тя без това ще ходи да си купува чорапи. Откъде ли? Виж, това не зная. Ти се обади подир един час, сигурно ще се е върнал и Митко тогава.

– Юлия, ела ме изпрати до вратата – обърна се към нея Вера след свършването на телефонния разговор.

– Добре, Веренце, а вие, другарко, ще ме извините за момент.

В коридора Вера набързо разказа това, което беше научила за Мишо, и я помоли да поговори с Вася. Може би ще може с нещо да й помогне.

– Батак работа! – произнесе се Юлия. – Но ще видим какво може да се направи. Все ще измислим нещо! Ах, тая мишка!

– Отивай, че на момичето му е много неудобно.

– Как не? Горката!

Вера излезе на улицата и си отдъхна облекчено. Стори й се, че някакъв огромен товар е тежал на гърдите й. Но заедно с това почувства празнота и страшна пустота. Празно бе сърцето й, празна бе душата й. Празен и пуст беше целият свят.

Добре, че излезе, имаше нужда да бъде сама, съвсем сама, да си отпочине от ужасното напрежение, което бе преживяла. Всичко би могла да си помисли, само не и това, само не и това... Как е могъл, как е могъл така жалко да я лъже... И за какво? Каква мерзост може да се крие в усмивката на един човек, в очите, които те гледат, изпълнени с любов, в устните, които са те целували! Каква лъжа, каква страшна лъжа! Докато устните му са били още топли от целувките с Вася, той е идвал да иска същото от нея... Не, това нейният ум не може да го проумее. Каква безотговорност към живота

и съдбата и на двете... И дали са били само те двете? Кой знае... Може ли той да стигне до тази низост, ако е започнал с Вася и е свършил с нея? Сигурно не, щом като съвестта му е така притъпена. Как е възможно един човек да си играе с живота на другите?

Вера се спря. Не, това не може да бъде човек, в никакъв случай не е човек! Това е някакъв особен род звяр, който се храни с невинността на момичетата. Не, не с невинността им, а със самия им живот. Такъв е бил и този, заради когото си отиде и Минето. Боже мой, и как безнаказано си ходят по улиците – огледа се тя. Край нея минаваха най-различни хора. Тя се взираше в тях – нямаше ли между тях такива като Мишо, като сина на директора?

Някои от минавачите се обръщаха и я поглеждаха учудено.

„Кой знае какво ще си помислят, като ги гледам така“ – помисли си Вера и отново тръгна. Ах, да върви, да върви, така да върви до безкрай и никъде да не се спре, никъде да не стигне. А и защо да стига? Какъв смисъл има?

– Вера, Вера – чу тя да я вика нечий глас.

В първия момент кой знае защо й се стори, че е Мишо, и искаше да се втурне, да изтича, да избяга от него. Но гласът, извикал трети път името й, я накара да се спре. Без самата да съзнава, почувства някаква топлинка в душата си. Чий беше този глас, който я викаше? Тя се обърна. Пред нея беше доктор Делянов.

– Вера – заговори той съвсем тихо, – това е самата съдба. Така много исках да те видя.

– Да, самата съдба – повтори Вера, а в себе си помисли: „Чудно е, че в най-критичните моменти в живота си срещам тоя човек“.

– Вера, бързаш ли?

– Аз ли?

– Да. Къде отиваш?

– Никъде. А, да, отивам за сол.

– Но тук откъде ще купиш сол?

Вера се огледа. Тя беше на площада пред Народното събрание. Как е дошла дотук? Съвсем не знаеше.

Делянов я гледаше – в очите му имаше топлота и скръб.

– Вера, искаш ли да дойдеш тази вечер с мен на театър?

– На театър ли? – замисли се тя.

– Не си ли свободна?

– Трябва да занеса солта... Освен това не съм се обадила на мама.

– Аз ходих у вас и казах на майка ти, защото тя те очакваше да се върнеш, че ако те срещна, ще те поканя на театър.

– Но не съм облечена...

– Това няма значение. Нали отиваме ние да гледаме, а не нас да гледат.

– Да, а солта?

– Къде ще носиш тази сол, у вас ли?

– Не, у Юлия. Тя ще ме чака с още едно момиче, с което се запознах днес.

– Добре, ще отидем заедно, но трябва по-бързо... След като занесем солта, ще отидем в театъра.

– Вие, д-р Делянов, лъжете ли? – запита го неочаквано Вера.

– Защо трябва да лъжа?

– Така, принципно казвам. Ето, на тая Вася, която ме чака при Юлия, един й говорил, че я обича много, че без нея не може... Но понеже и тя го обикнала, той искал да му докаже своята обич, като покаже, че е готова на всичко за него, защото това всичко било самата необходимост за него... И тъй като тя го обичала премного, се

съгласила... на това всичко... После или може би едновременно с това той среща друга девойка, на която говори същото... И иска да остави Вася, която ще има дете от него...

– Хъм... така ли? А как можеш да й помогнеш ти? Знаеш ли човека? Познаваш ли го?

– Да, познавам го. Михаил Бакърджиев.

– Бакърджиев... Това име съм го чувал. Какъв е той, какво работи?

– Завършил е право... тази година.

– Михаил Бакърджиев – повтаряше Делянов. – Красив човек е, нали?

– Да, много.

– А не е ли следвал и медицина? Не, не медицина, а стоматология?

– Мисля, че е следвал за малко...

– И после се прехвърли на правото, мисля, за по-лесно.

– Майка му е настояла за това.

– Но ние сме били заедно на лекции, даже съм ходил у тях. Той имаше едно нещастно братче, на което известно време помагах, давах му уроци по математика. Аз трябваше да припечелвам някоя стотинка, защото домашните ми нямаха големи възможности. Но това нещастно момче почина... Беше ми жал за него, защото бе изключително добро. Михаил имаше и много красива сестра, трябва да се е омъжила вече.

Вера го слушаше и чувстваше как й става все по-леко и по-леко. Чудно как този човек винаги внасяше в нея тишина и спокойствие.

– Значи така се е случило с Михаил и с това момиче – заговори отново Делянов.

– С кое момиче?

– С твоята приятелка.

– А, да, но тя не ми е приятелка.

– Няма значение. И сега тя какво иска? Той да се ожени за нея?

– Да.

– Малко трудно.

– Защо?

– Ако той бе искал това, би го направил... досега.

– А детето? Тя иска то да има законен баща, а после е готова да се разведе с него.

– Трудна задача. А, ето магазин, откъдето би могла да вземеш сол.

Когато след десетина минути отново излязоха на улицата, Делянов запита:

– Непременно ли иска да се омъжи за него, или изобщо иска да има човек, който да даде своето име на детето?

– Не зная.

– Защото имам един приятел, зъболекарят в селото. Неговата съпруга е починала преди година и повече и скоро ми казваше, че му било страшно трудно сам. Има едно момиченце, което скита по цял ден из улиците – осемгодишно...

– Разбирам, Вася да се омъжи за него. Но дали това е най-правилното решение?

– Може да не е най-правилното, но в случая...

– Но как така... без да се обичат?

– Не всички хора, които обичат, се събират с този, когото обичат. А моят приятел ми беше казал, че ако се окаже случайно някое добро момиче или млада жена...

– Добре, да кажем, че тя, като е в такова притеснено положение, се съгласи... И от благодарност тя ще бъде добра към този човек... и ще живеят хубаво... Ами този? Така ли безнаказано ще се скита по улиците, за да лови други момичета в мрежите си?

– А те защо се ловят?

– Защото го обикват. Те го обикват искрено и чисто, а той ги лъже и свлича в калта. Според мен това не трябва да се оставя така безнаказано.

– Може да го съди ако иска, но много пъти това съдене не дава желаните резултати.

– Според мен такъв лъжец, който си играе с чувствата и живота на момичетата, трябва да бъде наказан. Трябва да бъде пратен да чука камъни, да работи в някоя мина или да бъде наказан така строго, че женитбата да му се вижда по-лека от наказанието. Ето, Минето си отиде, а онзи ходи свободно по улиците. Може още десет да накара да се самоубият, и той все невинен да излиза. Как може такава нещo?

– Той можеше да отиде в затвора, ако беше даден под съд.

– Първо, в писмото, което е оставила, Минето е писала да не се дава под съд, и второ, неговата майка казвала: „Че коя е гаранцията, като е ходила с моя син, че не е ходила и с други“. И щяла със свидетели да докаже това. Каква мерзост! Не стига, че синът ѝ уби Минето, но ще хвърля върху това прекрасно същество такава страшно петно! Добре, че баща му е човек и казал, че ще нареди бай Кръстьо на работа и ще поеме издръжката на Румен, докогато иска да учи. Но с това Минето ще се върне ли? Никога! Не, не, аз мисля, че трябва да се вземат някакви мерки...

– Много труден проблем... Трябва голямо преустройство, превъзпитание... Стигнахме ли?

– Да.

– Добре, иди и не се бави никак... Рисуваме да пропуснем първото действие. Вземи само адреса на момичето.

Вера се затича по стълбите и когато се върна, д-р Делянов държеше отворена вратата на едно такси. Тя го погледна учудено.

– Влизай бързо! – рече ѝ той, и когато тя седна на седалката, също влезе.

В последния миг преди затварянето на вратите те успяха да влязат в театъра.

– Какво ще гледаме? – попита го тихо Вера, когато сядаха на местата си.

– „Мадам Бътерфлай“.

– Не съм я гледала. Изобщо малко опери съм гледала, понеже живея далече, а и отскоро почнах работа.

– Нищо – пошушна той. – Сега ще я видиш...

Вера се бе превърнала в зрение и слух, а накрая излезе от театъра с подути от плач очи. Тя толкова много плака, че тези, които бяха около нея, я поглеждаха учудено. Някакъв горещ извор в душата ѝ се бе отпушил и тя плачеше, плачеше, без да помисли, че това прави впечатление.

– Ако знаех, че толкова много ще плачеш, щях да продам билетите – каза ѝ Делянов, когато излизаха.

– О, не, не, беше много хубаво. Олекна ми!

– Е, добре – усмихна се докторът. – А утре кога си на работа?

– От един часа следобед.

– Би ли искала да ми направиш една услуга, да отидеш у Емилия?

– Да, ще отида.

– Искам само да зная как е... Дали е тук. Знаеш, тя дойде при мен, но откакто се върна тук, не ми се е обаждала. Дали това е нейното обичайно нехайно отношение, или има някаква друга причина.

„Причината е в нейния характер“ – искаше да каже Вера, но съобрази, че това би го огорчило, затова рече:

– Пощите невсякога са редовни, може да ви е писала, но писмото да се е забавило.

– Много си мила, Вера, с твоето желание да внесеш у мен макар и една капчица надежда. Но независимо от всичко иди при нея и после ще ми пишеш.

* * *

Из дневника на Вера
20 юли

Искам да пиша на някого, искам да изкажа всичката набрала се мъка в душата ми, но на кого? Изреждам всички мои близки, но на никого не мога да се спра. На мама? Тя сега е при сестра ми. Навярно от сутрин до вечер не могат да се нарадват една на друга, да си наговорят това, което не са могли да си кажат, откакто не са се виждали. А то не е малко, години минаха...

Когато се видяха, от очите и на двете се застичаха сълзи, а стояха като заковани на земята. После сестра ми изхълца: „Мамо!“, и двете се прегърнаха. Аз също заплаках, като ги гледах. Напоследък забелязвам, че бързо заплаквам. Но тогава и зет ми се обърна настрани, за да избърше скришом сълзите си...

А после – колко радост! Сестра ми само развеждаше мама из голямата си слънчева къща, показва й всяко кътче, всяко нещо, което е направила и украсила. А мама не смогва да се нарадва. Градината им е потънала в цветя, плодове и зеленчуци...

– Всичко е хубаво – промълви мама, – само да сте по-близо, да мога да те виждам, че знаеш ли, изгоря ми душата да мисля денем и нощем как си, какво правиш...

– Както виждаш, добре съм – смее се сестра ми.

Тя много се е разхубавила. Има известна промяна в нея. Станала е по-уверена, по-предприемчива, макар външно да е запазила своята миловидност и деликатност. Не зная защо си мислех, че като живее на село, ще е наедрияла, понапълняла, а тя е станала само по-хубава. Зет ми все още е влюбен в нея така, както в началото. Като се връща у дома, най-напред търси нея. Това най-много радва мама.

Аз стоях само няколко дни там. Със сестра ми не говорих много. Беше ми по-приятно да скитам из планината, съпроводвана от нейния прекрасен син – извънредно умно дете. Кой знае какво му е говорила сестра ми за мене, че ме обикна неочаквано много и се чудеше с какви нежни имена да ме нарича: „Лелче, лелченце, леличко...“. Като ме изпращаха, очите му останаха вгледани в мен с всичката събрала се в тях обич. Тогава видях какви чудно хубави очи има това дете. В следния миг, когато отместих погледа си и срещнах очите на сестра ми, бях поразена. Гледаха ме същите очи, изпълнени с обич, само че в тях видях мълчаливата грижа, безпокойствие и съчувствие... И още нещо, което не може да се изкаже с думи. Тогава разбрах, че мама бе успяла да й каже всичко за мен.

Сега съм тук, на морския бряг. Пред мен се простира морската шир, безбрежна и необятна. Шумът на морето ми е много приятен. Сякаш ми разказва за някаква безконечна вечност...

Събуждам се през нощта – чувам шума на морето. Морето – мисля си аз – огромното, голямото море е тук. То ми се обажда, казва ми, че не съм сама. То е моят голям, много голям приятел, при когото обичам да стоя до захласване. Той разбира моята мъка и внася в мен своя мир. Пясъкът също ме обича. Приятно ми е да ходя по него боса. Тогава забравям къде съм... и започвам да пея. Имам странното чувство, че морето ме чува, че пясъкът ми се радва, че канарите са живи като мен и аз съм сродна с тях... Ето това на кого бих могла да го кажа? Ако го споделя с девойките, с които съм в една стая, ще ми се изсмеят, а за мен това е цял един свят – източник на неизпитвана досега радост.

Ставам сутрин много рано и тръгвам по брега на морето. Когато Слънцето изгрее и морето затрепти под неговите лъчи, струва ми се, че пътеката от трептящо злато, която се простира от него до брега, е направена нарочно за мен – и аз тръгвам по нея. Вървя, вървя и отивам в някакъв друг свят – в света на светлините. Там хората имат

прекрасни очи, които никога не лъжат. Одеждите им са светещи, по тях няма нито едно петно – петното на престъпленията. Отивам при тях...

Те ме посрещат с очи, изпълнени с любов, която не познава изневярата. Заобикалящите ме светли същества запяват. Изпълнена от щастие, запявам и аз. Но колко земен е моят глас, колко земна съм самата аз! Светлите същества ме гледат, както големият брат гледа своята малка сестричка. Свеждам поглед... Големите светли обитатели на света на светлините се отдръпват в далечината. Слънцето се изкачва по небосклона и аз бързам да се върна на брега, защото златистата пътека се скъсява... Зная, че това е илюзия, плод на моето въображение, но всичко това лекува моето наранено сърце, което жадува за свят без лъжа.

Колко хубаво ме грее сега Слънцето! Вълните идват и си отиват, идват и си отиват, като разбиват белите си гриви о скалите, на които съм седнала. Бих могла да гледам това до безконечност, без да мисля за нищо друго.

Едва когато дойдох тук, разбрах доколко всичко е било наранено в мен. Лежах на топлия златен пясък край морето, а сините небеса и Слънцето ме лекуваха. Струваше ми се, че небето е спряло своя лазурен поглед над моите притворени очи и пита:

– Какво му е на това дете?

А морето, събрало своята въздишка в огромното си сърце, отговаря:

– Страда! Затова ѝ пея ден и нощ, ден и нощ, за да приспя мъката ѝ.

– За какво страда? – пита лазурното небе.

– Заради лъжата на един момък.

– Откъде знаеш това? – учудва се небето.

– Една сутрин тя плака много и тогава разбрах всичко. Но ти като си нависоко, нима не виждаш всичко?

– Тогава облаци бяха забулили погледа ми... Но тя е дете, ще ѝ мине.

– За какво става въпрос? – запитва Слънцето.

– За тая, малката, която лежи на пясъка с притворени очи.

– О, аз я знам! Още първия ден, като пристигна тук, спрях погледа си на нея и пратих един лъч да пресуши сълзите, които се стичаха по бузите ѝ. И оттогава не я изпускам от око. Изпращам към нея най-сияйните си лъчи да лекуват раните ѝ. Струва ми се, че вече е по-добре.

– За какво сте се събрали тук? – запита ги игривият морски зефир.

– За тая, малката – въздъхна морето.

– Тя е моята любимка – засмя се ветрецът. – Като видя мрачните ѝ мисли, почвам да духам по-силно, за да ги издухам от мозъка ѝ. Пилея косите ѝ, надувам ѝ блузата. Веднъж даже ѝ взех кърпичката и бягах с нея, а тя тичаше след мен, за да я вземе. Навеждаше се да я хване, но аз отново я носех по-далеч. Отнесох я до самите морски води и тя извика от страх, че морето ще ѝ я вземе.

– Ами, ще я взема – измърмори морето, – тогава аз възпях вълните си, за да може тя да я настигне.

– Мислиш ли, че аз бих оставил да страда и за кърпичката си? Докато твоята вълна стигнеше брега, макар и със закъснение, аз отново щях да я вдигна и да я понеса в друга посока. И така щяхме да продължим играта, докато тя съвсем забрави мъката си.

– Много са смешни тия деца, хората – усмихна се небето. – Страдат за нищо и никакво.

– И аз така мисля – рече Слънцето. – За какво страда тя? Че той обичал и друга. Та аз не обичам ли и не галя ли с лъчите си всички човеци?

– Не, не – намесва се морето, – тя страда заради лъжата.

– Да, да, заради лъжата – кимва глава Слънцето. – Това не е хубаво. От лъжата и аз отвръщам поглед.

– Вместо да говорим и разсъждаваме – заговори златният пясък, – по-добре е да я приспим. Сънят лекува раните и успокоява.

– Затова ѝ пея постоянно, да се унесе и да заспи – въздъхва морето.

И аз, заспивайки, чувствам галещите ме слънчеви лъчи, прохладата на морския зефир, бездънността на сините небеса, топлината на ситния златен пясък – и над всичко това – приспивната, еднообразна песен на морето...

Когато се събудих, наистина ми беше по-леко.

Сега съм в отпуска и ми се струва, че съм в отпуска не само от работата ми в детската градина, но изобщо от онзи свят, всред който бях... Струва ми се, че съм била в някаква гъста материя, от която съм излязла, и сега мога да дишам свободно и леко.

Девоиците, които са в стаята при мен, какво ли не правят, за да ме спуснат отново в тоя свят, от който току-що излязох.

– В отпуска съм – казвам им аз.

– Всички сме в отпуска – смеят се те.

Но те не могат да ме разберат. В отпуска съм – значи всички мои мисли, чувства, цялото ми тяло трябва да си почива.

Един хубав русокос момък, който сяда на масата, на която се храня, ме запитва защо отивам все сама край морето.

– Защото искам да си почивам – отвърнах му аз.

„Почивам си – мисля си аз, – почива си сърцето ми, което не иска нито да страда, нито да се радва, защото сега и двете еднакво биха ме уморявали...“

Той ме гледа замислено, съсредоточено. Обикновено се храни мълчаливо с неговата вегетарианска храна. Не яде месо. На свой ред и аз го запитах защо не употребява месна храна.

– Защото не искам да убивам животните и да ги изяждам – отвърна той и пак спря погледа си продължително, сериозно върху мен.

Тогава видях, че очите му са много хубави, сякаш бяха огрети от невидимо слънце. Без да искам след това мислех за отговора му... и го очаквах на обема. Той закъсна доста и дойде на масата, носещ паниран кашкавал и салатата. Бях се нахранила, но не станах. Той повдигна главата си и ме погледна. Сетил се бе навярно, че искам да му говоря за нещо. И му каза:

– Ние само употребяваме месото като храна, но не убиваме животните.

– Убиваме ги – отвърна той, – само че чрез други ръце.

Замислих се и станах от масата. Всъщност той е прав. Ако не пряко, ние косвено убиваме животните, с чиято плът се храним. Но никога по-рано не бях мислила върху това.

Струва ми се, че Венцислав – Венци, както го наричат, е различен от другите не само защото е вегетарианец. Има нещо в него, не зная какво е, но е по-различно.

25 юли

Веднъж бях отишла много далече по морския бряг. Седнала бях на една скала. Чух, че някой пее. „Колко хубаво пее този човек“ – помислих си аз, гледайки морската шир. Песента сякаш се приближаваше заедно с морските вълни и стихна до сами скалата. Така бях унесена в нея, че леко трепнах, когато чух да ми се казва:

– Здравейте, Вера.

Тук всички много бързо започват да си говорят на име.

– Уплаших ли ви? – запитва ме Венцислав, виждайки трепването ми.

– Не ви усетих, когато сте се приближили.

– Пеех, за да ме чуете и да не се уплашите.

- Много хубаво пеете.
- Радвам се, че ви харесва. Доста далеч сте излязла.
- Харесва ми това място, тихо е, в смисъл не достигат виковете на къпещите се.
- Отпочинахте ли си?
- Не още – отвърнах малко отсечено.

Той се усмихна и каза, че ще продължи по-нататък. Когато бе отминал, без да искам си помислих, че може би в града, отдето е дошъл, някое момиче мисли за него, чака го, вярва му, както аз вярвах на Мишо... При спомена за Мишо ми стана страшно тежко. Преживените горчивини, които старателно не допусках в себе си, отново ме изпълниха цяла и спомените, изникващи в съзнанието ми, ме върнаха в неотдашното минало – във времето, когато не отидох на другия ден на уречената среща с Мишо. Бях казала на колежките, ако ме търси някой по телефона, да кажат, че съм заета. Никак не можех да предположа, че Мишо ще ме чака на ъгъла на улицата. Вървах замислена, с наведена глава... Нечии стъпки се изравниха с мен и някой хвана ръката ми, като каза:

- Вера, цял ден те чаках.
- Защо? – издърпах си ръката от неговата.
- Забрави ли, че имаме да си говорим?
- Не съм забравила, но няма никакъв смисъл.
- Защо? Пак ли те прихвана нещо? Кажете какво има?
- Нищо!
- Как така нищо... Наистина не мога да те разбера, Вера. Вчера се разбрахме така добре... Вече говорих с майка ми. Тя дори се зарадва.
- Не е имало смисъл да говориш.
- Защо?
- Защото не е необходимо.
- Как не е необходимо? Ти толкова пъти си ми казвала, че можеш свободно да ме целуваш, като се оженим, а сега – не е необходимо.
- Сега аз вече не искам това.
- Кое? Да се оженим ли?
- Да.
- Вера!

Вървах мълчаливо като вкаменена.

- Вера – прошепна той, – ти знаеш колко много те обичам и не мога без теб.
- Хубаво е човек да е честен, да не лъже нито другите, нито себе си.
- Вера, не мога нито да те разбера, нито да те позная. Ти ли си онази, която така хубаво ми се усмихна, когато ти казах, че ще говоря най-после с майка ми?

Замълчах. Имаше ли смисъл да се разправяме както във всички подобни случаи? Всичко бе свършено. Трябваше да се разделим. Затова, когато ме запита защо мълча, казах му, че всичко, което така грижливо и старателно е крил от мене, го зная. От това следва всеки да поеме своя път.

– Така ли? – викна той за моя изненада. – Знаеш? Какво знаеш? Нищо не знаеш! А тая подла гадина ще си получи заслуженото. Мерзавка такава! След като ми се натрапваше толкова време, сега иска да ми се обеси на врата! А ти не можеш да бъдеш нейна съучастница!

В един момент сякаш отново се разколебах, но в следния миг изпъкнаха тъжните очи на Вася и чух устните ѝ да шепнат: „Ако и ти така много го обичаш...“ „Не, не – казах си аз, – никога няма да приема жертвата на една майка, която иска бащата на своето дете...“. Тогава се спрях и погледнах Михаил право в очите. Гледах го дълго... Колко са ми били скъпи тези хубави очи! Но колкото по-продължително ги гледах,

толкова те губеха онази красота, която бях виждала по-рано в тях. Най-последните очите станаха неспокойни, почнаха да мигат и Михаил ме запита:

– Вера, защо ме гледаш така? Какво ти е?

– Нищо не ми е, но исках да видя душата ти – отвърнах му аз. – Нали очите са прозорци на душата.

– Хайде да вървим, че мама ни чака! – поиска да ме хване той под ръка.

– Не, аз си отивам.

– И ти смееш да устройваш такива сцени на мен! – заблестяха очите му със странен блясък. Този блясък показва неговата същност. Аз се усмихнах и си тръгнах.

– Скъпо ще ми платиш за тая игра – прецеди през зъби той.

Знаех, че това са само думи. Все пак трябваше да каже нещо... Чудно ми е как съм могла да го обичам толкова много. С колко слънце се е изпълвала душата ми при всяка мисъл за него и колко трепет е имало в сърцето ми при всяка среща... А сега в мене всичко красиво и хубаво е изгоряло. Останала е само пепел. Хубаво, че дойдох край морето. Никъде не бях се чувствала по-добре.

27 юли

– Не е хубаво да се отдалечавате толкова далеч по брега – ми каза Венци.

Ще го наричам по име, за да зная за кого се отнася. Той продължава да сяда на масата, където се храня, но с никого почти не разговаря. Даже на морския бряг, когато минава край мен, усмихнато ме поздравява и отминава. След малко чувам песента му. Но откакто разбрах, че е строг вегетарианец, въпросът за храната ме занимава и ми се иска да поговоря повече по този въпрос с него. Не ми е известно как е доловил това мое желание, но вчера се спря при канарата, на която седях край брега на морето, и ми каза:

– Изглежда въпросът за храната все още ви занимава.

– Да, и имам чувството, че вие не се храните с месо не само за да не участвате в убиването на животните, а има и други причини.

– Има – хигиенни, здравословни. В месото има много отрови, токсини, които човек приема заедно с храната и естествено те увреждат здравето му.

– Но нали се казва, че месната храна е най-силната, а щом вие казвате, че е пълна с отрови, следва, че не е силна и полезна. Но според вас откъде са дошли тези токсини в месната храна?

– Ще ви кажа това, което съм чел. Животните, усещайки, че ще бъдат убити, изпитват необикновен страх, даже ужас. А знае се, че при изпитването на голям страх се образуват отрови в организма, независимо дали е у животно, или у човек. Затова уплашената майка кърмачка не кърми в този момент детето си, защото в него ще се явят признаци на отравяне. А отровите, създадени от изживения страх от животните, остават в тяхното месо, след като бъдат убити. Това се нарича първична смърт. След това настъпва вторичната смърт, която се състои в това, че всяка клетка на убитото животно умира от собствените си отрови, тъй като те не са могли да бъдат изнесени от отделителната система, която вече не работи. Затова всички отрови, които са в резултат на първичната и вторичната смърт, човек ги приема заедно с месото.

– Не съм имала случай да чета литература, засягаща тези въпроси, и изобщо не съм се замисляла, че е жестоко да се убиват беззащитните животни и да ги изяждаме. Както другите, така и аз съм приемала всичко механически, като дадено, като „така трябва“. Но сега, искрено казано, ще ми бъде трудно вече да се храня с месо, защото обичам животните – котенца, кученца, агънца...

Венци се усмихна. Стори ми се, че иска да си тръгне, но аз исках да остане, за да разбере кое го прави различен от другите – само начинът на храненето ли? Изведнъж

ми дойде на ума да го запитам защо не е хубаво да се отдалечавам по брега. Той само ме погледна. Очите му приличаха на морето, огряно от слънчевите лъчи. В тях имаше нещо и близко, и далечно...

Днес забелязах също, че песента му е различна от тия на другите младежи. Така хубаво се преливаше със синината на небето, със стихналото огромно море, с едва подухващия морски ветрец, с топлия пясък – изобщо с всичко, което ме заобикаля.

– Харесва ли ти песента на този момък? – запита ме морето, леко плискайки вълните си о канарата, на която сеद्या.

– Да, харесва ми. Отдалече се чува много хубаво.

– Изглежда добър момък – намокря морето нозете ми, като гальовно плисва вълна върху тях.

– Не зная – отвърщам аз, – не смея нищо да кажа, но имам чувството, че е много различен от тези, които са като Мишо.

– Но ти не ми разказа какво стана с другото момиче.

– С Вася ли?

– Да.

– О, нейната съдба се промени.

– Ожени се за Михаил ли?

– Не, не! След няколко дни, когато отново се срещнах с нея у Юлия, тя толкова много плака, че аз не знаех как да я утеша. Мишо ходил при нея, казал й, че тя му е разбила живота, и да не си прави илюзия, че ще го види повече. Излязъл разярен и тръснал вратата след себе си. А тя все пак се надявала, че той ще се върне при нея заради детето.

Докато с Юлия се чудехме какво да правим, позвъни се по телефона. Д-р Делянов ме питаше дали съм ходила при Емилия. Бил у дома и мама му казала, че съм при Юлия. Казах му за състоянието на Вася.

– С д-р Делянов ли говорихте? – през сълзи ме запита Вася.

– Да.

– Той идва при мене... Рядко благороден човек... Навярно вие сте му говорили за мен, за състоянието ми, и сте дали адреса на приятелката ми, чрез която ме намери. Познавал се с Мишо и се срещал с него, за да му говори за мен. Но Мишо останал неумолим. Затова д-р Делянов ми спомена за някакъв негов добър приятел, зъболекар... Но аз му казах, че дума не може да става за такова нещо...

– За какъв зъболекар? – запита Юлия.

Вася й обясни подробно.

– Дип било хубаво – рече Юлия. – Че какво, да не седнеш да му падаш на колене на този никаквец. Веро, извикай доктора да дойде тук. Защо затвори телефона?

– Не се тревожи, той ще дойде тук, защото имам да му казвам нещо за приятелката му.

– И какво стана после? – нетърпеливо плисна вълната си о скалата морето.

– Какво стана ли? Д-р Делянов дойде, но не сам, а със зъболекаря.

– Съдба! – въздъхна с огромната си въздишка морето.

– Да, съдба. Наистина има нещо, което се нарича съдба! Минавал камион през селото, гдето работел зъболекарят, и той се метнал на него, за да прекара неделния ден в София. Разбира се, отишъл при приятеля си Делянов.

– И после? – запита морето.

– После останалата работа я свърши Юлия. Докато ние с доктора и зъболекаря разговаряхме в хола, тя завела Вася в кухнята и я придумала... После я накарала да се умие, да добие приличен вид.

Вася трябваше да приеме или законен баща на детето, или да се блъска сама. Нямахме много време за мислене... Юлия е знаменита... Тя направи така, че всичко да има благополучен край.

Не можеше зъболекарят да не хареса такова прекрасно същество като Вася. Дори когато се отронваха сълзите от тъжните ѝ хубави очи, тя ставаше по-хубава. И всичко се нареди много бързо. Аз станах втори път свидетел на брак, но този път с Делянов. Празненството стана у Юлия, която е любяща, много добра приятелка.

На масата Митко, съпругът на Юлия, вдигна чашата, казвайки:

– Нека Вася бъде обичана от... – запъна се той, защото забрави името на зъболекаря.

– Ваньо – подсказа му Юлия.

– Да, Ваньо – усмихна се Митко, – нека Ваньо обича Вася така, както аз обичам Юлия.

– И за вечни времена – допълни Юлия.

– Да, за вечни времена – подчерта Митко.

– Значи ти се видя с Емилия вчера? – запита ме шепнешком Делянов.

– Видях се. Предадох ѝ вашето писмо.

– Д-р Делянов – обърна се Митко към него, – че пийнете и вие де.

– Аз не пия.

– Значи въздържател! Добрее. И аз обещах на Юлия да стана въздържател – и глътка не съм глътнал. Нали, Юлче?

– Пред мен – да. А иначе?

– Как, не ми ли вярваш? Кажи, Юлче, не ми ли вярваш?

– Вярвам ти, Митенце.

– Но сега, днес е друго, изключителен случай. Ние само с Ваньо ще се чукнем, а вие продължавайте да си шепнете.

– Никакво шепнене – заяви Юлия. – Веро, казвай всичко на висок глас.

– Нали ти казах, че ходих при една моя приятелка.

– И моя – допълни Делянов.

– Дето много се назлъндисва ли? Ще видите – стана от стола си Юлия, – че ще я доведе тук! Ако ще се веселим, всички трябва да сме весели. Няма защо д-р Делянов да е в минорно настроение. Веро, дай ми телефонния номер на тая другарка.

Погледнах Делянов. В погледа му просветна светлина. Значи искаше да я види...

– Дай номера, Веро! – викна ми Юлия.

Станах, отворих тефтерчето и казах номера. Всичко можех да очаквам, само не и този разговор, който тя води по телефона: „Емче, ти ли си? – питаше Юлия. – Слушай, Еми, не бързай да се скриваш, аз съм, Юлия. Не ме ли помниш? И таз добра! Ами тогава ти беше прекарила с пийването, а и аз... Ама беше славно! Изобщо ти си славно момиче! Приличаш на мене, и аз се насищам бързо. Всички мъже са глупаци!“

– Е, ти пък, Юлче! – засегна се Митко.

– Кой се обажда ли? Един твой обожател, но ти не го помниш... Скоро е дошъл от чужбина, само за малко е тук, за няколко дни... Къде те е видял ли? Тук. Тогава бяхме заедно, мой познат е. И като дойде, веднага пита за тебе. Ама е чуден!

– Де, де – измърмори Митко.

– Много е нетърпелив – продължи Юлия, – иска непременно тая вечер да се видите. Къде ли? Че у дома! Вземи едно такси и ела – и Юлия ѝ даде адреса си.

– Хубава каша забърка, да видим как ще я оправиш сега – седна Митко до зъболекаря.

– Предоставете всичко на мене, аз ще оправя тая Емилия, дето мори момчето от толкова време.

Аз бях поразправила малко на Юлия за Емилия и Делянов, а тя разбираше от малко.

След няколко минути се позвъни по телефона. Юлия стана и вдигна слушалката.

– О, куме, ти ли си? – прозвуча кръшният смях на Юлия. – Че ела де! Ние направихме нова сватба, но без тебе. Кумичката ли? Чакай, не припадай, не женихме кумичката. Тя пак кумува, ама с друг кум, твой колега. Ела да го видиш! Ама по-бързо, че ми трябваш.

Едвам Юлия беше представила новия гост – д-р Сертев на Вася, на зъболекаря и д-р Делянов, когато се позвъни.

– Слушай – каза бързо Юлия на д-р Сертев, – сега ще дойде една госпожица, а ти току-що си пристигнал от чужбина...

– Нищо не разбирам – бършеше си очилата докторът.

– Схващай бързо, ще те представя като неин обожател, пристигнал вчера от чужбина. Мълчи де, после ще ти обясня.

Разнесе се повторно звънене. Юлия отърча да отвори. На мен ми се искаше да избягам. В същия момент Юлия отвори шумно вратата и въведе Емилия.

– Ние имаме сватба тая вечер – обясняваше й Юлия – и в шума не сме чули звънеца. Емче, запознай се, с когото не се познаваш.

Никога не бях виждала Емилия толкова хубава. Цяла в бяло, заметната с бял, като от газ шал, извезан със сребро. Навярно хубостта й бе поразила всички, защото я гледаха, без да помръднат.

– Е, вие онемяхте ли всички? – викна Юлия. – Веро, познаваш ли приятелката ми? Че запознай се де!

– Ние се познаваме – усмихна се Емилия.

– И с тоя, вдървения? – посочи Юлия Делянов.

– И с него – подаде му изящната си ръка Емилия.

– Е, вече другите не ги познаваш. Това са двама щастливи младоженци: Вася и Ваньо.

Емилия се ръкува и с тях.

– Е, докторе, стига си бърсал очилата – викна му Юлия, – в Германия все така ли си бършат очилата, когато се запознават.

– Точно така – отвърна той, – за да виждат хубаво и да не се излъжат в привидната красота на пациента.

– Но аз не съм ви пациентка – шеговито рече Емилия.

– По начало всички хора са болни – едни явно, други тайно. Значи по принцип са мои пациенти.

– Но за тая пациентка какво ще кажеш? – посочи Юлия Емилия.

– Тя има една от най-злокачествените болести, от мъчно излечимите. Непременно трябва да й се направи операция.

– И вие ли ще бъдете хирургът?

– Разбира се.

Всички избухнаха във весел смях. Емилия разбра играта, но нищо не каза. Прекарахме приятна вечер благодарение на острите шеги, които си разменяха д-р Сертев и Емилия. Ето какъв трябваше да бъде Делянов: хаплив, остроумен, неотстъпчив...

– А какъв беше той? – запита морето.

– Премного добър, деликатен, любящ. И затова тя тогава не му обърна внимание. За Емилия трябваше питие, което да я разтърсва из основи. Когато си тръгнахме, Емилия покани своя хирург да я изпрати. За един момент очите му се спряха върху мен.

– О, не се безпокой, куме, за тая малка благовъзпитана девойка, изостанала от средните векове – рече му Емилия. – Нея ще я изпрати д-р Делянов. Що, ти да не ревнуваш?

– Е, да, малко...

Всички се засмяха.

– Бедният Делянов – пошепна ми Юлия – той загуби последния си коз тая вечер.

Наистина – помислих си аз. Не схвана ли той това? Или я познаваше достатъчно и възможността някой друг да изпрати Емилия, а не той, за него беше съвсем естествено. За него оставаше само да я обича въпреки волята си, защото обичта беше в кръвта му, в душата му, в цялата му същност.

– Да – прошепна морето – човешките сърца са най-различни...

– Ти познаваш ли ги?

– Доста от тях са търсили утеха в моите вълни.

– И намирали ли са?

– Не зная – въздъхна морето – човекът е едно такова особено същество – вечно търси, вечно иска, вечно копнее за нещо. Неспokoйна натура е.

– Като тебе. Нима ти, море, си спокойно? Не се ли блъскаш ден и нощ о бреговете си?

– Не, не, човекът е нещо друго, аз все още не съм могло да го разбера, но ми е интересен. Ето ти колко си мъничка, бих могло да те нося на гривата на една мъничка моя вълна... Бих те люляло ден и нощ... Бих ти пяло през цялата вечност, но ти би заскучала... Ти, мъничката, би искала да те пусна на песъчливия бряг, защото вашите човешки души са вечно търсеци, искат нещо ново...

– Да, имаш право...

– Каж ми тогава, моя малка, какво търсиш ти?

– Това, което душата ми търси, е свят без лъжа, очи, които говорят истината. Търся красотата, в която няма фалш.

– Ще ги намериш ли?

– Не знам. Но съм се питала: може ли човек да мисли за нещо, което не съществува? Може ли да копнее за нещо, което никъде да не съществува?

– Сигурно не – отвърна морето.

– И аз така мисля. Може би всичко, за което копнее душата ми, съществува, но аз не мога да го намеря. Може би то е пръснато у всички хора по малко, а аз искам всичкото това хубаво да е събрано в едно. Тогава този човек ще бъде олицетворение на моя идеал за съществото, което бих искала да обичам.

– Чудни сте вие, хората, все търсите своя идеал.

– Ние носим този идеал в себе си и търсим да го видим въплътен в човека, когото обичаме.

– И ти помисли, че Михаил е този въплътен идеал?

– Отначало – да. Така хубаво гледаха смеещите му се очи. Можех ли да помисля, че в тях се крие лъжата? А може би аз виждах в тях отразена моята обич? Не зная. Но когато го срещнах последния път, за първи път видях, че страдаше. За първи път беше небрежен в тоалета си. Отслабнал, очите му бяха потъмнели.

– Вера – говореше ми той, – не разбираш ли колко много страдам? Сам не знаех, че толкова много съм те обичал.

– Но в мен липсва това, което би ме подтикнало да се свържа с теб.

– Не ме обичаш ли?

– Може би. А от състрадание – не би било достойно за теб.

– Даже и от състрадание. Съгласен съм вече на всичко.

– Защо искаш от мен това, на което ти сам не беше готов?

- Не ми беше възможно.
- На теб не ти е било възможно, когато си говорил на друга за обич, когато си я прегръщал, целувал си я доскоро... И когато тя носи под сърцето си дете, чийто баща си ти. Не мислиш дори, че я обричаш на страдания, на които може да се изложи едно момиче в нейното състояние. Ти искаш от мен състрадание, когато си здрав, силен, независим, когато утре ще се признаеш в любов на друго момиче... Тогава раните, за които говориш, бързо ще заздравеят, а Вася...
- Защо я намесваш нея? Тя вече не съществува. Нали се омъжи за първия срещнат?
- Омъжи се заради твоето дете, което ти отхвърли, за да не израсне то без баща.
- Никой не я е карал да се съгласява... Впрочем да не говорим за нея.
- Защо да не говорим? Нали си искал тя да докаже по избрания от теб начин, че те обича? Затова девойката не трябва да доказва своята обич преди брака.
- Майка ти ли те учи на това?
- Не, опитността на всички момичета, която носим в себе си от вековете.
- Много големи думи говориш. Добре, че всички не носят тая опитност от вековете. Но ти получи това, което искаше – да ме накараш да искам да се ожения за тебе. И сега не само искам, но те и моля. Без теб животът ми е пуст, мрачен.
- Слушай, Мишо – нарекох го с това име, – и да се оженим, няма да бъдем щастливи. Но ще ти кажа: ако ти разбереш дълбоко в себе си всичко, което си направил, и не го повтаряш, това ще бъде достатъчно. Ако страдаш сега, причината за това си ти самият. Всеки от нас пое своя дял от страданието и своята поука.
- Престани, моля ти се, с твоите мъдрости и поуки.
- В този момент като от земята изникна д-р Сертев, който се обърна към мен с присъщата си безцеремонност:
- Колко пъти съм ти казвал да не разговаряш с тоя тип?
- Трябва да призная, че винаги съм се стряскала, когато съм виждала този човек. И тоя път трепнах в уплаха.
- Кой е тип? Аз ли съм тип? – показа се звярът у Мишо.
- При мисълта, че могат да се скарат и сбият, моментално се обърнах и тичешком се отдалечих и от двамата.
- Веро, чакай! – извика след мене д-р Сертев, но аз не се обърнах и за щастие се качих в спрелия пред мен трамвай. Едва тогава се успокоих.
- Дете си ти, дете – промърмори морето. – Не разбираш ли, че тоя доктор може да те обича?
- Мене? Невъзможно. Той е един такъв... особен с мен...
- Може би защото те обича по свой начин.
- О, не, не! – проплаках аз. – Не искам!
- Не искаш – разля водите си морето. – Нали знаеш, че обичта е най-чудното нещо, което влиза там, гдето си иска, без да пита.
- Ох, не, не! Само д-р Сертев не искам да ме обича. Неговият хаплив характер ме разрушава.
- Но ти не ми каза дали се сбиха двамата приятели?
- Не. Сертев е тръгнал да ме настигне, но аз бях вече в трамвая, който прелетя край него. Но това не е най-важното.
- А кое?
- Срещата ми с майката на Мишо.
- Това наистина е интересно.

– Да. Бях сама вкъщи. Не помня за какво бях излязла на двора и гледам – пред пътната врата се е спряла жена, много хубаво облечена. Погледнах я и останах вкаменена – беше майката на Мишо.

– Тук ли живее Вера Димитрова? – запита ме тя.

– Да, тук. Аз съм – можах да се съвзема и да отговоря.

– О, много ми е приятно. Мога ли да поговоря с вас?

– Да, разбира се – отворих вратата. – Влезте!

– Много хубава градинка имате – спря се тя пред цветята.

– Да, хубава е. Ако искате, може да поседнем в беседката.

– Не, не. Предпочитам да сме някъде на закрито. Да не ни безпокои никой. Майка ви тук ли е?

– Не.

– Още по-добре. Ще си поговорим насаме.

Влязохме в спалнята ни, която служи и за приемна, тъй като нямаме много стаи.

– Много ви е чистичко, уютно... – заговори влязлата.

Не знаех какво да кажа, затова ѝ предложих стол да седне.

– Вие знаете коя съм, нали?

– Да, виждала съм ви...

– Жалко, че не сме се запознали по-рано.

– Не се е случило.

– А е трябвало да се случи...

Замълчах. Майката на Мишо стана и се приближи до мене.

– Мило дете – сложи си тя ръцете на раменете ми, – вие трябва да се омъжите за Мишо, трябва.

– Защо? – запитах аз.

– Как защо? Той толкова ви обича и страда за вас. Просто е отчаян, а в отчаянието си човек може всичко да направи. Затова вие трябва да го спасите и да се омъжите за него.

– Съжалявам, но не мога.

– Зная, вие сте повярвали на глупавата история с онова момиче, но трябва да ви кажа, че той никога не я е обичал.

– Толкова по-зле. Не я е обичал, а е живял с нея.

– Тя просто му се е натрапвала...

– Като е идвала у вас, в стаята му?

– Не, но тя си е служила с всички средства, за да го привлича.

– Вижте, другарко Пантелеева, не може вие като майка да не познавате своя син.

Познавате го, затова не е хубаво да клеймите едно момиче, което така силно и предано е обичало вашия син, че е било готово на всичко. От своята всеотдайна обич тя носи дете от вашия син и вие като жена и майка трябваше да помислите какво ще стане с това момиче, което е пожертвало всичко за сина ви.

– Никой не я е карал да се жертва. Приятно ѝ е било, съгласила се е.

Думите на Пантелеева ме удариха като плесница, макар да не бяха отправени към мен. Стана ми болно за Вася и казах:

– А понеже на мен не ми е приятно, не мога да се съглася с вашето предложение.

– Вие сте съвсем друго.

– Нямахте да съм друго, ако се бях съгласила да докажа по същия начин любовта си към вашия син, както той настояваше.

– И много хубаво сте направили, че не сте се съгласили. Затова той ви цени, уважава и обича.

– А ме наричаше еснафка.

– Да, мъжете в такива случаи страшно се нервират и не мислят какво говорят. Но все пак той дълбоко в себе си ви е преценил добре, за да иска да се ожени за вас. Явно е, че ви цени и обича.

– Но аз не мога да кажа същото за него. За да се омъжа за някого, трябва да го ценя и обичам.

– Той ми каза, че много сте го обичали и сте била готова да се свържете с него, докато...

– Докато не знаех, че той има съпруга и дете.

– Ах, съпруга! Каква съпруга, една случайна връзка.

– Случайна връзка! Не, не, другарко Пантелеева, ние трябва да се научим да ценим живота на другите. А вашият син си играеше с два живота – с този на Вася и на своето дете. И вместо да вземе отговорността върху себе си, той спокойно остави друг да даде името си на неговото дете и да поеме грижата за него.

– Такива работи се случват в живота.

– Може, но аз не ценя хора като вашия син и би ми било унизително да се свържа с него.

– Слушай, Вера – заговори ми за моя изненада Мишовата майка на име, – макар много да ме нараниха думите ти, но дявол да го вземе, ти ми харесваш. Вярно е, че Мишо е разглезен. Затова сме имали много разправии. Но дай да се съюзим с тебе и да го спасим.

– Като изпълним и този път неговото желание? Не, не!

– Може би си права, но аз съм майка, а майката обича своето дете, каквото и да е то.

– Защо не мислихте същото и за Вася?

– Да, тя е трябвало да бъде като вас, а е излязла мека... Но добре, че се е наредила.

– Наредила! Колко леко гледате на такива сериозни неща, защото не ви засягат...

И аз ще ви кажа: нека и вашият син се нареди...

– Не зная какво ви засяга животът на оная девойка. Тя е едно, вие сте съвсем друго.

– Имате грешка. Аз и тя бяхме едно и също... И двете обичахме, затова бяхме готови всяка една от нас да се отдалечи от него заради...

– И така се отдалечихте, че го оставихте сам.

Погледнах я. В очите ѝ имаше някаква усмивка. Мама в такъв случай никога не би се усмихвала. Тя би се стопила от мъка, от срам. И както я гледах, разбрах – тя беше съвременна жена. Ето къде беше разликата между мама и нея. Мама беше жена със стари разбирания, а тази – с нови. Гледаше леко на тези сериозни неща. Коя от двете беше права?

Тя продължаваше да ме гледа усмихната, после хвана главата ми с двете си ръце и рече:

– Ти си дете, а си толкова мъдра. Но, моя малка, мъдрите рано остаряват. Ти говориш така, както не биха говорили твоите връстници. Те биха искали да се радват, да пият щастието от живота, без да мислят за последствията. Ти откъде си придобила тая мъдрост?

– От живота.

Тя избухна в смях и отпусна ръцете си.

– От живота – повтори тя. – Та на колко години си ти?

– Има ли значение това? Моята най-добра приятелка се самоуби по същата причина, по която Вася с препълнени със сълзи очи е търсила по улиците вашия син, за да сложи край на неудобството, в което се намира. Трябва ли да е живял човек много години, за да вижда всичко това?

– И да мисли върху него – продължи Пантелеева мисълта ми.
– Да, и да мисли.
– Но ето, че не всички мислят...
– Ако бяха мислили, светът щеше да бъде друг.
– Какъв щеше да бъде светът?
– Много красив. Хората щяха да се обичат, без да се лъжат. Това щеше да бъде свят на красотата.
– Охо, ти си била и мечтателка – усмихна се тя. – Затова моят син е хлътнал по теб. Наистина едно същество като тебе би могло да му повлияе.
– Не, не можах да му повлияя да се ожени за Вася.
Тя отново избухна в смях. Гледах я учудено. Смееше се с хубав непринуден смях. А как можеше да се смее, когато казваше, че страда за своя син, на когото животът бил в опасност?
– Може би такива хора като нея – заля морето нозете ми с пенливата си вълна – по-лесно се справят с трудностите в живота. А ти, дете мое, премного мислиш за всяко нещо.
– Така съм устроена, не мога да не мисля.
– Нали ти казах, че наглед вие сте малки човечета, а сте толкова различни. Моята сила е отвън, а вашата – отвътре.
Така мога да разговарям с морето до безкрайност. От тези разговори ми става леко, приятно... Девоjkите от стаята се чудят как така мога да стоя с часове край морето. А аз не се чувствам сама. Нали морето, пясъкът, Слънцето, небето, вятърът са ми приятели? Между тях се чувствам много добре.
Вчера една от девоjkите ме запитва смеешком още ли си почивам.
– Още – отвърнах ѝ аз. – Всяка клетка от тялото и душата ми трябва да си отпочинат.
– Тогава няма да ти стигне времето, което ще прекараш тук – додаде Виолета.
– Колкото стигне – исках да приключа разговора.
– В София ти все така ли си почиваш? – запитва ме иронично Сърма.
Почувствах известна мъка в сърцето си, която навярно се е отразила в очите ми, защото една от по-възрастните каза:
– Оставете момичето на мира. Нали сме дошли тук, за да прекара всеки времето си, както намира за добре. Не е на служба!
– Но навсякъде трябва да се запазва колективът – обади се от леглото в дъното на стаята една девоjка.
– Колективът е да не си пречим една на друга и да не се врем в чуждите работи – намекна Мария, която от всички нас е най-голяма на възраст. Може би има 30 години.
– Но ако ние се интересуваме с цел да помагаме? – запитва тази от последното легло.
– Ако ти търсят помощта, дай я. Ако не я търсят, остави човека на спокойствие – натърти Мария.
– Не си в тон с времето – прозвуча гласът от последното легло.
Счетох, че е най-добре да изляза, и така направих. Вън ме обляха златните слънчеви лъчи и се изпълних с приятност.
„Ето – помислих си аз – ние трябва да бъдем като лъчите на Слънцето, като синевата на небето, като шума на морето, като милувката на вятъра – да лекуваме раните на другите, без да ги чоплим“.

Обичам морето, но обичам и планината, затова вчера тръгнах към нея. Преминах селото и се заизкачвах по склона. Навлязох в гората и тръгнах наслуки по една пътека. Срещах двойки или групички, излезли да подишат горския въздух. Искаше ми се да съм сама и навлязох по-навътре по пътеката. Последната започна да слиза надолу, аз – също. Когато излязох от гората, видях наблизо да протича неголяма река. Отвъд реката се простираше поле, а отсам се издигаха хребетите на планината. Този надясно от мен беше каменист с ниски храсти.

След сянката в гората тясната полянка край реката много ми хареса. Седнах на нея и се облегнах на един голям камък. Както се бях загледала в реката, мислеща не помня за какво, някакъв шум ме накара да трепна. Обърнах се и видях по каменистия склон няколко момчета, които отидоха зад една канара. Това не би ми направило впечатление, ако не забележах надигаща се глава, която се скри зад голям камък. Смут изпълни цялото ми същество. Станах и се огледах. Смущението ми стана още по-голямо, когато едно от момчетата излезе иззад канарата и започна да се прокрадва край храстите, приближаващо се към мен. Бях съвсем сама. Испитах неописуем страх, дори ужас... Иззад канарата се показа второ момче, което по същия начин тръгна към мен. Замръзнах на мястото си от страх. Накъде можех да избягам? Към гората, към реката? Наникъде. В същия миг от горската пътека се показа Венцислав. Сърцето ми продължаваше да бие до пръсване, но отдъхнах облекчено. Тогава усетих, че сълзи обливаха страните ми.

– Венци! – прошушнах аз и тръгнах към него.

– Нали съм ви казвал да не ходите сама – смъмри ме той, като че ми беше по-стар брат.

Погледнах го виновно... и очите ми останаха приковани в него. Наистина всеки ден го бях виждала, когато сядаше на масата, на която се храним, виждала го бях, когато минаваше или се отбиваше за малко при мен на брега на морето, слушала бях песента му отдалеч, но в този момент ми се стори, че го виждам като след дълга раздяла, може би раздяла от стотици години. Очите му сякаш бяха врати, през които се виждаше някакъв свят на светлините. Но от всичкото най-странното бе, че имах чувството, че ми е отдавна познат... близък...

– Да вървим – каза ми той и тръгнахме.

Едва когато наближихме селото, се сетих да му благодаря.

– Никога да не ходиш сама – заговори ми той на „ти“.

– И по брега на морето ли? – прошушнах аз.

– И по него! – строго прозвучаха думите му.

Погледнах го с очи, изпълнени със скръб.

– Добре – смекчи тона си той, – само не отивай много далече... Аз си отивам след няколко дни...

– О, защо толкова скоро? – извиках неволно аз, имаща странното чувство, че ми е безкрайно близък... и че ще си отиде, когато току-що съм го открила.

– Налага се да си отида – промълви той.

Погледнах го. Да, това беше Венцислав с високото хубаво чело, и все пак ми се струваше друг, много различен.

Той се усмихна и додаде:

– Приличаш ми на току-що пробудило се дете.

– Наистина ми се струва, че се пробуждам от някакъв много дълъг сън или кой знае от какво. Имам странното чувство, че сте ми познат и ви виждам след дълга раздяла. Случвало ли се е и на вас това?

– Да.

– Това е като да съм спала дълъг, дълбок сън... или че ме е нямало. Но къде съм била? Не зная. И изведнъж се връщам или се събуждам и ви виждам. Но защо ви видях различен, не такъв, какъвто съм ви виждала всеки ден?

– Видяла си ме такъв, какъвто съм бил по-рано.

– Кога по-рано?

– Когато сме бивали на Земята...

– Не мога да те разбера – заговорих му и аз на „ти“.

– Предполагам си чувала, че човек идва много пъти на Земята. Случва се понякога да си спомни, че лицето, което вижда сега, го е виждал и по-рано.

– Другарката Найденова, моя някогашна учителка, когато неотдавна бях при нея, спомена нещо подобно. Беше ми много интересно, но не ми беше удобно да я попитам нещо повече по тоя въпрос.

– Интересува ли те?

– Да.

– По този въпрос би могло много да се говори, но сега ще ти кажа, че наистина, както си усетила, с теб сме отдавна познати. Виждали сме се много пъти при нашите идвания на Земята. И сме имали най-различни отношения. Бивали сме ученици на древни школи.

– Какви школи?

– Стари школи, в които учениците са добивали знания за извънземните светове.

– Това ми е много интересно. Понякога насън летя и отивам на чудни, неземно хубави места.

– В някои твои идвания ти си имала много големи постижения, повече от тези, които имаш насън.

– А защо ги нямам сега?

– Забравила си ги.

– Както бях забравила, че те познавам отдавна... А изобщо как могат хората да знаят, че са се срещали и по-рано на Земята?

– Обикновено с тези, с които човек сега се среща, се е срещал и в миналото. И в зависимост от това, какви са били отношенията им в миналите срещи на Земята, когато ги срещне сега, изпитва приятно или неприятно чувство към тях.

Изведнъж си помислих за д-р Сертев и за неприятното чувство, което винаги изпитвам, когато го виждам, и неволно въздъхнах.

Бяхме стигнали вилите.

– Друг път може да поговорим повече – каза ми Венцислав.

Сериозният му съсредоточен поглед сякаш проникваше в мен. Той вдигна ръка за поздрав и се разделихме. Когато неволно се обърнах, Венци стоеше и ме гледаше. Очите му се бяха превърнали в звезди. Искеше ми се да се върна, да бъда при него, но се обърнах и мълчаливо влязох във вилата.

На вечерята Венци закъсня. Бях се навечеряла и точно ставах от масата, когато го видях да идва. Той поздрави както обикновено, а аз тръгнах с Виолета, съседката ми по легло, на която бях обещала да я науча на една песен.

– Това е най-доброто момче – заговори Виолета, посочвайки Венцислав. – С всички говори, с всички общува, но не е флиртаджия. А пее много хубаво.

– Зная, чувала съм го.

– Къде си го чувала, като не идваш вечер на нашите забави?

– Чувала съм го, когато пее на морския бряг.

– Може. Ирина и Сърма са лапнали по него, но той – нула внимание.

– Може да си има приятелка.

– Може, пък толкова да е верен! Нали виждам, тука всеки гледа да се забавлява, а като се върне, ще тръгне по старите релси. Тук можеш ли да разбереш кой е женен и кой не е?

– Не ме е занимавал този въпрос.

– Защото си си забила носа в земята и нищо не те интересува. Или си болна, или си разочарована в любовта. Но аз мисля, че е второто. А трябва да знаеш, че клин клин избива.

– Какво значи това?

– Ще си намериш друг приятел и ще се научиш по-леко да гледаш на нещата. А ти уж си съвременен момиче, а изглеждаш много старомодна.

– И други са ми казвали това.

– Значи истина е. Ето, виждаш сега как хубаво си говорим. Повече от една седмица как сме заедно, а за първи път разговаряме. Все се държиш настрана, все: „Уморена съм, почивам си“. Та нали всички сме дошли затова?

– Но аз наистина имам нужда от почивка.

– Та кой няма? Аз съм работничка и уча. Знаеш ли колко се уморявам? Но тук като пеем, свирим, разговаряме и се смеем, си отпочивам. А представи си, че по продължението на брега се наредят на разстояние все такива замислени, навели глава в земята хора – седнали на пясъка и не поглеждат никого. Хубава почивна станция ще бъде... Мъртвило!

– Но аз разговарям.

– Разговаряш! Кажеш една-две думи насила и това е!

Щях да ѝ кажа, че разговарям с морето, но би ли ме разбрала тя? А всъщност тези разговори са били със самата мен...

– Може би вие сте права – казах ѝ аз.

– „Вие“, какво „вие“? Нали тук всички сме на „ти“!

– Добре.

– Тази вечер те харесвам. Още като седна на масата и ме погледна, видях, че нещо си променена. Къде беше днес следобед?

– На разходка към планината.

– Сама ли?

– Сама.

– Но Сърма е видяла, че се връщаш с Венци.

– Бях отишла сама при реката. Изглежда той е бил в същата посока и се върнахме заедно.

– Знаеш ли какво каза Сърма?

– Не.

– Тия двамата – рече тя – сто години да ходят из гората, няма да им дойде на ума да се целунат.

– А защо трябва да се целуват?

– Защото животът е такъв... И Сърма затова се е разочаровала от Венци. „Седим – казва тя, – а не се сеща да ме прегърне“.

– Но как така, те приятели ли са?

– Ах, приятели, тука се запознаха. Имала си приятел в Казанлък, получава писма.

– Ами тогава? – учудих се аз.

– Какво тогава? Сигурна ли е, че ще се ожени за него? Не е.

– Ах, Боже мой – въздъхнах аз, – как може така?

– Хайде да не говорим по тия въпроси. Наистина ти си много изостанала, но с тази си изостаналост ми харесваш. Като завърша вечерната гимназия, предприятието обеща

да ме изпрати да следвам в София. Тогава непременно ще те намеря, ще идвам при теб. А сега ела да седнем на тази скамейка и да ми изпееш песента.

– Да отидем малко по-далеч, защото ще се чува...

– Какво от това? То поне не е целувки...

– Не е, но все пак...

– Добре – съгласи се Виолета и ние седнахме на най-крайната скамейка.

Пред нас долу се разстилаше морето, моето любимо море. Загледах се в него...

– Знаеш ли откъде зная, че пееш хубаво?

– Не.

– Веднъж ти беше излязла, разбира се, сама. След малко идват Ирина и Сърма и ми казват: „Онези хубостници сигурно се срещат кой знае къде.“ „Не вярвам“ – отвърнах аз, но те настояха. Ти си се била измъкнала, а след малко и Венци тръгнал в същата посока. Ирина видяла това от балкона. Казах им, че сигурно е било случайно. Много ми се спеше и не исках да разговарям повече. Но те ме уверяваха, че е истина това, което говорят, и най-после се хванаха на бас с мене за по един десерт... Разсъних се, облякох се и тръгнахме тихо към брега. Като наближихме завоя, зад който ти обикновено ходиш, чухме да пееш, но поради шума на морето не се чуваше съвсем ясно. Притаихме дъх и се приближихме съвсем тихо. Сърма беше сигурна, че ти пееш на Венци. Като дойдохме съвсем близко до тебе, ти пееше, седнала на канарата до сами морето, една много хубава, но тъжна песен.

– Същата вечер ли каза, че пея много хубаво?

– Същата. И после също така ми хареса онази песенчица, която пях на момченцето, което си беше ожулило коляното. Искам и двете песни да науча. Хайде, почвай!

Запах тихичко. Боях се да не се чува.

– Че поотпусни се де – настоя Виолета, – не правиш престъпление!

Загледана в морето, това огромно живо море, моят добър приятел от векове и хилядолетия, аз забравих присъствието на Виолета и запах, както пеех на него, приседнала или права на канарата. Като завърших, чух ръкопляскане зад себе си. Трепнах като пробудена от сън.

– Bravo, bravo – викаха Сърма и Ирина, а край тях имаше още няколко младежи и девойки.

– Вече си в плен – каза един от младежите. – Карантината мина. Вече няма да те оставяме сама... Ей, Венци, ела тука – викна той. – Открихме един талант от твоя ранг. Пее момичето!

– Много се радвам – рече Венцислав, като се приближи.

– Хайде, другарко, изпейте още нещо! – подкани ме друг от младежите.

– О, не, не! – запротестирах аз.

– Слушай, Венци – обърна се той към него, – я запей! Ти поне си широка душа, не чакаш да те молят. А то, певица ли е – трябва на колене да я молят да запее.

– Аз не съм певица.

– Щом искаш да те молят, значи такава си.

Всички се засмяха. Сърма помоли Венци да изпее една от тези песни, които пее, когато отива край морето. Венцислав запя: „Хей, Балкан ти роден наш...“. След него подеха младежите и девойките. Много ми беше приятно да ги слушам. След тази песен изпях втора, трета. Луната се показа с цялата си пълнота и простря сребърна пътека по морската шир. Звездите трептяха високо в небосклона. Нощта беше тиха, приятна. Край младежите дойдоха и по-възрастните. Някои от тях също запяха... Запах и аз...

Едва когато си сложих главата на възглавницата със сърце, препълнено от хубавото настроение, създадено от импровизирания хор, си помислих: „Ами ако не бе се появил Венцислав в гората?“. Сърцето ми отведнъж замръзна. Откъде бе узнал, че

съм отишла толкова далеч и именно при реката? Цял беше в пот. Бързал бе... След това, което видях в очите му, и след разговора до идването ни до вилите... От всичко това виждам, че той е различен от другите млади хора. Трябва да притежава някакъв свръхусет, непознат за мен, с който е доловил, че ме грози голяма опасност... И дойде съвсем навреме. А какво щях да правя, ако не беше дошъл? Ужас!

Притворих очите си и странно – видях се, че пътувам в някаква каляска. Пътят беше тесен и стръмен. Конете се спираха, но по гърбовете им изплющяваше камшик и те тръгваха. Беше нощ... Някой пееше... От двете страни на пътя имаше гора. Изведнъж от нея излязоха забулени в черно хора. Конете спряха. Бях заобиколена отвсякъде... Сърцето ми биеше до изхвъркване... Исках да извикам за помощ, а не можех... В същия миг се чу тропот на коне... Черно забулените хора се разбягаха... Пред мен застана на кон Венцислав... Познах го, познах го, макар да беше различен от сегашния.

– Ах! – извиках зарадвана и се събудих цяла в пот. – Сън! Добре, че беше сън! – успокоих се аз.

А как хубаво пъ тази вечер Венци! Сякаш вечният шум на морето му акомпанираше... Да, вечният шум на морето... То шуми ден и нощ, ден и нощ... Така е било вчера, днес, така е било през вековете, така ще бъде може би и през бъдните хилядолетия... Защо обичам толкова много морето...

И докато си мислех така, намерих се на брега на морето. Бях в необикновено хубава бяла рокля. Слънцето грееше. Сама ли бях? Не. Но не бях на брега, а в кораб. Край мене имаше млади, весели хора. Пееха, пеех и аз. Морето блестеше под слънчевите лъчи. Вълните изглеждаха златни... Неочаквано денят се смени с нощ. Звезди блестяха по небосклона. Веселието в кораба продължаваше... Неочаквано корабът спря и се изпълни с непознати хора с ножове в ръце. Замръзнах от ужас. Няколко от тях ме заобиколиха... Примрях от страх. В този момент по сребрилата пътека, простряна от Луната до морето, видях да идва усмихнат Венцислав. С чудна лекота той дойде на палубата, гдето бях аз. Тъмните непознати хора и голите ножове се стопиха, изчезнаха. Остана само Венци. Гледах го прехласната.

– Ела – повика ме той, – ела да те заведа в света на светлините. Ще дойдеш ли?

– Да.

Подал ми ръка, аз едва се докоснах до върховете на пръстите му. Бяха ефирни, сякаш от неземна материя. Преминахме палубата и стигнахме края на кораба. Погледнах – долу бе морето. По него светлееше сребърната лунна пътека.

– По нея ли ще минем? – запитах.

– Да, боиш ли се?

– Спомням си, че някога съм вървяла по такава пътека, но е било отдавна. Тогава съм била лека като теб, но сега съм изгубила способността да вървя по лунна пътека.

Венци стъпи на пътеката и тръгна по нея. Аз исках да вървя след него, но долу се чуваше шумът на морето – вечният шум на морето, и аз се убоях. А Венцислав вървеше по пътеката с лице към мен и ставаше все по-далечен.

– Венци! – извиках аз. – Отиваш ли си?

– Щом се страхуваш да дойдеш с мен...

– Не, не се страхувам – изпълни се цялото ми същество с необикновена смелост и прекрачила оградата на кораба, тръгнах по лунната пътека над морската шир...

Несъзнателно повдигнах очите си нагоре и останах неподвижна. В небесата стоеше изправена висока фигура, обляна в светлина. Макар да бе високо, виждах очи, приковали сериозен поглед в мене...

– Няма ли да ставаш тая сутрин? – усетих някой да ме бута по рамото. Отворих очите си – беше Виолета.

– Всички излязоха – продължи тя. – Забравих си кърпичката и затова се върнах.
Ще пропуснеш закуската...
– Ставам! – отметнах завивката аз.

* * *

Между летовниците двама бяха дошли с цигулките си. Макар да не бяха музиканти по професия, свиреха много хубаво, с любов, както се изразяваха тези, които слушаха вечер импровизираните им спектакли.

При откриването на певческия дар на Вера тя беше включена в една от вечерните програми в квартет: двете цигулки, а Венцислав и тя да пеят. Репетираха целия следобед, а след вечерята бе изнесен концертът. След стихването на аплодисментите от сполучливо изнесената програма един младеж стана и почна да говори:

– Другари, учените са измислили много хубави работи, просто чудни неща. Но ето, аз страдам, страдам, другари, и тези учени не могат да ми помогнат. Ще попитате за какво страдам? Страдам, че не мога да спра времето да не лети.

Всички се засмяха.

– Вие се смеете, но аз ви говоря сериозно и ви моля да се замислите върху въпроса как може да се спре времето да не лети. Ако можех да го спра, нямаше дните, които остават до заминаването ми, да отлитат като мигове във вечността. Та затова вижте, ако има тук някой рационализатор, да измисли нещо по този въпрос. Защото не ми се ще така бързо да си отивам, другари, когато открихме такъв бисер, такъв талант като Вера. Но все пак грешката е наша. Ние трябваше да отидем, да я измъкнем от нейната летаргия, да я турим на сцената да ни пее.

Всички отново се засмяха.

– По-кратко, професоре! – извика му някой.

– Абе това кратко, онова кратко и бързо – и ето че и времето съкращава своите срокове и лети – два дни за един. Затова моля другарката Вера да ни изпее соло.

– Браво – заръкопляскаха всички, – нека изпее!

– Ставай! – сбута я Сърма. – Стани и изпей нещо.

– Коя?

– Онази, която пееше край морето.

Вера стана, всички притихнаха.

– Понеже съм детска учителка, ще изпея една детска песенчица.

И запя:

Мъничко дете, паднеш ли – стани!

Не казвай „ох“, не плачи!

Ако коляното ударии – духни, ще мине.

Ако пръстчето си нараниш,

ето, ще духнем двама и ще мине.

Така юначе силно ще станеш ти.

Детската песенчица с всичката чистота и прекрасен глас на изпълнителката внесе в душите на слушателите чудна ведрина и те искрено викаха „браво“, като ръкопляскаха.

– Другарко Димитрова – изправи се отново Боян, който искаше да спре времето, – но ако сърцето нараниш, не казахте как ще мине.

– С целувка – обади се някой.

– Моля, другари, да запазим приличие – извика организаторът на музикалните вечери.

– Другари, не виждам нищо лошо, че искам да науча песента, но с нейното продължение накрая... – говореше Боян с наивен вид и с глас, който разсмя всички.

Вера се смути и наведе ниско глава.

– Не виждаш ли, че това е шега – приближи Виолета главата си до нейната. – Защо се смущаваш?

Един от цигуларите засвири „Хубава си, моя горо“... Това внесе друга насока на мисълта и всички запяха. Вера незабелязано стана и си тръгна с наведена глава. Някой я извика тихо по име. Беше Венцислав.

– Искан да те съпровожда и да ти кажа да не се огорчаваш – заговори й той. – Има хора, които могат да изопачат, да опошлят и най-красивото.

– Откъде ми дойде на ума да изпея тази песничка... Сега съжалявам.

– А на мен много ми хареса. Искан ли да отидем край морето и да ми я изпееш?

– Сега?

– Боиш ли се?

– Не, но не е ли вече късно?

– Вярно, но и аз ще кажа като Боян, че времето лети бързо. И понеже не можем да го спрем, то да повървим малко повечко с него.

– Добре, но няма да се бавим много.

– Може би ти имаш право – спря се той. – Утре като отидем край морето, там ще науча песенчицата. А сега погледни небето, не ти ли прави впечатление колко много звезди има по него? И колко са едри. Ето, виж, онази е Сириус, а тази отсам е Марс. А тези седем звезди образуват Голямата мечка, както народът я нарича.

– Нея я зная от дете. Наричат я още Колата. Но на другите не зная имената.

– Хубаво е човек да гледа звездите – те са светове, далечни светове, някои от тях са угаснали, но светлината им още долита до нас. А други са живи...

– Живи ли?! – учуди се Вера.

– В смисъл, че там има живот, както на нашата планета. Разбира се, съответно на тамошните условия. И ако човек иска, може съзнателно да се свързва с обитателите на тези планети.

– Да се свързва с обитателите на тези планети?! Възможно ли е?

– Да.

– Но как?

– С мисълта си. Нали разумните същества се свързват чрез мисълта. Говорът е израз на мисълта. А приятността, която изпитваме, когато гледаме небесния купол, обсипан със звезди, може би се дължи не само на красотата, която виждаме, а и на приятните енергии, които ни изпращат звездните обитатели. Така е с хората – присъствието на един човек ти е приятно, на друг – не.

– Това съм го забелязала много пъти и не съм могла да си обясня на какво се дължи.

– На силите, които се излъчват от човека. Сега ги наричат биотокове.

– А, да!

– Силите, които излъчва човек, могат да бъдат положителни или отрицателни. Човекът е много сложно същество. Той е станция, в която се кръстосват влиянията на нисши и висши същества.

– Къде са те?

– Навсякъде около нас. А могат да бъдат и в човека, ако той им даде прием.

– В първия момент, като те слушам, ми се вижда чудно, невероятно... Но после някъде дълбоко в мен това започва да ми се струва познато, като че ли съм знаела, че е така, но съм забравила... Както например насън се чудя как съм забравила, че зная да

летя, а също така, че някога съм била съвсем лека и съм вървяла по лунната пътека върху морските вълни.

Вера отведнъж се спря. Разумно ли беше да му говори за сънищата си?

– Слушам те с внимание, Вера, това не са сънища, а реалност, изживяна по време на сън.

– И аз така го чувствам. И в тези сънища ти си ми близък, но различен, не точно както си сега. Но зная, че си ти...

– Вера, мога ли да те помоля за нещо?

– Да.

– Искаш ли да ми бъдеш сестричка?

– Разбира се, стига да мога. Ти си толкова различен, понякога ми се струва, че си необикновен.

– Всички хора са различни и в това различие е красотата.

Бяха стигнали пътната врата на вилата, в която летуваше Вера. Венцислав вдигна ръка за поздрав, каза „лека вечер“ и си тръгна.

Влязла в стаята без да пали лампата, тя се отправи към отворения прозорец, който бе насочен към морето. Нестихващият му шум достигаше до нея.

– Ти чу ли нашия разговор тази вечер? – запита Вера разстлалото се море пред нея.

– Да – затрептяха водите му под лунните лъчи.

– И какво мислиш?

– Мисля, че колкото и хората да са еднакви външно, т.е. имат крака, очи, глава – все пак те са много различни. Това ми е много чудно. Те все са човеци, а един е музикант, друг – поет, трети – строител на къщи, на параходи и пр. Чудно ми е откъде идва това различие.

– Нима не знаеш, че хората имат мозък?

– Но нима на всички хора мозъкът е различен? Нали е от сиво и от бяло вещество. Откъде иде това различие?

– И аз съм мислила върху това... И ако при нас имаше някой голям учен, би могъл да ни обясни откъде произтича това различие. Ето например Венцислав – не намиращ ли, че е различен от другите младежи?

– Да, ако беше някой друг, би те ухаждал, би ти се обяснил в любов. А той, макар че от самото начало седеше на масата, гдето се храниш, не направи никакъв опит да се приближи.

– Това е вярно. Отначало не му обърнах внимание – мислех, че е като всички обикновени младежи.

– В какво се състои необикновеността му?

– Разбира се, не в това, че не яде месо – сега много хора не го употребяват за храна, но постъпките му, отношенията, разбиранията му не са като на другите.

– Не се целува с девойките...

– Може това да е едно от различията му... Затова Сърма не го одобрява. Тя намира, че ако един младеж, изпращащ я вечер, не я целуне, той не е нормален.

– А нормално ли е да я целуват всички младежи, които я изпращат?

– О, ако мама чуе какво говори Сърма, би казала, че е изпуснато момиче. И е язък за хубостта ѝ.

– А ти какво мислиш?

– Моят мозък не може да проумее свободата на Сърма. Когато я гледам, изумена съм от това, което ми разказва за приятелите си, които досега са били много... А тя се смее и ме нарича дивачка. Ти какво мислиш по този въпрос?

– Не зная. Порядките на хората са толкова различни.

– Това е право. Зависи от възпитанието. Тя е била десетгодишна, когато е видяла майка си да се целува с приятеля на баща ѝ... Понякога си мисля, че зависи и от самия човек, а може и от едното, и от другото. Как ми се иска да стоя още на прозореца и да разговарям с тебе, но трябва да лягам. Спи ми се. А ти, море, спиш ли? Казва се, че морето дреме. А Вазов пише за Бялото море: „Заспало е дълбоко“. Тук нито веднъж не съм те видяла, заспало дълбоко. Само понякога си притихнало и вълните едва-едва се плискат – плис-плис – тихичко. Това ли е твоят сън? А все пак се движиш. Ти си като сърцето. То тупти и когато спя, никога не заспива, не почива, защото ако спре, за да си почине или да заспи, аз няма да се събудя, ще умра. Сега като заспя, искам да сънувам, че летя над тебе...

Морето ѝ отвърна с плисването на вълните си о брега...

* * *

Летовниците от почивната станция решиха да устроят екскурзия до Балчик. Това оживи всички и никой не бързаше да се прибира във вилите. Младежите пееха, свиреха. По-възрастните сядаха на пейките, гледаха играещите и пеещите младежи или разстлалото се безбрежно море пред тях.

– Ти от кое село си? – повтори въпроса си Боян на замислилата се Вера.

Тя трепна, погледна го и запита:

– Защо ме питате от кое село съм?

– Как защо... Защото не може да си от София, както казваш, и да не знаеш да танцуваш.

– Не съм се научила.

– Защо? Болна ли си?

– Не съм болна, но...

– Като не си болна, ела, ще те науча.

– Не, не, моля ви, не искам.

– Чудно момиче, не иска! Да не си дала клетва на приятеля си да не танцуваш тук?

– Не, не съм, просто така... не искам...

– Просто така ми разваляш цялата вечер. Чудна работа, в София се родила и живяла, а е съвсем дива... Пък аз цял ден си мечтаех: тази вечер ще танцувам с Вера.

– Съжалявам, но не мога да реализирам мечтата ви.

– Тогава ела да се поразходим малко – поиска да ѝ хване ръката той.

– Не, не! – отдръпна се Вера. – Тук се чувствам много добре.

– Но аз никак не се чувствам добре. Разбираш ли, искам да поговоря с теб.

– Говорете тук.

– Невъзможно! При това гъмжило от хора...

– Без това аз щях да се прибирам вече.

– Тогава ще ви изпратя.

– Не, чакам Виолета и Ирина.

Боян се разсмя, но после с малко притихнал и топъл глас рече:

– Всяко момиче на ваше място би се съгласило... да го изпратя.

– Може, но аз не ви познавам...

– Тук всички сме еднакво познати...

– Я го гледай къде бил! – приближи се Елена. – А аз го търся цял час.

– Приказваме си с Вера.

– Приказвате си, а аз те търсих къде ли не...

– Само не там, където съм – засмя се Боян.

– Хайде да вървим, че утре трябва да ставаме рано и ми се спи.

– Тогава иди да спиш.
– А ти?
– И аз ще отида след малко.
– Ела да ме изпратиш.
– Боби – извика Боян, – тръгваш ли си? Съпроводи Елена до тяхната вила!
– Дадено!
– Вера – чу се гласът на Ирина, – тръгваме!
– Идвам! – отвърна Вера.
– Значи отиваш си, Вера – въздъхна Боян. – Така да бъде, лека нощ!
– Лека нощ... – изтича Вера да настигне приятелките си.
– Какво те кандърдисваше Боян? – я запита Виолета. – Той обича да поизпраща момичетата, може би и тебе е искал да изпрати...
– Питаше ме откъде съм. Виждала му съм се проста. Мисли, че съм от село.
– От село... Ах, какви са те! Искат да не си проста, докато те докопат, а после те захвърлят тъкмо защото си била проста да им повярваш. Тоя Боян какво не направи, докато не превъртя Елена. Тя съвсем не е имала намерение да има приятелство с него... А от няколко дни я отбягва. Защо? Накара момичето да го обикне, а сега казва, че това било курортна шега... Шега, от която на сърцето се образуват рани, от които капе кръв.
– Елена е много симпатично момиче – каза замислено Вера.
– Да, и при това скромна. Казала на Боян, че си има приятел, за когото мисли да се ожени... И какво – за една неделя я омотал съвсем. А сега – курортна шега.
– Как я е омотал?
– Направил всичко за да го обикне.
– Ти откъде знаеш?
– Сама ми разправи. Плака момичето. А и писала на онова момче, че обикнала друг, да не я чака. А сега съжалява, че е избързала да му пише... от честност. Разбрала е, че Боян не е сериозен човек, но късно. Няма да може да се върне при приятеля си.
– Голяма неприятност ѝ е създал Боян – намеси се в разговора Ирина. – Така се развалят момичетата – да ги приучват днес с един, утре с друг... Докато почнат да постъпват като Сърма, която пет пари не дава, че оставя някого и че той страдал. „Да не е бил глупав“ – казва тя и се смее.
Като влязоха в стаята, на Вера много ѝ се искаше да размени няколко мисли с морето, но всички бързаха да си легнат, защото трябваше да се става сутринта рано.
– Ти какво се замисли? – я запита Ирина, като загасваше лампата. – За Елена ли?
– Да – притегли Вера завивката си.
В стаята долиташе еднообразният шум на морето.
– Защо всичко е така – мислеше си Вера, – защо животът е такъв? Защо хората си причиняват страдания? Защо светът е така нареден? Хората ли го редят? И ако те го редят, от какво се ръководят? От личното! И затова стават сблъскванията. Ето този Боян – срещнал Елена, харесал я и направил всичко възможно да го обикне, макар да му е казала, че има приятел, когото, естествено, е обичала... От какво се е ръководел той? От личното, от желанието да му е добре... След това идвам аз. Или ако не бях аз, щеше да бъде някоя друга... И той изоставя Елена. Защо? Защото не му е вече особено приятно... А може ли приятността да бъде мярка за нещата? Ах, ако беше имала възможност да поговори с морето, то би ѝ отговорило. Защо няма свободата поне да стане да го погледне? Само за миг. Неочаквано Вера се намери при прозореца. Никога не е виждала морето по-прекрасно от този момент. А каква чудна светлина в тази сребърна нощ!
– Нали зная да летя? – спомни си Вера – Да, вярно, зная да летя – простря тя ръце през отворения прозорец. – Виж ти, как бях забравила, че зная да летя, а как вълшебно

хубаво е да се лети над разстланото огромно море. Прекрасен е свежият въздух, проникнат от лунната светлина. Чудно как не съм се сетила досега, че зная да летя! – издигаше се Вера високо, високо в небесата, а под нея блестеше морето. В далечината се виждаше някаква планина.

– Ще кацна там – помисли си тя и в следния миг се намери на склона на планината. – Какви цветя цъфтят тук! Никога не съм виждала такива прекрасни бели цветя – навеждаше се Вера над тях. – И какви са едри цветовете им! Почти цяла педя са големи, а стеблото е едва поникнало от земята. Ах, имало и розови, и сини!

Когато повдигна главата си, тя видя висок млад човек със светлосиньо наметало и със сребърни звезди по него. Той тръгна към нея през цветята, но не стъпваше на тях.

– Отдавна те чакам – заговори непознатият с глас като музика.

– Така ли?! – учуди се Вера – А аз не знаех, че ме чакате...

– Забравила си.

– Сигурно... Изглеждате ми познат, но съм забравила откъде и откога... Също бях забравила, че зная да летя, но слава Богу, че в последния момент си спомних и излетях през прозореца. А другите спят.

– Да, спят – повтори човекът.

– Но може ли да се спи в такава приказно хубава нощ? Исках да си поговоря с морето, но предпочетох да летя. Утре ще си поговоря с него... Нали ще отиваме в Балчик, ще имам време...

– За какво искаше да разговаряш с морето?

– О, за много неща! Но сега ми е толкова хубаво, че не искам да мисля за горчивините, които си причиняват хората. Ще мисля за тях, като се върна на Земята.

– Да, като се върнеш на Земята – усмихна се човекът и тая усмивка се превърна в светло сияние в очите му.

– А знаете ли колко трудно се живее на Земята? Хората се лъжат един друг и мисля, че от тази лъжа произтичат всичките горчивини и страдания. И защо се лъжат? За да имат повече радости. А лъжата когато и да е излиза наяве и радостта се превръща в скръб, в страдание... Това страдание е напоило всичкия въздух на Земята, затова е станал тежък, мъчно се диша. А тук е така хубаво... И колко е светло! Изгряло ли е Слънцето? Съмнало ли е? Да не би да са тръгнали за Балчик? – огледа се Вера наоколо. За нейна изненада човека го нямаше...

– Вера! – чу тя гласа на Ирина. – Ставай, ще закъснеем!

– Значи още не са тръгнали – отвори си очите Вера.

Над нея се бе надвесила Ирина.

– Много дълбоко спиш, Веро, откога ти викам да ставаш. Какво ме гледаш такава? Още като че ли не можеш да дойдеш на себе си.

– Значи сънувала съм...

– Какво?

– Че летях над морето...

– Сънувала си, разбира се, ставай! Чуваш ли акордеона? Отиват!

След половин час всички бяха на брега на морето до малкия дървен кей. Беше още здрач. Подухваше лек морски ветрец. Оживени от свежия въздух, всички бяха във весело, екскурзионно настроение. Чуваха се шеги и смях, а на самия кей малка групичка пееше около акордеона на Стефан.

Тъй като параходът не можеше да се доближи до самия кей, всички бяха пренесени с лодки до него. Вера се качи последна. Сирената засвири и параходът тръгна. Веселото настроение на качилите се от Обзор продължаваше. Вера, застанала на перилото на кораба, се загледа на изток. Какво богатство от багри! Небето и земята се сливаха в пурпур и злато! И всред това вълшебство проблесна пронизващо светла

точка, после тя стана със искрящо злато, след това дискът на Слънцето изплува из трептящите в злато морски води огромно, голямо, могъщо!

– На Земята то е, което дава живот – чу до себе си да й казва Венцислав.

Като се обърна, видя озареното му от светлината на изгряващото Слънце лице. Той се усмихна. Никога не бе го виждала толкова хубав.

– Прекрасно е, нали? – доближи се той до оградата на парахода.

– Да, много е красиво.

– Наистина хубаво е да се съзерцава изворът на живота.

Вера го погледна. Изглеждаше вдъхновен.

– Учудва ли те това, което казах? Представи си, Вера, че Слънцето угасне. Какво ще стане тогава? Смъртта ще наметне черното си наметало върху Земята и от нея ще изчезне всяко дихание на живота. Затова обичам Слънцето и всяка сутрин, като го виждам, казвам си: „Животът продължава“. А има ли нещо по-хубаво от живота?

– Приличаш ми на древен жрец, който боготвори Слънцето – спря очите си Вера върху него.

– Може да съм бил, защото винаги зараждащият се ден ме изпълва с възторг. Какво величие е зараждащият се ден, но ние сме свикнали с него като с нещо обикновено. Но ако Слънцето се забули и не покаже своя златен диск, искрящ от светлина, обливащ ни с топлина, тогава ще разберем какво е Слънцето. И ако отново го зърнем след дългото му отсъствие, ще ликуваме от радост...

– Това е вярно. Случвало се е, когато отиваме на Витоша лятно време, да се потим от топлина. Но ако незначайно откъде изникнат облаци и затулят Слънцето, веднага обличаме жилетки, пуловери... А ако от облаците завали дъжд, тичаме надолу, заметнати кой с каквото има. Разбира се, това е за един ден, но ако продължи месеци...

– Какво си гугукате? – обади се зад тях Боян.

– Изчисляваме силата на слънчевата светлина – каза усмихнато Венци.

– И до какво заключение дойдохте? – искаше да се намести Боян между Вера и Венцислав.

– Че всичкият живот, изразен в треви, цветя, дървета, животни, птици, хора, се поддържа благодарение на Слънцето – рече Вера.

– Е, открили сте Америка... това отдавна се знае.

– Но е нужно да се осъзнае.

– А каква нужда има от това осъзнаване?

– Бояне, ела, че на Елена й стана лошо – извика го Ирина.

– Е, тъкмо сега говорим за Слънцето, и ти: „На Елена й стана лошо“. Че какво да й правя? Казах й, че като знае, че я хваща морето, да не идва.

– Къде е Елена? – обърна се Венци.

– Ей там, свила се е одве. Пък и на мене нещо ми се бърка...

– Нося сода за хляб – рече Вера. – Научих, че ако се вземе една лъжичка от нея половин час преди тръгването, действала благотворно.

– Имаш ли още, за да дадем на Елена? – запита Венци.

– Имам. Ако обичаш, иди, моля те, и донеси лимонада и една чаша, за да й дадем.

Боян мърморещ тръгна след тях.

Повечето от екскурзиантите се бяха умълчали, а някои изглеждаха съвсем умърлушени. Само тия, които издържаха на еднообразното люлеене на парахода, се шегуваха и смееха.

Пакетчето сода бързо се свършваше, погълнато с лимонада от разтреперани устни и прежълтели лица.

– Маме, маме! – плачеше едно малко момиченце, дърпащо неподвижно седящата на лежащ стол млада жена с притворени очи.

- Мълчи – прошепваха посивелите устни на младата жена, – не плачи!
- Лошо ли ви е, другарко? – запита я Вера.
- Много!

Вера повика Венцислав да донесе чашка лимонада и сложи в нея последната лъжичка сода. Бледа разтреперана ръка се протегна към чашата и я поднесе към устните. Като я върна празна, жената отново затвори очите си.

- Мамче – разплака се детето.
- Сега на теб ще дадем лимонадка – клекна до момиченцето Вера.
- Не ща, искам мама!
- На мама ѝ е лошо, моето момиченце, а ти като плачеш, ще ѝ стане още по-лошо.

Я каква хубава рокличка имаш, кой ти я купи?

- Мама – през сълзи отговори детето.
- И какви чудни сандалки! Кой ти ги купи?
- Мама – провлачи през плача си детето.
- А видя ли голямата златна риба в морето?
- Къде е? – със същия плачевен тон запита малката.

– Ама не си ли я видяла? Ей сега хвъркна над морето... Беше цялата златна, със златни перки. А не видя ли морското момиче?

– Не съм – отговориха разтеглените, готови за плач устни, а в очите на некапващите сълзици на детето пролича лъчът на интереса, събуден от думите на Вера.

– О, как не си видяла морското момиче?! Очите му са като морските води, огрени от слънчевите лъчи, косите му са от чисто злато, дълги до раменете, и са меки като коприна...

Некапналите сълзици засъхнаха на очичките. Разкривената за плач устица остана полуотворена.

– Чудно, чудно как не си видяла морското момиче! А пък аз бях ей там, до оградката на парахода, и като гледам, гледам, виждам морските води се разтварят... Морските рибки хвъркат като златни птици към небето... В това време от водата излезе чудно момиче... Очите му – окъпани от морските води, а косите му греят като чисто злато под слънчевите лъчи... Бели гълъби накацаха по раменете му и момичето запя. Ах, как хубаво пее морското момиче! Ти знаеш ли да пееш?

– Знам! – поклати глава момиченцето.

– Морското момиче пее чудно. Делфините, големите риби и малките златни рибки като луди се втурнаха към него, за да чуят добре песента му. Всички се захласнаха, като я слушаха! Аз казах на момичето да излезе от морските води и да дойде на парахода, но то ми каза, че не иска да дойде, защото на него има едно малко момиченце, което плаче и дърпа болната си майка.

– Аз вече не плача – прекара детето ръка по очите си.

– И аз казах на девойката това, но тя рече, че ще се скрие в морските води и оттам ще гледа. Ако момиченцето не плаче, довечера, когато Луната изгрее, пак ще дойде. Попитах я дали тогава ще се качи на парахода. Тя отговори, че ще се качи, щом види, че малкото момиченце не плаче... И може да ти донесе много подаръци. Ти какво искаш да ти донесе?

– Акордеон! – извика в изблик на радост детето.

– О, много добре, това е чудесно! Преди малко тя донесе акордеон на батко Стефан, ела да го видиш – подаде ѝ Вера ръка, – ела!

– А мама? – запита малката.

– Докато тя поспи, ние ще се върнем. Само да погледнем акордеона. Може морското момиче и на теб да донесе такъв акордеон... А може да ти донесе по-малък, но златен, искаш ли?

– Искам!

– А ако си послушна и добра, може да ти донесе златни чехлички, като в приказките. Знаеш ли приказката за Пепеляшка, която си загубила златното чехълче и после за нея се оженил царският син?

Очите на детето се спираха все по-доверчиво върху Вера.

– Добре, ела да видиш акордеона и ще ти разкажа приказката за Пепеляшка със златното чехълче... – хвана Вера отново детето за ръка.

Когато двете тръгнаха, чуха се викове „браво“ и ръкопляскания. Като се обърна, Вера видя усмихнатите очи на тези, които я бяха слушали.

– И аз плача – захленчи Боян. – Разкажи и на мен за морското момиче.

– Ти си голям – плесна го свойски Сърма, – а на големите морското момиче не се показва.

– Той си има едно, да отиде при него... То му стига! – намеси се Виолета.

– О, о, какви сте вие, и аз искам акордеон...

– Махни се, не виждаш ли, че препречваш пътя – бутна го енергично Сърма.

– Ой, ой, боли! – хвана се той за рамото и се отстрани.

Момиченцето и Вера тръгнаха към Стефан, който разговаряше с Венци.

– Изгубихте, изгубихте! – прилекна Боян до тях.

– Какво сме изгубили? – запита Стефан.

– Ей сега Вера ще дойде с онова момиченце. Тя му каза, че морското момиче ти е дало акордеона.

– Виж какъв хубав акордеон има батко Стефан – посочи го Вера, когато бяха дошли при него.

– Даде му го морското момиче, защото не плаче... И аз не плача – каза Боян.

– Я какво хубаво момиченце! – погали го по главичката Венци. – Как се казваш?

– Даниела.

– А знаеш ли да пееш?

– Знам!

– Виж ти! – учуди се Стефан на свободата ѝ.

– Тогава изпей ни една песенчица – хвана ѝ свободната ръчичка Венцислав. – После и аз ще ти изпея.

– Ти знаеш ли да пееш? – прозвуча ясното гласче на Даниела.

– Знам!

– По-хубаво ли от морското момиче?

– О, не! Морското момиче пее по-хубаво от него – намеси се Боян.

– А ти защо плачеше? Нали мъжете не плачат? Мама казва на батко, че мъжете не плачат и не ги боли.

Слушащите се усмигнаха.

– А колко е голям батко? – запита Вера.

– Много е голям, в първи клас...

– О, да, много е голям! – потвърди засмян Боян.

– А нали обеща да изпееш една песенчица? – погали Венцислав русите ѝ косици.

Очите на Даниела се спряха върху Вера и устните му запитаха:

– Коя?

– Която знаеш.

– „Зайченцето бяло“.

– Добре.

Миг след това се разнесе ясното чисто, хубаво гласче на детето. Отначало то почна малко трептящо, но после се затвърди, стана уверено и учудващо вярно.

– Виж ти колко хубаво пеела тая малка Даниела – учуди се Боян. – А и какви хубави плитки има!

Даниела обърна нежното си бяло лице и погледна смръщено тоя, който говореше, когато се пее.

Стефан тихичко започна да я придружава с акордеона. Даниела се освободи съвсем и гласът ѝ ясен, хубав, силен в новата песен – „Сам юнак на коня“, се разля по палубата на парахода. Стефан разпусна акордеона и сам запя, като оставяше да се чува гласът на малката. Всички, които не бяха засегнати от морската болест от различните краища на парахода, се приближиха да я чуят.

– Виж ти глас! – заговори възрастен човек. – Това е бъдеща певица. Да не очакваш от това дете такъв широк силен глас...

– Но плитките й! От всичко най-хубаво са плитките й – рече Боян. – Аз такива плитки не съм виждал!

Даниела се обърна, изгледа го начумерено с ясните си сини очи под извитите ѝ като дъги вежди. Всички се усмигнаха, а Боян простена като ударен от камшик и рече:

– Ах, тя ме срази с погледа си!

– Ами като не разбираш от песен! – каза съвсем сериозно Даниела.

Едни се засмяха, а други се учудиха на сериозното ѝ отношение към песента.

* * *

Когато слязоха на варненското пристанище, на Вера ѝ се стори, че земята все още се люлее и нозете ѝ стъпваха неуверено.

Групата се събра и решиха да променят превозното средство до Балчик, затова се отправиха към града, откъдето тръгнаха автобусите. Видът на повечето хора от групата беше умърлушен, смачкан...

Влязоха в сладкарница да закусят и оттам момичетата и жените излязоха преобразени. Бяха успели да наплискат лицата си с вода, да оправят косите си, изобщо вида си... Групата, излязла от сладкарницата, имаше бодър, весел вид.

– Ох, едва не умрях – рече Елена на Ирина.

– А мене питаш ли? Втори път в параход не влизам!

– Всичко е от това, че не се снабдихме с таблетките, които се вземат при пътуването с параход – рече Виолета.

– Чудно пък как на децата не им стана лошо – намеси се млада майка, хванала две деца за ръце.

– Хайде по-бързичко – прозвуча гласът на ръководителя на групата.

Балчик със своите скали, бели и без каквато и да е растителност, правеше особено впечатление. Специфичната архитектура на града го правеше съвсем различен от градовете във вътрешността на страната.

Най-силно впечатление им направи дворецът на някогашната румънска кралица. Фактически екскурзията бе направена заради този дворец, пълен едва ли не с вълшебства поради това, което бяха слушали за него. Но за съжаление останаха разочаровани. А тези, които не бяха чували нищо, останаха възхитени и очаровани от това, което е могла да направи една голяма любов между румънската кралица и един турчин...

Всички разглеждаха двореца с интерес... Ето стаята на любимия син на кралицата. Този син веднъж излязъл на разходка с ладия в бурно море. Животът му бил в опасност, защото белогривите вълни издигали високо малката ладия, а после, като се отдръпвали, принцът с малката черупка изчезвал като в бездна, за да се появи отново на гребена на нова страхотна голяма вълна, която с бесен рев тичала към брега... Тогава

един смел човек – турчин, с риск на живота си спасил младия принц. Заради това, че е спасил любимия ѝ син, и заради голямата смелост, която е проявил този човек, кралицата го обикнала. А може би младият турчин от любов към кралицата е спасил сина ѝ? Само любовта прави човека безумно смел...

Кралицата превръща този дворец в приказен рай на любовта. В безводната местност протича буен поток, който прави най-фантастични зигзаги, за да ороси жадната земя и по нея да разцъфнат цветя, храсти, дървета... Някъде потокът бълболи между цветни поляни, другаде стремглаво се спуска от скалите и образува водопади. На трето място трепти кристално бистър под слънчевите лъчи. И с всичкото си многообразие той говори за една голяма любов. Тази любов е водила двамата обичащи се по пътеки, постлани с бели камъчета, изкачващи се по тайни стъпала, стигащи до врати, през които се минава за по-горна пътека на склона... Вратите се заключват. Наистина любовта трябва да бъде пазена от потаен враг, който би се промъкнал със зла умисъл... Ето и сградите, в които са живели придворните и гостите...

Вживени в разказите за романтичното минало, на екскурзиантите в първия момент им действа като дисонанс това, че тези сгради бяха пълни с летовници. Вместо придворни, облечени в разноцветни коприни, дантели и широкополи шапки, пред тях излизат млади хора по бански костюми с привързана набързо бяла кърпа на главата. Те минават край екскурзиантите и отиват към морето, свикнали на подобни ежедневни посещения.

Ето джамията. Любимата не е забравила да отдаде почит на религиозните убеждения на любимия.

После екскурзиантите влизат в кръгла зала със стъклени стени към морето. Тук е било любимото място на двамата обичащи се. Вера оглежда голата празна зала и ѝ се иска да я облече с това, което разказва водачът.

– Тук – мисли си тя – може би двамата са стояли и са гледали морето при първия лъч на изгряващото Слънце, тук са наблюдавали гаснещия ден, оттук са съзерцавали светлите лунни или обсипани със звезди нощи... Притаявали са дъх пред красотата на трепкащите морски води...

– Ах, колко е хубаво човек да обича и да бъде обичан – въздъхна Вера.

В същия момент тя срещна пламналия, пронизващ поглед на Боян.

– Не – свежда тя очи веднага, – не – повтори си тя, – това ме отвращава, не това търся аз.

Когато отново вдигна глава, видя очите на Венцислав – големи, светли, тихи... Струва ѝ се, че те ѝ откриват някакви светове, гдето би могла да си почива спокойно, без страх, без тревога. „Колко различни са хората – мисли си тя. – Защо е така? Къде се крие това чудно различие между тях? Всички са хора и все пак са различни...“

Когато излизат от залата, чува Боян да ѝ говори:

– Хубава любов са изкарали тия двамата – кралицата и турчина. Турците са страшно горещи хора. Не усещаш ли пламналия дъх на тяхната любов, с която са проникнати стените, подовете, по които са вървели, а и самия въздух, който са дишали... Цялата атмосфера е проникната от екзотика и любов. Чуваш ли ме, Вера, какво ти говоря?

– Не, не съм чула... Мислех си за нещо.

– Може ли да знам за какво си мислеше?

– За небесата, които са чисти и отнасят човека високо, високо...

– Това са очите на Венци, нали?

– Може би – прошепна Вера за своя изненада.

– Глупачка! – прецеди през зъби Боян.

Вера го погледна учудено, но той беше отминал напред, а до нея беше Елена. Очите им се срещнаха. Горчивина изпълни цялото същество на Вера. Ах, тия пълни с тъга очи! Тя хвана под ръка Елена и ѝ заговори като на отдавна близка приятелка:

– Според мене Венцислав е младеж, който заслужава уважение. Мисля, че ако той обикне някое момиче, ще има почтено отношение и няма да флиртува с други.

В очите на Елена проблесна светъл лъч, но той бързо угасна и тя каза:

– Взех вече да мисля, че всички мъже са еднакви... Нали ги виждам...

– Не, Венцислав е съвсем различен от другите.

– Може така да изглежда в твоите очи, а и защото стоиш далеч от всички. Но ако се приближиш, ще видиш, че и женените се закачат... А там някъде жените им ги чакат и се тревожат.

– Защото са глупави – чуха зад себе си гласа на Сърма.

Елена и Вера се обърнаха.

– Какво ме гледате такива? Че като са будали, нека треперят и чакат...

– А какво да правят? – рече Елена с раздражен глас.

– Ще изкарат един лек, освежителен флирт...

– Така ли? – присви пренебрежително Елена очите си.

– Така, разбира се. И като се съберат, всеки ще се чувства малко виновен, затова ще бъдат нежни, внимателни един към друг. Няма да има намусени лица и скандали. Всеки от тях мълчаливо ще се извини и ще бъде извинен...

– И докъде ще стигнат така? – раздражено запита Елена.

– До другото лято на друго летовище...

– А семейството?

– Семейството го развалят кавгите... Защото как всъщност ще навреди един кратък флирт? Ще бъде като освежителен душ.

– Говориш така, защото не си обичала и ти е безразлично поведението на...

– Аз ли не съм обичала? Та аз обичам всичките!

– Такива като тебе развалят младежите – със сарказъм я погледна Елена.

– А такива като тебе ги губят. Какво си седнала да ревеш за нищо и никакво. Не разбираш ли колко отвратителна ставаш с желанието си да задържиш Боян залепен за тебе. Остави го свободен човека...

– Щом се залепя за всяко срещнато момиче, значи е свободен...

– Залепя! – сбърчи красивите си вежди Сърма.

– Това, че има очи да се радва на хубавото, ти наричаш залепяне.

– И да търси случай да се обяснява в любов?

– Това би го направил всеки, за да прогони досадата от зачервените ти очи и разкиснат нос...

Елена настръхна.

– Е, хайде, скарайте се де! – намеси се Стефан, като разтвори акордеона в ушите им.

– Ще ми пукнеш тъпанчетата бе, Стефане! – тупна го по рамото Сърма. – Спри тоя акордеон поне като вървиш.

– Че ще оглушееш ли?

– Разбира се!

– Тъкмо такава жена ми трябва – засмя се Стефан.

– А и да не може да говори, не искаш ли? – закачи го възрастна летовничка.

– За предпочитане е!

– Да, ако ѝ гърмиш по цял ден с акордеона, ще оглушее и ще онемее – гледаше го със смеещите се черни хубави очи Сърма.

– Ах, изгори ме, ах, изсуши ме, Сърме! – натисна отново баса Стефан.

– Влез в тая река и се изгаси – засмя се Сърма и бисерните ѝ зъби се откриха на алените устни.

– Хубава си, дявол да го вземе, Сърме – разтегна Стефан акордеона.

– Да ме вземе дяволът, ама какво ще правиш без мене?

– И аз това си мисля – започна тиха, нежна мелодия Стефан.

– Я не се разкисвай! – тупна го по рамото Сърма и отмина напред.

– Може би тя е права – промълви Елена, посочвайки Сърма. – Мъжете не заслужават нито да им се вярва, нито да страда човек по тях.

– Е, какво сте видели вие, деца сте още – заговори възрастна жена, вървяща след тях.

– Не е необходимо, лелю Кате – обърна се Елена към нея, – човек да премине през цялото море, за да разбере, че водата му е горчиво солена. Това може да стори от брега, достатъчно е да я е вкусил...

– Ех, деца – въздъхна тя, – не си тровете живота отсега...

* * *

– Знаеш ли, че се чувствам много виновна пред Вася – обърна се Вера към морето, седнала на любимата си скала. – Не можах да разбера как минаха толкова дни, без да отговоря на писмото ѝ. Отначало се чувствах уморена, няхах сили... После интересните разговори с Венцислав... А и знаеш, че ходихме в Балчик... Но днес вече ще ѝ пиша. Донесла съм писмото ѝ тук да го препрочета, за да си спомня какво точно ми е писала. Искаш ли да го чуеш?

– Прочети го, знаеш, че тя ме интересува.

– Тогава слушай:

Мила и добра Вера,

Сигурна съм, че ти би искала да знаеш как се чувствам тук. Писах на Юлия, а сега и на теб ще кажа, че отначало тръпнех неспокойна от така набързо взетото решение и се чувствах неудобно пред чуждия човек. Като дойдох тук и поех домакинството, исках от погледа му, от настроението му да разбера дали е доволен, дали не се разкайва, загдето ме е приел в дома си... Вечер си лягах угнетена от дълбаещата сърцето ми мъка, сутрин се събудях пак с нея... Знаеше ли той това? Не зная.

Но с всеки изминат ден неговата деликатност внасяше в душата ми, в цялото ми същество успокоение и мир. Стигнах дотам, че има минути и часове, когато забравям миналото и очаквам с плах трепет вратата да се отвори и да влезе той. Тогава в дълбините на душата ми се заражда малка трептяща искрица на радост, която сигурно проблясва в очите ми. Навярно той забелязва това и все по-често е весел, когато прекрачва прага, за да влезе в стаята...

С малката му дъщеря сме добре. Тя е крайно самостоятелно дете. Трябва да си призная, че доста се безпокоях за първата ни среща, пък и за какво ли не се безпокоях...

Като влязохме в стаята, където ме заведе той, когато пристигнахме, видях, че беше страшно разхвърляна. Малката я нямаше.

– Ще я потърся – рече той и излезе.

Огледах се сред разхвърляната стая и се запитах: „Какво ще правя всред тия чужди хора?“. Сълзи напираха в очите ми. Но при мисълта, че той може да влезе всеки момент, си казах: „Не, не трябва да плача сега, друг път, когато съм сигурна, че ще съм сама“. И вдигнах от земята първата попаднала пред очите ми дреха. После оправих леглото, разтребих стаята и потърсих метла да я премеа. Но такава нямаше. На масата лежах цял куп неизмити чинии, чаши, лъжици... Бюрото на отсрещната стена бе

отрупано с книги, вестници, в пълен безпорядък. Гледах ту масата, ту бюрото и не знаех от кое да започна. Чиниите навярно трябваше да отнесе в кухнята, която не знаех къде е...

Тогава се приближих до бюрото. Като отмествах вестниците, видях снимка на млада красива жена, държаща малко момиченце на ръце. Разбрах – бяха жена му и детенцето им. Вгледах се в снимката: прекрасни искрящи очи, лице, озарено от щастлива усмивка. „Те са били щастливи – помислих си аз, – защо е трябвало тя да умре?“ Детенцето, което тя държеше, бе разперило ръце, готово като да хвъркне. Навярно бащата го е викал, подаващ ръцете си...

Механически почнах да реда книгите на купчинки върху бюрото... Бях почти забравила къде съм, потънала в тъжните си мисли, когато вратата се отвори. Трепнах и оставих на бюрото книгата, която държах в ръцете си. Влезе босоного момиченце с разчорлени коси и съдрана басмена рокличка. В ръцете си държеше голям букет горски ягоди, които изпълниха стаята с аромата си.

Мъката, която изпълваше душата ми, докато подреждах бюрото, ме бе направили безразлична към всичко и бе прогонила страха от първата среща с момиченцето. Затова се приближих към него и запитах:

- Ти ли си Маргаритка?
- Аз съм – погледна ме детето.

Очите ѝ бяха хубави като тези на бащата, с дълги мигли. Над тях се извиваха черни като дъга вежди. Челото – голямо, с разчорлени по него къдрави коси. Лицето бе загоряло от слънцето, около устата – оцапано с ягоди...

- А ти коя си? – запита ме Маргаритка.
- Аз ли? – позапъгнах се аз.
- Ти!
- И аз не знам...
- Забравила си името си?
- Не, името си помня.
- Как се казваш?
- Вася.
- А за какво си дошла?
- Да ви разтребя стаята.
- И ще си отидеш ли?
- Ще зависи от тебе.
- Защо?
- Ако ме изпъдиш, ще си отида.
- Нямах къде да спиш ли?
- Нямам.

Умните очи се спряха върху мен. И пак видях погледа на бащата.

- Откъде набра тия чудни ягоди? – запитах я аз.
- Да знаеш само из какви шубраци сме се провирали, изподрахме се.
- Вижда се – усмихнах се аз, като погледнах висящия парцал от рокличката ѝ.
- Ако беше и ти, също щеше да се изподереш. Ама пък ягоди – пълно!
- Ще ме заведеш ли и мене?
- Ако можеш да ходиш... – отмери ме тя с погледа си.
- Кой знае, май не ме бива по ходенето. Но ако вървиш полека, сигурно ще мога.

Така се разговаряхме. Очите ѝ се изпълваха със светлина, когато ми разказваше за гората, за шубраците, гдето са се провирали.

- Дай да ти зашия роклята – казах ѝ накрая.
- О, много добре... Да не я види татко, че ужасно ще се сърди.

– Кара ли ти се?
– По някой път... Много го е страх да не ме ухапе змия.
– Има ли змии?
– Има, но мен не ме е страх. Воловарчетата ги хващат живи, като им натискат главата с гегите... И аз съм държала жива змия.
– О! – извиках аз.
– Що? Страх ли те е?
– Много!
Тя се усмихна. Не мога да ти опиша съдържанието на усмивката ѝ. Значеше много неща.

Досега се разбираме добре. Тя е крайно самостоятелна за годините си – безстрашна и дива като нейните приятели, горските обитатели, които тя обича и от които не се страхува. Баща ѝ се радва на нашата дружба.

– Аз я изпуснах в тия две години – каза ми веднъж той. – Страшно е подивяла. Сестра ми я искаше в града, но аз не можех да се разделя с нея. Ако ти би могла да направиш нещо за нея...

– Всичко, което е по силите ми – отвърнах аз.

Очите му се озариха със светлина. Протегна ръката си и ме погали. Това бе първото негово приближаване към мен и неговата първа милувка. Нямах представа колко много ценях деликатността му...

– Как да те наричам? – запита ме веднъж Маргаритка.

– Както искаш, Марге.

– Баба Дона ми каза, че било съвсем неприлично да ти казвам Вася.

– Не виждам нищо неприлично.

– Тя казва, че ти си била голяма, а аз – дете. Не можело така...

– Виж, Маргенце – прегърнах я аз, – за мен е важно да се обичаме, а как ще ме наричаш, не е толкова важно. Ето – сложих си аз ръката на сърцето ѝ – каквото то ти каже, така ми казвай.

– Васенце – засмя се тя.

– Добре, хубавинката ми – целунах я аз по загорялата от слънцето бузичка.

Тя излезе да играе с безбройните си приятелки, които я обичат много и за които тя е добрата фея, защото им раздава всичко, което има.

Прекъснах писмото, понеже беше дошла една съседка да иска сода за хляб. Добре, че бях видяла къде беше содата, за да ѝ дам. Но не само тя, а и други се наричат нещо да поискат или да ме попитат, за да ме видят отблизо. Всички ми показват своето голямо добросърдечие.

Може би д-р Делянов ти е казал, че селото е голямо, планинско. Наричат го средишно, защото към селсъвета са прикрепени две-три селца, пръснати из планината.

Сред селото има голямо новопостроено училище. Благодарение на д-р Делянов и на моя съпруг има вече добре обзаведени лекарски и зъболекарски кабинети, които обслужват не само това село, но и околните. Пиша ти това, за да знаеш горе-долу обстановката, в сред която живея. Предай на Юлия голямата ми благодарност за участието, което взема в моя живот.

Сърдечно поздравявам и двете ви.

Вася

П.П. Пиши ми нещо за себе си, защото съдбата ти не ми е безразлична. Очаквам те да дойдеш при нас.

Същата

- Доволно ли си от промяната в живота на Вася? – погледна Вера морето.
- Ако тя е доволна, аз само ще се радвам – обля то с пенестите си вълни босите нозе на Вера.
- А сега слушай какво й пиша аз:

Мила Вася,

Писмото ти е толкова интересно, че накрая се изненадах, че неочаквано свърши. То достави голямо удоволствие както на мен, така и на морето, на което го прочетох.

Искаш да ти пиша за мен. Струва ми се, че никъде не бих се чувствала по-добре, отколкото тук. Морето внася спокойствие и мир в мен. А девойките, с които съм в една стая, са мили и добри. Отначало се чувствах много уморена и си почивах, като седях сама на една скала край морето, където съм и сега. Но после видях, че и в добрата приятелска среда човек може да се отморява и обновява, както се изразява Сърма – едно интересно със своеобразните си разбирания за живота момиче.

Като се видим, ще ти разкажа по-подробно за тук, а също и за екскурзията, която направихме до Балчик. Но сега искам да споделя с теб нещо, защото мисля, че само ти можеш да разбереш защо го направих. Слушай, бяхме разгледали двореца на румънската кралица, който е на няколко километра от Балчик. Интересно е да се види какво може да направи любовта. Разбира се, това, което видяхме, е съвсем различно от онова, което е било, когато е живяла кралицата. Но големите градини са все така обсапени с цветя и буйният поток все така освежава и огласява с водите си цялата околност.

Слизахме към брега на морето, когато ни настигнаха група младежи. Един от тях извика: „Лена!“. Лена беше момичето, с което вървах. Викацията се оказа неин братовчед, който се учуди, че не са се видели, когато разглеждахме двореца и чудните пътеки около него. Последва представяне и запознаване с групата младежи. Когато тръгнахме, един от тях ме заговори. Беше хубав, красив момък, но кой знае защо ми напомняше на Мишо. Дори за миг се вгледах в него: приличаха ли си? Не, и все пак имаше нещо общо с Михаил. Това събуди в мен тъжен, неприятен спомен и аз въздъгнах.

– Защо въздишате? – запита ме той.

И в този въпрос пак забелязах някаква прилика с Мишо. Замълчах. Какво можех да кажа на този непознат за мене човек?

Когато слязохме на самия бряг, при нас дойде Боян, приятелят на Елена. В това време момъкът, който ме бе заговорил, ме запита откъде съм. Отговорих му.

– Не може да бъдете от София – засмя се с хубав смях той, – та аз познавам всички хубави момичета там.

– А ето, че най-хубавото не познавате – намеси се Боян.

– Къде живеете? – последва нов въпрос.

– Няма да му казваш – викна ми Боян.

– Защо?

– Не виждаш ли, че е лапнал по тебе!

– Не, не виждам.

– Толкова по-зле за теб – раздразни се Боян. – Лена – обърна се той към нея, – ела да вървим!

Но тя не искаше да остави братовчед си, с когото някога са играли като деца. Не го е била виждала от няколко години. Цялата наша група се събра на брега на морето и направихме няколко снимки. Самата съдба нареди така, че когато Венцислав, който беше направил снимките, вземаше адресите на тези, които искаха да получат от тях, да чуя името на този, който любезно ме заговорваше непрекъснато с ясното желание да

продължим нашето познанство в София. Името му ми прозвуча познато. Ах да, същото име носеше приятелят на Минето. За да се уверя, че не се лъжа, запитах го дали баща му е директор на завод.

– Да – отвърна той. – Познавате ли го?

– Познавам го...

– Навярно ваши близки са работили там?

Чувствах, че бледнея, ръцете ми станаха ледени... „Ще направя някаква глупост“ – помислих си аз и стиснах силно пръстите си.

– Не ми отговорихте... Такъв ли ви е навикът? И преди, когато ви запитах къде живеете, пак не ми отговорихте.

– Понякога е по-добре човек да мълчи.

– Защо?

– Защото ако говори, на другия може да му стане неудобно.

– Напротив, ще ми бъде много приятно да зная къде живеете и откъде се познавате с баща ми.

– Вера, какво ти е? – запита ме Виолета, която беше до мен. – Лошо ли ти е?

– Нищо ми няма.

В същия миг кой знае как в съзнанието ми се изправи Минето. Видях я бледа, измъчена, както я бях видяла последния път, преди да се самоубие.

– Познавам и вас – казах с разтреперани устни на този, който чакаше отговора ми.

– Мен?! – учуди се той.

– Да, вие сте убиец! – казах високо аз.

– Аз? – засмя се той. – Навярно имате грешка.

– Не, нямам грешка. Да ви кажа ли къде живея? В Лозенец.

Сега той се сепна. Тогава аз се засмях с необичаен за мене смях и като го посочих, извиках:

– Този е убиец!

– Млъкни – извика той, – не говори глупости!

– Няма да мълча! Тя изгни в гроба си, а ти ходиш свободен, ненаказан за престъплението си!

Всички се събраха около нас.

– Вера – хвана ме за ръката Венцислав, – какво говориш?!

– Зная какво говоря – издърпах си ръката. – Казвам ви, този е убиец!

– Тя сама се самоуби – прецеди през зъби убиецът на Минето.

– Не, ти я уби! – извиках извън себе си аз.

Усетих, че двама души ме хванаха и ме отведоха настрана. Сложиха ме да седна на някакъв камък. Отново видях в съзнанието си Минето, но този път мъртва, обкичена с цветя... Всичко беше необикновено реално... Забравила къде съм, изхълцах и заплаках... Дадох ми валериан, за да се успокоя.

Признавам, че развалих настроението на цялата група. Всички мълчаха.

– Вера – заговори ми отговорникът на екскурзията, – трябва да тръгваме.

Тогава разбрах, че той и Венцислав са ме хванали и отвели настрана. Станах, въздъхнах и се огледах. Около мен бяха Боян, Елена и Виолета. Гледайки Боян, казах:

– Най-последно отмъстих за Минето. Тя се самоуби, защото той я изостави, когато тя щеше да има дете от него.

– Добре, Вера – заговори тихо отговорникът, – да не се връщаме на тази изглежда стара история.

– Не, не е стара, тя е вечно нова.

И досега се питам трябваше ли да му кажа всичко това, а също така трябваше ли да го описвам и на теб? Но най-последно тия хора трябва да отговарят за делата си, а не

така безнаказано да ловят нови жертви в мрежите си... Минето беше моя приятелка от детинство и ми е страшно мъчно за нея. Мисля си: одобрява ли тя това, което направих? Няма ли да се огорчи, че изнесох нейната смъртна рана пред толкова много хора? А от друга страна си мисля: може би тоя човек ще се опомни... А може би и майка му, ако научи за станалото, ще има по-друго отношение към момичетата, с които синът ѝ има приятелство.

Прости ми, моля ти се, ако съм те натъжила и събудила в теб горчив спомен... Но мислех, че ще одобриш постъпката ми от жал към Минето.

Каниш ме непременно да дойда у вас. Сигурно ще изпълня желанието ти. Твоята малка приятелка, скитаща из горските усои, ме привлича. Искам да я видя.

Нищо не ми пишеш за д-р Делянов. Поздрави го, ако го видиш. За мен той е един от истинските човеци, които за съжаление са малко.

Сърдечно те поздравявам, а чрез теб и всички в дома ти.

Вера

– Вятър ли се е появил – обърна се Вера към морето, – та вълните ти се удрят о скалата с пенестите си гриви, или дълбоката ти въздишка, изтръгната от огромната ти гръд от това, което чу, ги раздвижи и тласна към брега?

– Наистина е жалко, че вие, хората, които се считате за венец на природата, можете да постъпвате така – въздъхна морето и нова пенеста вълна обля скалата, от която бе станала Вера.

* * *

– Вера, да повървим ли малко заедно с времето край брега на морето – я запита Венцислав, когато излязоха от столовата, гдето бяха обядвали.

– Наистина трябва да повървим с него, защото малко е времето, когато ще чувам песента ти, макар и отдалеч. А колко хубаво би било, ако бях научила някои от песните, които пееш!

– Радвам се, че ти харесват.

– Много. Но откъде ги знаеш?

– От училището, гдето уча.

– Още ли учиш?

– Да.

– Мислех, че си завършил...

– Не. Има още много да уча.

– И докога?

– През всичките дни, години, векове и хилядолетия на бъдещето.

– Разбирам, в такъв смисъл всички хора има да учат.

Вървяха край брега. Вятърът подухваше и развяваше косите на Вера, а морето често пъти обливаше нозете ѝ с преливащите върху пясъка вълни.

Това, че вървяха заедно, я изпълваше с необикновена красота. Спряха се при една владена в морето канара. Вера седна на нея, а Венцислав запя. Пееше по-хубаво от всякога. Огромното живо море идваше с преливащите се една в друга вълни, удряше ги в брега и се връщаше назад, за да се върне отново с вечния си еднообразен шум. И на фона на този шум се открояваше песента на Венци. В нея се говореше за светлина, за слънце, за планински върхове...

Когато престана да пее, Венцислав също седна на канарата и се загледа в морската шир. Как хубаво шумеше морето, как приятно подухваше вятърът, но за Вера от всичко най-хубаво бе това, че седят с Венцислав на канарата... Никога в живота си не бе

седяла така, както в този момент. Тя дори забравяше за присъствието на Венци и все пак тъкмо защото той седеше на канарата, в душата ѝ като благоухание преливаше прекрасно чувство.

– Венци – обърна се тя към него, – на какво се дължи различието между хората? Не говоря за външното, но за онова, невидимото, което човек усеща от присъствието на един или друг човек. Ето, твоето присъствие ме изпълва с неземна красота и светлина, с нещо толкова хубаво, което не мога да изразя с думи, а присъствието на друг ме сковава, като че ли влизам в тъмна стая – в смисъл, че ме ограждат някакви стени. От някои хора дори изпитвам страх без всякаква видима причина. А ето, и една моя учителка, която има някакво невидимо сходство с тебе, ми се струва като обширна, светла стая, в която аз мога да разтворя душата си и да се изпълня с нещо безкрайно хубаво, което ме храни с радост. И аз си отивам, изпълнена с мир и светлина, готова да бъда добра... И така е било дори само когато съм я виждала. Ето, сега е същото и с теб. Ти седиш на канарата и мълчиш, а аз се изпълвам с неземна радост, дори изгубвам чувството, че имам плът, сякаш съм ефирна и мога да се понеса нагоре в небесата.

– Много са причините за всичко това, което ми говориш, Вера. Различните хора събуждат различни естества у нас със силите, които те излъчват. Всеки човек е комплекс от сили, които излъчва от себе си, и те се изразяват в различни цветове около самия него. Това е аурата на човека.

– За първи път чувам за това.

– Но винаги си го усещала, а това е най-важното. Тези излъчващи се от човека сили могат да се простират извън него до половин метър, а понякога и повече, зависи от тяхната интензивност. Те се изразяват в различни багри и цветове. Нисшите енергии и сили се манифестират с кафяви, изобщо с тъмни цветове, а висшите – със светли, красиви цветове. Силите на ума имат жълт цвят, а на обичта – розов. И колкото тези енергии са по-висши, толкова багрите са изпълнени със светлина и са безкрайно приятни за окото, което може да ги вижда...

– Ти виждаш ли ги?

Венцислав замълча.

– Защо не ми отговориш? Ето, колко съм искрена, а ти...

– Има неща, за които не трябва да се говори, те се разбират от душата на другия...

– А защо всички не могат да виждат цветовете, с които се манифестират силите, излизаци от човека?

– Защото не са изработили духовните си очи. Но достатъчно е, че са запазили изработеното си чувство да ги усещат.

– За мене ли се отнася това?

– Да. Ти неведнъж някога си била в школи, където си учила с голям устрем, всеотдайно, и си имала големи постижения... Но после...

– Какво после? Доизкажи се.

– После е станало някакво отклонение и е последвало загубването или най-малко отслабването на придобитите способности.

– Но как може така?

– Много просто. Ако даровит цигулар не свири 20–30 години, той загубва техниката, губи възможността да свири, както е свирил по-рано. Така е с всички придобити с усърдна работа качества.

– Всичко това ми е много интересно и искрено съжалявам, че от самото начало, когато ти сядаше да се храниш на масата при мен, не се заговорихме... Само ми правеше впечатление, че си различен от другите...

– Всяко нещо става на своето време.

– Да, но още колко малко ще сме заедно. А знаеш ли, твоето присъствие ме накара да се пробудя от този безкрайно дълъг сън, за който вече ти казах.

– Пробуждането ти е станало благодарение на твоя светъл ръководител, а зад него е Учителя.

– Но аз виждам само теб.

– Виждала си и ръководителя си.

– Видях едно същество насън, но съвсем за кратко.

– Но хората и насън не могат да виждат – стана Венцислав и запя тихичко:

*Животът е красив и изобилен,
че Бог над нази е милостив.*

– Колко хубаво е това, че Бог ни гледа – стана и Вера. – Изпей го още веднъж! Искам да науча още днес тази мелодия с тези безкрайно хубави думи.

Венци отново запя, а с него пееше и Вера, вървейки по пясъка. Имаше мигове, когато тя изживяваше илюзията, че не стъпва на земята, така ефирна се чувстваше.

Преди да се разделят, Венцислав запита Вера би ли искала на другия ден в 4 и 30 да отидат на отсрещния връх на планината.

– Толкова рано? – запита тя.

– Да.

– Добре.

Като влезе във вилата, тя се изкачи на най-горната тераса и се облегна на перилата. Чувството на приятност и лекота не я напуснаха.

– Ти има днес един хубав ден – шумя морето, разстлало се в своята безбрежност.

– Наистина хубав, бих казала необикновен. За първи път в живота си изпитвам такова неземно чувство.

– Този момък е много различен от другите...

– Да, и това ме радва.

– Ако беше като другите, непременно би искал да те прегърне, да те целуне.

– И с това би развалил красотата, която ме изпълваше.

– Нали съм ти казвало, че вие, човечите, сте толкова малки, а толкова различни и сложни. Кой знае какви мисли има това момче.

– Как „какви мисли“?

– Ами за да е такъв, значи се ръководи от някакви мисли и идеи...

– Сигурно. А изглежда, че има много знания. Навярно много е чел.

В това време зад гърба ѝ избухна весел смях. Бяха момичетата от нейната стая. Попитаха я с какво ще участва тази вечер – с пеење или със слушане.

– Със слушане – отвърна Вера, защото съобрази, че ако откаже да присъства, няма да я оставят...

Сутринта беше още здрач, когато тя съвсем тихичко излезе от стаята. Венцислав я чакаше на уреченото място.

– Трябва да побързаме – рече той, – за да видим отгоре изгряването на Слънцето.

Утринта беше свежа, приятна. Колко отдавна не бе ставала толкова рано! Когато отиваха с Мишо на Витоша, тогава ставаше рано. Но сега да не мисли за това...

– Обичаш ли планината? – запита я Венци.

– Много.

– На кои планини си ходила?

– На Витоша.

– Само на нея?!

– Да. И само малко на Стара планина, преди да дойда тук. Бях на село при сестра ми и поскитах няколко дни из планината с племенника ми.

Вера се спря да поеме дъх.

– Бързате ли?

– Като че ли малко съм отвикнала да ходя из планината – с пламнали бузи от вървенето и от свежия въздух отговори Вера.

– Трябваше да бъде по-съобразителен. Ще вървим по-бавно. Изгревът на Слънцето вече и оттук може да се види добре. Вера, ставаш ли сутрин рано?

– Да, когато съм сутрешна смяна, защото трябва да бъде в детската градина в 7 без 15...

– А когато не си сутрин?

– Зависи. Лятно време ми е приятно да поливам сутрин цветята, но понякога това правя привечер и сутрин мама ме оставя да поспя...

– Много е полезно ранното ставане и излизане на чист въздух. Особено преди да е изгряло Слънцето. Тогава до нас идват ултравиолетовите му лъчи, които действат много добре на мозъчната нервна система. Човек се освежава и ободрява.

– Когато сутрин рано сме тръгвали за Витоша, винаги съм изпитвала приятност от свежия въздух.

– Често ли ходиш на Витоша?

– По-рано – да, но напоследък – не.

Вера си помисли, че той ще я запита с кого е ходила на Витоша, но Венци се загледа в хоризонта, обагрен със златисто-розови багри. После тръгна бавно нагоре. Тя го следваше мълчаливо. След известно време той се обърна и спря.

– Ах, пропуснахме първия лъч на Слънцето! – каза той с известна горчивина.

– Има ли значение това?

– Има. Изпитвам нещо особено хубаво, когато видя проблясването на първия слънчев лъч.

– Да, и за мен беше неизказано красиво изживяване, когато от парахода видях да проблясва първия лъч на Слънцето из водите на морето.

– За Земята източник на живота е Слънцето. И хубаво е да има човек разумно отношение към него.

– Разумно ли? Как е възможно това?

– Намираш ли, че човек е разумен?

– Разбира се.

– Ако човек е разумен, то и природата, от която той е частица, е разумна. Следователно между човека и природата може да има разумно отношение.

– Но как?

– Естествено, чрез мисълта. Ако човек не само гледа Слънцето, а и мисли за него, ще има по-други резултати, отколкото ако механически се излага на неговите лъчи. Искаш ли да ти прочета какво казва Учителя за Слънцето?

– Да – съгласи се тя, без да посмее да го запита: „От кой Учител?“

„Всеки ден – зачете Венцислав – носи определени Божествени блага за всеки човек. Всяка сутрин човек трябва да излиза да посрещне изгряването на Слънцето с вяра, с разумност, че в този момент именно той ще приеме определената за него енергия. Човек трябва да съзнава, че един от слънчевите лъчи е определен за него.“

– Това е много интересно, но все пак може ли Слънцето да има някакъв разум, за да изпраща на всеки човек...

– Не самото Слънце, а неговите обитатели. Както нашата планета има обитатели, така има и на Слънцето.

– На Слънцето да има обитатели?! – възкликна Вера. – Как е възможно при такава висока температура?

– Сигурно обитателите на Слънцето няма да са като нас, хората, а ще са съответни с тамошните условия. Освен това светлината и топлината, които идват до нас, ни се

изпращат като енергия от обитателите на Слънцето, която се превръща в светлина и топлина.

– Значи мислиш, че на Слънцето има разумни обитатели?

– Известни учени хора твърдят, че има. И понеже и в човека има разум, изразен в мисъл, той чрез нея може да влезе във връзка с другите разумни обитатели на Вселената.

– Хората на науката знаят ли това?

– Някои от тях знаят.

– Тогава аз ще почна да си мисля за Слънцето, или по-право за обитателите на Слънцето.

– Много добре ще направиш. Когато си тъжна, когато не можеш да разрешиш някой въпрос, помисли за тях.

– И какво ще стане?

– Предполагам, че твоята скръб или трудният за теб въпрос със съдействието на слънчевите обитатели ще намерят правилно разрешение.

– Съжалявам, че не съм знаела това, и колко много съм се измъчвала за някои неща...

Вера отведнъж замълча. Не беше ли казала повече, отколкото трябва? Но Венци не я запита какви неща са я измъчвали и тя въздъхна облекчено. След малко той запя, изправен на една скала:

Грее Слънцето, светло е навсякъде...

Обвита е земята с топла дреха...

Вера се заслуша в песента и се огледа наоколо. Никога не бе изживявала величието на природата така, както в този момент. Въздухът трептеше от сутрешните лъчи на Слънцето. Хребетите на планината, върховете ѝ, разстилащото се долу море оживяваха под този трепет и съвсем неочаквано там някъде далеч на хоризонта или по-право в небесата тя видя изправен този, когото бе виждала на сън – със светлосинята блестяща дреха и сребърни звезди по нея. Вера го гледаше смаяна. Миг след това той изчезна.

– Венци – обърна се тя към младежа, – може ли човек, като е буден, да сънува?

– Не, но може това, което вижда, да му се струва като сън.

– Веднъж видях насън прекрасно същество... Сега за миг то изплува в небесата близо до хоризонта. Наистина ли го видях, или така ми се стори?

– Наистина си го видяла.

– Но как е възможно това?

– Щом си го видяла, значи възможно е.

– Обясни ми, моля ти се.

– Той е от един възвишен свят, чиято задача е да ръководи известни човешки души, независимо дали те го виждат, или не, дали знаят за неговото съществуване, или не.

– В какво се състои ръководството му?

– Да помага, когато човек е в опасност или при разрешаване на известни трудни проблеми, за вземане на вярна насока в живота, но всичко това става по нареждането на Учителя.

– Учителя ли?

– Разбира се. Той ти е помагал много пъти, но най-явно – когато си се чувствала в безизходица.

В съзнанието на Вера изпъкна планинският склон и прокрадващите се по него момчета.

– Той ли ти каза да дойдеш тогава при реката?

– Той.

– Всичко е неизказано чудно. Чувствам се страшно щастлива. Но защо ми се струва, че видях това същество благодарение на тебе? На твоето присъствие... А ще мога ли да го виждам, макар и насън, когато не съм с теб?

– Ще зависи от начина, по който живееш.

– Да не ям месо? Вече се отказах от него.

– Не е само месото... Ще имаш много проблеми за разрешаване... Ще бъдеш на кръстопът... Но който и път да избереш, все ще стигнеш до извора на Светлината.

Изкачили се на върха, Венцислав запя:

*Скитах се по гори и планини,
Един Незнаен ме придружаваше...*

На Вера ѝ се струваше, че само трябва да протегне ръцете си като насън и да полети – толкова неземно, ефирно се чувстваше.

– Вера – чу да се обръща Венцислав към нея, завършил песента, – трябва да се връщаме.

Тя го погледна като пробудена от чуден сън. Да се връщат, значи той да си тръгне...

– Защо трябва да се разделяме – заговори му тя, – когато искам да съм с теб... Да слушам песента ти, да ми говориш за Слънцето, за неговите обитатели, за съществата, които идват от небесата, за да помагат... Когато аз самата сякаш изгубих чувството за тежестта на Земята.

– В София пак ще се видим...

Когато слязоха, Венцислав отиде да си вземе куфара, а Вера изгича до вилата да вземе писмата, които бе помолила Венци да пусне в Бургас, за да отидат по-скоро.

* * *

– Ало, другарката, другарката, че чакайте де!

– Какво? Мене ли викате? – обърна се Сърма.

– Че кого друго, виждате – улицата е празна.

– А тази другарка? – посочи Сърма стоящото до викация момиче.

– То е съвсем друг въпрос, тя е извън движещите се по улицата.

– Аха... – усмихна се Сърма – разбирам. Какво искате?

– Искам да ми кажете познавате ли едно хубаво момиче?

– Тук всички са хубави – показва бисерните си зъби Сърма.

– Ако се съди по вас, имате право. Тогава трябва да казвам имена, за да се знае за кого се отнася.

– Разбира се. Тъкмо затова хората са измислили имената.

– Вие как се казвате?

– Мене ли търсите?

– Не.

– Тогава защо да си казвам името?

– За да го зная.

– Това е друг въпрос... Кажете кого търсите.

– Една детска учителка, Вера Димитрова.

– О, Вера! Познавам я.

– Добре, къде е тя?

– Няма ли я в стаята?

– Не, оттам идваме.

– Трябва да е отишла да изпраща Венци...

– Кой Венци?
– Как да ви обясня...
– С думи.
– Е, добре. Венци е едно добро, най-доброто момче, което познавам в живота си.
При това е хубаво. Доволен ли сте?
– Не съвсем.
– Защо?
– Защото ако момчето е добро и хубаво, не е в мой интерес.
– Вие да не му завиждате?
– Ще зависи.
– От какво?
– Дали Вера не се е увлякла по него.
– Вие да не сте неин приятел?
– Повече от приятел.
– Съпруг? – изсмя се Сърма. – Тя не е казвала, че е омъжена.
– Не зная дали ако ѝ бях съпруг положението ми щеше да бъде по-добро от сегашното.
– Говорите много загадъчно.
– Вярно. Аз самият съм загадка, която не съм можал да разгадая досега. Но упътете ме къде се намира изпращачката.
– Сърмааа! – чу се хубав мъжки глас.
Всички се обърнаха. Недалеч стоеше висок, снажен момък с обгоряло от слънцето лице, с руси къдрави коси.
– Кажи, Алекси – обърна се към него Сърма.
– Хайде де, колко време ще те чакам?
– Един чудак търси Вера.
– И ти се захласна по него?
– Съвсем не. Първо, не е много висок, и второ, е с очила. Аз не съм по очилата.
– Я не обиждай! – измърмори търсещият Вера.
– На каква тема се обиждате – на ръст или на очила?
– Право да ви кажа, девойко, на тема възпитание. Ще трябва да се отнеса към вашата класна наставница, да ви дръпне ухото.
– Само че не съм ученичка.
– Толкова по-зле... Ще си останете невъзпитана... Но дано тоя юначага с правото на силния се погрижи за това...
– Надали ще има тази възможност, защото след няколко дена се разделяме.
– Жалко!
– Наистина – подчерта Сърма и като се обърна, изтича към чакащия я момък.
– Виж ти субект! – измърмори след нея д-р Сертев. – А Вера без друго трябва да бъде наплескана.
– Ревнуваш ли? – проговори стоящата до него Емилия.
– Да ревнувам?! Защо правиш такова заключение?
– По всичко се вижда. Но ако ти ще отиваш да я търсиш, аз ще слеза на плажа да се попека на слънце.
– Иди! Аз веднага си тръгвам обратно. И наистина, що за идея беше да тръгвам с теб?
– И аз си задавам същия въпрос.
– Добре. Да се разделим. Ти къде мислиш да отидеш?
– Още не съм намислила.
– Като намислиш, кажи ми.

– Защо?
– Може да пътуваме дотам в един и същи автобус или влак...
– Идеята не е лоша, ще си правим компания.
– Само ме въбесява оная глупачка защо не се връща още.
– Ти я обичаш мъничко, а?
– Обичам?! Брат й ме натовари да видя какво прави тук. Кой знае каква каша е забъркала. Едва се измъкна от една, може да е затънала в друга.
– Аз мисля да отида в селото на Делянов...
– О, при онзи, безнадеждно влюбения... Щом ти доставя удоволствие, може да останеш дори при него.
– А ти да се върнеш с детската учителка?
– Виж, това би ми създало истинско удоволствие... но и яд.
– Защо?
– Защото е глупачка.
– Аз я намирам дори мъдра.
– Да, умно момиче е, но ако ей сега ме види, ще видиш каква глупава физиономия ще направи. Най-първо ще се стресне.
– Защо?
– Кой знае... Това ме размива и дразни.
– И ставаш още по-язвителен... Бедната! Не те познава колко си мек, като котенце със скрити нокти в лапичките.
– Готови да изскочат веднага, когато ти се забравиш.
– Тогаваш ставаш по-интересен. А ето я и Вера.
– Къде е?
– Ето, от тази улица идва. Има някаква промяна в нея. Сякаш е израснала и е станала по-стройна, откакто не съм я виждала.
– Вера! – извика Сертев.
За миг Вера се закова на мястото си.
– Вера! – повтори той и тръгна към нея.
Тя изтръпна. Само този човек не очакваше да види.
– Вера, я ела! – повика я д-р Сертев, като се спря.
Вера тръгна неохотно, но като видя Емилия, ускори крачките си.
– Вера, къде си била? – запита я докторът, като се ръкува с нея.
Тя бързо издърпа ръката си и отиде при Емилия.
– Колко се радвам, че ви виждам – заговори тя, – колко се радвам!
– Наистина ли? – подаде си ръката Емилия.
– Разбира се.
Тръгнаха тримата.
– Ти, Вера, закусувала ли си? – запита я Сертев.
– Тъкмо отивах в стола.
– Но хората отдавна са привършили закуската. Никой нямаше в стола.
– Аз и без това не съм гладна.
– Е да, ти си се нахранила с нектара на любовта, като си изпращала твоя Венци...
Думите му я удряха страшно грубо. Каквото и да би му отговорила, само би увеличило болката й. Затова тя се обърна към Емилия.
– Кога пристигнахте?
– Снощи, но автобусът закъсня. Докато намерим квартира, което не беше лесно, затова едва тази сутрин те потърсихме. А може би е било по-добре да не те търсим снощи.
– Защо?

– Може би си била заета.
– Не, легнах си рано.
– Я слушай, Вера, кой е този Венци? – запита я д-р Сертев.
– Летовник, който беше тук и си отиде...
– И ти ходи да го изпращаш?
– Бих посрещнала и вас, ако знаех, че ще дойдете.
– Мене? – учуди се Сертев.
– Да, с Емилия.
– А ако не беше Емилия?
– Тогава щях да си помисля.
– Еми! – обърна се д-р Сертев към нея. – Виждаш ли каква е станала?
– Нали ти казах, че има някаква промяна в нея.
– Слушай, Вера, брат ти ми поръча да те наглеждам... да разбера как си прекарала тук тези дни, защото му е дотегнало с твоите истории...

Беше явно, че Сертев искаше да я нарани, и може би щеше да успее с още някои други изказани свои мисли, ако Ирина, тичаща към тях, не бе запитала Вера дали е видяла д-р Димов.

– Не, не съм. Защо?
– Като слизахме към морето, Калина се спъна и падна. И от това падане какво й стана, не зная, но сякаш изгуби съзнание...

– Другарят е доктор – посочи Вера д-р Сертев.
– Така ли? Може ли да й помогнете? – обърна се Ирина към него.
– Това ще кажа, като я видя.
Като тръгна с Ирина, Сертев се обърна и рече:
– А вие двете не се клатете, ами вървете по-бързо!
– Ужасно ми се спи! – прозина се Емилия, все едно, че не е чула думите на Сертев.
– Не си ли спала добре снощи?
– Ужасно кораво легло!
– Не беше ли пружина?
– С пружина, но дюшекът беше на буци. Какви хора знаеш, квартира дават, а не се погрижват да турят меки дюшеци. Като пребита съм.

– Ще ги помолиш да оправят дюшека и следобед ще си починеш...
– Вече им казах. Искаш ли, Вера, да отидем до квартирата да си взема банския костюм. Искам да използвам слънцето и морето...

Докато отидат до наетите от Емилия и Сертев две влизаци една през друга стаи и се върнат оттам, д-р Сертев се разхождаше разгневен в началото на плажа.

– Лаци – заговори му Емилия, сякаш не виждаше гневния му вид, – взех и твоя бански костюм. Ще дойдеш ли и ти? Ние отиваме с Вера... Вера, тичай да вземеш твоя бански...

Вера охотно се отдалечи, като си мислеше за бурята, която щеше да избухне. Сертев приличаше на бомба, готова да експлодира. Но когато се върна, двамата спокойно разговаряха. Емилия даже се смееше.

– Знаеш ли, Лаци, дори бях забравила, че и аз съм лекар. Едва когато изваждах костюма си от куфара, си спомних това.

– Ще трябва по-често да си спомняш и да се заловиш за работа.
– Чакам едно място в Министерството на народното здраве.
– Ти трябва да работиш това, за което си учила...
– Да отида на село?
– Разбира се, но да не говорим сега за това.
– И аз така мисля.

На плажа Емилия направи впечатление на всички със своето копринено светлосиньо чадърче и с изискания си тоалет.

– Ние да отидем малко по-нататък – обърна се докторът към двете.

– Защо? – учуди се Емилия. – Ние с Вера ще се преоблечем и ще дойдем... Тук много ми харесва.

– А на мене – не!

– Тогава иди където на теб ти харесва.

– И ти ще дойдеш!

– Лаци – гальовно го погледна Емилия, – ей сега идваме и двете.

Вера вървеше малко объркана след Емилия. Тя се преоблече механически, взе си дрехите под мишница и пак механически тръгна след Емилия, която вървеше грациозно под синьото си чадърче. Какво имаше в походката ѝ, в тялото ѝ? Наистина тялото ѝ беше като изваяно. Легналите на пясъка мъже сядяха и я изпращаха с поглед... След около един час около нея вече имаше мнозина, двама от които говореха немски.

Бадемовите ѝ морско-зелени очи с черни дълги клепки бяха като магнит, които привличаха всеки, върху когото се спираха. А те се спираха продължително, замайващо, с някаква обещаваща усмивка.

Когато влезе в морето, тя плуваше като сирена, а след нея плуваха цяла ескадра млади мъже.

– Коя е тази? – попита за нея Ирина, току-що легнала до Вера.

– Позната от София.

– Сърма ще се пукне от яд. Нейният унгарец хлътна по твоята позната.

– Кой унгарец? – учуди се Вера.

– Майка му е унгарка. Преди да влязат в морето, навярно нарочно говори на немски с твоята позната. Сърма не разбира немски, но се усмихва... А зная, че отвътре кипи...

– Ах, защо... Тя има добро сърце...

– Добро сърце ли? Готова беше да отнеме приятеля на всяко момиче. А сега тая ще ѝ го върне... А ти, Вера, как дойде тук? Нали все ходеше малко по-далече?

– Заради тях дойдох, но ми се иска да се махна. Не мога да понасям много хора, и при това полуголи...

– Аз за първи път идвам на море и отначало ми беше неудобно, но после свикнах. Сега не ми прави впечатление.

– На мен също не ми прави впечатление, но органически не мога да ги понасям. А какво стана с Калина?

– Мина ѝ. Тя си навехнала крака и понеже има слабо сърце, ѝ прилошало. Заведох я в стаята да си почива...

– Ще отида да я видя, може да има нужда от нещо.

– Иди, като искаш.

Вера стана, взе си дрехите и напусна плажа. В двора на вилата се обля на душа и се прибра в стаята.

Вечерта след вечеря д-р Сертев я чакаше пред вратата на стола.

– Къде се загуби, Вера? – запита я той с необичаен за него мек тон.

– Никъде не съм се загубила.

– А къде беше цял ден?

– В стаята при момичето, което си бе навехнало крака. Направих ѝ компреса на глезена, който сте препоръчал. Сега е по-добре.

– Вера, искам да поговоря с тебе... Виждам, че те учуди тонът, с който ти говоря сега. Бедната малка плаха птичка! Наистина ти ме познаваш само като суров, брулещ вятър. Но причината е съвсем другаде.

Вера наистина беше учудена. Сякаш пред нея не беше д-р Сертев, а съвсем друг човек. Очите му изпод очилата я гледаха малко тъжни, но ясни и хубави.

– Какво става между вас и Емилия? – запита го тя неочаквано и за самата нея.

– Остави я тая вакханка – махна с ръка Сертев, – не искам да говоря, нито да мисля сега за нея. Откакто се запознах оная вечер с нея, не ме оставя на мира. Чудовище! Тръгнах за насам и тя – с мене... Ти кога си тръгваш за София?

– Не зная.

– Защо? Тук още колко дена ще бъдеш? Смяната ви кога свършва?

– Аз няма да се връщам направо в София. Васето ме кани да отида непременно при нея.

– Ще отидем заедно.

– Не – отсеке Вера, – не мога да отида с вас там.

– Защо?

– Така!

– Ако сме с Емилия?

– Тогава може.

– Ех ти, момиче, колко много ми харесваш със своите старомодни разбирания. Ела да седнем на скамейката и да погледаме морето. Емилия ей сега ще дойде, остана да се преоблича.

Вера си спомни за стаите им. Той изглежда долови мисълта ѝ, затова рече:

– Снощи едва можахме да намерим тия глупави стаи. Винаги трябва да излизам аз, за да е свободна тя, да си направи тоалета. А, ето я и Еми!

Вера се обърна. Емилия пристъпваше като лебед в бялата си рокля със златен колан и златни звезди, изшита ниско на широката ѝ пола, падаща на вълни по тялото ѝ.

– Дяволски хубава е тая Емилия, нали, Вера?

– Да, много е хубава.

– Но все пак теб харесвам повече от нея...

Вера го погледна учудено, но нищо не каза. Емилия дойде при тях.

– Еми – протегна двете си ръце към нея докторът, – точно се възхищавах от красотата ти.

– Да, само от красотата...

– Не те разбирам, Еми!

– А аз те разбирам много добре.

Не се бяха изменили десетина минути, когато около пейката, на която бяха седнали, заприиждаха новите познати на Емилия. Тя се смееше с висок, хубав смях на шегите и остроумията, които в надпревара разказваха младите хора. Един от тях каза, че тази вечер ще има танци, и покани Емилия за първия танц.

В този момент влезе Сърма със своя унгарец. Беше направила всичко, за да го задържи. Емилия и Сърма се погледнаха и се усмихнаха. Признаваха ли си една на друга превъзходството? Сърма беше по-млада и когато започнаха танците, като птица летеше от прегръдка в прегръдка... Усмивката сияеше в очите и на устните ѝ. Нейната младост казваше: „Светът е мой!“. А чарът на Емилия омайваше всички и подхранваше скрити надежди. И млади, и възрастни я канеха да танцува. Д-р Сертев като изхвърлена от морските вълни лодка потърси Вера. Нямахме я между танцуващите. Той беше танцувал втори по ред с Емилия и бе изгубил от очи Вера. „Какъв глупак съм – мислеше си той, – когато мога да имам щастието с тая нежна гугутка, тръгнал съм с тая пантера, която ще ме унищожи!“.

Той излезе от навалицата и отиде към скамейката, където бяха седели. Вера я нямаше и там.

– Дали си е отишла? – помисли си той, но в това време я видя сама на най-отдалечената скамейка.

– Вера – прошушна той, – ти не танцуваш ли?

– Не.

– Наистина забравих, че ти изобщо не си искала да научиш нито старите, нито новите танци... И много добре си направила. Защо ставаш?

– Тъкмо щях да си тръгвам.

– Тогава ще те изпратя – тръгна с нея той.

– Д-р Сертев – обърна се тя към него, – мислите ли, че може звездите да са обитавани от разумни същества както нашата планета?

В първия момент искаше да каже: „Кой ти е пуснал тия бръмбари в главата“, но после си помисли, че никога няма да спечели Вера по тоя начин, затова каза:

– Не зная, Вера. Учените са на различни становища по този въпрос.

– Тази вечер като ги гледах, мислех си, че е съвсем вероятно и там да има разумни обитатели. Защо да си мислим, че единствено само Земята има тази привилегия? Но се питам какви ли са обитателите на различните планети?

– И да има обитатели на другите планети, какво всъщност ни ползва това?

– Ако са разумни, хората биха могли да влизат във връзка с тях.

– Тия работи да не ти ги е говорил твоят нов познат Венци?

– Има ли значение кой ги е говорил? Въпросът е за истината.

„Глупости!“ – щеше да й отговори докторът, но пак се въздържа и рече:

– Истината! Да, хубаво нещо е истината, но кой може да я знае?

– Може би някои хора я знаят...

– Според мен истината никой не я знае в пълния смисъл на думата. Хората, най-вече учените, откриват частица по частица от нея.

– В този смисъл, да. Но въпросът е за небесните светила – дали на тях има разумни същества.

– Човеци ли?

– Не зная дали са точно като нас, но ние обикновено сме свикнали да свързваме разумността с човека.

– Навярно ти доста четеш и те интересуват тези въпроси. Едно време и аз четях много... Но искам да ти кажа, че човек е един сложен комплекс от разумност, лудост, страсти и всичко долно и низко. Човекът е средище на най-различни противоречиви мисли и чувства. В един момент иска едно, в следващия – друго. Що за разумно същество е той? В него има и бури, и урагани. В един момент в него бушуват стихии, в друг момент се изпълва с тишина и мир... Сега, а и друг път, когато съм говорил с теб, стихииите в мен притихват, изчезват, отиват някъде. Чуден мир ме изпълва и си мисля: „Тая малка Вера трябва да е постоянно при мен. Аз трябва да я взема завинаги при себе си“.

Вера вървеше мълчаливо до него.

– Чуваш ли ме какво ти говоря, Вера? – запита я д-р Сертев.

– Извинете, другарю Сертев, бях се замислила и не разбрах последните ви фрази.

– Казах ти, че си едно глупаво момиче... Не, не, ти си умно момиче, но пропускаш да чуеш важни неща.

– Наистина, това беше неучтиво от моя страна, но не ви ли се е случвало да вървите с някого и изведнъж мисълта ви да отиде някъде...

– Случвало ми се е, но защо да се случи с теб точно когато вървиш с мене?

– Много моля да ме извините.

– Извинението не може да поправи нещата. Аз исках да ти говоря нещо много важно, а сега просто ми се развали настроението.

- Съжалявам много.
- Ако наистина съжаляваш, нещата все още могат да се поправят.
- Стигнахме до нашата вила, д-р Сертев. Лека вечер.
- Как? Ти си тръгваш, Вера?
- Да.
- Аз още нищо не съм ти казал.
- Друг път.

* * *

Мила Юлия,

Получих писмото ти, препратено ми от Обзор. Трябва да ти кажа, че твоите писма винаги ме развеселяват в най-хубавия смисъл. Представям си как тичаш, шетаеш, та всичко да е в пълна изправност за скъпия гост, когото очаквате. Казвам „скъп“, защото неведнъж си ми казвала, че обичаш с всичкото си сърце сина на Митко. И все пак в душата ти има едно малко ъгълче, в което е скрита боязънта от това полугерманче, полубългарче – както се изразяваш ти. „Ах, тоя малчуган ще го наплескам – пишеш ми ти, – ако посмее да не хареса това, което ще му наготвя.“ А в следния миг вече си готова да го оправдаеш: „Нали тяхната кухня е съвсем различна от нашата...“.

Писмото ти е пред мен и отново чета в него: „И да знаеш, ако се старая всичко да е в ред и да зарадвам момчето, то е заради Митко. Ясно виждам как иска да направя всичко, за да го задържим тука. Та то си е българин и трябва да знае, че е такъв, и да обича България. Ах, ако не направя всичко, че то да остане при нас... То ще бъде големият ми син, а след не много време ще дойде и малкият... Представи си край масата 4–5 детски главици, наведени над чиниите. Аз гледам да не накапят салфетките си, строга съм, но вътре сърцето ми прелива от обич. А Митко – точно обратното. Той взема салфетката и избърсва омазаната уста на малката бузеста... как да я нарека... Хайде, името ѝ после ще измисля... А тая, малката, го гледа с препълнени от обич очи... Ах, тоя Митко със сигурност ще иска децата да обичат повече него. Но децата ще знаят най-напред майка си. А и Митко е кавалер, ще отстъпи децата да обичат повече мене. А аз ще им кажа: „Деца, вие имате най-добрия баща на света!“.

Юлия, ти си така забавна с твоите бъдещи деца. Впрочем в най-скоро време ще имаш над масата още една детска глава. Сигурна съм, че малкият ще бъде възхитен от тебе. Ти се съмняваш, но аз – не, защото досега всички, които са се доближавали до теб, те обикват...

Завчера прекъснах писмото, затова го продължавам днес. Вчера ходихме с компанията на Маргарита за малини в планината. Тръгнахме в тъмни тъмнини – както се изразява Марги, за да вървим заедно с малинарките.

От опит в детската градина зная, пък и ти знаеш, че децата всъщност са човеци в малки форми и много обичат да им се говори като на големи хора. Затова нямаш представа колко ми е приятно да съм в компанията на Марги и нейните приятели, които влизат в числото на малинарките. И вярвай ми, има какво да се поуча от тях. Те познават треви, цветя, птици, за които някога съм учила на книга и съм ги позабравила. А те само по гласа на птицата познават каква е. И с какъв авторитет говорят за всичко, всред което живеят.

Изкачихме се високо в планината. Малини набрахме малко, защото вече им е „преминало времето“, но все пак това, което донесохме, заслужаваше ходенето. Пък и нищо да не бяхме набрали, самата екскурзия за мене имаше смисъл. Понеже тези дни преваляваше, то „малинарките“ потърсиха „игрищата“ на гъбите. Маргаритка ги

познава с учудваща вещина. Вася снощи панира гъбите, а днес направи сироп от малините.

Марги изпитва особена приятност да върви с мене и да разговаряме. Каза ми доверително, че никак не ѝ харесват другите граждани – доктора с очилата и неговата приятелка – Еми. Тя не знае, че не той, а Владимир ѝ е приятел, затова и там при него бяха на квартира.

Когато я запитах защо не харесва гостите на чичо Влади, за моя преголяма изненада рече: „Защото ти не ги харесваш“. Тая малка дъщеря на гората и планината има странен усет. Наистина Емилия в желанието си да запленява всички понякога ми става неприятна. Веднъж продължително гледаше Ваньо, съпруга на Вася, с морските си наистина красиви очи. Смееше се, въртеше се. Това вбеси д-р Сертев. Той стана и излезе. В един момент видях промяна в израза на лицето на Ваньо. Очите му проблеснаха и необичайна усмивка разтегли устните му. Лицето на Вася помръкна. Аз си помислих: „Господи, и той ли е като всичките?“. В следния миг Ваньо почна да се смее, но смехът му беше такъв, че ако аз бях на мястото на Емилия, бих се смразила. Дали тя почувства известно неудобство? Не зная.

– Защо се смееш като луд? – тупна го тя по рамото.

Но той не ѝ отговори, не ѝ обърна изобщо внимание, отиде и прегърна Вася. Тя се усмихна с бликащи в очите сълзи. Тогава Ваньо, все още прегърнал я, се наведе и целуна очите ѝ.

Знаеш ли какво ме запита вчера Марги? Защо баба Дона ѝ каза, че Емилия била като змеица.

– Не зная – отвърнах аз, – не виждам такова нещо.

– А аз – погледна ме тя с будните си очи, – обичам змиите, но тая леля не обичам.

След малко тя пак ме заговори.

– Баба Дона казва, че било срамота да говоря на Вася на име, защото е голяма. Ти какво ще кажеш?

– Каквото ти покаже сърцето, ти имаш чудно хубаво сърце.

– И Вася така ми казва. А тя при нас ли ще остане?

– Ти искаш ли?

– А вярно ли е, дето децата казват, че щяла да ми е майка?

– Татко ти казвал ли ти е такова нещо?

– Не. Само ме целува, когато нося вода от чешмата в кухнята. Нали видя, че нашата чешма е в двора...

Погледнах я учудено. Не виждах нищо общо с въпроса.

– Но нали така помагам на Вася – подсети ме тя.

Останах смаяна от чувствителността ѝ. Като се връщяхме, Марги ме запита:

– А вярно ли е, че ще имаме бебе?

– Вярно е, Маргенце.

– Леля Митра казва, че щяло да бъде моя сестричка или братче. Така ли е?

– Искаш ли да е така?

– Искам! Латинкини как си имат бебе и то ѝ е братче.

– Ти си добро и умно момиче – погалих я по разчорлената коса.

Знаеш ли, Юлия, че почна да ми се приспива. Седнала съм на двора под една круша и ми се придряма. Ти искаш да ти пиша всичко с пълни подробности и аз ти писах. Може привечер да отидем с Марги и да пуснем това писмо, за да не чакаш много. Ще ти пиша пак.

Поздрав на Митко и целувки на теб от Марги и мен.

Вера

П.П. А ето и Вася иска да ти се обади, да ти пише.

Скъпа Юлия,

Макар че съвсем малко време говорихме и ви виждах, но храня неизказано добро чувство към вас. Исках да ви се обадя по-рано, но бях заета, а изгубих и адреса ви... Притеснявам се да ви го кажа, защото това звучи грозно, като небрежност, но колкото и да го търсих, не можах да го намеря. Вярвам, че ще ме извините, защото зная, че сте много добра.

Тук се чувствам добре, защото хората, които ме заобикалят, са много добри. Като си помисля за всичко, което преминах, виждам от какво сте ме спасили и какво голямо добро ми направихте със своя прям и смел характер.

Защо е такъв светът, че хората си причиняват страдания един на друг, не зная. Но разбрах, че в тоя свят има и добри хора, които са готови безкористно да помагат.

Може би нашата обща мъка с Вера и жертвата, която тя направи, ни сблизиха много, и никак няма да е пресилено, ако ви кажа, че я чувствам близка като сестра. Радвам се, че е между нас. Само дано си намери другар, който да е достоен за нея.

Ще ви кажа съвсем поверително: разбрах, че д-р Сертев има намерение да се жени за нея. Казал това на Ваньо между другото. Това на мен никак не ми харесва. Мисля, че този човек не е за нея. Намирам, че д-р Делянов би й бил най-подходящ, но той, бедният, гледа само в Емилия. Никак не мога да се начудя толкова ли е заслепен, или пък толкова много я обича, че не вижда каква е? Тя пред очите му флиртува със Сертев, с агронома тук... и с един учител, изобщо – с всеки срещнат. А той е щастлив, че тя е тука, че я вижда...

Ако вярвах като старата баба Дона в магии, бих казала, че е омагьосан. Но си мисля, че колкото и голямо да е чувството му, след време ще охладнее. Само дано не направи грешка и да се ожени за нея, преди да се е пробудил и да е видял какво представлява. Защото тя казала на Сертев при една разправа с него, че ще се омъжи за Владимир. А и този Сертев е един невъзможен чудак. Върти се като пергел около Емилия, а иска да се жени за Вера. Луд свят!

Прощавайте, че ви занимавам с тия неща, но зная, че обичате Вера и не ви е безразлично нейното бъдеще.

Засега с Марги сме добре. Тя не е съвсем наясно още каква съм в тая къща. Нито аз, нито Ваньо й говорим по този въпрос. Искаме, сякаш негласно сме се наговорили, да не й натрапваме никаква мисъл. Нека преди всичко сме добри приятелки, защото знае се колко мъчно и трудно се възприема идеята за втората майка.

На Марги гледам като на моя малка сестричка, като на хубаво горско дете, като на свободна волна птичка. Нека тя си избере отношението към мен. Едничкото нещо, което бих искала, е да се обичаме, а като какви – това засега не е в моето съзнание.

Вера ми каза, че очакват малкия син на вашия другар. Желая от все сърце да сте здрава, доволна и радостна.

Приемете от Ваньо, Марги и мен сърдечни благопожелания.

А специално от мен – искрена благодарност за всичко...

Вася

* * *

Вера вървеше с хубаво, приятно чувство по софийските улици. Наистина природата, планината, селата дават известно разнообразие, но в човека има дълбоко скрито желание да се върне у дома си, в родното си място. Сякаш в него къщите и

улиците излъчват нещо, което храни човешката душа... Плочките по тротоарите някак весело отекваха под стъпките на Вера.

От всички най-напред искаше да види Юлия, която само с няколко реда бе съобщила на Вера и Вася, че Хенрих, детето на Митко, е дошъл. Сигурно от щастие не ѝ е останало време да пише повече.

С бързи стъпки Вера се изкачи по стълбището и позвъни. Никой не се обади. Нямах ли ги? Трябваше да ги потърси по телефона... Позвъни още веднъж. Вече мислеше да се връща, когато за последен път позвъни три пъти наред.

Чуха се приближаващи се стъпки и се запита тихо:

– Кой е?

– Аз съм, Юлия, Вера!

– О, Вера, ти ли си? – отвори се вратата и двете приятелки се прегърнаха.

– Мислех, че ви няма, и щях да се връщам – весело заговори Вера.

– Не, тук сме...

– Какво ти е Юлия? Виждаш ми се променена.

– Никак не съм добре – захълца Юлия.

– Болна ли си? – обезпокои се Вера.

– Не.

– Какво тогава?

– Нещо, което най-малко съм очаквала. Не мога да се справя с това дете.

– Синът ли?

– Ах, синът! Какъв син? Не зная дали някога може да ми бъде син.

– Защо?

– Защото човек едно мисли, а съвсем друго става. Започнах да се разкайвам, че се омъжих.

– Толкова скоро?

– Колкото по-скоро, може би толкова по-добре...

– Но какво се е случило?

– Ще ти разкажа. Ела да отидем в кухнята. Там е моето място сега.

Като влязоха в светлата, добре подредена кухня и седнаха на кушетката, Вера запита какво всъщност се е случило. От очите на Юлия бликнаха сълзи. Тя ги избърса и заговори:

– Както ти писах, изтрепах се да чистя, да нареждам. Митко се радваше, радвах се и аз. Най-последно – негово дете е!

Отидохме да го посрещнем. Довеждаше го една германка, омъжена за българин, която бе ходила в Германия да посети родителите си. Митко беше много развълнуван. Естествено, доста отдавна не е виждал детето си. Влакът пристигна. Митко стана съвсем бледен, а аз си мислех дали ще се познаят... На един от прозорците се показва руса глава със светли къдрици.

– Хенрих! – извика Митко и се втурна към вагона, който спря малко далеч от нас.

Аз тръгнах в същата посока, като се провирах между идващите срещу мен хора, слезли от влака. Когато стигнах до Митко, той разговаряше на немски с германката, държейки за ръка русокосото момченце. Представи ме. Детето повдигна глава и ме погледна. Сини, прекрасни, пронизателни очи. Челото му голямо, заоблено, над него се виеха русите му къдрици. Лицето – необикновено бяло. Митко му заговори на немски. То ме гледаше, после отведнъж пусна ръката на баща си и прегърна германката. Тя му заговори бързо на отсечения си немски език, хвана го за ръката и го предаде на Митко. В това време мъж с прошарени коси и високо израснал младеж, които бяха свалили цяла грамада куфари, повикаха носач с количка, за да ги пренесат на перона.

Митко взе с едната си ръка куфара, който беше до него, с другата хвана детето и тръгнахме всички. На перона се разделихме със семейството. Митко извика такси, с което си дойдохме тук.

През всичкото време на вечерята Митко говори на немски на детето. От това, което съм учила в гимназията по немски, разбирах по някоя дума, между които най-често се повтаряше „мути“. Разбрах, че говореха за майката.

Отначало тичах, донасях яденето, турях го на масата, все усмихната. После усмивката ми изчезна. Стоях при масата мълчаливо. След това се почувствах излишна. Прибрах чиниите, дойдох тук в кухнята и започнах да ги мия. Сърцето ми бавно се пълнеше с мъка. Казвах си, че няма защо, че съм глупачка, че е съвсем естествено бащата, като не е виждал толкова време детето си, сега да е погълнат всецяло от него. Но въпреки тези доводи сърцето ми натежаваше от мъка.

Когато Митко влезе при мен, за да ми каже, че детето трябва да се сложи да спи, стори ми се променен.

– Добре – отвърнах аз, избърсвайки ръцете си.

– Знаеш ли, Юлия – заговори Митко, – малкият сигурно ще се чувства неудобно от първата вечер да спи самичък в стаята си. Ще го взема при мен в леглото.

– Мисля, че ще ви бъде неудобно в едно легло – погледнах го аз. – Ако искаш, може да спи на моето.

– А ти? – просияха очите му.

– Аз ще спя в малката стая на неговото легло.

– Юлия – прегърна ме той, – Юлия!

Защо плаках цялата нощ? Защо бях скръбна и посърнала сутринта?

На другия ден малкият извади портрета на майка си и го сложи на нощното шкафче до леглото си. „Естествено – мислех си аз, – детето не се е делило от майка си, чувства необходимост да я вижда.“ А защо страдах? Така измина цяла седмица. Когато исках да прилаская малкия, да погала къдравата му главица, той ме гледеше със сините си очи и се отдръпваше от мен. Понякога ходеше из стаята и тъжно казваше: „Мути, мути“, после отиваше в спалнята при портрета й... Разбрах, че детето тъгуваше. Отивах при него, усмихвах му се и свързвах няколко думи на учения някога немски език. Тогава не знаех, че разбира съвсем добре български, но Хенрих се отдръпваше от мен, почваше да плаче, викайки майка си... В един такъв момент ни завари Митко. Детето, хълцайки, се хвърли върху баща си. Той го прегърна и го попита какво има. „Мути, мути...“ – плачеше малкият.

– Какво е станало, Юлия? – запита ме Митко.

– Нищо – отвърнах му аз. – Понеже тъгува за майка си, исках да го успокоя.

– Остави детето свободно – рече ми той.

Тогава събраната ми мъка, сдържаната ми болка преля и аз му казах:

– Мути, мути, цял ден и цяла нощ мути! Дотегна ми вече!

– Юлия?! – учуди се Митко.

– Какво Юлия? Детето – при тебе в спалнята, с детето излизаш на разходка и през всичкото време се говори на немски. Аз тук слугиня ли съм?

– Но Юлия – мъчеше се да ме спре Митко.

– Никакво „Но Юлия...“. Аз мога много да обичам, но и много да мразя. Направих всичко, за да се чувства твоят син в дома си, но откакто той дойде, аз започнах да се чувствам чужда.

– Това е само твоя грешка...

– Да, моя, и то голяма, защото отстъпих леглото си, защото от сутрин до вечер слугувам на двама ви. През всичкото време говорите на немски. За колко време е дошло това дете, за какво е дошло? Нищо не зная.

– Просто детето е дошло и толкова! Какво повече?
– Наистина не мога да те позная, Митко – викнах му аз, – ти ли си тоя, който ми казваше, че ме обичаш, че си щастлив, откакто си ме срещнал?
– Нима отричам това?
– Тогава защо постави детето между мене и тебе? – запитах го аз.
– Детето е винаги между майката и бащата – рече той.
– Аз – майка?? Не! Докато дойде то, живеех с тая илюзия, но сега – не! Ти си му баща, но аз майка – не!
– Това зависи само от тебе.
– Не, зависи от тебе! Ти трябва да му говориш – настоях аз.
Той ми рече, че тъкмо това правел. Тогава му казах, че ще почакам още малко, но ако не се оправят нещата, той трябва да избира: или него с неговата „мутер“, или мене. Нека сам си избере!
– Юлия, скъпа – за първи път ме нарече той така, – какво ти става?!
– Става ми това, че не мога да понасям положението на невзрачна слугиня – казах му извън себе си аз.

Той започна да ме моли да се успокоя и казваше, че никога не е помислял за подобни неща, които му говоря. Тогава му казах, че ако не иска да продължава така, трябва да говори на детето на български, защото фактически то е българин и трябва да научи бащиния си език. Но ако имат да си говорят тайни за „мутер“, аз ще си отида! Тогава се разплаках и излязох от стаята. След малко Митко дойде при мен, прегърна ме и почна да ми говори. Ще ти кажа точните му думи: „Юлия, ти знаеш, че аз обичах Ади, това никога не съм скривал от тебе. И като видях Хенрих, сякаш видях нея. Всичката оная всеобхващаща любов, която съм имал към нея, бликна в мен и преля в сърцето ми. Но това не значи, че не обичам тебе. Теб те обичам така, както те обикнах от първия миг, когато те видях. Любовта ми към тебе не е по-малка сега, но е по-различна. Остави ме да преживея и да надживея известни илюзии...“

– Че тя се е върнала с детето и се крие из завесите на стаята ли?
– Даже и така да е...
– Не съм толкова добра, Димитър – заговорих му аз за първи път на това име. – Ако искаш и занапред да живееш с тези илюзии, ще избереш или илюзиите, или мен.
– Не очаквах да си толкова ревнива – рече ми той.
Казах му, че съм ужасно ревнива. Той намери, че да ревнувам от едно дете е болезнено състояние.
– Но ако това дете е изпратено от майката да ни раздели? – казах му с болка аз.
– Не си мисли подобни неща – рече ми той. – Тя никога няма да се върне завинаги тук.

Изведнъж нещо проблесна в съзнанието ми и с променен глас го запитах:
– Защо?
– Защото се е омъжила втори път – отговори ми той. – Само може да дойде на гости...

Останах поразена, даже гръмната. Да дойде тук, в къщата ми на гости! Да си шприхат на немски... После да излизат тримата на разходка, а аз да остана да мия чиниите вкъщи! Нищо не отговорих, нищо не казах. Твърде голям бе ударът за мен, за да мога да кажа каквото и да е. Само почувствах, че ми се вие свят... Когато дойдох на себе си, видях Митко надвесен над мен, а до него беше изправен Хенрих.

– Махни се отук – викнах му аз, – не мога да те гледам!
– Юлия – наведе се той над мене. – Чуваш ли се какво говориш?
– Остави ме да надживея илюзиите си, че си ме обичал – прошепнах аз. – Ето, това е, Вера, това е моят живот!

– Наистина никога не съм очаквала, че така могат да се развият нещата – промълви Вера.

– Най-малко аз – заплака Юлия. – Съжалявам, че си напуснах службата.

– Защо? Какво си намислила?

– Може би ще се наложи отново да си потърся работа. Не мога да живея наполовина. Когато обичам, давам всичко, но също така трябва и да получавам. Обикнах детето преди да го видя, бях готова да направя какво ли не за него. Но когато на всичко това даже не се обръща внимание, моето място не е при тях. Нито искам да делея чувствата си, нито искам мъжът ми да ги дели с друга...

– Не прибързваш ли много, Юлия? – загрижено говори Вера. – Все пак това дете идва в чужда за него страна, при чужда обстановка...

– И при чужда жена – допълни Юлия. – Всичко това съм го мислила неведнъж. И не считам, че детето е виновно.

– А кой?

– Митко! Защото на него му е приятно да мисли и да говори за тяхната „мутер“.

– Той сам ти казва, че я е обичал...

– А аз не съм ли обичала? Каж ми, не съм ли обичала? Помниш ли колко много плаках в деня на сватбата?

– Помня. Но представи си, че дойде някой, който е бил с него в шумата, и те заговори за него, как са прекарвали там и пр. Не би ли го слушала?

– Но той не ме е оставил, защото не може да понася нашата проста култура, а е убит!

– Ако обичта е силна, другото няма значение!

– Не, има. И после ще знаеш, ако и той сам да възкръсне и да дойде при мен, макар сърцето ми да прелива от болка, бих му казала: „Аз съм омъжена!“. И той щеше да разбере, защото сам беше честен и нямаше да иска аз да бъда нечестна. А тука – тя ще дойде на гости... Не, не, това няма да го преживея!

– Но сигурна ли си, че ще дойде?

– Почти сигурна. Защо са тия постоянни разговори по телефона с германката, която доведе детето?

– А защо ще дойде?

– Да уговорят дали тя да вземе детето, или да остане тук.

– А не може ли с писма?

– Изглежда не може. Но това са само претексти...

Вера се замисли, после изведнъж каза:

– А как разбра, че малкият знае български?

– Нали ти казах, че ми беше станало лошо... След като можах да стана от леглото, Митко излезе да вземе лимонада за мен... Тогава не зная как заговорих на Хенрих ето така, на български, и го запитах много ли обича „мутер“, без да мисля дали ще ме разбере. И за моя изненада той ми отвърна: „Много!“ на български с немски акцент. – „Тогава иди при нея – продължих – аз няма да те спирам.“ „Тя не иска!“ – промълви малкият. „Не иска ли? – учудих се аз. – Защо?“

Сините му очи сякаш замръзнаха. То не искаше да каже защо.

– Може би нейният съпруг не го иска – рече Вера.

– Може. Но представяш ли си този ад, ако продължава все така? Аз разбирам, детето е голямо, не може да забрави майка си, нито бих искала това. Искях само да ме оставят или поне да ми създадат илюзията, че мога да го обичам като мое дете.

– И това може да стане с времето, Юлия.

– Не, у мен всичко е прекършено. Живея и спя тук, в кухнята. На тях сервирам в хола, както от първия ден...

– Не искаш ли да се поразходим малко?

– Черен ми е целият свят. Никъде не искам да излизам, никого не искам да виждам.

– А пък аз толкова имам нужда от тебе, от твоя вкус. Исках да си купя нещо за костюмче, а не мога да си избира. Ела да излезем, ако това няма да ти създаде труд.

– Какъв труд? Виждаш – всичко съм занемарила. Нищо не ми се прави. Но ако толкова настояваш...

– Да, настоявам.

– Ще изляза, ще дойда, Вера, да се махна от тая проклета къща. Може да дойда и у вас да спя. Не ми се връща тук.

– Добре – съгласи се Вера.

„Бедната Юлия – мислеше си Вера, докато Юлия се приготвяше за излизане, – толкова любов имаше в сърцето си – и какво ѝ се случи! Може би душата ѝ, сърцето ѝ са предчувствали какво има да стане, затова бе плакала толкова много в деня на подписването на брака... Но кой би могъл сега да помогне? Майка ѝ? А какво би могла да каже тя на Юлия? Това би могла да направи само другарката Найденова – проблесна в съзнанието на Вера. Само да я намерят вкъщи.“

– Има ли нещо ново в детската градина? – запита Юлия, когато излязоха на улицата.

– Утре изгича отпуската ми и само по телефона се обадих, за да попитам за смяната си. Ще работя следобед.

– Виж колко приятно било – въздъхна облекчено Юлия, – а аз от две недели не съм си показала носа навън.

– Знаеш ли какво, Юлия, имам малко работа в една къща, нали нямаш нищо против да отидем двете.

– На твое разположение съм.

Вера се зарадва. Взеха трамвай.

– Разкажи ми как прекара ти? – запита Юлия.

– Отпочинах си. Край морето се чувствах много добре. На планината при Вася – също. Не ме пускаха да си тръгна.

– Чуден е животът – въздъхна Юлия. – Вася кога очаква детето?

– Скоро.

– А онзи чудак какво прави?

– Кой чудак?

– Д-р Делянов. Хем да знаеш, че той ще се ожени за Емилия.

– Ще бъде много добре.

– Добре – разсмя се Юлия, – но това ще бъде от ден до пладне. Но нищо, поне ще му мине меракът, ако не му е минал вече. А другият чудак, очилатият доктор, върна ли се?

– Да. Наистина той е чуден. Беше се разсърдил и отпътувал. Но след три дена се върна, забравил си някои вещи.

– Забравил си е ума. Само да не те кандърдиса да се омъжиш за него.

– Никога! А ето и блока, където исках да дойдем.

– Виж какво хубаво стълбище – възхити се Юлия, като се изкачваха по него. На втория етаж позвъниха на една от вратите. Отвори им млад, хубав, обгорял от слънцето момък. Вера поздрави и запита дали евкъщи майка му.

– Тук е. Току-що се върнахме от Несебър.

– Дали ще е удобно да ни приеме?

– Ще я попитам. Вие бяхте Вера, нейната някогашна ученичка, нали?

– Да – отвърна със стеснителна усмивка тя.

– Това ново гадже ли е? – запита Юлия, когато момъкът изчезна в коридора.

– О, не, той е синът на моята учителка, за която съм ти говорила.

– Но за него – никога.

– Защото само два пъти съм го виждала, а може би три...

Младежът се върна и ги покани в хола.

– Мама ей сега ще дойде, седнете! – и той също седна след тях. – Аз ви видях в парахода – обърна се той към Вера, когато отивахте във Варна. – Вие се занимавахте с едно малко момиченце, което плачеше.

– Но после се утеши.

– Да, това ми направи впечатление.

– При нея децата се лепят като мухи – каза Юлия.

– Само децата ли? – усмихна се момъкът.

– Скромно ни е момичето.

– Скромността повече привлича.

– Привлича, но мъжете бързо се насищат на нея. Блазнат ги лекотата и лесната достъпност.

– Временно...

– Я виж ти! – вгледа се в него Юлия. – Мислех ви за незрял...

– Сега няма незрели...

– Да – въздъхна Юлия, – презриват, преди да са узрели.

– Презриват само жените.

– От собствен опит ли говорите, или това, което сте чули?

– И от едното, и от другото.

– Веро – обърна се Юлия към нея, – пази се от това момче, опасно е. Повече не идвай тук.

– Аз не идвам при него – поруменя Вера, – а при майка му.

– Но ако той винаги те забавлява, докато дойде тя...

– Ще имаме един забавен час – смееха се очите на момъка.

Вратата се отвори и влезе майка му.

– Вера, моето момиче, много се радвам, че те виждам! – обърна се тя към нея.

Вера веднага стана и тръгна към нея. Найденова преметна ръката си през рамото ѝ и двете тръгнаха към Юлия. Представляваха мила картина. Кафявите очи на Вера блестяха от вътрешна радост, а руменината по белите ѝ бузи я правеше като цвят.

– Майко – обърна се момъкът към майка си, – знаеш ли, че вие двете си приличате?

– Сигурно – засмя се майката. – Тя е първият цвят на пролетта, а аз – последният, увяхващ, на есента.

– Не, не, и двете сте много хубави.

Юлия погледна младежа. Очите му бяха пълни с възхищение.

– Много се радвам, че ни харесваш, иди да помогнеш на баща си! – каза майка му.

– Добре – съгласи се момъкът и тръгна, но при вратата се обърна и рече:

– Няма да се сбогувам с гостите сега, а после... преди да си тръгнат.

Найденова седна, след като Вера ѝ представи Юлия. След това каза на Вера, че често си е мислела за нея и за проблема ѝ, който е имало да разрешава... Вера ѝ каза, че го е разрешила, като се е разделила с Мишо. После ѝ разказа за участието на Юлия в живота на Вася...

Юлия гледеше мълчаливо Найденова, имаше ясното усещане, че тази жена излъчва мир, тишина и спокойствие.

– Другарката твоя колежка ли е, Вера? – запита Найденова.

– Беше, но сега не е. Тя винаги мечтаеше, като се омъжи, да си остане вкъщи и да гледа около масата цял куп деца.

– Изпълни ли се мечтата ѝ?

– Изглежда, че никога няма да се изпълни – намеси се Юлия.

– Защо? – обърна спокойния си поглед към нея Найденова.

– Защото в живота невякога става това, което човек иска.

– Да, това е напълно вярно, но след като сте се омъжили, да имате дечица е напълно възможно.

– И аз така мислех, но изглежда няма да е възможно... – въздъхна със странно облечение Юлия, и като чувстваше необикновена свобода пред тази излъчваща мир жена, ѝ разказа всичко, което се бе случило след идването на Хенрих.

– Наистина трудна задача – заговори Найденова, – много трудна, но вие сте силно същество и можете да пренаредите нещата.

– Как?

– Първо – ще си влезете в спалнята. Второ – ще почнете да третирате детето като ваше... Все едно, че нищо не е било.

– Невъзможно!

– Защо?

– Защото аз никога няма да се върна в спалнята, ако малкият остане там. Второ, те винаги си говорят на немски. Значи има нещо, за което те искат да си говорят, а това е „мутер“ – майката.

– Даже и така да е, оставете ги свободни. Дори щом детето говори и разбира български, говорете му с добро чувство за майка му.

– Никога! – отсече Юлия.

– Не ме разбирайте криво. Да говорите добре на детето за майка му, това е една врата към самото дете. То ще се отпусне пред вас, защото, сама признайте, естествено е детето да обича майка си.

– Разбира се.

– Тогава опитайте. Вие сте детска учителка, знаете как да проникнете в детската душа. Накарайте го да разбере, че не искате да изместите майка му. А като спечелите детето, ще бъде спечелен и бащата.

– Вие имате право – сви вежди Юлия, – ще опитам, но не зная доколко ще имам резултат, защото не само детето обича майката, а и бащата.

– Тя нали ще дойде за малко?

– Това няма значение. Ако той предпочете нея, както предпочете детето – край!

– Ще искате и вашето дете да няма баща, както Хенрих няма майка и баща.

– Няма да бъде по моя вина.

– Не, ще бъде по ваша вина поради вашето честолюбие.

– Той да я доведе вкъщи или да излиза по улиците с нея... Не, само това не! Свършено е!

– Във вашата къща не идват ли гости? Вашият другар само с вас ли се движи по улиците и никога с друг човек?

– Това е съвсем друго.

– Не, разликата е само във вашата мисъл. Освен това трябва да знаете, че на човека е дадена свобода да постъпва както иска, но не е освободен от последствията. Затова помислете добре... От вас зависи много.

– Вие сте човек, който ми вдъхва доверие, и ще опитам. Но ще знаете, че съм много различна от Вера. Аз не мога да се унижавам.

– Дори не мисля за това. Като виждам вашия характер, ще ви кажа, че трябва да се борите за това, което е ваше право.

– Ако се боря, за да ми се даде това, над което имам право, значи не ми е дадено от любов. А да го искам, това за мен е вече унижение.

– Не, вие ще се борите не за себе си, а за да се закрепите едно семейство, за да има баща вашето дете, а също така и за това дете – Хенрих, изоставено от майката.

– А защо да закърпвам нещо, което е вече скъсано? Защо да събирам и лепя парчетата на една стомна, която вече тече?

– Всички домове се кърпят и по малко текат в известен смисъл. Но това няма значение. За предпочитане е малкото зло пред голямото.

– А аз мисля да скъсам с него.

– Понеже виждам, че сте умен човек, бих ви казала да направите мислено всичко, което смятате да извършите, за да видите последствията... А ако избързате, гледайте един ден да не пратите при бащата своето дете, защото сте намерили друг в живота...

– Никога!

– Сега казвате така, и то съвсем искрено, защото мислите, че никога няма да срещнете човек, когото да харесате и обикнете... Но вашата натура е такава, че когато раните заздравеят, когато дойде време стаята, в която живеете, да не се запълва съвсем от детето, тогава ще измените и мисълта си.

– Говорите съвсем вярно. Аз вече имам тази опитност. Но мисля, че вече съм на достатъчно години, за да не се повтори същото.

– Нима не знаете, че в човека има едно естество – усмихна се Найденова, – на което годините не се отразяват – човешкото сърце. От люлката до дълбока старост то иска да обича и да бъде обичано. И пеленачето, и старецът се нуждаят от обич. А обичта е най-хубавото нещо, то е Божествената искра в човека... Водете се от нея.

– Майко – чу се гласът на сина.

След миг вратата се отвори и той застана на прага.

– Не ви смущавам, нали? – запита той.

Очите на майката се спряха върху него спокойни.

– Исках само да попитам да сложа ли на гостите от гроздето, което донесохме? – допълни той.

– Разбира се, моето дете! Много хубаво си се сетил.

– И аз така помислих – спря той погледа си върху Вера, която веднага поруменя.

– Вера, ти все така ли си срамежлива? – попита я Найденова.

– О, не! – пламна още повече тя.

– Да, да, вижда се – поклати глава Найденова с лека хубава усмивка.

След малко синът влезе с голям поднос, препълнен с грозде. Зад него професорът носеше чинийки.

Найденова постави гроздето на масата и отиде да поеме чинийките от професора.

– Само да не ви попречим на разговора – рече той, сядайки на креслото, след като се ръкува с гостите.

– Ние почти бяхме привършили – каза Юлия – и мислехме да си ходим.

– Тогава може да опитате гроздето – подаде той най-хубавите гроздове на Юлия и на Вера.

Найденова излезе и след няколко минути се върна с бележник в ръка.

– Много ми се искаше да дам на двете ви от книгите, които на мен много са ми помагали в живота, но реших най-напред да ви дам избрани мисли от тях, които съм записала в този бележник. Ако ви харесат, може да си ги препишете.

– Дайте ги на мене – рече Юлия. – Вера сега няма нужда от тях.

– Имам чувството, че нещата около вас ще се оправят... Но ви е необходимо търпение.

– А аз не съм много от търпеливите... Вера е от тях...

– Разбраното страдание е всякога за добро. Чрез него човек израства.
Юлия поклати глава и се усмихна горчиво.

* * *

– Другарко Димитрова – надникна прислужницата Дина в занималнята на Вера, – раздавачката ви вика, имате препоръчано писмо.

Вера повдигна главата си от книгата, която четеше, и сложи пръст на устните си... Децата спяха, не трябваше да се говори високо.

– Трябва да се разпишете – прошеушна Дина.

Вера стана и съвсем тихо излезе от стаята, но сърцето ѝ, добило невидими криле, прелетя и стигна външните врати на детската градина, преди стъпките ѝ да достигнат дотам и тя да поеме подадения ѝ плик. Сърцето ѝ вече знаеше, че писмото е от Венци. Разтвори го бързо – в него бяха снимки от Балчик и от други места. Влязла на пръсти в работната си стая, тя остави настрана снимките и разтвори изписания с красив почерк лист. Очите ѝ зачетоха:

Мое обично сестриче,

Завърнал се тук през някои от свободните ми минути, се виждам отново да вървя по пясъка край морския бряг... и стигам до канарата. Ти я помниш, нали? Ти искаше да научиш песните, които душата ми, които сърцето ми пееше... Или пък се изкачвам в ранната утрин нагоре по склона на планината. Ти вървиш задъхана, поруменяла от ходенето. Аз бързам, нали? Да, исках да видя по-отвисоко изгряването на Слънцето... Съвсем малко можах да ти кажа от това, което исках да ти говоря за Слънцето, за звездите, за планетите... Твоето състояние отначало беше такова, че аз трябваше да стоя при теб видим и все пак невидим – за да не наруша и без това нарушения мир в душата ти. Но в съзнанието ти, макар и бавно, се пробуждаше и споменът за мен, върнал се от миналото в душата ти. И той направи да ме почувстваш близък. Във всичко това имаше необикновена красота...

Сега искаш ли да поговорим за Слънцето, за планетите? Твоят изпълнен със светлина поглед казва: „Да“. Тогава ще ти напиша това, което Учителя е казал за тях. Преписвам го буквално от различни негови лекции: „Трябва да знаете, че светлината на Слънцето не произлиза от него, а от друго Слънце. Видимото Слънце в дадения случай е само един трансформатор на светлинна енергия, която идва от множество висши интелигентни същества. Всяка планетна система има свое сърце, което е свързано с общото космическо сърце. Сърцето на нашата слънчева система е Слънцето.

Ритмичното движение на кръвта в човешкото сърце се определя от ритмичните вълни на Слънцето. Следователно ако сърцето на някой човек не функционира правилно, това показва, че той е нарушил отношението си към Слънцето – сърцето на Слънчевата система. Искан ли да възстанови функцията на своето сърце, той трябва да изправи отношенията си към Слънцето, да внесе хармония между своя пулс и този на Слънцето. Не разглеждайте Слънцето само като физическо тяло. Вън от своето физическо проявление то има и духовна природа, която именно е в единство, в пълна хармония с Общото, с великото Слънце на Космоса.

Дълго време трябва да се наблюдава и изучава небето, за да се разбере какво носи то за човека. От толкова години насам съвременните учени изучават небето, но още не знаят дали има живот на Слънцето, на Марс, на Венера и на другите планети. Те знаят какви елементи има на тия планети, или каква светлина имат, но какъв е техният органически състав, какви организми живеят там, това още не е известно.

Ще знаете, че влиянието на планетите върху човека е неизбежно. В бъдеще, когато човек достигне високо развитие, той ще проникне в тяхната същина, ще разбере какви тайни се крият в тях.

Астрономията в бъдеще ще намери начин, по който хората ще се съобщават с жителите на другите планети. Тогава всички хора ще разберат какъв е животът на другите планети, какви жители има там и т.н. Ще дойде ден, когато истинските учени ще се съобщават с жителите на другите планети, които днес остават затворени за нас.

Като сте дошли на Земята, вие трябва да изучавате планетите и звездите в Слънчевата система, да знаете какво влияние упражняват върху вас“.

Е, мое сестриче, може би като някоя любяща майка те прехраних с това, което ти написах, макар че от само себе си то да не е дори една искрица от тази чудна наука – астрологията. Ако в теб се пробуди желанието да я изучаваш, както си я изучавала някога, в отдавнашните си идвания на Земята, бих могъл да ти изпратя нещо повече... Но защо ми се струва, че още не е време... Това ще зависи от пътя, който ще поемеш в този живот...

Твой брат от вековете: Венцислав

Вера въздъхна и притвори очи. Стори й се, че слезе от някакъв чуден приказен свят, в който се беше издигнала, докато четеше изписаните от Венци листи; свят, в който имаше ясното усещане, че е била някога. Кога?

Вратата се отвори, отново влезе Дина. Вера погледна часовника си. Три часът е. Децата трябваше да стават, някои от тях се бяха събудили. Вера сложи снимките и писмото в плика и стана. Утре ще пише на Венци с колко радост, с колко красота се е изпълнила душата й, докато е четяла изписаните от него листи...

* * *

Валеше хубав, прекрасен сняг. Започна като на шега, а не спира – трупа, трупа... Нека трупа, нима Дядо Мраз може да дойде в детската градина, без калпакът, раменете и брадата му да са посипани със сняг? А той щеше да дойде този следобед.

– Другарко Димитрова, нали сега, като ядем и като спим, и после като станем, ще дойде Дядо Мраз? – запита едно момиченце Вера.

– Да – отвърна му тя.

– А ти виждала ли си го? – запита Младенчо.

– Виждала съм го. Той живее далече-далече, на най-високите планини. Дворецът му е изсечен от ледени блокове, които блестят и изпускат най-различни светлини на слънцето. Най-чудният дворец на света е неговият.

– А ти ходила ли си там? – проблясват очите на Андрейчо.

– Разбира се.

– Ама наистина ли?! – намесва се Явор.

– Ти пък! – смръщва си челото Даниела. – Щом казва другарката, значи е наистина!

Вера гледа вперените в очакване очи...

– Това е като в приказките – заговорва им тя. – При мен дойде вълшебницата и ме запита: „Искаш ли да видиш Дядо Мраз?“ „Искам, разбира се“ – отвърнах й аз. „Тогава вземи тези вълшебни криле“ – подаде ми тя най-чудните бели криле. Аз ги турих на раменете си и литнахме...

– Снощи ли? – запита Пенка.

– Снощи.

– По тъмното ли? – гледат с чуден блясък очите на Андрей.
– То се знае, че по тъмното – казва авторитетно Даниела, – щом е било снощи.
– А каква приятна нощ беше! – продължи Вера. – Летим с вълшебницата високо-високо. Звездите станали едри, големи – блестят! А Луната е огряла цялата Земя! Снегът трепти със сребърни отблясъци.

– Снощи нали нямаше сняг? – неочаквано се намесва Явор.
– Да, тук нямаше, но горе в планините има натрупан цял метър сняг.
– На планината може да има и десет метра сняг – върти главичката си Валентин.
Но понеже Явор го гледа малко недоверчиво, той търси подкрепата на учителката и казва: – Нали, другарко?

– Да, зависи от планината. Във високите планини се натрупва много сняг. А там, гдето живее Дядо Мраз, всичко е лед и сняг. Летяхме, летяхме, минахме много планини и стигнахме до най-далечната, най-високата. И като гледам – нещо блести, блести. Беше палатът на Дядо Мраз. Пазачът му, един снежен великан, ме попита:

– Кого търсиш?
– Дядо Мраз – отвърщам му аз.
– Той сега си почива – рече ми великанът, – защото утре ще слиза на Земята да носи подаръци на децата.
– В нашата детска градина ще дойде ли? – запитах го аз.
– То се знае – отвърна великанът.
– Нося му писмо с имената на нашите деца – рекох му аз.
– Дай писмото! – поиска да го вземе великанът от ръцете ми, но аз не го дадох.
Исках лично да го дам на Дядо Мраз.

Вратата се отвори и влезе прислужницата с приборите за обяд. След това донесе супата.

– Дежурните да се приготвят за сервиране – каза Вера.
– А после, другарко, какво стана? – запита Пенка.
– Ще ви кажа набързо, че предадох писмото на Дядо Мраз.
– А той какво каза? – попита Андрей, превърнал се цял в поглед и слух.
– Сега, Андрейчо, ще обядваме, след това ще спим. Като станем, ще закусим и трябва бързо да се приготвим, защото Дядо Мраз ще дойде.
– Татко казва, че няма Дядо Мраз – заявява Явор.
– Има, има, мама каза, че има! – запротестира Валя.
– Няма защо да спорим по този въпрос – намеси се Вера. – След няколко часа ще видим има ли, или няма – като дойде.

Сърцата на децата туптят в радостно очакване. Да можеше да не ядат и да не спят! Това ядене и спане е толкова неприятна работа!

– Другарко Димитрова, ще спим ли днес? – запита Красимира.
– Нали ти се каза, че ще спим – смръщено я погледна Вальо.
– Аз питам другарката, не питам теб!
– Краси, бъди учтива с другарчето си – меко й каза Вера.
– А защо той отговаря, като не питам него?
– Защото другарката каза, че ще ядем и ще спим, а ти не искаш да спиш, нали?
– Не иска и да яде – добави Пенка. – Винаги последна остава, но да видим какво ще й донесе Дядо Мраз.

– И какво ще й каже... – гледа със замечтаните си очи Андрей.
– Ще й каже, че е мързелива – забеляза Явор.
– А ти нали каза, че няма Дядо Мраз – погледна го Пенка.

Явор гледаше виновно и не знаеше какво да каже. Дежурните разнасяха топлата супа. Вера мина край масичките и каза на децата да ядат и да не говорят повече.

Чуваше се само музиката на храненето. Вера бе в особено радостно настроение. От това, че ще дойде Дядо Мраз ли? Или че вѐн вали такѐв хубав сняг?

– Другарко Димитрова – обѐрна се към нея влязлата прислужница, носеща второто ядене, – един другар ви тѐрси отвѐн.

– Родител ли е?

– Не, не!

Вера бѐрзо излезе, премина коридора и отвори вѐншната врата.

– Ах! – извика тя. – Венци!

На стѐлбището стоеше Венцислав в тѐмносинѐ зимно палто, с мека шапка на главата, която той, бѐрзо усмихнат и весел, свали. Очите му – лазурни, светли, я гледаха по-хубаво от всякога. Сѐрцето на Вера трепна от радост.

– Кога пристигна? – запита го тя.

– Тази сутрин. Ти докога си заета?

– Днес до късно. При нас ще дойде Дядо Мраз, ще имаме тѐржество.

– Така ли? – усмихна се Венци. – Сигурно е много интересно идването на Дядо Мраз при децата.

– Да. Те вярват и не вярват – например по-големите, като моите. Но най-вече всички искат да вярват. Тѐржеството е мило и приятно.

– Не се съмнявам.

– Димитрова – показа се на прага една колежка на Вера, – директорката те вика... Обадиха са се по телефона, че Дядо Мраз няма да дойде.

– Защо?

– Разболял се е. Ами сега какво ще правим?

– Доколкото зная – намеси се усмихнат Венци, – Дядо Мраз не боледува.

– Този, който щеше да представя Дядо Мраз... – коригира се учителката.

– Много лошо – каза загрижено Вера, – в последния момент...

– Да, затова се ядосва и директорката. Нямах ли някой познат, Вера?

– Познати имам, но де ще ги намеря сега?

Очите на учителката се спряха върху Венцислав.

– Извинявай, Павлова, забравих да те представя на моя познат, току-що е пристигнал от провинцията.

– Ами не би ли могло той... – със запѐване рече Павлова, след като се ръкува.

Вера разбра и погледите на тримата се кръстосаха.

– Да бѐда Дядо Мраз ли? – досети се Венци. – С най-голямо удоволствие, макар че досега не съм бил такѐв.

– О, то не е мѐчна работа – заговори бѐрзо Павлова, – ние ще ви кажем какво да говорите на децата, ще ви го запишем, само да се съгласите.

Тримата влязоха в канцеларията. Положението беше спасено. Директорката каза, че тѐкмо се чудела какво да прави и кого да тѐрси за Дядо Мраз, когато видяла Венци да влиза в двора на градината... Веднага ѝ хрумнала мисълта, дали би могѐл той... Ако поне снощи или тази сутрин ѝ бяха съобщили, че Дядо Мраз няма да дойде, а то – в последния момент...

– Просто не знаех кого да тѐрся – говореше разтревожено директорката.

Вестта за новия Дядо Мраз бѐрзо премина вѐв всичките стаи и всяка учителка, намерила за какво да се посѐветва с директорката в канцеларията, се връщаше усмихната при децата. Дядо Мраз беше великолепен. Научиха, че бил учител в провинцията, но какѐв бе хубав! Очите му – като езера, огрени от изгряващото Слънце.

Настана голямо оживление. Сега не само децата очакваха с нетѐрпение Дядо Мраз, но и целият персонал.

Вера влезе при децата. Те ядяха десерта.

– Вярно ли е, другарко Димитрова, че е дошъл вече Дядо Мраз? – запита я Андрей.

– Да, дошъл е.

Децата се развикаха от радост и престанаха да ядат.

– Не, не деца, не е дошъл самият Дядо Мраз, но е пратил да ни кажат, че наистина ще дойде следобед, да се приготвим. Но на този, който не си е изял десерта, нищо няма да му даде.

– Аз съм пръв! – стана от столчето си Явор.

– Браво, браво, Яворе! Сложи салфетката си на мястото, иди се измий и ела да лягаш.

– Не може ли днес да не спим, другарко? – запита Краси.

– Нали ти казаха, че не може – ядосано й рече Вальо, но очите на всички деца бяха вперени с очакване в другарката.

– Не може, деца, ще си легнете, веднага ще заспите, за да бъдете бодри, като дойде Дядо Мраз.

– Никак не ми се спи! – въздъхна Андрей.

– И на мене! – каза Сашо.

– И на мене, и на мене! – въздъхнаха едно след друго децата.

– Времето ще мине по-бързо, когато заспите – погали няколко главици Вера.

* * *

В канцеларията приготвиха Дядо Мраз, даваха му наставления. Всяка учителка му даде лист с имената на децата, на които трябваше да се направят забележки или да се похвалят за нещо.

Вера беше свободна от смяна и ту отиваше при децата, които бяха облечени специално за изнасяне на програма пред Дядо Мраз, ту влизаше в канцеларията, за да помогне на колежката, която се занимаваше с костюмирането и грима на Дядо Мраз. Най-после всичко бе готово. Децата бяха събрани в най-голямата занималня. Разнесе се звън на звънец, който известяваше идването на Дядо Мраз. Сърцата на децата трептяха до изхвъркване, а очите им бяха приковани във вратата. Звънецът притихна, вратата се отвори и Дядо Мраз влезе тържествено в стаята, придружен от прислужничките, носещи кошчета и кошници, пълни с подаръци. Настъпи необикновена тишина. Най-малките, най-вярващи в чудото Дядо Мраз, се сгъстиха и отстъпиха назад. Все пак те знаеха, че Дядо Мраз не е човек, и в погледа им се долавяше възторг, примесен с малко страх. Миг след това екна гръмко ура. На кого беше дошло на ума да поздрави по този начин Дядо Мраз и да извади децата от моментното им вцепеняване, Вера не разбра.

Последва тържеството в чест на Дядо Мраз. Пяха се песни, казваха се стихотворения. Момиченцата в бели роклички играха балет. Момченца и момиченца в народни носии играха народно хорце. Най-малките играха сценки в костюмчета на зайчета, на катерички. Дядо Мраз наистина остана възхитен от тържественото му посрещане, затова заговори вдъхновено своето слово. Той идвал от най-високите планини, откъдето всичко се виждало, защото стените на двореца му били направени от ледено стъкло. Записал си бил всичко, за да не забрави нещо. Започнаха разговорите му с децата: кой не иска да спи, кой разлива яденето и бута другарчетата, когато се хранят. Кой е най-послушен, кой сервира най-добре? Кой помага на другарката и на лелите? Всичко знаеше Дядо Мраз.

Очите на децата блестяха от удивление и възторг при получаване на подаръците. Дядо Мраз бе изпълнил техните молби. На всяко дете бе донесъл искания от него подарък... Настана необикновено оживление и шум. Тържеството завърши. Отвън

родителите станаха нетърпеливи. Децата, носещи подаръците си, бяха заведени в съответните им стаи. Там бързо лелите и учителките сменяха тоалетите им с обикновените дрешки. Вратите на детската градина се разтвориха и децата с радост тичаха да покажат на родителите си какво им бе донесъл Дядо Мраз.

В канцеларията директорката изказа голямата си благодарност на Венцислав. Той се усмихваше и бързаше да се освободи от червената мантия, от дебелата гугла и най-вече от дългите бели коси и брада, които съвсем го бяха изпотили.

След изпращането на децата всички учителки дойдоха в канцеларията. Нямахте ли да остане Дядо Мраз на скромното им тържество? Ще има малко песни, обща вечеря. Не, Венци бързаше, помоли да бъде извинен. Само за няколко дни е дошъл... Погледът му се спря върху Вера. Няма ли да бъде освободена от директорката? Наистина те не искаха да се лишат от присъствието на Вера, но след като Венци им бе услужил толкова много, не можеха да му откажат... Отдавна директорката не е виждала толкова светлина в очите на Вера. Ех, дано сега да случи с това момче!

Когато излязоха на улицата, снегът, макар и ситен, продължаваше да вали.

– Хареса ли ти моят свят, в който съм и в който живея? – запита Вера.

– Много – отвърна Венци. – Очите на децата – това бе най-прекрасното, което видях тази вечер.

– Аз също обичам да гледам очите на децата, когато им донасям нова играчка или ги черпя с шоколадови бонбони на голям празник.

Като стигнаха до ъгъла, Венци се спря под електрическата лампа.

– Вера, би ли дошла утре да отидем на Витоша?

– Да.

– Ще отидем там, където предполагам, че никога не си ходила. Би ли могла да дойдеш на трамвайната спирка при Двореца на пионерите?

– Да.

– В колко часа ще ти бъде удобно?

– Свикнала съм да ставам рано, затова ще дойда, когато кажеш.

– Няма ли да ти е рано в 6 часа и 30 минути?

– Не.

– Добре.

Тръгнаха към трамвайната спирка.

– Вера – заговори Венци в трамвая, – не предполагам, че днес ще бъде Дядо Мраз, затова мислех, че ще бъдем целия следобед заедно. А вечерта обещах да се видя с приятели.

– Бъди съвсем свободен.

– Благодаря ти, Вера.

На площад „Ленин“ Венци слезе от трамвая, а Вера продължи сама. Майка й имаше право – Венци не беше момък като другите. Наистина той бе пожелал да я изпрати, но тя каза, че още е съвсем рано и може да си отиде сама. Всеки път, когато е следобедна смяна, тя се връща сама вкъщи, даже много по-късно. Той само я бе погледнал с хубавите си като звезди очи. В тях тя видя познатата й струяща светлина, която я водеше в слънчевите небеса. Когато се разделяха, той се ръкува с нея крепко, но не стисна по-силно ръката й.

Майка й беше й казала: „Това момче или си има приятелка, с която е ангажирано, или пък в него има нещо друго...“. Но какво? Във всичките писма, които той й пишеше, се обръщаше към нея с обръщението: „Моя обична сестричко“. Съдържанието на писмата беше много интересно – за звезди, за планети, за светли висши същества... Той я съветваше като по-голям брат да взема уроци по пеене, да свири на китара или на акордеон. Пращаше й книги от библиотеката „Безсмъртни мисли“ – на Жан-Жак

Русо, @ на Макиавели @ и др. Най-често ѝ изпращаше извадки от това, което е говорил неговият Учител.

Писмата му носеха на Вера голяма радост, но нито в едно от тях той не загатваше за някакво свое чувство. Този човек няма намерение да се жени – беше мнението на майка ѝ. А защо ли трябваше да бърза с това? – питаше се Вера. По-добре е да опознаят характерите си, а не с прибързването си да направят нежелателна грешка. Не, не, самата Вера виждаше, че във Венцислав има нещо различно. Неговите писма ѝ носеха слънчева радост. Мисълта за него я изпълваше със светлина, с красота, с музика. Но те никога не я навеждаха на мисълта за някакво човешко сближаване. Тя никога не можеше да си помисли, че Венци ще хване ръцете ѝ, че ще я прегърне. Защо? Може би защото в писмата си пишеше за последните постижения на науката, за влиянието на звездите върху Земята, върху човека, наричайки това астрология – някаква специална наука, но не пишеше нито една думичка, с която да изрази някакво чувство на обикновен човек към нея. Но и нямаше нужда от това, защото самите писма я правеха щастлива.

Но майка ѝ не беше на същото мнение. Според нея Вера трябваше да си намери другар в живота. Утре тя ще склопи очи, на кого ще я остави? Брат ѝ си има жена и дете, скоро ще има второ. Сестра ѝ също си има дом. Как Вера ще остане сама? Не, тя трябва да се задоми, да се осигури. Със звезди, с музика, с наука и изкуство не се живее всеки ден. Те са само като украса на живота. А трябва да има друга, здрава основа, върху която да съгради своя живот. Това момче явно хвърчи в небесата, из облаците. Може да е честно, може да е добро, но то не е за женене.

Когато Вера се върна вкъщи, майка ѝ я нямаше. Сигурно бе отишла у брат ѝ. Тя съблече палтото и отвори чантата си. В нея имаше малко бяло пакетче, надписано: „На моята обична сестричка“, и допълнено – „от Дядо Мраз“. Светла радост бликна в сърцето на Вера. В пакетчето имаше кутийка с писалка. Тя извади бял лист и пейки си тихичко, започна да я опитва.

– Вере, върна ли се, чедо? – чу тя гласа на майка си.

– Да, майче.

– Весела ми се виждаш.

– Виж какво получих от Венци – и Вера ѝ разказа всичко, което се бе случило в детската градина и след излизането ѝ от нея.

Майката само поклащаше глава.

– И представи си – продължаваше сияеща Вера, – не съм забелязала кога е сложил пакетчето в чантата ми.

Вера се завъртя из стаята с перото в ръка.

– Слушай, Вере, не ти казвам да не дружиш с това момче, вижда се, добро е, но нямаш никаква полза от това дружене.

– Каква полза искаш да имам?

– Ами то се знае. Ти си младо момиче, той млад момък – в края на краищата трябва да си изясниш какви са му намеренията. Може пък да е ангажиран...

– Може, може, всичко може... Но не е ли най-важното, че той нищо не иска от мен и че неговите писма и присъствието му ме изпълват с радост?

– Така е с всички млади хора. То е от обикването. Но ако това момче имаше друго някакво намерение, нямаше да ти подарява перо, модерно де, а някой друг подарък, като за младо момиче.

– Мамо, моля ти се, не разваляй красотата, която изпълва цялото ми същество.

– Ти знаеш, Вере, че никога не съм ти попречвала за нищо, само ти казвам да знаеш.

– Още не съм престаряла, та да мисля за женене.

– Ех, то се знае. Но ако човек днес ходи с един, утре с друг... И така свиква...

– Казах ти, Венци е най-чистото момче в света.

– Вярвам ти, но хората откъде ще знаят това?

– Какво значение има какво мислят хората? Хората питат ли ме какво мисля за тях? Изобщо никой не ме интересува! Нека всеки си живее, както намира за добре – и Вера отиде в килера да донесе раницата си.

– Вере, доктор Сертев те търси днеска.

– Защо?

– Ами така, да те види. Поприказвахме си. Умно говори. Бате ти много го харесва.

– Радвам се.

– Записал се бил за апартамент. На тебе не ти ли е казал?

– Не.

– Ех, счита те още за дете.

– Може.

– Вере, бате ти ако научи, че отиваш с това непознато момче на Витоша, няма да е съгласен.

– А с кого би бил съгласен?

– Виж, докторът е от толкова време вече наш познат. Може да се каже, че е приятел на бате ти.

– Венци ми е повече приятел от д-р Сертев.

– Ти едно време и Мишо харесваше...

– С Мишо никога не съм ходила сама в планината, нито пък бих отишла. Мишо го обичах, но между Мишо и Венци има голяма разлика.

– Че покани го да го видя.

– Добре, утре ще му кажа.

– Може пък да е някое скромно, срамливо момче и да не смее да заговори...

Вера нищо не каза. Пригответи раницата си и вечеряха с майка си. През всичкото време я изпълваше прекрасно като благоухание чувство.

Когато най-после си легна и притвори очи, тя се намери на непознатата планина. В душата ѝ бе леко, радостно. Дойде ѝ наум, че може да лети. В следния миг тя усети, че се издига от земята и се носи високо, високо в небесата. Когато погледна към земята в посоката, към която летеше, ахна от възторг. Такава красота никога не бе виждала! Слези на земята, после отново полетя. След това не помнеше какво бе станало.

Когато се пробуди от звъна на будилника, в душата си носеше приятното чувство от чудния сън.

* * *

На спирката Венци я чакаше.

– Мислех си – заговори той, след като се поздравиха, – да не би да се страхуваш. Още е тъмно.

– Не, когато съм сутрешна смяна, винаги ставам така рано.

– Може би трябваше да дойда да те взема от къщи, но снощи не съобразих това.

– Да, би могло. Мама иска да те види. Каза ми да те поканя.

Вера не видя, но кой знае как почувства, че Венци трепна, и очакваше да чуе отговора му, но той замълча. Това хвърли едва забележима сянка в душата ѝ. Замълчаха.

– Студено ли ти е? – запита Венци.

– Не.

– Обувките ти топли ли са?

– Да.

Когато тръгнаха нагоре по склона на планината, той запита Вера дали ѝ тежи раницата. Тя отговори, че не ѝ тежи.

Вървяха мълчаливо. Отведнъж Вера се сети за подаръка и му благодари. Извини се, че тя нищо не бе му подарила. В гласа ѝ имаше някаква промяна.

– Вера – заговори той, – аз ще дойда у вас. На мен също би ми било приятно да видя твоята майка.

Топлинка съгря сърцето на Вера и възвърна радостта ѝ.

Утринта беше прекрасна. Цялата планина бе в сняг. Времето беше неочаквано меко, въздухът – чист, с наслада се дишаше. Вървяха, спираха се, а Венци все се обръщаше. Хоризонтът почваше да светлее. При едно такова обръщане той се спря и зачака. На изток сред утринните багри блесна точка и слънчевият лъч прониза небесата. Венци свали шапката си пред тържеството на зараждащия се ден. Когато Слънцето съвсем изгря, Венци погледна Вера и се усмихна. Какво имаше в тая усмивка? Защо тя се почувства съвсем малка? Така се усмихва само големият брат на своята малка сестричка.

– Вера – заговори Венци, когато отново се заизкачваха, – ти се оскърби, че не ти отговорих веднага, че ще се отзова на поканата на майка ти.

Вера само го погледна. Той бе усетил това в тъмнината, както тя бе усетила неговото трепване.

– Хората се различават – продължи той – по техните стремежи и идеали. Един мечтае да отиде в кръчмата, друг – на концерт, трети – на театър. Един иска да свърши гимназия, университет, да има добра кариера, а друг – да се отдаде на науката, защото я обича и без нея не може. За нея той е готов на много жертви. Един се задоволява с обикновения живот – да се жени, да има деца, а друг – да проникне, да разбере живота. Исква да знае откъде е дошъл и къде ще отиде...

Венци се спря, Вера също. Очите на Венци бяха бистри, чудни. Бузите на Вера бяха пламнали от чистия въздух и от изкачването.

– Ето, виждаш ли, Вера, в този час в града едни се прибират от разгулно прекарана нощ, други спят, а трети тръгват за планината. Разбираш ли ме?

– Всичко, което говориш, ми е много интересно.

– Добре, да продължа тогава. Хората се раждат с различни стремежи. У някои стремежите се заключават в земното, в смисъл да постигнат земни радости и блага. Други търсят, искат да проникнат в други светове.

– Какви светове?

– Човек идва отнякъде и отива някъде. Идва от известни светове, живее в този видим свят и отива в други светове. В някои хора се ражда стремежът да проникнат в тия други светове. За тях това е смисъл и цел в живота. Дружбата с хората им е приятна, но техният живот се осмисля с влизането във връзка с много по-издигнати същества от човека.

– Има ли такива?

– Има.

– Никога не съм чувала за тях.

– Зная.

Отново се спряха.

– Сега разбираш ли ме, Вера?

Очите му я гледаха – чудни, ясни, светли. Отведнъж Вера бе обхваната съвсем неочаквано от необикновена скръб и без тя да разбира и съзнава, от очите ѝ бликнаха сълзи.

– Сестриче мое, защо?

– Струва ми се – хлипаше тя, като бършеше сълзите си, които се изливаха от очите ѝ на топли струи, – струва ми се, че ще те изгубя.

– Не – приближи се той до Вера, – бъди спокойна. Трябва да знаеш, че аз няма да те оставя каквото и да се случи, където и да съм... При мен можеш да дойдеш винаги, или пък аз ще идвам при теб, независимо от условията, при които може да бъде...

Вера го погледна. Той беше все така близък и далечен, както го бе чувствала винаги.

– Венци – заговори тя през сълзи, – ние сме много различни. Ти си близо и все пак си недостижимо далеч. Ти си Венци, когото познавам, и все пак си съвсем непознат и неизвестен за мен. Душата ми заплака горко, защото аз съм едно нищо... и може би ти ще ме оставиш.

– Не, Вера, това не е вярно. Първо, всеки човек е душа, искрица от Бога. Душа, която носи Божественото в себе си. В това отношение всички сме равни.

– Може би равни, но не еднакви.

– Навярно в това се състои красотата на живота. А за себе си не бързай да се произнасяш, ти сама не се познаваш. Защо не си учила пеене?

– Мама нямаше средства да ме издържа. Бате смяташе, че за мен най-добре е да стана детска учителка. А и на мене ми харесваше.

– Това е хубаво, но би могла сега да вземаш уроци по пеене.

– За какво ми е?

Погледът на Венци се спря върху нея и сякаш проникваше в самата ѝ душа. Той притвори очи и въздъхна. После каза:

– Би могла да усъвършенстваш своя глас.

Вера се усмихна. Очите ѝ го гледаха и питаха: „Даже и да усъвършенствам гласа си, какво бих спечелила от това?“

– Би могла да влезеш в някой хор, в музикален колектив...

– Сега пея в хора на детските учителки.

– Добре, но какво всъщност мислиш да правиш в живота си?

– Да учителствам.

– Само това ли?

– А какво друго?!

– Да имаш идеали, да учиш, да постигнеш нещо...

– Имам идеал да бъде добра учителка, изпълнителна и съвестна. И това се стремя да го правя.

– Много добре. Но би ли те задоволило това цял живот?

– Разбира се – не.

– Какво ще бъде това друго, което би те задоволило?

Бузите на Вера пламнаха още повече и тя сведе поглед. Веждите на Венци се събраха, очите му се съсредоточиха.

Когато след малко Вера вдигна очите си и го погледна, Венци, вгледан във върховете на планината, ѝ се стори далечен и чужд. „Мама има право – помисли си тя.

– Венци няма никакво намерение да се жени. Съвсем е различен от другите младежи, които съм виждала досега. Но какъв всъщност е той?“ В същото време го чу да ѝ казва:

– Вера, да бъда ученик, да изучавам живота, да проникна в неизвестните за мен светове, да вляза в досег с техните обитатели, да се разширят хоризонтите на знанията ми, не намиращ ли това за прекрасно?!

– Къде ще научиш всичко това, в университетите ли?

– Не. Човек може да учи сам, да усъвършенства знанията си.

– И аз ще се усъвършенствам като детска учителка.

– Много хубаво. Но освен това човек би могъл да усъвършенства сетивата си, чрез които би могъл да влиза във връзка с други, по-съвършени от човека същества.

Вера се спря, гледаща го с широко отворени очи.

– Понеже ти ми говориш това, вярвам, но защо не съм чувала от другите хора нещо по тези въпроси?

– Защото малцина се интересуват от тях и още по-малцина се заемат с развиването на необходимите за целта сетива.

– Защо?

– Първо, защото не се интересуват, и второ, не е лесно. Хората искат бързи постижения и най-вече тези, които ще донесат материални придобивки.

– А ти не се ли стремиш към материални придобивки?

– Стремя се, но те не са ми цел, а само средство, условие, за да мога да уча и да работя.

Както вървяха, видяха изкачващи се с раници хора.

– Аз никога не съм идвала на Витоша от тази страна – каза Вера. – Винаги през Княжево. Оттук за къде се отива? Към коя хижа?

– „Алеко“.

– И оттам се отива на Черни връх, нали? Далече ли е?

– Доста. Но нашият обект е по-близък. Почти сме стигнали.

– Така ли? – зарадва се Вера.

– Умори ли се?

– Никак.

– Тогава да вървим – тръгна Венци.

Вървяха мълчаливо. Всичко, което бе й говорил той и което малко бе я смутило и объркало, сякаш се утаи в нея и пак изплува на повърхността такова радостно чувство, което не бе преживявала никога с Мишо. Гледаше заснежените хребети, синьото безоблачно небе – и като в съня й се прииска да полети в лазурните небеса и да гледа оттам превърналия се в брилянти сняг, трептящ под слънчевите лъчи.

– Стигнахме – рече Венци.

Вера се спря. Бяха излезли на заснежена поляна. Недалеч се виждаше ограда, направена от камъни, наслагани един върху друг. По-долу видя да се вие пушекът на запален огън и край него – няколко души. Венци се отправя към тях с Вера. Когато бяха съвсем близо, един от тях, които стояха прави край огъня, се обърна.

– О, Венци! – извика той. – Добре дошъл! – и тръгна към него.

Двамата се поздравиха с някакъв особен поздрав, който Вера не можа да разбере.

Венци му представи Вера, после заедно отидоха към тях, които бяха насядали край огъня. Всички го посрещнаха радостни, усмихнати.

– Венци ли е дошъл? – чу се женски глас.

Вера, като се обърна, видя иззидана с каменни стени и покрита с трева стаичка. От нея излязоха две млади жени и една по-стара, пълна, които дойдоха при огъня.

– Венци, момчето ми, добре дошъл – заговори му по-възрастната пълна жена, – кога дойде, сине на мама?

– Вчера сутринта – отвърна той, като се ръкуваше и представяше Вера.

– Откъде намери това хубаво сестриче, бре Венци? – говореше му гальовно възрастната жена.

Вера не можеше да разбере какви бяха тия хора. Майка ли беше на Венци тая жена? Но ако беше, той би й казал: „Вера, това е моята майка“.

– Чайникът кипна – каза един младеж, който постоянно хвърляше съчки в огъня, на който върху камъни бяха поставени два чайника. – Дайте си канчетата.

Венци отвори раницата си и извади едно канче.

– Сестричката има ли си канче? – запита един от новите познати на Вера. – Ако няма, ще ѝ услужа с моето, тъй като вече пих вода от първия чайник.

– Вие сте дошли много рано – обърна се към него Венци.

– Оттук посрещнахме изгрева на Слънцето.

– А ние, като вървахме...

Някой наля в едно канче гореща вода, друг сложи захар и лимон и го поднесоха на Вера. Тя гледаше малко смаяна, недоумяваща.

– Лъжичка няма – намеси се младежът и сложи лъжичка в канчето.

– Изпий водата, Вера – обърна се Венци към нея, – ще се стоплиш.

– Не ми е студено – отвърна тя.

– Не си потна, нали?

– Потна ли? – запита една от жените. – Ако е потна, веднага трябва да се преоблече. Ако сестричката няма фланелка, ще ѝ дам. Аз винаги нося две.

– Тя идва за първи път и още не знае много неща – рече Венци.

– Нищо, нищо – забеляза по-възрастен мъж, – ще се научи.

– Ние никога не се преобличаме, когато ходим на планината – усмихна се Вера.

– И затова настивате – забеляза възрастната пълна жена. – Вземи фланелката и иди там вътре – посочи тя каменната къщичка – и се преоблечи. Донче, иди със сестричката.

Младата жена, наречена Донче, държаща фланелката, погледна Вера, която тръгна не защото искаше да се преоблече, но защото ѝ беше неудобно да откаже на тия любезни хора.

Наистина беше потна, затова след като се преоблече и изпи горещата вода, тя почувства приятна лекота.

Тези, които бяха край огъня, запяха. Вера ги гледаше и слушаше с интерес. Явно всички знаеха текста на песните, които пееха. Някои от тях бяха познати на Вера – чувала ги беше от Венци в Обзор.

През това време идваха нови и нови хора: жени и мъже от различни възрасти, между които имаше и съвсем стари, а също така младежи и деца.

– Братя и сестри – заговори при привършването на една от песните мъж на средна възраст, – трябва да отидем за дърва. Сега ли искате, или след беседата?

– Сега, сега – чуха се гласове от различни страни.

– Добре – рече мъжът. – Тези, които са пили вече гореща вода и са закусили, могат да тръгнат веднага, а тези, които са дошли сега, нека си почиват.

– Ах, че от какво сме се уморили? – забеляза млада девойка. – Само сме вървели!

Инициаторът на дърварската бригада ѝ се усмихна ласкаво.

– Вера, гладна ли си? – запита я Венци.

– Не, не съм.

– Ако искаш, ела с мене да отидем за дърва, ако си уморена или гладна, остани тук да закусиш.

– Ще дойда с теб – огледа се тя наоколо.

От всички само Венци ѝ беше познат.

– Къде ще ходим за дърва, Митко? – запита някой.

– Ей там, отсреща зад дола.

Когато Вера и Венци тръгнаха, пред тях вече вървяха доста хора. Мястото, откъдето щяха да вземат дървата, или по-право изсечените клони, не беше съвсем близко, но бяха вече дошли братя, както те се наричаха помежду си, които изваждаха изпод снега клонците, отърсваха ги и ги подаваха на сестрите. Венци се присъедини към групата на братята. Вера се спря и ги гледаше. За пръв път ѝ се случваше да вижда такива хора.

– Ето, сестричко, вземи тези клони – подаде ги на Вера възрастен брат. В очите му имаше усмивка – на големия брат към малката сестричка.

– Вера, отивай – извика ѝ Венци, – аз ще дойда след малко.

Тя тръгна. Пред нея и около нея вървяха жени и мъже, млади и стари, носещи кой колкото можеше клони. Слънцето приятно грееше – беше необикновено топло. Вера се спря и съблече дрешката си.

– Вие откъде сте, сестричко? – запита я възрастна жена.

– От София.

– Тъй, тъй, много хубаво. Идвайте, мили сестрички, светли душички, дар голям да приемем, живот преизобилен.

Вера се усмихна. Какво поетично изразяване у тая възрастна жена!

– Ние всички сме деца на Бога – заговори жената, – виж какво мило слънце ни грее и чудната природа иска в сърца ни да влее мир, радост и красота. Радвай се, мила душо, че имаш очи да гледаш и крака да вървиш...

– И ръце да носиш дърва – допълни мъжки глас зад тях.

– Асенчо, ти ли си, бре майка, кога дойде, бре сине?

– Преди малко дойдох, сестра Назорова.

– И побърза за дърва. Ама много си се натоварил, бре сине.

– Не тежат – отвърна младият човек и отмина.

– Не тежат, сине, не тежат. И на мене не тежат, макар годинките да са много на гърбинката, щом на Бога служим.

– На колко сте години? – запита я Вера.

– На седемдесет и шест, чедо.

Вера се спря и я погледна учудено, а сестрата запя:

Сутрин рано ставам, Слънцето посрещам.

То ме благославя и живот ми дава.

– Само така, сестра, само така се живее 120 години – се обади друг добре натоварен брат и отмина.

– Вера, искаш ли да позаобиколим, че тук по дола ми се плъзгат обувките?

Вера се съгласи. През всичкото време жената пееше различни песнички. Когато пристигнаха, на поляната имаше стоварени голям куп клонаци. Хората край тях бяха весели, оживени. Отново запяха, само че този път бяха всички прави и обърнати в една посока. След изпяването на песента някой каза: „Молитва!“. И всички общо казаха на глас непознатата на Вера молитва. След свършването ѝ една млада жена застана права пред всички с книга в ръце, а другите насядаха по вършини, по раници, на изчистени от снега камъни, а някой останаха прави, но всичко ставаше съвсем тихо. Жената разтвори книгата и зачете. Отначало Вера не разбираше това, което се четеше. Всичко за нея беше ново, събуждаше интереса ѝ и я разсейваше. Най-после външните неща спряха да ѝ правят впечатление и тя внимателно се заслуша:

„И на 120 години да станете, пак трябва да учите като млади. При каквото и положение да се намира, здрав или болен, беден или богат, учен или прост, млад или стар, човек трябва винаги да държи в ума си мисълта, че е ученик и трябва да учи.“

„Затова тази сутрин Венци ми говореше за учене – помисли си Вера. – Навярно той чете от тези книги.“ Вера отново се заслуша:

„Веднъж дошъл на Земята, човек има известна мисия, която трябва да изпълни.“

„А аз каква мисия имам в живота си? – запита се тя – Навярно да бъда детска учителка...“

В този момент тя срещна погледа на Венци – сериозен, проникващ сякаш в самата ѝ душа. Какво иска да ѝ каже? Не можеше да разбере. От Венци тя отмести погледа си

върху всички заобикалящи я. Едни слушаха с притворени очи, други – приковали поглед в тази, която четеше, вгълбени в това, което слушаха.

Вера се засрами, че не слуша, и отново прикова вниманието си в словата, които долитаха до нея ясно, отчетливо.

„Тази жена чете много хубаво“ – помисли си Вера и се заслуша:

„Всеки човек трябва да има желание да се прояви в известно направление – в музика, в поезия, в изкуство и т.н. За да се прояви в каквото и да е направление, човек непременно трябва да работи, да прилага.“

„Аха – помисли си Вера, – ето защо Венци ѝ казва да взема уроци по пеене, а тя не можа да го разбере.“

„Важно е – продължи да слуша тя – какво ново днес ще придобие.“

„В какъв смисъл? – запита се тя. – Какво да придобия? Сигурно защото не слушам добре, затова не мога да го разбера... Но това, което слушам, ражда в мен размисли и затова мисълта ми се отклонява“ – оправдаваше се пред себе си Вера и отново заслуша:

„Работете върху своя ум, за да станете проводници на Божествената мисъл. Приемете Божествени мисли в себе си, за да се радвате в бъдеще на големи идеи. Щом мисълта на човека е непрерывна, тя може да измени окръжаващата среда“.

„Това е много интересно“ – помисли си Вера и пак се заслуша:

„Една отрицателна мисъл може да парализира човека, а положителната може да го освободи. Ако мислиш добре за другите, добре е за теб. Човек трябва да се занимава с възвишени, Божествени мисли. Красивите мисли идват от Великия извор на живота. Когато човек се свърже с Бога, идват Божествени мисли, знание, светлина“.

„Затова навярно като се моли човек на Бога, както казва мама, на човека му става по-леко, по-приятно – въздъхна Вера – а аз колко отдавна не съм се молила...“

Отново погледът ѝ неволно се спря върху Венци. Очите му изглеждаха като огрени от невидимо слънце. Слушаше всецяло вдаден в това, което се четеше.

„Той е отишъл много, много далеч, и аз няма да мога да го достигна в този живот“ – премина като горчива болка през сърцето ѝ тази мисъл.

В същия миг той я погледна и сякаш ѝ каза: „Слушай!“ – и тя чу: „Напредналите същества могат да лекуват със своята силна мисъл от далечно разстояние. Като знаете силата на мисълта, хранете в себе си Божествени мисли, които повдигат и ограждат човека. Достатъчно е човек да има будно съзнание, за да възприеме Божествената мисъл на напредналите същества.“

„Къде ли са те, къде ли живеят?“ – помисли си Вера. Когато спря погледа си върху четящата жена, тя затвори книгата.

Всички станаха прави. „Отче наш“ – започна някой и след него всички казаха на глас молитвата. Устните на Вера също се раздвижиха. Колко отдавана, колко много отдавна не беше я произнасяла. „От дете“ – спомни си тя, когато майка ѝ я караше всяка вечер да я произнася. Но като порасна, майка ѝ вечер въздъхваше, но не настояваше. А сега, като произнасяше молитвата с тия хора, стана ѝ някак мило, нещо стопли душата ѝ.

* * *

Вкъщи майка ѝ я нямаше. Вера завъртя ключа и запали лампата. Печката гореше, беше приятно топло.

– Мама трябва да е отишла у съседите – заговори Вера, снемайки раницата си.

– Ще считаш ли, че не искам да се срещна с нея, ако ти кажа, че съм обещал на приятели тази вечер да бъда при тях?

Погледите им се срещнаха.

– Венци, не зная защо имам чувството, че ти наистина нямаш желание да се срещнеш с мама.

– Чувството ти е вярно... Понеже ти искрено говориш и аз ще ти кажа, че заради мислите на майка ти исках да избегна срещата с нея.

– Какви мисли? – учуди се Вера.

– Ще се оскърбиш ли, ако ти ги кажа?

– Не.

– Добре. Майките понякога мислят, че те единствени най-много обичат децата си, повече дори от Бога... и искат да редят съдбините им.

– Не, мама само ме е съветвала, но винаги ме е оставяла свободна.

– Това е много хубаво, но на мен ми се струва, че тя вече има изработен план за твоето бъдеще... И този план тя ще настоява да се изпълни, защото ще бъде уверена, че е най-добрият.

Очите на Венци гледаха съсредоточено горе в ъгъла на стената и все пак Вера беше уверена, че той не вижда това, което гледаше. Какво всъщност виждаше?

– И ако майка ти иска да ме види – продължи той, – то е за да добие абсолютна сигурност в своята правота. Но горчиво ще съжاليا един ден и горко ще страда, когато разбере колко погрешен е бил нейният план...

– Венци, ти пророк ли си? – запита го неочаквано Вера.

– Не, не съм пророк. Но ако някой ти светне със своя голям светилник, тогава не е мъчно да видиш през къде ще мине пътеката на живота на дадено лице.

– Само по една пътека ли може да мине човек?

– Не. Човек има право на избор и той ще избере тая пътека, която счита, че е най-добра за него. А понятието „най-добра“ е много относително. За пияницата най-добра пътека е тая, която води за кръчмата. За артиста – която води за театъра. За ученика – тая за училището. За студента – тая за университета...

– А аз, Венци, за коя пътека мисля, че е най-добра за мен?

– Тая, която води към женитбата.

– Нима женитбата е лошо нещо?

– По принцип – не.

– Тогава?

– Ще вървиш по нея.

– А ти?

– Аз – по тая, по която съм тръгнал доста отдавна...

– И няма ли да ми пишеш повече?

– Ще ти пиша дотогава, докато желаяш.

– Винаги ще желая.

– Много се радвам. Но искам да ти кажа, че съм дошъл може би...

– Венци – прекъсна го тя, – иди си, докато мама не се е върнала.

– Благодаря ти, Вера.

– Венци – заговори му Вера, изпращайки го до пътната врата, – тези хора, при които ме заведе, женят ли се?

– Които искат, женят се... Всеки сам избира своя път.

– Вера! – чу се гласът на майка ѝ.

– Мама ме вика. Никога ли няма да се видим вече, Венци?

– Всякога, когато пожелаеш. Искаш ли да посрещнем заедно Новата година?

– Много!

– Добре. Ще ти се обадя на работата утре.

– Ще бъда втора смяна. От работа няма да се връщам къщи.

– Тогава до утре, Вера.

– До утре...

Венци се ръкува и тръгна, а Вера тичешком се върна вкъщи.

– Къде беше, Вера? – посрещна я с изпитателен поглед майка ѝ.

– Изпрацах Венци. Нали искаше да го видиш. Той идва, но теб те нямаше.

– Бях у комшиите. Стефчо, братчето на Минето, простинал, та го разтривах. Ти защо не дойде да ме извикаш?

– Не знаех, че си там.

– Ами щом не съм при бате ти, ела през комшулука и провери. Знаеш, че не ходя другаде.

– Не ми беше удобно да го оставям. За първи път идва човекът...

– И няма ли да дойде вече?

– Не зная колко време ще е тук.

– А няма ли вече да се видите?

– Може да се видим.

– Кога?

Вера я погледна изненадано. Никога досега майка ѝ не бе проявявала такова любопитство. Винаги е била тиха, търпелива. Чакала е винаги Вера да ѝ каже всичко.

– Питам те, Вере – заговори майка ѝ по-мекко, – че днес идва докторът и с бате ти уговориха заедно да посрещнете Новата година.

– Няма да ми бъде възможно.

– Да знаеш, бате ти много ще се ядоса.

– Защо? Нека заедно да си посрещат празника.

– Но бате ти обеща на доктора, че и ти ще бъдеш.

– Съжалявам много, но няма да мога. А бати не е трябвало да обещава от мое име, без да ме пита.

– И таз хубава! Че нали ти е по-голям брат, как така да не може. Той все едно че ти е баща.

– Ако беше баща ми, мисля, че той би ме обичал толкова много, че никога не би направил нещо, което да ми е неприятно. Ти сама винаги си ми казвала, че татко е бил много добър.

– Наистина, Вере, като баща ти рядко се срещаха добри хора. Никога направо дума не сме си казали. Никога хатъра не ми е прекършвал.

– Видя ли? – просия Вера. – Той никога не би уговорил посрещане на Нова година, без да ме пита предварително.

– Вярно, Вере. За голям празник винаги ще се върне, ще седне край мене и ще ме запита как и къде да празнуваме. Събирахме се приятелски и роднински семейства, ама баща ти в нищо не прекаляваше. Какви мъже има – ще пият, ще се напият, ще станат за срам пред хората. Жените им по един-два пъти ще ги подканят да си отиват, че са оставили деца или пък така – да ги подсетят да не пият. А те ще викнат, ще креснат: „Петел ли пее, или кокошка?“. Ще се скарат и ще си развалят празника. Отиват си огорчени. А баща ти ще глътне, колкото да не рекат, че се дели от другите. Аз си мълча, дума не казвам. А той ще ме погледне, ще ми се усмихне и ще лисне чашата под масата. После като види, че почват да се понапиват, ще рече: „Хайде, жена, да си вървим, че утре трябва рано да се става, работа ни чака!“. Ще скочат да ни спират, но той рекъл ли е „не“, не се отмята. Жените ми завиждаха, ама не било задълго – разплака се отведнъж майка ѝ.

– Мамо! – седна до нея Вера. – Майчице! – замилва ѝ косите.

– Ех, само ти ми остана, Вере, и ти да се наредиш, ще ми олекне. Ще умра спокойно.

– Какво ще умираш, чакай де!

– То така се казва... Поне и от тебе внуци да видя, да им се порадвам. Ти утре с това момче ли ще посрещаш Новата година?

– С него.

– А къде ще бъдете?

– Не зная. Може би при някои негови познати.

– Ами какво ще думам на бате ти?

– Утре ще работя следобед и оттам направо ще отидем...

– Ех, чедо, чедо... Барем да го бях видяла това момче... Може пък да е добро...

В това време някой почука на външната врата и извика:

– Вера!

– Юлия! – скочи Вера и изтича навън.

След малко влязоха Вера, носеща две куфарчета, и Юлия, която едва прекрачила прага на стаята, се разплака.

– Какво има, Юлке? – стана майката на Вера.

– Дойде! Пристигна! – разхълца се тя.

– Кой дойде? – недоумяваше майката.

– Не мога, не мога повече! – плачеше Юлия. – Ако не беше това – посочи тя към утробата си, – щях да се хвърля през прозореца, щях да се убия...

– Стой, не думай, Юлке, такива греховни думи, успокой се! Седни де!

– Вера! – чу се гласът на Пепи. – Бате ти те вика.

– Мамо, моля те, иди при бати. Виждаш Юлия, не мога да я оставя.

– Добре де, ще ида – отправи се майката към вратата и я отвори. Пепи беше до прага и я запита какво има.

– Юлкини работи! Сами ли сте?

– Сами...

В това време Юлия, легнала на леглото, което Вера ѝ предложи, горко плачеше.

– Юлия, моля ти се, Юлия – говореше ѝ Вера, – лекарите са ти казали, че е опасно да се тревожиш. Кажу какво се е случило?

– Нали ти казах, оная дойде.

Вера знаеше коя беше „оная“ – майката на Хенрих. Изобщо не можеше и да си помисли, че Митко може да допусне това.

– Добре де, успокой се! Разкажи ми всичко разбрано.

– О, Боже, Боженце, къде да ида сега? – хлипаше Юлия. – Къде да ида, къде вдън земя да вляза... Защо ли ми трябваше тая пуста женитба!

– Затова и аз намислих да не се женя, Юлия. Какво спечелва човек, като се ожени? Ето, ти си най-добрият пример.

Юлия си отметна ръката и обляна в сълзи, погледна Вера.

– Най-сериозно ти говоря, Юлия, най-сериозно. Днес бях на планината с Венци...

– Той ли ти внушава това...

– Не, но видях и се запознах с хора, съвсем различни от тези, които съм виждала.

– Различни, различни отвън, но кой ги знае какви са отвътре. Всички, всички са еднакви!

– Не, Юлия, може би е точно обратното – отвън да са еднакви, а отвътре – различни. Ето, Венци е като всички млади хора, значи е еднакъв, а като ти заговори, ни помен няма от хората на неговата възраст. Той е на 31 години.

– Какво от това?

– Но като го видиш, ще помислиш, че е на 23–24 години.

– Мъжете обикновено изглеждат по-млади.

– Но има някои, които изглеждат точно обратното. Например Мишо беше на 25 години, а изглеждаше на 28–29...

– Е, да, зависи от живота, който водят...

– Изглежда е така. Знаеш ли, че Венци и хората, с които ме запозна, не ядат месо?

– Значи са някакви „исти“ – седна Юлия на леглото, а сълзите ѝ засъхнаха по страните. – Не го ли запита точно какви са?

– Не.

– Много си чудна, Вера, че разпитай го, да знаеш с кого имаш работа.

– Той ми говори това, което трябва, и без да го питам.

– Какво ти говори?

– Много хубави работи, някои от които не разбирам.

– И таз добра – избърса си с длан очите Юлия. – Да не би да са хубави, защото не ги разбираш?

– Не, но ги чувам за първи път. Изглежда, че много е чел.

– Пази се от тия, които много четат и много умуват...

Вера замълча, вгледана пред себе си. Душата ѝ беше все още изпълнена с нещо безкрайно хубаво от преживения ден. Споменът за Венци я изпълваше с най-нежното благоухание. Такова чувство никога не беше имала досега.

– Знаеш ли, Юлия – заговори Вера, – Венци ми каза, че съществуват по-висши същества от човека. Светли, мъдри, любящи, с които човек може да разговаря.

– И ти вярваш в това?!

– Бих искала да вярвам, защото е много хубаво. Те помагали на човека, когато той се обърне към тях при нужда.

– Нека сега на мене ми помогнат, щом като ги има и помагат.

– Обърни се към тях.

– Как да се обърна, като не ги виждам и не зная дали изобщо съществуват?

– Той каза, че те чуват, ако човек се обърне към тях, даже и да не ги вижда.

– Ако това е вярно – изправи се Юлия, – нека тогава утре Митко дойде да ме повика!

Вера я гледаше. Линиите на лицето ѝ бяха опънати, видът ѝ – измъчен.

– Но това никога няма да стане – разсмя се отведнъж Юлия, – никога... – смехът ѝ беше нервен, сух.

– Къде е сега Митко? – запита Вера.

– Знаем ли? С нея някъде...

– Откъде знаеш, че е с нея?

– Нали ти казах, че дойде, моля ти се, вкъщи... с Митко. Сигурно са мислили, че ме няма. Бях казала сутринта, че следобед ще отида на шивачка, а оттам – на баня, че водопроводът на нашата улица е повреден. Но като излезе Митко, реших, че е по-добре тая работа да я свърша сутринта, докато Хенрих е на училище, и излязох. Но да ти кажа, че от два дни Митко излизаше все с новия костюм. Всеки ден сменяше ризата. Завчера пак бях при шивачката и като се върнах, Хенрих го нямаше. Предположих, че е отишъл при Иво, негово другарче. Като си дойде, не го запитах къде е бил. Бях решила, както ми каза Найденова, да не питам никого нищо, да избягвам всякакви разправии, да не си троя нервите излишно.

– Наистина, това е много хубаво!

– Хубаво! – въздъхна Юлия. – Хубаво, лошо, във всеки случай имаше мир вкъщи, дори бях започнала да мисля, че всичко ще се оправи, и че може би аз съм била несправедливата... към Хенрих и към Митко. Знаеш, че всячески исках да се закърпи семейството, както се изразяваше твоята учителка. Правех всичко възможно да се създаде приятна домашна атмосфера. Вчера следобед Хенрих пак закъсна. Дойде си разплакан. Стана ми жал за него. Мислех си дали учителката или някое дете не го беше разплакало. Пак нищо не го запитах. Помогнах му да реши задачите. Разбрах, че му се

спи. Сложих му да вечеря, не му се ядеше. Изглеждаше измъчен, блед. Отново ми стана жал за него. Искях да го помилвам, исках да го запитам какво му е, но си спомних колко пъти ми беше отстранявал ръката и ми бе казвал: „Коя си ти? Не те искам!“. Тогава станах, приготвих му леглото и го повиках. Не се обади, не дойде. Отидох в столовата – беше заспал с глава върху масата. Приближих се. По бузичките му имаше сълзи. „Никога няма да свикне това дете – помислих си аз – никога!“ Защо ли тая майка го е пратила тук да страда далеч от нея? Тогава се заклев никога да не причиня на моето дете подобно страдание. Заклев се каквото и да се случи, да понасям заради него... А ето, един ден след това престъпих клетвата си.

Юлия отново се заля в сълзи.

– По-нататък какво стана? – запита я Вера с тон, който прекрати плача на Юлия.

Тя избърса сълзите си и продължи:

– После внимателно събудих Хенрих. Той отиде в спалнята и си легна. Аз също легнах и съм заспала. Не бих усетила кога се е върнал Митьо, ако не беше съборил някакъв стол. От шума се пробудих, но веднага притворих очи. Предпочитах да мисли, че не съм се събудила... А днес, като се върнах от баня, легнах да си отпочина. Следобед станах да приготвя вечеря. Всичко беше готово и си плиснах на очите, да се освежа. Свалих престилката и облякох новата домашна роба, която взех от шивачката. Вратата между кухнята и коридорчето беше отворена. Стори ми се, че някой говори. „Дошли са си днес по-рано“ – помислих си аз и пристъпих тихо към коридорчето, за да погледна през стъклото в хола. И така замръзнах. В хола бяха тримата – Хенрих, баща му и тя. Бяха влезли съвсем тихо... Краката ми се залепиха за земята, а не можех да откъсна погледа си от стъклото на вратата. Наистина тя е хубава жена. По-хубава от всички германки, които съм виждала. Какво ѝ показваше в хола Митьо, та бяха един до друг? Тя е висока, стройна, елегантна. Германките изобщо не са много красиви, но тази ми се видя много хубава. „Какво да правя? – хапех си устните – какво да правя?“ В това време Митьо си протегна ръката към нея, за да я прихване през кръста. Всичко възвря в мен и сама не усетих как натиснах бравата и влязох в хола. Тримата автоматично се обърнаха.

– Юлия, ти тук ли си била?! – тръгна към мене Митьо. – Ела да те запозная с майката на Хенрих.

Като светкавица ми минаваха най-различни мисли: да взема първия ми попаднал предмет и да го запратя в тях. Да залепя на Митьо една плесница и да заплюя нея в лицето... Кой знае как ми изпъкна в съзнанието твоята учителка – величава и спокойна. Това най ми хареса и застанах на мястото си. Видях Митьо, че ме гледа учуден. После той се върна обратно, каза ѝ нещо на немски и двамата дойдоха към мен. Пак запреминаваха бързи като светкавици мисли през запаления ми мозък: „Ето най-удобен момент да им залепя и на двамата по една плесница или да ги заплюя поред, или да им изкрещя: „Мерзавци, вън, вън!““. Но пак по чудо твоята учителка застана пред мене. Какво благородство имаше в нея! Всички тези мисли и образи минаваха в съзнанието ми, докато те дойдат до мен. Тя ми подаде ръка и аз ѝ отвърнах. Тогава видях, че отблизо не е толкова красива, колкото ми се бе видяло отдалече, и се усмихнах. Очите ѝ се спряха върху мен с изненада. А аз бях във възторг от себе си, защото накарах тая германка да се учуди. Митьо се усмихна и ме погледна така, както много отдавна не беше ме поглеждал и не се бе усмихвал. Стори ми се дори, че почувства известна гордост, в смисъл, че бе я заменил с достойна за нея заместница.

– Юлия – заговори ми Митьо, както в първите месеци на нашата женитба, – аз ще отида да я изпратя – посочи я той – и ще се върна.

Нищо не казах, не помръднах. Колкото се чувствах малка, нищожна, когато ги гледах през армираното стъкло на вратата, толкова сега виждах тях дребни, малки и нищожни.

Отново тя си подаде ръката. Докоснах само ледените ѝ пръсти, така поне ги усетих, и пак се усмихнах, без да помръдна от мястото си, докато излязоха. Но когато вратата се затвори зад тях, всичките ми сили ме напуснаха. Отидох в спалнята, легнах в леглото и горко заплаках. „Не – казах си аз, – повече в тази къща не мога да остана“ Станах, събрах си нещата и излязох.

– А Хенрих?

– Като излизах от хола с куфарите, видях учудения му поглед.

– И го остави сам?! Няма ли да го е страх детето?

– Ха, това трябва да мислят баща му и тая, която го е родила.

– Но ако Митьо закъснее?

– Няма значение, ще седне или ще легне на канапето, докато се върне баща му.

* * *

– Вера, Вера – тя повече усети, отколкото чу, че някой я вика.

– Вера, събуди се!

– А, да, Юлия, забравих, че си тука.

– Стани, моля ти се, много съм неспокойна... Сънувах лош сън.

– Откога започна да вярваш на сънища? – усмихна се Вера.

– Не се смей! Наистина ти казвам, че съм много неспокойна. Стани и иди да видиш какво става с Хенрих.

– Защо? – седна Вера в леглото.

– Нали ти казах, сънувах лош сън, и оттогава не заспах. Чаках да се поразсъмне, за да те помоля да отидеш. Може би този сън го сънувах под влиянието на твоите думи, че ще го е страх сам, но все пак иди, моля ти се! Ще ти дам ключа. Отвори сама и иди в неговата спалня да го видиш.

– Как, без да звъня ли?

– Звъни, ако искаш, все едно, че търсиш мене.

Вера стана и започна да се облича.

– Искаш ли да ти разкажа съня си?

– Да.

– Сънувах, че вървя из една непозната местност, цялата в трънаци. „Що за глупост – мислех си аз, – да дойда в тия трънаци“ – и се заоглеждах да видя как да изляза от тях. Не много далеч видях поляна – зелена, хубава, и по нея тече поток. Забързах натам, но трънаците, особено едни сухи храсти, затрудняваха вървенето ми. Когато бях съвсем близо до поляната, видях недалеч Хенрих. Както само насън се случва, изведнъж местността се промени. Беше скалиста, планинска. Хенрих вървеше по скалите по тясна пътека, с наведена глава. Тогава кой знае защо си спомних, че пътеката, по която върви, свършва с отвесна скала, под която имало страшна пропаст. Обхвана ме ужас, че както върви с наведена глава, може да падне в пропастта. Тогава започнах да му викам: „Хенрих! Хенрих!“. Той се обърна. Макар и да беше доста далеч, кой знае как видях обляното му в сълзи лице, измъчения му поглед. С разкривената си от скръб уста рече: „Мути си отиде!“. После отново се обърна и забърза към скалата, под която беше пропастта. „Хенрих!“ – затичах се аз с все сила към него, но той все повече и повече се отдалечаваше. На един от завоите се зададе ти. „Вера – извиках ти аз, – Вера, хвани Хенрих!“. В този момент видях Хенрих високо на скалата. Примрях от ужас при мисълта, че в следния миг ще полети в пропастта, и се събудих цялата в пот.

- Падна ли Хенрих?
- Не видях. Нали ти казах, че се събудих.
- Вера отиде в кухнята, набързо си плисна вода на очите и се върна при Юлия.
- Майка ти станала ли е?
- Да, тя става рано.

* * *

Вън времето беше омекнало и снегът се топеше под краката на Вера, което затрудняваше бързото вървене.

- Само да не замръзне – помисли си Вера, – ще стане страшна поледица...

Когато стигна с разтуптяно сърце в апартамента на Юлия, Вера се спря да си откъдне. После позвъни. Никой не се обади. Позвъни втори, трети, четвърти път – никой!

– Дали ги няма? – помисли си тя, после извади ключа и преди да отключи, пак позвъня силно. Същата тишина. Тогава превъртя ключа, отвори вратата и влезе в малкото коридорче. Запали лампата, влезе в хола, огледа се и видя Хенрих, сгушил се на дивана – заспал.

- Хенрих – прошепна му тя – Хенрих!

Той не се помръдна, изглежда спеше дълбоко. Тя се наведе над него и погали челото му. Ръцете ѝ ли бяха студени, или челото на Хенрих гореше? Тя се взря в него. Цял беше зачервен. Сложи си продължително ръката на челото му. Страшно гореше.

– Има температура – помисли си тя. – Легнал незавит, заспал и изстинал. А баща му къде е? Не го ли е видял, като се е върнал? Тя се приближи до спалнята и почука. Никакъв отговор. Отвори я – нямаше никой. Леглата не бяха оправяни. Явно в тях не бе спал никой. Върна се отново при Хенрих. Първо го зави, после се помъчи да го събуди, но не успя.

– В безсъзнание трябва да е! – помисли си тя. – Ами сега? Да позвъни на съседния апартамент – ще изложи Юлия. – Д-р Сертев – помисли си тя.

Веднага отиде при телефона и позвъни.

- Какво има? – обади се сънен глас.

– Аз съм, Вера.

- А, Вера, ти ли си? Какво има, момичето ми?

Вера не обърна внимание на фамилиарността му и съобщи, че детето на Юлия... Не, не на Юлия, а на Митко е в безсъзнание. Веднага да дойде.

– Преди един час съм се върнал от нощно дежурство и току-що съм заспал, но щом ти, Вера, ме викаш, веднага ще дойда.

Вера отиде в кухнята, наля в една паница вода и оцет и се върна при Хенрих. Изглежда детето имаше много висока температура, защото кърпата веднага се стопляше. Вера бършеше с мократа кърпа челото, горящите бузи, ръцете, дланите... Хенрих почна да стене. В това време пристигна д-р Сертев.

- Къде е Юлия? – запита той.

– Пратих я у дома...

- А, да... Чакай да видим тоя юнак!

Лицето му отведнъж стана сериозно, когато хвана ръката на детето. После мълчаливо отвори чантата и извади спринцовка...

Вера изпълняваше всичко, което ѝ казваше.

- Трябвало е да следваш за медицинска сестра – рече д-р Сертев.

– Завършила съм курсовете за сандружиннички.

Сертев само се усмихна, отиде при телефона и Вера го чу да вика Бърза помощ. След това я запита дали е сменила водата. Тя му отвърна „да“.

– Продължавай да правиш това, което ти казах – тръгна към вратата Сертев, – а аз ще сляза да чакам колата.

След няколко минути вратата се отвори и влезе Митко.

– Какво се е случило? – запита мрачно той.

– Хенрих е заболял.

– Къде е Юлия?

– У нас. Иди да я доведеш, защото ще вземат Хенрих с Бърза помощ.

– Не, ще го придружа до болницата и после.

Митко привлече стол и седна до канапето. Видът му никак не бе като на щастлив човек. Дали само заболяването на детето го бе разстроило?

Д-р Сертев дойде с двама санитарии. Взеха Хенрих и заслизаха надолу.

– Вера – обърна се Митко към нея, – почакай ме, моля те, тук, и заедно ще отидем при Юлия.

Вера се върна в хола. В същото време се върна и д-р Сертев.

– Да си взема чантата – рече той. – Ти тук ли ще останеш?

– Да, за малко.

– Тогава да си правим компания, за да не те е страх... самичка.

– Не ме е страх.

– Нищо, че не те е страх, ела да си поговорим.

Вера го погледна с особен поглед.

– Що, да не се страхуваш сега от мене?

– Не, не.

– Ела и седни тогава.

Вера пристъпи неохотно към фотьойлите.

– Преди доста месеци – заговори Сертев – аз играх в този салон ролята на обожател, но сега...

Той замълча, Вера сви вежди.

– Вера, защо не ме обичаш? – смени неочаквано темата той.

Вера го погледна изненадано, учудено.

– Предпочитам да говоря ясно, открито – кажи ми защо не ме обичаш?

– Нито ви обичам, нито не ви обичам – отговори тя.

– Това е още по-лошо, значи индиферентна си... Слушай, Вера, аз не съм толкова млад, за да не преценявам чувството, което имам към теб. А от друга страна не съм толкова глупав, за да не видя какво представляваш ти, затова говорих с брат ти, с майка ти, и мисля, че те са солидарни с мене.

В това време телефонът иззвъня. Вера стана. Женски глас с немски акцент питаше:

– Димитър там?

– Кой го търси? – запита Вера.

– Приятелка, нека обади се... Аз обещах да каже неща важна.

– Кажете го, аз съм негова сестра – без да иска и да мисли, рече Вера.

– Вие не негов жена?

– Не, тя не е тук.

– Ама работа сериозна... Трябва сам Димитър чуе. Не върнал се?

– С кого говориш, Вера? – запита д-р Сертев. Вера с ръка му направи знак да мълчи.

– А кой там говори? – запита гласът.

– Докторът.

– Що доктор? Болен има?
– Да, Хенрих.
– Хенрих? – учуди се гласът. – Аз видяла вчера, той не разположен. От какво болен?
– Настинал трябва да е.
– Димитър още няма?
– Няма го.
– Молим вас, вие негов сестра, нали?
– Да.
– Кажете Димитър, Ади трябва тръгне веднага.
– А, да, зная – нарочно каза Вера.
– Ви знаете? Димитър казал вас?
– Казал.
– Е, добре. Кажете него, Ади... не може ходи Варна с него.
– Ах, защо? – учудваше се Вера сама на себе си, че играе ролята на доверена сестра на Митко, и продължи: – Брат ми ще бъде много огорчен. Той толкова много държеше на тая разходка...
– Аз – каза Ади – не бива прави така... Ако жени се Рудолф, жени се. Такива работи не добро.
Вера се стресна. Майката на Хенрих не е ли още омъжена? Тогава работите стават сериозни.
– Да, много лошо – въздъхна Вера.
– Лошо, лошо! – чу тя да повтаря гласът на телефона. – Рудолф дошъл снощи, търси Ади при сестра на майка – Ади няма там. Где Ади, никой не знай! Рудолф страшно лют. Ади дошла сега мене, аз каза ней, снощи Рудолф беше мене... пита где Ади...
– Къде е сега Ади? – запита Вера.
– Отишла леля Рудолф.
– А защо Ади е дошла в нашата страна? – запита Вера.
– Прави разходка. Рудолф пари много, ала война прави лице рани... Много лоша... Рудолф дошъл работа тук...
– Какви са тия безконечни разговори, Вера? – не можа да издържи докторът. Вера отново му махна с ръка да не говори.
– Вижте какво – обърна се Вера към непознатата събеседница по телефона, – кажете на Ади, че не е добре така да измъчва брат ми. Тя има ли намерение да остане тук, при брат ми?
– Ваш брат малки пари, Ади треба многа. Кажете ваш брат не търси Ади днеска.
– Да, ще му кажа.
– Аз кажем кога пак срещне...
– Добре, много добре. А вашият телефон кой е, за да мога да бъда във връзка с вас, ако на брат ми не му е удобно да говори.
– Да, да, вярна... Наш номер...
Вера взе лист и молив и записа номера.
– Д-р Сертев – обърна се тя към него, – много ви моля да почакаете тук Митко и после заедно ще дойдете у дома.
– У вас? Добре, щом като е у вас, ще дойда. Но аз имах да ти говоря нещо.
– После, има време.
– Съгласен. Но ти не ми каза с кого говори по телефона.
Вера набързо му разказа всичко за майката на Хенрих.

– Тя да не е някоя шпионка? Как така ще прави разходки? Какво работи и откъде има пари за задгранични разходки?

– Приятелят ѝ бил богат.

– Знаем ги ние такива богати приятели. Кой знае каква шпионска афера са. А ти повече не говори по телефона с такива, да не си изпатиш нещо.

– Ах, как може такава нещо?

– Може, не може, с чужденци работа да нямаш.

Вера го погледна учудено. Що за отношение? С какво право ѝ говори с такъв заповеднически тон?

– Виж какво, моето момиче – заговори ѝ Сертев по-меко, – никога човек не знае с каква цел идват тия чужденци тук. Да беше лятно време, както и да е, а то посред зима на разходка... Това шокира!

– Вие това го кажете на Митко.

– Ще му кажа, разбира се. Само да не е хлътнал здравата.

– В какъв смисъл?

– Ех, в какъв смисъл... То не е работа за деца.

– Добре – сви вежди Вера, – аз тръгвам.

– Слушай, пиленцето ми, не се сърди.

– Довиждане! – излезе Вера от стаята.

– А аз ще изкарам един сън – легна на канапето Сертев и се наметна с палтото си.

* * *

Бяха останали още три деца от групата на Вера.

– Ние си тръгваме, Вера – приближи се към нея една от колегките ѝ. – Тези тримата какво ще ги правиш?

– Ще чакам – пробуди се от замислеността си Вера.

– Не мога да разбера какви са тези родители – ядосваше се колегката ѝ. – Утре е Нова година, да не дойдат навреме да си приберат децата.

– Сигурно им се е случило нещо.

– Защото все ги защитаваш, затова те карат да ги чакаш. Я виж моите, от половин час нямам деца.

– Ти си иди – прошепна Вера.

– А жените?! И те искат тази вечер да си отидат навреме.

– Ще чакам до 6 часа и после ще изляза с децата.

– И ще ги водиш едно по едно?

– Може дотогава да ги вземат.

– Довиждане и приятно посрещане на Новата година.

– Благодаря, същото пожелавам и на вас – погледна тя тръгващите си колежки. В същото време извикаха по домофона две от децата. Оставаше само едно.

Беше Нова година, а на Вера ѝ бе тежко, потиснато. Защо животът е такъв? Защо хората си причиняват страдания един на друг? Борба! – въздъхна Вера – борба за живот, за щастие! Но може ли да се нарече щастие това, което се придобива именно чрез тая борба? Отново в съзнанието ѝ изпъкна Юлия. Когато ѝ разказа всичко и накрая подчерта думите на Сертев за въображаемия от него шпионаж, тя се хвана за думите му.

– Дай ми телефонния номер на приятелката, Вера, аз ще я наредя сега!

– Какво ще правиш?

– Ще видиш. Дай ми номера и ми кажи къде има тук уличен телефон.

– Да не стане някоя пакост, Юлия.

– Глупости, пакост! Твоята учителка много право ми каза, че трябва да се боря за дома си, за детето си, а даже и за нейното дете. Защо всъщност е дошла тя? Да разбърка отново живота му или да сравни двамата, за да направи избора си? Единият – здрав, хубав, другият – обезобразен, но има пари. Да би могла да има и двамата! Но това няма да го бъде. Тя трябва да бъде веднъж завинаги поставена на мястото си.

Излязоха и двете. Юлия беше много възбудена.

– Вера, избери ми номера и ми дай слушалката – помоли я Юлия, когато дойдоха при телефона.

Няколко пъти даваше заето, но после телефонът съобщи, че е свободен, и Вера набра номера.

– Ала, ала – чу Вера и подаде слушалката.

– Ало, другарко, слушайте...

– Да, слуша – отговори гласът.

– Слушайте добре какво ще ви кажа. При вас има едно лице, което е заподозряно в шпионаж.

– Как може такъв неща? – възмути се гласът.

– Казвам ви, защото ви познавам и уважавам. Предупреждавам ви, че вашата приятелка Аделхайд е заподозряна в шпионаж и я следят.

– Верна?

– Верно.

– Но кой говори, моля ви, как ваше име?

– Ще ви го кажа после. Вие ме познавате.

– Да, ваш глас мене познат.

– Затова ви казвам, че може да се случи нещо лошо на вас, на мъжа ви, на сина ви...

– Ой, ой, ой, на мой син?! Но защо? Какво направил той?

– Нищо, но могат да заподозрат и вас, и всички ви също в шпионаж, щом като приемате приятелката си, която вече следят... Ще видят, че идва у вас... И може да ви интернират...

– Истина?! Ама мой муж нища не знай Ади... Аз нища не казала нега...

– Не зная. Аз мисля доброто на вас и на цялото ви семейство и затова ви казвам.

– Що треба прави аз?

– Да кажете на приятелката си веднага да се върне в Германия, защото ако остане тука още няколко дни, ще я арестуват.

– Ой, ой, страшна работ! Ви сигурна?

– Сигурна!

– Добре, аз кажа веднага Ади.

– Да, кажете й да не се среща с никого, да не ходи никъде, защото я следят. Един агент я следи. Работата е много сериозна. До обед трябва да напусне София.

– Рудолф работа Варна, Ади ходи с нега.

– По-добре Ади веднага да тръгне за Германия. Опасно е!

– Опасна? Добре. Аз кажи Ади и после кажи вас. Ваш номер?

– Обаждам се от уличен телефон. Следобед пак ще ви се обадя.

– Добре, добре.

Юлия прекрати разговора и виждайки свитите вежди на Вера, рече:

– Зная, че не постъпих честно, но нима е честно от страна на тази Ади, която веднъж е напуснала Митко, оставила го е да страда, а сега идва да си играе с него... Казвам ти, Вера, ако тя го обича и иска да остане завинаги при него, аз ще си отида. Той я обича, детето е голямо, обича и двамата, нека си живеят щастливо. А моето аз ще

го отгледам сама... Но казвам ти, тя няма да остане за постоянно. Приятелката ѝ много добре е казала – на Ади трябват много пари.

– Само не мога да разбера защо е дошла – чудеше се Вера.

– За нея това е едно приятно развлечение...

– А ако тя е мислила да се върне при Митко?

– Ти ме познаваш добре, аз мога да страдам, мога да плача, но насила никога няма да остана при човек, който обича и мисли за друга. Иди му кажи, че аз още днес ще го освободя.

Очите на Юлия със засъхнали сълзи бяха твърди, решителни.

– Не е ли по-добре да изчакаш, да видиш как ще се развият нещата.

– Чаках доста. Няма смисъл да се измъчваме един друг повече. Знаеш ли какво намислих? Да отпътувам в провинцията при нашите. Искаш ли да ме придружиш до гарата?

– А Хенрих?

– Какво мога да направя за него? Той сега е в болницата.

– А като излезе?

– Слушай, Вера, ако това дете не ме обичаше, а само ме търпеше, пак би имало смисъл, но то абсолютно не ме понася.

– Но как е приемал да му помагаш при задачите, в уроците?

– И аз съм се учудвала, но мисля, че той макар да е толкова малък, е амбициозен, честолюбив. Учителката му ми каза, че при направлянето на най-малката погрешка от негова страна ставал цял червен и на челото му се явявали капчици пот.

– Стеснява се навярно.

– Много добре го разбирам и правех всичко, което можех и знаех. Ако някой би ми казал още какво да направя, бих го сторила.

– Да му кажеш, че не искаш да изместиш майка му.

– Не само че не искам да я изместя, но пак ти повтарям: ако тя честно иска да остане винаги при тях, нека остане. На едно дете, което никога не е виждало баща си, ще му бъде по-леко в живота, отколкото на това, което го знае и се разкъсва между двамата. Затова най-добре е аз да се махна, за да се огледа всеки в себе си, да види кой без кого може. Иди кажи на Митко за телефонния разговор, кажи му, че съм го измислила в момент на силно раздразнение... Сега мисля, че е най-добре да го оставя свободен, сам спокойно да си реши...

Вера слушаше мълчаливо. Всъщност може би това да е едно добро разрешение.

Върнаха се вкъщи, Юлия прибра набързо нещата си...

Вера въздъхна дълбоко и видя, че се намира в учебната стая. Малкият Асенчо бе седнал на столчето си свит, печален.

– Хайдете, другарко Дмитрова! – чу Вера гласа на една от прислужниците.

Вера стана. Детето трепна. Устничките му се бяха разкривили и сълзите му потекоха от очите.

– Хайде, моето момче, докато се приготвим, мама сигурно ще дойде.

– А ако не дойде? – проплака то.

– Ще отидем у вас.

– Ако я няма?

– Ах, може ли да я няма?! Къде ще е?

– При чичко Стоян. Може да му шиеш ризата.

Вера се спря. Тия малки нещастни деца! Майката на Асенчо беше разведена и навярно чичо Стоян, за когото Асенчо ѝ говореше, беше неин приятел.

Вера се облече, хвана Асенчо за ръка, угаси лампата и излязоха в коридора.

– Хайде, че окъсняхме! – отново се чу гласът на прислужницата.

– Идваме – отвърна Вера.

– Я и тая жена – заговори ядосано прислужницата – да не дойде да си прибере детето. Че то бива, бива, ама и дотолкова... Че малко ли време има за срещи, ами сега да притеснява и нас, и детето.

– Може да я срещнем на улицата.

– Може, може... – протестираше жената. – Да дойде да си вземе детето, че тогава да ходи където си иска.

– Стефка отиде ли си? – запита Вера за другата прислужница.

– Отиде си, амчи. Мъжът ѝ си я прибра. А моят кой знае какво ще ме реди сега. Дума: „Детската градина ти е по-мила от къщата“. Пък какво – служба...

– Аз ще заведа Асенчо – каза Вера.

– Ех, то да не беше Нова година, да бях го завела и аз – заоправдава се жената, – ама и мене вкъщи ме чакат децата...

– Нищо, аз ще го заведа.

– Тогава приятно прекарване.

– И на теб също.

Вера тръгна с детето.

– Кой знае какво му тежи на това момиче – превъртя жената ключа на външната врата на градината, – нещо кахърно ми се вижда. Ех, живот! – и тя тръгна бързо за дома си.

Вера стискаше ръката на Асенчо и отново мисълта за Юлия проряза съзнанието ѝ. Може би беше по-добре да бе я разубедила? Не можеше да разбере как бяха отишли до гарата, как бяха купили билет и влезли в купето, а после Вера слезе долу... Едва когато влакът изсвири и тръгна, сякаш тогава се пробуди... Не сбъркаха ли? Така ли трябваше да бъде?

– Вера! – чу тя гласа на Венци. – Без малко щях да те пропусна, защото не очаквах да те видя с дете.

– Ах, Венци, ти ли си?! Здравей!

– Здравей! А тоя малък?

– Майка му закъсня и го взех със себе си. Искаш ли да го отведем в дома му?

– Разбира се!

Тръгнаха. Валеше хубав едър сняг, но времето беше меко и по тротоарите се превръщаше в кална каша. Не бяха изминали десетина крачки, и някой извика: „Другарко Димитрова! Асенчо!“.

– Мама! – изскубна се детето от ръката на Вера.

– Другарко Димитрова – заговори жената, държаща Асенчо за ръка, – моля да ме извините.

– Много често закъснявате – промълви Вера.

– Няма вече да закъснявам. Днес сключихме брак – посочи тя човека, стоящ до нея. – Все не се решавах, нали бях изгоряла веднъж... Но и така не може, пък и той настоя... А и за детето ще е по-добре... Все ме пита защо всички деца имат татко, а ние нямаме. Сега вече имаме.

– Много хубаво – поиска да се усмихне Вера, но не можа.

– Та затова закъсняхме, другарко Димитрова. Докато преместим багажа, докато малко подреда – и времето хвъркна. Изпотрпахме се, но си спомних, че вие сте следобедна смяна и няма да оставите детето...

Мъжът направи нетърпелив жест. Жената веднага схвана и рече:

– Много ви благодаря още веднъж, другарко Димитрова, и довиждане. Искаме да купим нещо за вечеря, а за Асенчо татко иска да купи нещо за Новата година...

– Много хубаво – отвърна Вера. Тя искаше да влезе във веселия тон на жената, но не успя. – Желая ви всичко най-хубаво!

– И на вас, другарко Димитрова, ви желая от все сърце всичко най-хубаво. И както сте добричка, нека Новата година ви донесе най-добрия другар на света!

– Ах! – изтръгна се от гърдите на Вера, но после тя кимна с глава и каза: „Благодаря, довиждане!“.

– Вера, какво ти е? – запита Венцислав. – Уморена ли си, или ти се е случило нещо?

– И едното, и другото. Малко съм спала снощи... Юлия дойде и спа при мене... – и Вера му разказа всичко. Той слушаше мълчаливо.

– Стари връзки – най-после каза той. – Сега е век на ликвидация.

– Не мога да те разбера. Юлия за първи път среща тая жена.

– В този живот да, но те са се срещали и друг път на Земята. И всичко, което става сега, е резултат на едно далечно минало.

– Сигурен ли си в това?

– За себе си съм сигурен, но за теб... Ти можеш по логически път да дойдеш до извода, че човек не идва само веднъж на Земята.

– Как?

– Би ли могъл Моцарт да дава концерти на петгодишна възраст, ако не е свирил много преди това?

– Това не е ли дарование?

– Дарование, което се дава на този, който го е изработил. Природата не може да бъде несправедлива – на един да дава дарования, на друг – не. Всеки е изработил това, което е постигнал в науката или изкуството, през многократните си идвания на Земята.

– „Йорданка Николова“ – чуха да казва някой.

– Пропуснали сме спирката за автобуса – заговори Венци, когато слязоха от трамвая. – Ще се страхуваш ли да минем през гората, или да се върнем на шосето за автобуса?

– Щом съм с теб, не се страхувам от нищо.

– Тогава да побързаме, защото ще закъснеем.

В гората снегът не беше стопен, затова не бе съвсем тъмно. Но все пак когато навлязоха навътре, кой знае защо изправените малко по-далеч от тях от двете страни на алеята дървета на Вера й се струваха като изправени човеци. И тя, притаила дъх, се взираше, докато ги наближат и види, че не са хора, а дървета. Но тогава друго, по-далечно дърво, й се привиждаше като изправен край алеята човек...

– Страхуваш ли се? – запита я Венци.

– Малко – отвърна тя.

– Струва ти се, че някое от по-далечните дървета е изправен човек?

– Да. Откъде знаеш?

– Не бой се – каза й той и вместо да й отговори, я хвана за ръката. Чудна приятност премина по цялото й същество. Гората се преобрази. За миг Вера погледна към небето. Снегът беше спрял, невидима ръка бе избърсала облаците и по небето блестяха едри звезди. „Боже мой, толкова е хубаво!“ – помисли си тя. Те вървяха с Венци, но не в тая гора, а някъде другаде. Къде? Вера изпитваше свещеното чувство, че върви в храм – в храма на природата. Куполът на този храм беше небосклонът със звездите по него. Те вървяха, като че бяха само двамата в света, и това й доставяше необикновена приятност. Отиваха някъде – къде? Водеше я Венци... Къде я водеше? Безкраен ли беше този храм? Колко хубаво щеше да бъде да е безкраен! И така щяха да вървят, все да вървят...

– Сега не се ли страхуваш, Вера?

– Не. А къде отиваме, къде ме водиш? Къде искаш да ме заведеш?
– При Учителя.
– При кой Учител? При този, за когото си ми писал в писмата?
– Да, при него.
– И какво учи той?
– Учи как хората да живеят правилно.
– А неправилно ли е човек да иска да се ожени? – неочаквано и за самата себе си запита тя.
– Не, ако това е в пътя му.
– А ако не знае дали е в пътя му?
– Ще се намери някой да му попушне и да го упъти. А и отвътре ще усети...
– А ако има голямо желание да има семейство, дом, деца? Следва ли да мисли, че това голямо желание е указател, че женитбата е в неговия път, както ти се изразяваш?
– Не всякога. Понякога човек може да даде израз на чуждо желание в себе си и да го мисли за свое.
– Как е възможно това?!
– Много неща са възможни, но трудно могат да се обяснят на хора, на които им е невъзможно да го приемат или пък не искат.
– А ти, Венци, защо не искаш да се ожениш?
– Защото не е в моя път.
– Сигурен ли си в това?
– Да.
– А твоето сърце не иска ли да обича?
– То обича.
– Обича?! – като ехо повтори Вера. – И само това ли? Никога ли не би пожелал да те прегърне някой, да сложи устните си върху твоите?
Венци пусна ръката на Вера, но тя може би не усетила това, продължи да говори замечтано.
– Да имаш уютен дом, да се върнеш в него, да те посрещне млада, хубава другарка и в погледа ѝ да разбереш върховната тайна, която тя иска да ти каже без думи – че на Земята ще дойде ново същество... Ах! – извика Вера. – Боже мой, колко се уплаших!
– Защо?
– Ето това дърво ми се стори като изправен човек... Ама толкова ясно, като истински човек... Ти видя ли го?
– Да.
– И не се уплаши?! А аз страшно се уплаших.
Продължаваха да вървят мълчаливо.
– Венци, огорчих ли те? – запита Вера.
– Защо?
– Стана отведнъж хладен, далечен... Бях си казала да уважавам твоя мироглед и никак не зная как се отпуснах... За първи път в живота ми се случва да говоря така...
– Нищо, случват се подобни неща.
– Защо ми се струва, че мислиш, че наистина онова дърво беше човек?
– Да...
– От невидимите човеци ли, за които си ми писал...
– Да... Той и друг път ме е изпитвал, но сега избра теб...
– Нищо не разбирам. Всичко ми е така загадъчно... Толкова си ми близък и все пак си далечен, хладен, дори...
– Суров ли? – запита сдържано Венци.
– Да, нещо подобно, не мога да намеря точната дума.

– Вера, ако един студент отива в университета да учи, а някой негов другар го вика да отидат в кръчмата, трябва ли да се поддаде на поканата?

– В никакъв случай.

– Тогава отказът на студента може ли да се нарече хладност или суровост?

– Ти студент ли си?

– Не, не мога да се нарека студент, но бих искал да съм ученик, дори от най-долните класове. Това ученичество съм го почнал много отдавна, но се е случвало да го прекъсвам в някои мои идвания на Земята... После отново съм продължавал, както сега.

– А какво учиш?

– Как да се докосна до Великия Първоизточник на живота, до Космичното Начало, до Бога. Това единствено осмисля моя живот...

– И къде изучаваш тая наука?

– В една специална Школа.

– В живота си не съм срещала друг човек като тебе.

– Не се е случвало.

– Каж ми, има ли и други хора като теб?

– Има, и то мнозина, но на различни степени. Всеки върви по стръмната пътека нагоре, която води към Върха, към Първичното начало, но всеки стига докъдето са му възможностите или докъдето иска, защото понякога е по-приятно да седнеш да почиваш... Но тези, които веднъж са се докоснали или дори само са усетили светлината на невидимите обитатели, те отново тръгват нагоре. Копнежът към големите светли същества остава завинаги в тях...

– А къде са тези хора?

– По целия свят.

– Но тук, в нашата родина има ли ги?

– Да... Ние стигнахме. Чуваш ли? Поят!

– А, да, ние идваме на празненство...

Салонът, където влязоха, беше силно осветен. На естрадата свиреше оркестър, а посетителите в салона пееха. Лицата на пеещите бяха озарени от светлина. Само от лампите ли? Но на Вера й се стори, като че ли самите те излъчваха едва доловима светлина, която се превръщаше в приветлива усмивка. След свършването на песента няколко души поздравиха Венци и нея усмихнати. Защо се радваха и на нея?

– Венци, закъсна – заговори му мургаво момиче с гладко причесани коси, – искаха да те включат в програмата.

– Нищо – обади се висок момък. – Да отиде при брат Симеонов, ще го запише веднага.

– Венци, ще те чуем ли тази вечер? – запита го възрастна жена.

– Не зная, сестра.

– Как не знаеш?

– Не съм се приготвил.

– Няма какво да се приготвяш, програмата е импровизирана. Всеки, който може и желае, ще рецитира някое стихотворение, ще разкаже някоя случка или ще изпее нещо. Отивай да се запишеш, за да има все пак ред. А ние ще слушаме и ще се радваме.

– Добре, сестра.

В това време на естрадата излезе млада жена. Салонът затихна.

– Тъй като всяко наше събиране – заговори тя, – всеки наш празник е частица от общия ни братски живот, искам да разкажа една мъничка случка, свързана с Този, в чието име и Любов сме тука... Казва се, че когото Бог люби, него наказва. Наистина привилегия е да бъде човек обичан от Бога, но ние невсякога разбираме тая обич, ако тя

е свързана със страдания. Тогава не можем да приемем, че ударът, който сме получили, е за наше добро, и роптаем против страданията... Това се случва с мнозина, случва се често и с мене. В един такъв случай влязох тук, в салона, за да слушам неделната беседа на Учителя в десет часа. Беше ми тежко, мрачно, страшно мъчно. Сълзи напиреха в очите ми... Учителя се показа в рамката на вратата и всички станахме. Необикновено хубав, тържествен момент беше появата на Учителя с Библия в ръка! Прочетохме молитвата и седнахме. Запахна „Бог е Любов“. Аз не пеех. Не можех да пея... Несправедливото и лошо отношение от страна на мои близки към мен гнетеше сърцето ми, душата ми... Учителя заговори със своя тих благ глас. Тогава изведнъж се обърнах към него и мислено го запитах:

– Защо дойде ти? Защо поне ти не стоя в светлите слънчеви небеса, а дойде тук, на тая кална земя, където завистта, алчността, клеветата, несправедливостта и престъпленията са си дали среща? Ние сме тук, за да плащаме със страдания нашите настоящи или минали погрешки, но ти, светлият, свършеният, защо дойде?

Макар и да бях в доста отдалечен кът на салона от катедрата, усетих как погледът на Учителя се спря върху мен. Миг след това го чух да казва:

– Някои ме питат защо съм дошъл на Земята. Дойдох да ви светна, за да не се лутате в тъмнината...

Гръм ако бе треснал, не бих се учудила така, както се учудих тогава. Видях едва доловимата, изпълнена със светлина усмивка на Учителя. Усмивка, с която любящият баща гледа своите деца. Изведнъж сълзи бликнаха от очите ми, но те бяха от неизказаното хубаво чувство на щастие, което изпълни цялото ми същество. „Учителя ме е чул, Учителя чува!“ – повтаряше някой в мен.

– И сега чува – каза жената, седяща на стол близо до Вера.

В това време разказващата се усмихна и се отдръпна настрана. На нейното място застана друга много деликатна и красива на средна възраст жена, която заговори:

– Учителя сега не само чува, но и се отзовава, откликва на нашата молба.

Отново настана абсолютна тишина.

– Аз съм от провинцията – заговори жената. – Една сестра от Братството бе ми говорила за Учителя и ми даваше да чета негови беседи и лекции, но него не го бях виждала, докато беше тук, на Земята... Миналата година се разболях. Дробовете ми бяха много лошо засегнати и мъчно дишах. Положението ми много се влоши. Все по-трудно дишах, докато една нощ абсолютно не можех вече да поема дъх. Задушавях се, умирах! В същия момент ми дойде на ума за Учителя и извиках: „Господи, Учителю!“ . Стаята изведнъж се изпълни със светлина и в тази светлина се очерта Учителя, както го бях виждала по снимките, само че цял светъл. Загледана в него, щастлива, че го виждам, забравих, че не мога да дишам. Миг след това той изчезна, а аз оздравях.

Изведнъж говорещата се разплака и се отдръпна настрана. Възрастната жена, седяща близо до Вера, бършеше сълзите си. Някой засвири на цигулка и всички запяха.

Вера, все още изпълнена с вълнение от чутата чудна случка, почувства песента като отваряне на небесата, от където слизаше този велик Учител, на когото всички в песента казаха:

*Добре дошъл, Учителю на Любовта,
Учителю на Мъдростта...*

В същия момент, като отмести погледа си встрани, Вера остана като вкаменена. Близо до средната врата на салона стояха изправени брат й и д-р Сертев. Ужасна тревога я изпълни и тя прошепна на Венци:

– Брат ми е дошъл!

– В това няма нищо лошо.

– Но сигурно е дошъл за мен.

– Не той, а другият, с очилата, е дошъл за тебе.
– Ти познаваш ли го?
– Видях как те посочваше на високия млад човек. Навярно той е твоят брат.
– Да. Брат ми ме вика, Венци.
– Добре – стана Венцислав и като си пробиваха път между хората, отправиха се към стоящите до вратата.
– Учителю, помогни ми – неволно се обърна Вера към него, – макар и да не ви познавам, помогнете ми... Да не направи брат ми скандал.
Отдалече брат й я бе погледнал смръщено, правейки й знак да отиде при него. Но когато отидоха съвсем близко, той неочаквано меко й заговори:
– Верче, мама ми каза, че тази вечер си поканена тук да посрещнеш Новата година.
– Да, батко.
– И ние с доктора решихме да дойдем, защото му бях обещал тази вечер да сме заедно.
– Батко, ако обичаш, запознай се с Венци.
– Вече съм слушал от мама за вас – подаде си той ръката на Венци.
– Радвам се, че сте решили да дойдете тук.
– Да, ние бяхме от самото начало, и да ви кажа, останах доволен. Разни работи бях чувал за тия хора – посочи той седящите в салона, – но всичко, което видях и чух, приятно ме изненада.
Вера не можеше да познае брат си. Цялото й същество се изпълни с радост от неочакваната му промяна. Наистина ли Учителя я чу, и то мигновено?
– Само че ние бързае – продължи брат й – и трябва да си ходим – отвори той вратата и четиримата излязоха.
– Докторе, ти запозна ли се? – запита братът на Вера.
– С брата ли? – засмя се Сертев.
– Ние се познаваме – рече Венци.
– Чудно! – помисли си Вера, а никога не беше й казал.
– Хайде, девойко – обърна се докторът към Вера, – майка ти каза да те заведем вкъщи.
– Не беше необходимо да си правите такъв труд – съдържано му заговори Вера, – има кой да ме придружи до вкъщи.
– Да, само до вкъщи – натъртено подчерта докторът.
Вера почувства как Венци се вледени, но с много спокоен глас заговори на брат й:
– Няма да ви задържам, тъй като у дома близките ви ви очакват. Предайте моята почит на вашата майка. Вера – обърна се той към нея, – ще останеш ли, или ще си тръгнеш?
– Що за въпрос?! – изтръгна се от устата на доктора.
– Ако не беше дошъл брат ми... – погледна Вера Венцислав. – Но в този случай защо да идваш и ти толкова далече?
– Добре, Вера, желая ти всичко най-хубаво.
– Заповядайте у нас – покани го братът на Вера.
– Утре се връщам в провинцията.
– Няма да направите лошо – едва чуто измърмори докторът.
– Каза ли нещо, докторе? – запита го Вериният брат.
– Казах, че булката ти ще ти се кара тая вечер.
– Не, тя не се кара, добра е, но наистина трябва да вървим.

* * *

Вера се наведе над листа.

Венци,

Чувствам, че трябва да ти пиша. Бях ти написала няколко писма, но ги изгорих. Питам се защо трябва да ти пиша... Какво си ти и кой си? В един момент те чувствам близък, по-близък от мама, от батко, и искам да ти разкажа всичко, защото зная, че ще разбереш това, което става в мен и около мен и няма да ме осъдиш. Но после си мисля: пък и да ме осъдиш, какво от това? Не мина ли ти и не отмина ли в моя живот, без да поискаш да вземеш някакво участие в него? Защо тогава трябва да ти пиша и защо трябва да искам или да чувствам необходимост да бъда разбрана от теб?

Когато ми идват тия мисли, виждам те изправен да ме гледаш. Тогава чувствам, че не съм права. Твоите сини, изпълнени със светлина очи ме гледат не както ме гледат обикновените хора. А ти, Венци, наистина ли не си обикновен? Очите ти ми говорят... Колко неща ми говорят, които аз самата не мога да ти опиша. Те ми казват и аз кой знае как разбирам, че животът е вечен, безконечен. Че ние сме познати отдавна, много отдавна. Че ти наистина си ми брат, но голям брат, разбира се, не в обикновения смисъл. Брат, който гледа, вижда, преценява не от свое лично гледище, а от гледището на тава, как би било най-добре за мен... После си казвам: „Виж какви глупости си мисля. Венци кой знае дали изобщо си мисли за мене...“. И в този час зная, че не съм права...

Ето такива писма ти писах и все ги скъсвах. Може би и това ще скъсам... Но може би най-после ще го изпратя, защото все пак, преди да реша предприемането на една много важна стъпка в моя живот, аз трябва да имам мнението на моя истински брат.

Венци, много мислих, извънредно много мислих, но разбрах, че още далеч не съм като теб... Може би, както ми казваш в писмата си, някога, кой знае кога, когато съм била на Земята, сме учили заедно в някакви си чудни школи... И съм била постигнала извънредно много, но аз не помня това... И както си ми казвал, че някои ученици слизат, падат, навярно и аз съм се подхлъзнала кой знае кога и съм паднала много ниско... Затова сега не мога да се сравнявам с тебе, а и колко те познавам?

Но зная с голяма сигурност, че ти нямаш желание, съвсем направо да ти го кажа, да си свържеш живота с мене. Мама мисли, че си ангажиран с някое момиче. Защо тогава идваше при мен, защо ми пишеше? Всъщност не те упреквам, защото ти си идвал, но винаги си бил далечен. А и писмата ти, които си ми писал, какви са? Когато съм ги чела на мама, тя ми казваше: „Тези писма показват, че това момче с нищо не ти дава надежда“. Това е истина. Тогава защо се срещнахме, Венци? Защо сядаше на масата всеки ден при мен? Да ме пазиш като по-голям брат?! Сега наистина си мисля, че може би е било така. Пазил си ме, но от кого? От другите младежи. Но защо, кажи ми защо, щом си бил все така далечен?

Или може би си искал да пробудиш съзнанието ми, да прозра миналото, в което много пъти сме учили заедно в някакви си древни школи и сме се изкачвали по стръмната пътека, водеща към света на светлините... Или пък до нозете на никому непознатия първоизточник на живота? И навярно искаш сега да продължим да се изкачваме? Но аз не мога, Венци! Искам да обичам един човек така, както аз разбирам. Да имам дом, да имам другар, дете... Ето, това исках да ти напиша, да ти го кажа... Чувствам необходимост да бъда погалена, прегърната, а иначе за какво да живея? Ще увехна като цвят, лишен от капчица вода.

Твоите очи като ясни звезди ме гледат. Говорят ли ми сега нещо? Не. Те само ме гледат без укор. Наистина ти си голям, наистина не си като другите. Но аз не съм като тебе. Ти би погалил косите ми, хванал би ръката ми, но като на малка сестричка, както

онази вечер в гората, когато отивахме да посрещаме Новата година, за да не ме е страх. Но твоята ръка веднага би ме пуसнала, както направи и тогава, ако аз потърся в тебе не само брата... Ще ми пишеш ли, Венци? Ще ми отговориш ли сега? Знаеш ли с кого може да се свържа? Ще ти пиша, ако ми отговориш. Пиши ми както обикновено до детската градина. Не искам никой от домашните ми да знае, че сега ти пиша... Брат ми на няколко пъти ми заговори за теб, за вашите хора, както ги нарича той. Много те е харесал. „С такъв човек би имало какво да се поговори“ – казва той.

Чакам да ми отговориш, защото и от мен чакат отговор. Щях да се подпиша: твоя малка сестричка, но нали ти казвам, не искам да ти бъда само сестра, затова се подписвам:

Вера

Вера не прочете писмото, за да не го скъса като другите, а бързо го сложи в плика и го адресира...

Едно от децата проплака насън. Тя стана и бързо се приближи. Андрейчо беше цял зачервен. Наведе се и сложи устните си на челцето му. Гореше.

– Другарко – проплака детето.

– Какво има, Андрейчо?

– Пепа ми скъса кутийката.

– Ще ти дам друга.

– Не, не, искам същата, дай ми същата! – проплака Андрейчо и отново се унесе в сън.

Вера бързо отвори вратата и попита прислужницата дали директорката е в градината.

– Преди малко дойде – й отвърна тя.

– Кажй й, че Андрейчо има висока температура и бълнува.

– Брей това дете! И на мене днес ми се стори, че му е криво. Не искаше да яде. Все нещо хленчеше.

– Да, да – отвърна Вера и си спомни за кутийката. Андрей беше донесъл кутийка от одеколон, майка му му я дала. Пепа му я поискала, но той не й я дал. Тя я дръпнала и скъсала капачката й. Той беше дошъл облян в сълзи при Вера със скъсаното капаче. Тогава тя го утеши и накара Пепа да му поиска извинение. А после тя си мислеше: „Нима една кутийка от одеколон заслужава толкова сълзи? За колко дребни неща плачат децата, а и за колко малки неща се радват...“.

Вратата се отвори и влезе директорката.

– Андрей ли е болен, Димитрова?

– Да, има висока температура.

Двете се наведоха над детето.

– Трябва да повикаме лекарката и родителите на Андрей – изправи се директорката. – Най-добре е да преместите детето в изолационната, че като дойде лекарката, да не направи въпрос, че е тук, между децата.

Когато преместиха Андрей, прислужничката донесе паница с вода и оцет. Вера започна да му слага намокрена кърпа на челото. Лекарката дойде веднага. Беше пневмония. Съобщиха на Бърза помощ да дойде и да вземе детето, за да го отведе в болницата.

Майката на Андрейчо дойде разтревожена. Разплака се, като разбра какво е казала лекарката.

– Това дете, това дете, миналия месец болно, сега пак болно... Как настива, не мога да разбера.

– Трябва да е пил студена вода от чешмата – намеси се прислужницата.

– Ама изрично съм му казала да не пие...

– Андрей е изпълнителен – заговори тихо Вера, – винаги е идвал с чашката си, за да му дам вода от каната. Лекарката каза, че е вирусна пневмония, а не от простуда.

– Отслабна това дете и не може да се съвземе... Днес от това е болно, утре от онова... И аз се съсипах край него. Пък с тия отпуски заради него цяла заплата не мога да взема.

Вера стоеше тъжна, тревожна. Толкова се грижеше за децата, а все ще се случи някое да се разболе. Думите на майката сякаш бяха преки удари върху нея, затова рече:

– Много съжалявам за Андрей. Винаги съм била внимателна специално към него, защото зная, че е слабичък... Даже не съм го карала да си навива чорапите и ръкавите до лактите...

– Зная, зная, другарко Димитрова. Във вашите грижи никога не съм се съмнявала. Кой знае откъде се е заразил? Деца! Играят на улицата, как ще знаеш кой какво носи в себе си. А Андрей като отслабна тая година, бързо се поддава...

– Другарко Димитрова, три часът е, да вдигам ли децата? – запита прислужницата.

– Да, да, ей сега ще дойда!

– Спи ли Андрейчо – запита майката – и дали мога да го видя? Ако е заразно, нали имам и други две деца вкъщи...

– Най-добре е да почакате тук, отвън.

Линейката дойде и взе детето. Майката отиде с него да го придружи.

Вера изпращаше всички деца с потиснато чувство.

– Вера, на телефона! – повика я една от колежките ѝ. – Сигурна съм, че е безумно влюбен. Много е нетърпелив.

Беше д-р Сертев.

– Кога излизаш, Вера? – запита я той.

– Нали знаеш, след седем.

– А не може ли няколко минути по-рано?

– Не може.

– Слушай, зайче, веднага идваш при мене! Взел съм билети за кино.

– Добре.

– Нали знаеш къде ще те чакам. В сладкарницата на ъгъла.

– Добре.

– Кажу една сладка дума, зайче.

– Захар.

– Аз ли съм захар?

– Не, но нали искаш такава дума?

– Ах тиий! – закани ѝ се той по телефона. – Веднага! Чу ли?! Броя минутите.

– Добре.

Вера остави слушалката и излезе.

„Вярно ли е, че ако някой много дълго настоява със своята обич, и ти почваш да чувстваш симпатия към него?“ – питаше се Вера. Може би е вярно. Ето, тя не можеше да понася никак д-р Сертев, а с времето... Но и той се бе променил много. Нямахше вече язвителен и подигравателен тон, беше нежен, услужлив и внимателен. Бе любезен и с майка ѝ. Освен това той се държеше необикновено коректно и полека-лека Вера свикна да излиза с него на кино, на театър. Най-после все трябваше да има и тя с кого да излиза...

Той беше ѝ казал кратко и ясно, че иска да се ожени за нея... И че ще чака търпеливо, докато тя свикне с него и може да го търпи. А всъщност той искаше да каже – докато го обикне. Защото Сертев бе опознал добре характера ѝ и знаеше, че ако тя не

го обикне, никога няма да се съгласи да стане негова жена. И той не жалеше нищо, за да постигне това. Никой от домашните ѝ не загатваше за евентуална женитба, но майка ѝ никога не се противопоставяше да излиза с него.

Брат ѝ на няколко пъти запита за Венци. Няма ли писмо от него? Тя замълча. Той не настоя за отговор.

Тя бе получавала писма от Венци, но в тях не беше видяла никаква промяна в отношенията му към нея. Нито една дума за обич или поне намек за това. Тогава?! Тогава какъв смисъл има да чака? Все пак д-р Сертев беше умен, културен... Само той да беше Венци!

Вера въздъхна дълбоко. Облече си шлифера и излезе. Като пусна писмото в трамвая, бързо се качи в него.

Пред вратата на сладкарницата я чакаше Сертев.

– Е, зайче, да влезем в сладкарницата.

– Добре, но недейте да се харчите много за това, което ще поръчате.

– Вера, това вече е добър признак.

– Кое?

– Когато жената почва да проявява грижа... Това е първата степен, нали, мила?

Вера поруменя. В начина, по който той я наричаше „мила“, имаше нещо, което я топлеше. Сякаш едно крило се разперваше над нея и тя изпитваше приятност под него. Но това крило не се притваряше и не я притискаше. Тя беше свободна да се махне, ако поиска.

– Едно писмо за теб, Вера – подаде ѝ той голям плик с почерка на Юлия.

Вера го взе и погледна доктора учудено.

– Майка ти ми го даде. Минах да ѝ обадя, че ще закъснееш.

И тая грижа на д-р Сертев погали сърцето ѝ. Мишо не само не би направил това, но изобщо не искаше да се срещне с домашните ѝ. Вера разтвори плика и зачете писмото. В това време д-р Сертев направи поръчката си.

– Вера – заговори той, – да не закъснеем за киното.

– Ах, да – сгъна тя писмото и се усмихна, като видя пастите. Бяха нейните любими... – Нали нямаше много да харчиш? – за първи път тя се обърна към него на „ти“.

Той спря продължителен поглед върху нея. За първи път я гледаше така и тя сведе поглед.

– Това е добре – рече той и се зае със своите пасти.

– Вера, да отидем ли на Витоша в неделя? – запита я докторът, когато след киното я изпращаше до вкъщи.

– Може – съгласи се тя.

– Лека вечер, моето момиче! – сбогува се той на вратата.

– Лека вечер, д-р Сертев – отвърна тя.

– Още ли сме толкова официални? – задържа той ръката ѝ.

– Още – издърпа тя ръката си.

– Съгласен.

Вера с тихи стъпки тръгна към къщи. Преди да влезе, тя се обърна. Уличната лампа, която беше до тяхната пътна врата, осветяваше фигурата на доктора. Той както винаги я чакаше да си влезе. Тя вдигна ръка, той сне шапката си и тръгна.

Майка ѝ беше будна.

– Защо не спиш? – запита я Вера.

– Не мога, чедо! Докато не се върнеш, не мога да се отпусна да заспя. Там е яденето, на печката...

– Добре, спи сега!

Вера хапна набързо и се прибра в стаята си. От есента майка ѝ предпочиташе да спи в кухнята. И за двете така щяло да е по-добре.

Като се съблече и легна, Вера се сети за писмото от Юлия. Взе го от чантата си и го зачете отначало:

Мила Вера,

Не зная дали ти очакваш моите писма така, както аз очаквам твоите. Тук, в провинциалното градче, времето е просторно и не е така скъпо, както в София. Не ходя никъде и само писмата са единственото ми разнообразие, като се изключат посещенията на близки и роднини, зад чиято „любяща“ роднинска усмивка, особено в началото, се крие страшното им любопитство. Защо съм дошла, защо съм се подложила на такова дълго пътуване в такова състояние? Дали няма нещо друго освен желанието ми да видя домашните си ни в туй, ни в онуй време. Никога не съм обичала любопитството, а сега го ненавиждам. Веднъж чух мама да казва на една наша близка: „Нали си я знаете нашата Юлия. От малка като ѝ хрумне нещо, докато не го направи, не мирясва... Та кого слуша тя? Че послушваше ли тя майка, баща? Никога! Та сега мъж ще послуша! Ами добре, че човекът е добър, та ѝ пише ден през ден“.

Своеобразният ми някогашен характер, който беше познат на съседни и роднини, донякъде оправда идването ми.

„Лошото е – чувах да говори мама, – че докторите не я пускат да си ходи. Пък какво лошо е това? Нека да си поседи при нас. Че очите ми се бяха изгледали за нея, сърцето ми беше изжадняло за нея“. Горката мама! Кой знае колко и тя гори от любопитство да узнае истинската причина за ненадейното ми пристигане, но никога не ме запитва. А на мен, както ти бях писала и по-рано, идеята да не казвам нищо ме спаси от излишни обяснения, разисквания и пр. Още повече, както знаеш, преждевременното раждане на детето и моето преболедуване след това ангажираха всичкото им внимание и не оставаше време да мислят за причините, които са ме накарали посред зима да им отивам на гости.

Сега всички сме заети с Надето, която бърза да се развива много добре. Митко ми писа, че ще дойде. Понякога искам да дойде, понякога – не. Все още има неразчистени сметки. В писмата си винаги ме успокоява, но не обяснява нищо. През времето, когато бях зле, няколко пъти е питал брат ми по телефона за мен и за детето. Брат ми е важна клечка в градския съвет и имат телефон. Аз не съм го използвала нито веднъж. Все още не ми се иска да разговарям с Митко. Освен това лекарят ми казва да избягвам каквато и да е тревога. А аз само като си помисля, че ще го видя, се разтрепервам. Но правя върховни усилия да съм спокойна заради Надето.

Мисля си за Хенрих, макар никога да не питам за него. Знаеш ли, Вера, че това дете го обикнах тъкмо защото така много обича майка си. Моето дете искам така да ме обича и за нищо на света да не обича някоя друга. Ако се видя с Хенрих, ще му кажа да живее, където иска... Например както сега, при германката, приятелката на майка му... Защо да се насилваме и двамата? Утре ще порасне, ще се влюби в някоя девойка и съвсем няма да има нужда нито от мене, нито от неговата мутер, която му е толкова мутер, колкото и...

Но да не се занимавам сега с нея, че ми заиграват нервите. Зная какво си мислиш ти: да съм благородна и да превъзможна личните си чувства. Но аз не мога! Такава съм, каквато ме знаеш. Мога да обичам, но мога и... Но да не казвам отрицателни думи, както ме съветва в писмата си твоята учителка, че не било добре за мене и за детето. Но кой ме гледа мене, на това не бих обърнала внимание. Но щом се отнася за детето, вече е друг въпрос... А все пак искам да ти кажа, че в София, ако не бях в такова състояние

и бях я срещнала някъде сама, хубаво бих ѝ дала да разбере с каква българка има работа!

Митко ми пише, че иска да дойде да ме вземе с детето. Психологически се подготвям за това.

Вчера прекъснах писмото, защото беше дошла една стара леля. Тя ми е симпатична. На младини е ходила много из чужбина със съпруга си – лекар. Има какво да разговаря човек с нея.

Верочка, какво стана с твоите приятели? Все ми се струва, че ти ще се размекнеш по отношение на очилатия доктор. Внимавай, опитно вълче ми изглежда. Когато Надето спи и аз плета нещо за нея, изреждам ви в мисълта си един по един и се питам: „Този какво ли прави, с онзи какво ли се случи?“

А това, гдето Емилия съвсем тихомълком е сключила брак с д-р Делянов, че дори и ти така късно си научила, ме кара да мисля, че се е скарала с очилатото докторче... А може да има и по-сериозна причина, за да отиде да живее на село. Но щом Делянов я обича такава, каквата е, прави му чест и сигурно е щастлив, че тя е при него... Само дано завинаги да е така! Емилия там ли ще ражда, или ще отиде при родителите си?

Мисля и за твоя приятел от високите сфери. Дали ще остане все във висините, или ще седне смирено при нозете ти. Но се съмнявам. Познавам ги аз мъжете... Ако един мъж не иска нещо, никога няма да се съгласи от съжаление. А ние, глупавите жени, винаги се трогваме и ставаме милосърдни сестри. Я ми кажи, Вера, кой мъж е оставил изкуството, идеята, кариерата или науката заради една жена? Никой! А жената? Веднага е готова да се откаже от всичко заради този, когото обича. Даже и да не го обича, достатъчно е той да се представи като крайно нещастен – и край, тя капитулира!

Писмото ми стана много дълго, затова го прекратявам. Верочка, позволи ми да те прегърна!

Твоя Юлия

Вера остави писмото, протегна ръката си и угаси лампата.

– Слава Богу – въздъхна тя, – че всичко все пак отива към добре.

Но тогава след изпращането на Юлия и като не бе получила доста време писмо от нея, тя се бе обърнала към Митко. Той я осведомяваше за състоянието ѝ по телефона. А той го научавал от брат ѝ. Трагедии! А онова дете, бедният Хенрих, ожалила го беше. Когато отиде с Митко в болницата, за да го вземат, неговите сини очи продължително се спираха върху нея. Струваше ѝ се, че не бе виждала у друго дете по-умни очи от неговите. Когато го заведоха у приятелката на майка му, то пак се обърна и я погледна. Тогава на Вера ѝ се стори, че той пита за Юлия – къде е...

– Болна е – отвърна тя на неговия безгласен въпрос.

Очите му за миг се разшириха и станаха съсредоточени като у възрастен човек. „Колко преждевременно израстват тия деца“ – помисли си тя. Може би Елза, приятелката на майка му, спохождайки го в болницата, бе му казала, че майка му е отпътувала с чичко Рудолф? Сигурно! Но беше странно, че когато Вера бе отивала в болницата при него и Елза не е била там, очите му, умните му очи се спираха върху нея, сякаш очакваха да му каже нещо, вероятно за нея...

– Искаш ли да я видиш? – запита го Вера веднъж.

Лицето му стана отведнъж червено и очите му се изпълниха със сълзи. Защо – тя не разбра. Наведе се и го прегърна. Той не се отдръпна. Дали баща му беше му говорил много, или Елза го бе поучавала да има по-добро отношение към Юлия, като му е казвала, че тя не е виновна, задето майка му го е изпратила тука, а и след това не го е взела със себе си...

„Митко не трябваше да се жени за Юлия – мислеше си Вера. – щом като не е ликвидирал с чувството си към Ади”. Елза, която наистина беше учудила Вера със своето чистосърдечие, бе й казала, че Ади не е постъпила добре с Митко. Взела му доста пари, а след това отишла с Рудолф... Дано тази постъпка на Ади да го е накарала да оцени честността и любовта на Юлия.

Вера се обърна на другата страна. Не можеше да заспи. Заболяването на Андрейчо, киното, писмото на Юлия я караха да мисли и тези мисли я държаха будна. „Трябва да заспя! – каза си тя. – Утре съм първа смяна“.

* * *

Вера препрочиташе за трети път писмото от Венци. Той й пишеше:

Вера,

Твоята искреност ме трогва. Разбирам те напълно... и те жалия, но не за това, за което ти си мислиш. Защо сядах всеки ден при масата, където се хранеше ти? Изпълнявах повеля. Чия? На Този, Когото ти видя насън и будна. А зад него бе Учителя, който е спрял окото си върху теб...

Някога, в едно твое минало, ти си работила всеотдайно и тогава си придобила крилете, с които летиш насън...

Казах ти, че съм изпълнявал повеля, но да я изпълнявам, това беше радост за мен, затова влагах много старание. Искях да събудя в теб спомени за твоите някогашни духовни постижения и отново да пожелаеш да тръгнеш нагоре към светлите светове... Наистина пътеката е стръмна и всяка стъпка по нея се постига с много себеотрицание, с много работа. Но кажи, кое изкуство, коя наука се постигат лесно? Цигуларят не свири ли по 8 часа на ден? Художникът не отдава ли всичкото си време на рисуването? Човекът на науката не отдава ли цял себе си на нея? Как иначе би могъл да проникне в нейните закони и да открие нещо, неоткрито от другиго?

Но трудно е да събудиш някой да стане рано, за да види красотата на зараждащия се ден, да получи своя дял светлина, изпратена от светлите същества за него, когато му се спи, когато сладостта от съня е по-силна от желанието да приеме даровете от слънчевите обитатели. Така е сега с теб. Твоите блянове се заключават в радостите, които Земята може да ти даде. Ще придобиеш нови, скъпо платени опитности, които ще пробудят съзнанието ти за това, което си била, което си постигнала някога.

Много съм мислил за теб, Вера, и дойдох до заключение, че може би е добре да вкусиш от мечтания от теб живот. Можеше и другояче да бъде, но в теб щеше да остане един незадоволен глад. Глад, който би те отклонил от стръмната пътека, водеща за нагоре. Но не само ти и аз, но и някои адепти са се отклонявали... и са се връщали назад, защото този глад ги е спъвал. Човек трябва да прави усилие, но не и насилие над себе си. Затова Небето оставя хората свободни – да опитат и да реализират своите мечти – и ако не останат доволни от постигнатото, тогава да потърсят нещо повече.

Ти имаш всичките данни да вървиш нагоре... Чувството, че съм ти брат, е съвсем вярно. Казвал съм ти, че не се виждаме за първи път на Земята. В едно от нашите земни пребивавания аз съм ти бил брат. Седемнадесет години съм бил по-голям от тебе и съм те обичал много. Една епидемия по онова време е отвлякла много хора, между които са били нашите родители и другите трима братя и една сестра, които са били помежду ни. Останали сме само ние двамата. Пред моя взор изпъкваш ти, тичаща, с развени от вятъра коси, за да ме посрещнеш. Колко обич има в очите ти, а също и в моето сърце! Ръцете ми те вземат и те носят до къщичката ни.

После, после ти порасна... Стана хубава девойка и една нощ тайно от мен напусна дома ни и замина с едного... Мислила си, че аз няма да се съглася... Сега се повтаря нещо подобно, но аз не съм ти роден брат и ти не се боиш от моето несъгласие...

Вера повдигна изпълнените си със сълзи очи. Не е ли съгласен Венци? Как да го разбере? Или може би не иска да го разбере? Но много е късно вече. Течението на реката я е отнесло... далече... Ако Венци не иска, все трябва да е някой друг. Вера сведе отново поглед и зачете:

Краят на тогавашния ти живот е много печален. Аз вървя след една кола гологлав, потънал в скръб. До мене вървят две невръстни деца, за да те изпратим до твоята последна обител. А беше още толкова млада...

Ще повярваш ли това, което ти писах? Може би не. Навярно ще ти прозвучи като приказка... И вярно, че е приказка, записана в страниците на вековете. Ти не се смущавай. Сега времената са по-други и никога нещата не се повтарят буквално... Оттогава са минали хилядолетия и ти си израсла...

Твой брат Венцислав

Как съм израсла – питаше се Вера, – В какво отношение? Но всичко, което пише Венци, е много интересно... даже и да не е истина. А ако наистина е бил мой брат, толкова по-добре... Той ще ми пише винаги, когато му се обаждам, и няма да ме забрави...

Тя взе един лист и бързо започна да пише:

Венци,

Това, че ти си ми бил брат и че искаш винаги да си такъв, ме изпълва с радост, макар тя да не е съвсем пълна, защото няма да мога да те виждам. А съм била неземно щастлива, когато сме вървели край морето или сме се изкачвали по планината. На какво се е дължало? Навярно на това, което се излъчва от теб. Нали ти ми каза, че всеки човек е заобиколен от това, което се излъчва от него като сили, изразени в различни цветове. По-рано мислех много върху всички тези неща, а сега не ми остава време. И съвсем искрено казано съжалявам, че нямам време да мисля за тези чудни неща, и ми е страшно горчиво. Защо? Сама не зная.

Сега те разбирам по-добре и виждам колко много си работил над себе си, затова и много си постигнал. Като се има предвид всичко това, съвсем естествено е да желаяш да се изкачваш нагоре, както ти се изразяваш, а не да се спираш и връщаш назад... Разбирам това много добре и ми е страшно мъчно, че няма да мога да те видя усмихнат да ме чакаш пред детската градина, когато се е случвало да прескочиш за някой ден или час до тук... И с каква чудна, слънчева радост съм се изпълвала цялата...

Кой знае защо ми се струва, че както Юлия горко плака преди сключването на брака си, така и аз ще плача... Ще плаче душата ми, но никой няма да види това!

Ти каза, че никога няма да ме забравиш, и това е единствената ми утеха в новия път. И като имам ясното съзнание за това, защо страдам? Може би защото никога няма да се върне времето, когато някога сме били заедно в древните школи, за които си ми говорил, или няма да се изкачваме в ранна утрин по планината, където да ни огреят първите трептящи лъчи на Слънцето, и вдигнала ръце нагоре, да полетя към чистите небеса с крилете на моята душа...

От очите ми бликват сълзи – от възторга, който ме изпълва при този спомен, или... сигурно от нещо друго...

Като пусна писмото в трамвая, Вера се качи в него. Спомни си, че трябва да се срещне с д-р Сертев, за да отидат на театър. Невидими ръце сякаш я сложиха на земята и тя се огледа. В същия момент през прозореца на трамвая видя да вървят по тротоара Емилия и д-р Сертев. Веднага стана, проправи си път между хората и слезе на спирката да ги почака. Като ги видя да идват, тръгна към тях усмихната.

– О, Емилия – обърна се тя към нея, след като поздрави и двамата, – много се радвам, че те виждам! Станал си още по-хубаво. Майчинството те е разхубавило.

– Пожелавам ти и ти да опиташ това разхубавяване.

– Що, недоволна ли си?

– Кога ли е била доволна, че и сега да е доволна – каза Сертев. – Като е на село, мечтае за тук; като е тук, копнее за там.

– Глупости! – отсече Емилия и се загледа във витрината на магазина, пред който се бяха спрели.

– Да вървим – предложи Сертев. – Ние тази вечер сме на театър, ако искаш, ела с нас. Взел съм билет за мой приятел, но той по телефона ми съобщи, че няма да дойде, затова бях тръгнал към театъра да върна билета... Не, не, да го продам на някого. А ти, Вера, как така като никога си излязла толкова рано?

– Имам една колежка, на която бях услужвала да я замествам няколко пъти. Сега я помолих тя да ме замести, та да изляза по-рано, да не закъснея за театъра.

– Знаете ли, че аз сякаш съм забравил билетите в самото на другия ми костюм – бъркаше Сертев във всичките си джобове. – Зайче – обърна се той към Вера, – ще ми се разсърдиш ли, ако не отидем тая вечер на театър?

– Не.

– Добре, тогава вие двете си поговорете, а аз ще отида при един болен. Довиждане!

– Какво ще говорим, аз трябва да се връщам при моя ревльо – рече Емилия.

– Много ли плаче? – запита Вера.

– Дерее се! Иска все на ръце да го държат.

– Навярно е много приятно да имаш детенце, да се грижиш за него.

– Тази приятност я имат майка ми и баща ми. Сега има с какво да се занимават.

– А ти тук ли ще останеш, или ще отидеш при д-р Делянов? Сигурно е щастлив, че има син?

– Той и да е нещастен, пак е щастлив. Неговата философия е такава поради школата, на която принадлежи. Освен това всецяло е погълнат от работата си да лекува, а и учи. Иска да вземе някаква аспирантура.

– Това е много хубаво.

– Ти вкъщи ли ще си отиваш?

– Да. Ето го и трамвая!

Вера бързо се сбогува и се качи на него. Седна на една свободна седалка и се замисли. Някаква сянка се разстиляше в душата ѝ. Но тази сянка се разсея, когато завари д-р Сертев вкъщи.

* * *

Вера точно си тръгваше от детската градина, когато раздавачката ѝ подаде писмо. Беше от Венци. Искаше веднага да го прочете, затова отиде в близката градинка, седна на една пейка и го разтвори. Тя зачете:

Вера,

Твоята искреност е едно от най-хубавите качества, които имаш. Бих желал пътят, който поемаш, да задоволи твоята душа и да си щастлива.

Всеки човек носи в себе си стремеж към нещо, което иска да постигне. Аз съм минавал много пъти по земната пътека на живота, опитвал съм нейните радости и горчивини, но те не са могли да ме задоволят. Тази незадоволеност ме е карала да търся нещо друго, което е над земното... И когато се докосвах до него в колкото и малка степен да е било, то е запълвало душата ми, осмисляло е живота ми.

С това не искам да кажа, че винаги съм вървял нагоре и че радостта на плътта не ме е връщала назад. Но празнината, която чувствах, горчивината, която ме изпълваше, ме караха да виждам, че радостите на плътта ме държат само на Земята, а моята душа искаше да се разтварят небесата и да летя към тях. Затова тръгнах отново. Изкачването на стръмната пътека е трудно, много трудно, но светлината, която изпълва душата ми, мисълта да имам досег с големите светли същества осмисля и възнагражда всички преодолени трудности. А да усетя волята на Първоизточника на живота и да я изпълня е върховна радост за мен.

Всеки идва на Земята със своя задача, със своя мисия в живота. Едни я съзнават, други я живеят несъзнателно. И аз като всички имам своята мисия, която трябва да изпълня... И все ми се струва, че моето пребивание в този живот тук, на Земята, няма да е много дълго. Но ще знаеш, че в който и свят да съм, моята обич ще те съпътства. Толкова хубаво е да обича човек! Обичта сама по себе си е красота, музика и благоухание, които изпълват душата. За нея няма време и пространство – тя е всякога и навсякъде. За нея е радост да дава, а не иска, защото тя всичко има.

Обичащ те през всичките векове твой брат:

Венцислав

„Колко е хубаво това! – помисли си Вера. – Сякаш отново не съм на Земята, а в някакви звездни светове. Дали някога съм била не само насън в тях? И ако съм била, защо съм слязла пак на Земята? Защо съм се отклонила, както се изразява Венци, от пътя, който води към тях?“

Изведнъж тя се сепна и стана от пейката. Беше обещала на Сашо – на д-р Сертев, да се срещнат в един магазин, от който трябваше да купят някои неща.

* * *

– Юлия се е върнала! – още от вратата Вера, цяла сияеща, заговори на майка си.

– Хубаво е, че си е дошла най-послед след толкова дълго време... Че то си е редно да се върне.

– Щях да отида при нея направо от детската градина, но дойдох да ти се обадя да се не тревожиш.

– Наистина се тревожа, когато закъснееш и не зная каква е причината.

– Добре. Сега довиждане, майчице! – изхвъркна Вера от стаята.

Тичешком стигна до трамвайната спирка. За щастие трамвайът дойде веднага и тя се качи в него. С треперещо от радост сърце позвъни на Юлия, стискаща пакета с това, което бе успяла набързо да купи за Надето... И за Юлия, разбира се.

Вратата широко се отвори и двете приятелки се прегърнаха.

– От една седмица съм в града – заговори Юлия, – но заварих всичко тук на вили и мотовили. Трябваше да сложа малко ред в къщата, че нямаше да можеш да влезеш вътре от разхвърляни навсякъде книги и от какво ли не. Ела да влезем в кухнята, че съм

сложила Надето да спи. Нямах представа, не, не само ти, но и аз никога не можех да си помисля, че тая моя красавица ще превземе Хенрих!

– Така ли? Много се радвам!

– А да знаеш как се радвам! Още в писмата – продължи да говори Юлия, като седна на кушетката в кухнята, – а и когато Митко идваше при мене, решихме Хенрих да остане при Елза, ако там се чувства по-добре. Митко да ходи при него, да му дава издръжка, колкото иска, само детето да се чувства добре, а и аз да съм спокойна. Знаеш ли какво, Вера, радвам се, че обиквам все повече Хенрих, защото разбирам по Надето какво му липсва на това дете. Или пък може би в сърцето ми има толкова много обич към моето дете, че прелива и към него. А може би и двете. Затова още като бях в провинцията, а и веднага, като дойдох тук, му изпращах всичко, което можех, като не задължавах Митко да му казва, че аз му го пращам. Но Хенрих е толкова умен, а и самият му живот му е помогнал да израсне вътрешно и да надрасне връстниците си, затова съм сигурна, че той е разбрал, че аз му пращам сладките, които той независимо от всичко обичаше. Митко му е казал, че има сестричка. А и тая Елза, изглежда, че е човек! Предполагам, че тя му е говорила хубави неща за мен. Да знаеш какви подаръци, и при това много хубави, донесе тя на Надето. В първия момент, право да ти кажа, като я видях, червата ми се обърнаха. Но добре, че запазих спокойствие... А после разбрах, че не е като оная, да не й споменавам името... Както и да е, но и мъжът ѝ е един сериозен човек. Бяха дошли двамата. Но искам да ти кажа, че тя навярно е повлияла на Хенрих в положителен смисъл... Пък всъщност какво лошо е видял от мене? Но да не става нужда, Бог да пази! Сега съм по-друга. А и толкова много обичам Надето, че заради нея съм готова на много компромиси... А и Митко се е променил. Всичко направи тая златокъдра хубавица. Тя превзе и тоя непревземаем Хенрих... Митко го доведе още първия ден, като се върнахме. Не зная как е пожелал да дойде. Бях казала на Митко да го остави свободен, да не му настоява. Но все пак – дете е. Като е видял баща си, така е решил. А сигурно и Елза му е повлияла да дойде. Колко отдавна не бях го виждала! Право да ти кажа, разплаках се от умиление. Митко нарочно ли си беше намерил работа, та не влезе с него в стаята, не зная. Но аз както държах Надето в ръце, отидох с нея при него, говорейки на малката: „Ето го батко, майчице, ето го батко! Виж какъв хубав, голям батко имаш!“.

Хенрих гледаше със сините си очи ту мене, ту Надето.

– Прегърни батко, Наденце – говорех ѝ аз, защото макар и да имах желание да прегърна Хенрих, не смеех, за да не се отдръпне, както по-рано. А моята любвеобилна Надя, да ти кажа право, не зная дали ме разбра тя, или душицата ѝ, но просия от радост, протегна ръчичките си, обгърна шията му, казвайки: „Бате, бате“.

Това е нейната първа дума: „Бате“. И на всичко отгоре му омаза бузата с отворената си от радост уста – това е нейната целувка. Цялата вечер не се отдели от него. Такава си е тя – залепи ли се за някого, не се отлепя! Дори баща си тая вечер пренебрегна.

Бях ти писала, че както се роди по-рано, така и по-рано проходи и проговори това „бате“. Тая вечер, тогава, тя стоеше правичка пред коленете на Хенрих и когато той се навеждаше над нея, тя протягаше ръчичките си към лицето му, сякаш искаше да го помилва. Митко се смая. Вземаше я на ръце, вдигаше я, хвърляше я нагоре от радост, но тя все протягаше ръце към баткото. Изглежда много го харесваше и предпочиташе него. Твоята учителка, с която си пишехме и която ме подкрепяше през всичкото време там и ме просвещаваше, сигурно ще каже, че Надето и Хенрих са стари познайници от някой минал живот и сега душите им са се познали... Толкова по-добре... Аз само се радвам!

Към десет часа вечерта дойдоха Елза и съпругът ѝ. Надя се бе настанила до коленете на Хенрих и хитрушата му даваше играчките си: „На бати, на бати“.

Тази вечер Хенрих остана да спи тук. На другия ден беше неделя и Елза дойде да го вземе. Когато Надя разбра, че батко си отива, веднага писна! Хенрих се видя принуден да се връща и да я утешава. „Батко пак ще дойде“ – заговори ѝ той. Не зная дали само за да я утеши, или наистина мислеше това, което говореше, но тя го стискаше за врата и не искаше да го пусне. Елза тогава каза:

– Остани тук, Хенрих. Ние отиваме на гости. Върнем се, вземем те.

Хенрих остана. А душицата на Надето навярно се страхуваше да не си отиде баткото, затова не се отделяше от него. Наистина, както казва учителката ти, трябва тия да са били кой знае колко близки в миналото и сега душите им са се познали, като са се видели, макар и съзнанието им да не участва в това...

Когато най-последно Надето се умори и заспа, Хенрих си отиде с Елза.

– Хенрих – казах му аз, изпращайки го до вратата, – идвай, когато можеш, защото Надето ще тъгува за теб. Нали си неин голям батко!

– Разбира се – рече Митко. – Хенрих е вече голям и може да идва сам, без леля Елза.

– Точно така – потвърди Елза. – Аз има работа, не може иде всеки ден.

Оттогава Хенрих идва всеки ден. Изненадах се, че той говори съвсем добре български. Митко ми каза, че отива при своя учител да взема уроци по граматика. Отдавна бях забелязала, че макар и толкова малък, е много амбициозен и честолюбив, затова иска да знае всичко много добре, за да не става цял червен от срам, че се е изложил пред съучениците си. Човек се ражда с това, което носи в себе си... С това, което е изработил в миналото си, както ми пишеше твоята учителка. Затова има и гениални деца. Може Хенрих да се извъди като някое от тях... Само ще се радвам!

И сега, понеже са във ваканция, той има време да взема уроци от учителя си. След това идва тук, оставя чантата си и приклеква до Надето, а тя, сияеща от радост, протяга ръцете си и обгръща шията му. Боже мой, мисля си аз, какво е това човекът, от бебе знае какво е обич! Веднъж видях Хенрих да целува бузичката на Надето. Очите ми се изпълниха със сълзи от умиление. Милият Хенрих, най-последно и той има кого свободно да обича и безгранично да бъде обичан! Какво нещо е обичта, каква голяма сила е, която кара човека да прави това, което нищо друго не би могло да го застави да прави. Може би тази обич, изпълваща сърцето на Хенрих, съвсем естествено може да го накара да остане при нас. Вярвай ми, Вера, тогава ще бъда истински щастлива.

– Вярвам, Юлия, и те разбирам много добре. Също така съм сигурна, че Хенрих, вместо да се отбива всеки ден, ще остане тук, защото ще му бъде добре не само поради обичта на твоята прекрасна Надя, която съм виждала на снимките, които си ми изпращала, но и заради теб.

– Ако знаех, че всичко ще бъде така, бих се върнала по-рано с Митко, който идва при мен няколко пъти. Но по-добре, че не дойдох, нямаше да мога да се справя с домакинството. Никак не бях добре. Месеци наред не бях съвсем здрава и все повечето време лежах. За мен се грижеха мама и сестра ми. А баща ми при всяка своя свободна от работа минута се занимаваше с Надето. Много я обичаше, говореше ѝ, пееше ѝ, донасяше ѝ какво ли не. Най-последно я накара да пристъпва, за да поеме това, което ѝ беше донесъл. Заради нея никак не му се искаше да си дойдем.

Е, Вера, аз все говоря за моите работи, кажи ми ти как си? Тебе пък те превзе очилатият доктор. А с онзи, който летеше все във висините, какво стана?

– Всеки в своя път, Юлия.

– Само дано тоя Сашо, както ти вече го наричаш в писмата си, да излезе човек.

– Засега е такъв.

– Слаби са ангелите на мъжете, да имаш предвид това. И Митко ми се вричаше, но като видя оная, веднага се размекна... А на мен това ми коства здравето! Помниш ли какво ни беше дала твоята учителка? Да си препишем нещо от един бележник. Да знаеш какви хубави мисли и съвети има в него! Колко пъти съм ги чела! Нали ми беше дала адреса на Найденова, писах ѝ, че нямам сили да преписвам написаното в бележника, но че толкова много ми харесва, че няма да ѝ го върна. И представи си, тя ми отговори с едно дълго, много хубаво писмо. А след това ми пишеше, отговаряше на всяко мое писмо.

Трябва да ти кажа, че благодарение на този бележник и на писмата ѝ, макар аз още да приказвам доста на едро, взех нова линия по отношение на Митко; и на другите, разбира се. Най-напред това стана там – към майка ми, към сестра ми и прочее роднини. А и Митко, виждайки промяната у мен, взе правилен курс... Мама и целият ми род, като видяха, че всичко между нас е наред, се успокоиха и разбраха, че поради голямата ми слабост и заради лошото ми здраве не трябва да предприемам пътуване, което може да се отрази зле на здравето ми. Наистина, много бавно се свързах от този неочакван за мене удар. Това просто ме разруши...

– Но сега, Юлия, ти изглеждаш много добре.

– Да, особено откакто виждам Хенрих, приклепнал до Надето... През всичкото време там съм страдала. Защо да е така, аз ли бях виновна за нещо?

Изведнъж и двете се стреснаха от звъненето на телефона. Беше Сашо.

– Е, куме – заговори му Юлия, – май скоро ще се кумува на тебе с кумичката. А, не, не я задържам, но остави ни да си поприказваме, че толкова отдавна не сме се виждали. Друг път ли? Добре. Ще ѝ кажа – затвори тя телефона.

– Вика те докторчето, не може да диша без тебе – обърна се тя към Вера, която се усмихна и стана. – Но пак да дойдеш, чуваш ли?

– Разбира се, че ще дойда!

* * *

Из дневника на Вера

Единственото, с което мога сега да споделям известни мои преживявания, е тетрадката ми – моята най-добра приятелка, която винаги мълчаливо и търпеливо ме изслушва. След това ми става леко.

Мама преживява първото си разочарование от Сашо – така вече свикнах да наричам д-р Сертев. Тя, а навярно и брат ми, са очаквали да отида в апартамента, за който Сашо им е говорил, и да освободя стаята. Пепи роди второто си дете една седмица преди сватбата ми и са се надявали да се разширят с моята стая, тъй като вече стават четирима души в една стая.

Само на мен ми е добре, че вместо аз да отида при Сашо, той се намести при нас, като че това беше съвсем естествено.

– Майчице, защо се смущаваш? – прегърнах я аз. – Нали толкова много харесваше Сашо? Ето, сега ще го виждаш всеки ден.

Но не беше само до виждането, а и работата ѝ се увеличи. Като бяхме само двете, можехме да хапваме на обед или на вечеря каквото и да е, при случай, че нямаме нищо приготвено. Заради мене тя бе свикнала да не яде месо, а следователно и да приготвя само постно, както тя го наричаше. А сега всичко трябва да се приготвя за Сашо със съответната изисканост. Наистина аз ѝ помагам в приготвянето на вегетарианското ядене, но за Сашо трябва да се готви друго, и то не как да е.

Мама, въздъхвайки, прие новия член в семейството, а и той споменаваше, че ще е временно. Но защо ще е временно и какви са му намеренията, не казва. А аз от всичко най-много се радвам, че съм при мама, и тя като вижда това, казва:

– Ех, чедо, най-важното е ти да си добре.

На нея ѝ прави странно впечатление, че Сашо винаги ме разпитва дали от детската градина съм си дошла направо вкъщи и дали съм срещала някои мои познати. При този разпит той е много нежен и ласкав. Веднага след това отива в спалнята да чете, а ние с мама оставаме в кухнята. Не само д-р Делянов се готви за аспирантура, но и Сашо изглежда се готви за нещо, но не зная за какво. Само виждам, че чете, усърдно учи френски.

Моята отпуска, а и неговата, които бяха веднага след сватбата, прекарахме тук. Навярно мама, а трябва да призная, че и аз, очаквах да отидем някъде...

Мама изведнъж ми рече:

– Добре, че миналата година се поразходи – и въздъхна.

– А и ти, майчице, ходи при сестра ми.

– На какви мъже налетяхте, да ви държат все вкъщи!

– Но нали получи писмо от сестра ми, че ще дойдат?

– От писане и говорене до изпълнение има голяма разлика. Най-важното е, че не дойдоха за сватбата ти.

– Нали писаха, че голямото им дете се е разболяло. Изглежда, че не вярваш, майчице.

– Обезверих се вече – въздъхна отново тя.

Напоследък мама често въздиша.

* * *

Тъй като вече се захлади, вчера прибрах в сандъка роклята, с която сключих брака, защото в гардероба едва се сместват моите дрехи и тези на Сашо. И заради тази рокля мама не остана много доволна, така поне усетих. Навярно е очаквала Сашо да ми подари за случая някаква изключително хубава, скъпа бяла рокля. Моята пак беше бяла и аз ѝ се зарадвах, защото е по-хубава от всички, които бях имала дотогава. Но мама изглежда е очаквала нещо повече. Какво е казала тогава тя на Сашо, не чух, но дочух, че той отговори: „Роклята съответства на нейния характер – скромна. Но със скромността си пленява“.

Емилия в деня на сватбата ми беше царствено хубава в невиджана по красота рокля. Но може би защото аз бях булката, всички ме отрупваха с внимание и любов. Вася беше дошла с Марги. Бащата бе останал у дома с малкия. Нощувах у Юлия, но беше ми донесла толкова подаръци и ме обграждаше с такава обич, че мама заплака от умиление.

Маргаритка ми донесе кошничка с малини, набрани лично от нея, и когато я прегърнах, тя шепнешком ми каза, че от всичко най-много обича братчето си и че Вася се е съгласила да бъде майка и на нея, както и на братчето ѝ.

– О, това е чудесно! – целунах я аз.

– Баба Дона – продължи тя тихичко – ми каза, че макар и да не ме е родила, пак може да ми е майка, защото ме обича.

– Разбира се, Маргенце – притиснах я до себе си аз.

– Това исках да го кажа само на теб.

– Да, то си остава наша тайна!

– Хайде, стига сте си шепнали – намеси се Юлия, която бе дошла със съпруга си и с Хенрих. Тя манифестираше съвсем подчертано своята любов към мен и също така

подчертано пренебрегваше Емилия, която явно искаше да направи впечатление на всички.

Д-р Делянов дойде в последния момент, когато подписвахме. Останах много изненадана, че когато ме целуна, ми пошепна: „Сестрице моя, бъди щастлива!“. Трепнах, сякаш Венци ме поздрави чрез него. И не за първи път ми мина мисълта, че и двамата са така различни от другите, защото навярно в душите си носят еднакви идеали, макар пътищата в живота им да са различни. Но и двамата служат на доброто.

Гостите на сватбата бяха все мои познати, колежки, приятелки, роднини. Сашо сам ли беше в света? Освен двамата съпрузи, които ни бяха свидетели по подписването, никой друг нямаше от негова страна. Това на мен не ми направи впечатление, като знаех какво беше, когато Юлия сключи своя брак, а и при Вася... Но мама изглежда е очаквала друго, защото чух да пита Сашо няма ли да дойдат родителите му, роднини и близки.

– Аз съм достатъчен – рече той. – Всичко друго е излишно.

Може би е прав. Различните хора имат различни разбирания. Изглежда, че той няма приятели, а аз имам приятелки. Наистина не са много, защото работя на смени, а и мама ме е приучвала да не закъснявам... Особено след случилото се с Минето... Но да се срещам и разговарям с Юлия ми е много приятно.

* * *

Сашо е решил да опресни френския си език, затова почна да посещава лекции в Алианса. Вкъщи четем романи на френски, а е донесъл и няколко сборника с разкази. Неговото ученолюбие ми харесва. В гимназията учех френски език, затова взех един сборник разкази да ги четя в трамвая и вкъщи, когато имам свободно време. Разбира се, че си помагам с речник. Това занимание ми доставя приятност, събужда желанието ми да уча.

* * *

Сашо се оказа страшно ревнив. Отначало отдавах ревнивостта му на своего рода обич. Но обич ли е ревнивостта, която се превръща в тирания? Започвам да се измъчвам от неоснователните му подозрения. Защо ме е поздравил този или онзи от нашата махала, сигурно са ми били ухажори... Гледам го като тресната, поразена, учудена, а и огорчена...

Вчера, като се връщах от детската градина, се отбих в сладкарницата да взема нещо за децата на батко. Защо съм се отбила? Значи имало е някой в сладкарницата, за когото съм влязла. Гледах го смаяна. Докато не се разплаках, не престана да ме обвинява...

Мама през откритата врата на нашата стая, закачайки нещо на окачалката в коридорчето, чула всичко. Аз не знаех това и бях изненадана, когато по време на вечерята ме запита дали съм донесла бисквитките, които ми била поръчала, за да направи с тях торта.

– Не – отвърнах аз, – донесох няколко пасти за нас и децата.

Сашо гледаше ту мене, ту мама, която се бе навела над чинията и изглеждаше много тъжна... А аз едва тогава разбрах защо ме запита...

* * *

Обръчът около мен все повече се затяга. Не мога да отида дори до Юлия. Но добре, че тя идва у нас. Една леля на Митко, останала съвсем сама, му се примолила да отиде да живее при тях... и да им помага. Юлия много се зарадвала. Приела я с цялото си любящо сърце не като леля на Митко, а като негова майка. Лелята, която отначало влязла у дома им с някакъв страх как ще бъде приета, си отдъхнала спокойно и отвърнала на любовта на Юлия с майчинска грижа към децата. Хенрих вече се е върнал при тях. Голямата любов между него и Надето прави Митко щастлив.

Тъй като лелята е при децата, вчера Юлия беше дошла, защото щяло да ѝ се пукне сърцето, ако не ме види. Тъй като Сашо се случи вкъщи, тя му рече:

– Е, куме, че спънете се някой път с Вера да дойдете у нас.

– Нямаме време да се спъваме – отвърна ѝ той.

– Много си станал сериозен, откакто се ожени... По-рано беше по-интересен, забавен, макар и хаплив с острите си шеги.

– Имаш човек, който да ти е забавен, стига ти един – стана Сашо и тръгна към спалнята.

– Изглежда липсва ти нещо, за да ти е такова настроението...

Сашо изведнъж се обърна и я погледна.

– Каза ли нещо? – запита я той.

– Казах, че забелязвам много хубава, неочаквана промяна в тебе. Да му мисли Вера.

– Защо?

– Да не те хареса някоя друга.

– Гледай това да не се случи с твоя Митко.

– Няма такава опасност вече. Ние сме улегнали хора с две деца.

– Децата нямат значение – процеди през зъби той и излезе от кухнята.

– Какво му е станало на тоя? – запита учудено Юлия. – Не мога да го позная. Как може да се промени така?

– Не зная, Юлке – въздъхна мама, – той ли ни се е представял друг, или ние се бяхме заслепили, та не виждахме какво се крие зад мазното му отношение към нас?

– То и аз препатих с Митко, но с тоя работата ми се вижда много сериозна... И не така краткотрайна, в смисъл толкова скоро той да поеме по друг курс. Но Вера е умно момиче, ще се справи с него...

На мен ми се струва, че тук не се касае до ума, а до нещо друго... Чувствам голяма необходимост да се видя с другарката Найденова, да поговоря с нея. Необходимо ми е нейното присъствие, което ще нахрани душата ми и цялата ми същност. От нея се излъчва нещо, което сякаш не е от Земята – някаква мека светлина, която се настанява в мен. Откъде идва тя?

* * *

Като се връщах от детската градина, където бях следобедна смяна, реших да отида в Алианса и да причакам Сашо, който ми бе казал, че излиза оттам към 8 часа. Също така исках да се осведомя в кои дни следобед има курсове по френски за по-начинаещи, за да мога да ги посещавам, когато работя сутрин. Бях споделила със Сашо това свое желание в момент, когато беше в добро настроение. Той спря продължителен поглед върху мен, но нищо не каза. Мълчанието му счетох за съгласие, затова си позволих да отида в Алианса, макар да не му се бях обадила предварително.

Чиновничката, даваща информации, си беше отишла, затова останах на външната врата да почакам Сашо. След няколко минути той излезе, разговаряйки с Емилия.

– Не знаех, че и ти учиш френски – казах ѝ аз, след като я поздравих. – Сашо ни изпозарази да изучаваме този език.

– Но на теб за какво ти е? – запита ме тя.

– Ами така, да го науча. Да изпълня с нещо смислено живота си.

Емилия бързаше и си тръгна. Сашо беше неочаквано любезен с мен и разпръсна стаилия се у мене страх да не ми се скара, че съм отишла съвсем ненавреме за исканите от мен сведения.

Като казах на мама, че и Еми учи френски, тя само замислено поклати глава. Сякаш не одобри това. Защо? Да учи човек е много хубаво нещо!

* * *

Сашо намира, че не е необходимо да уча френски в Алианса. На него този език щял да му трябва за работата, а аз, за да чета разкази и романи на френски, било достатъчно да се занимавам вкъщи. Ако имам нужда от някакви обяснения и пояснения, той щял да ми ги дава. Най-добре щяло да бъде да научвам наизуст уроците от учебника по френски, който той ми даде. Естествено, че се съгласих. В това няма нищо лошо, но защо чувствам някаква горчивина? Дали защото изпитвам все повече и повече някакво ограничение? Като че ли някакви невидими стени се издигат около мен. Може би това е, защото от вкъщи отивам на работа в детската градина – оттам вкъщи... На Сашо не му е приятно да отивам у Юлия, а за другарката Найденова и въпрос не може да става. Дори не смея да му спомена за нея... Тъй като той от работа или отива в Алианса, или чете, учи френски вкъщи, няма никакво време да отидем на кино, на театър...

Сашо е любезен с мене, а защо не съм радостна? Иска ми се да разтворя вратите и прозорците, за да излети през тях душата ми, или в ранна утрин да се изкачвам по пътеките на планината... Да дишам пресния кристално чист въздух. Да гледам върховете ѝ, вдигнали чела в сините небеса...

* * *

Съвсем неочаквано миналата седмица у нас дойде Емилия. Зарадвах се. Била при болното дете на нейна приятелка, която живеела някъде из нашия квартал, в новите блокове, и решила да се отбие при нас. Този ден Сашо нямаше курс в Алианса и беше вкъщи.

Понеже напоследък често си мисля за Витоша, изказах съжалението, че много отдавана не сме ходили на екскурзия.

– Много добра идея – рече Емилия – да отидем в неделя. Тъкмо ще упражняваме френския...

И ходихме. Емилия е учила английски и немски, но френски сега е започнала да изучава като съвсем начинаеща в Алианса. Като се изкачвахме, Сашо я караше да му разказва последния урок по френски, който им бил предаден. Беше във весело настроение и се смееше на направените от нея грешки. Аз вървах след тях и се радвах, че разбирам съвсем добре разказвания от нея урок. После престанах да ги слушам... Когато ги потърсих с поглед, те бяха доста далеч от мен по пътеката. Почувствах се излишна. Те се спряха да ме почакаат.

– Е, зайче – обърна се Сашо към мен, както от доста време не беше ме наричал, – ако искаш да учиш френски, трябва да вървиш с нас, да не изоставаш назад.

– Виждам! – кой знае защо отговорих така, а в очите ми се събираха сълзи.

Неочаквано Сашо праметна ръката си върху рамото ми и приближавайки главата си до моята, запита:

– Защо?

– За нищо – отвърнах аз, като се усмихнах, а клепките ми отрониха сълзите.

През останалото време Сашо продължи да изпитва Емилия по френски, но беше добър с мен.

Мисля си: не е ли съвсем естествено той да е добър с мене, а не да отчитам това като нещо, което трябва да се отбележи?

Все пак тази екскурзия, независимо от тъгата, която кой знае защо се разстилаше в душата ми, ме ободри.

* * *

Завчера, преди да изляза от работа, ми прилоша, но се съвзех. Като се върнах у дома и закачих шлифера си на закачалката в коридора, през полуотворената врата на кухнята чух раздражения глас на мама. Останах изненадана и се ослушах.

– Ти като четеш и пишеш постоянно – говореше мама, – никой не те пита какво четеш и пишеш. И тя като тебе си пише уроците.

– Какви уроци? – повиши глас Сашо.

– Ами тези, дето преподава на децата... Дето се е заловила като тебе да учи френски...

– Дай да ги видя! Защо ги крие?

– Ти може да имаш нещо за криене, но тя няма.

– Внимавай какво говориш!

– А ти какво вършиш! Че ти тук в господар се обърна! Всички да треперят от тебе!

– Трепери този, който върши нередности!

– Че какви нередности върши Верчето? Та ти като прокурор я разпитваш всеки ден...

– Тя е моя съпруга и аз трябва да зная всичко!

– А за тебе да не знае нищо! Че ако тя е наивна, чиста душа и мисли, че и ти си като нея, то...

– Какво то? – извика Сашо.

– Няма какво да ме питаш, ти го знаеш... Но като си влязъл в тая къща, трябва да зачиташ хората, както теб зачитат. Ако тя няма баща да застане зад нея... Аз ще ти кажа, че ако я обичаше, щеше да бъдеш съвсем друг към нея... А не да не смее да отиде до приятелката си... Да трепери, че е закъсняла 10–15 минути... Че помисли, тя два трамвая сменя, докато си дойде... и докато ги чака...

– Аз съм такъв, какъвто съм, но както съм влязъл, така и мога да изляза от тая къща! – кресна Сашо.

Почувствах, че отново ми прилошава. Наоколо ми стана съвсем тъмно и потъвайки незнайно къде, извиках: „Мамо, мамо!“. След това нищо не помня... Когато отворих очите си, над мен бяха наведени батко и Сашо.

После научих, че батко бил влязъл след мене и когато съм политнала да падна, той ме прихванал и ме внесъл на ръце в кухнята. Навярно и той е чул това, което каза Сашо...

Единственото, с което можех да разговарям като със себе си, да споделям всичко, беше любимата ми тетрадка. Сега и това не мога да правя всякога, когато почувствам необходимост... Не мога да дам на Сашо да прочете това, което пиша в нея, затова веднага я скривам, когато той си идва.

Мама не е добре. Лекарката от поликлиниката, гдето Пепа я е водила, казала, че болката, която чувствала в областта на сърцето, била на нервна почва. Аз съм готова на всичко, само между мама и Сашо да настане хармония.

* * *

Учудвам се на многообразието и различието на хората...

Точно вчера бях написала горната фраза и дойде Юлия. Тя винаги внася свежа струя в душата ми. Прилича на букет цветя, които невидима ръка размахва в стаята и я изпълва с благоуханието си. А вчера специално нейното идване ме направи щастлива. Ходила при Найденова. Тя и по-рано е ходила неведнъж, но сега, струва ми се, че е ходила заради мен. Доброто, любящо сърце на Юлия ме трогна. Сашо го нямаше – беше в Алианса, затова влязохме в спалнята, след като оживената и вдъхновена Юлия целуна мама три пъти заради майка си, а аз зная, че беше заради мене, виждайки я унила и тъжна...

– Веро, познай кого видях при учителката ти – заговори ми Юлия.

Като слънчев лъч мисълта за Венци проряза тъмните облаци в душата ми и я изпълни с чуден мир, но замълчах. Юлия продължи:

– Най-после видях твоя познат от висините. Наистина прекрасен човек, но за съжаление си остава във висините... Всъщност сега е по-добре да си седи там. Но наистина, аз гдето съм нищо и никакво, пък може да съм почнала да изработвам шестото си чувство, но усетих, че наистина той Венци е твой брат. С такава грижа, с такава братско чувство говореше за теб, докато Найденова бе отишла да приготви нещо за черпене... От самия факт, че го видях при Найденова, се разбира, че имат нещо общо в разбиранията си и в служенето на идеали, по-високи от тия, да имат апартаменти, коли и тем подобни... земни работи. Докато бях при тях, като че ли бях в друг, слънчев и прекрасен свят. Виждаш ли, Вера, и моите пори на душата, както се изразява Найденова, са се поотворили, та усещам това. Тя счита, че причината за отварянето им е любовта, която съм пуснала в сърцето си. А аз мисля, че любов съм имала винаги, но сега съм я пуснала в обръщение. Тая Надя направи това чудо. А и Хенрих съвсем забрави приятелката на майка си. Като гледам с какво внимание, с каква обич обгражда Надето, разтапям се от обич към него. А и тя, хитрушата, хълца от радост, като го види... Когато Хенрих мисли, че ме няма, й говори на немски. Веднъж го заварих да прави и той се сепна. Но аз му казах: „О, Хенрих, научи тая малка палавница на немски. Говори й, нека отсега да свиква...“.

– И той говори ли й пред теб?

– Взе да се поотпуска. Тя нищо не разбира, но нека й говори, с времето ще почне да разбира. Никак не е лошо да научи и немски от малка. В училището ще й бъде по-лесно.

– А ти, Юлия, също можеш да поучваш немски.

– И аз така реших, ще привикна да шприхам с тях. Но много се отклоних, исках да ти кажа за тоя Венцислав. Радвам се, че има такива хора като него, които озонират нашия делничен въздух. Видя ли как почнах да се изразявам и аз?

– Много се радвам, Юлия.

– Нали ти бях споменала веднъж, че една съседка – Калина, ми се струваше малко специална. Напоследък виждам, нещо се сдушила с леля Пенка. Преди десетина дни една вечер си бях легнала, но изведнъж нещо ме накара да стана и да отида при леля Пенка. Гледам, тя турила очилата – чете.

– Какво четеш? – запитах я аз.

– Калина ми даде една книжка – отвърна ми тя.

– Я дай да я видя! – взех книгата и отидох в кухнята. Стана ми много ясно: книгата беше от тези, които ми дава Найденова – от Учителя им. Зачетох се и така хубаво ми ставаше от това, което четях, че се стреснах, когато Митко ме запита какво чета. После и той прочете книгата и я одобри. Каза, че от такива книги сега имало нужда – да се крепят моралът и устоите на семейството. И той се промени, както виждаш. Любовта му към Надето и Хенрих го промени.

– Аз мисля, че той е видял твоята голяма, всеотдайна любов...

– И знаеш ли, Вера, мисля си, че ако дойде тая Ади сега, ще я приема вкъщи, нека се радва на децата, както аз се радвам. Това е благодарение на книгите, които ми дава Найденова – от Учителя. Като казах на Найденова това, дето мисля за Ади, тя много се зарадва.

– А Ади омъжи ли се за Рудолф?

– Да. Изглежда, че Хенрих е много ревнив и честолюбив по характер, и когато Елза му каза много внимателно това, той престана да пише на майка си. Смайвам се с това дете – такъв е малък още, а... Но като се сбlijим повече, ще му поговорвам, а и той като порасне, ще може по-добре да разбира и да не я съди... И все си мисля, като е толкова умен и способен, в какво училище трябва да учи, за да може да развие дарбите си? Представи си, че се извъди някой голям учен...

– Много ще се радвам.

– А да знаеш аз как ще се радвам!

Така хубаво си говорехме, че и двете се стреснахме, когато влезе Сашо.

– Е, Веро – стана Юлия, – ти излъчваш нещо, с което караш хората да не забелязват как минава времето, когато разговарят с теб. Затова тоя ревнивец те е затворил в златния си кафез.

– Кой ревнивец? – запита Сашо, но беше весел.

– То се знае, куме, няма защо да питаш. Хайде, Веро, ела да ме изпратиш.

– Къде ще те изпраща, вече е късно – рече Сашо.

– Ами ела да я придружиш да ме изпрати до пътната врата, да не я открадне някой.

Сашо смръщи вежди, но не каза нищо и не излезе с нас. Това даде възможност на Юлия да ми даде две книги, които ми изпраща Найденова. Без малко щяла да ги забрави. Като ги прочета, да ѝ ги върна.

* * *

Сашо е на френски в Алианса, затова мога да почета от книгите от този голям Учител, които Найденова ми изпрати. Искам да си препиша това, което е ценно и полезно за мен:

„Дългият живот зависи от дълбокото и правилно дишане. Дишането пък зависи от правилното мислене и чувстване. Дишайте дълбоко и мислете, че Божието благословение иде в човека чрез въздуха. Като станете от сън, преди да започнете каквато и да е работа, направете няколко дълбоки вдишки. Дишането помага за оформянето на човешкия характер. Правилното дишане прави лицето красиво. Всички болести се дължат изобщо на неправилното дишане. Правете опити сами да се лекувате чрез дишане. Ако човек може да задържи въздуха поне 30 секунди, ще се справи с много свои неразположения и болести. От каквато и болест да страдате, търсете помощ в дълбокото дишане. Няма болест, която да не може да се лекува чрез дишане. Дишайте спокойно, бавно, ако искате работите ви да се нареждат добре“.

Това много ми харесва. Някога в гимназията учителката ни по гимнастика ни караше да дишаме дълбоко, но ние не обръщахме внимание на това. Някои от

ученичките нарочно си надуваха бузите и размиваха другите. А всъщност въздухът е най-важното нещо. Без храна можем да изтраем няколко дни, без вода – също, но без въздух и 30 секунди мъчно издържаме. Искам Учителя на Венци и на другарката Найденова да е и мой Учител, затова ще се старая да изпълнявам препоръките му. Искам да препиша още нещо за дишането:

„Ако искате да бъдете търпеливи, трябва да се научите да задържате въздуха по-дълго време. Търпението ви ще зависи от това, колко време можете да задържате въздуха. Има адепти, които задържат въздуха четири часа“.

Венци ми е говорил за тия посветени – адептите в Индия. Но Учителя бил казал, че упражненията на индусите не били за бялата раса, защото нервната им система, целият им организъм няма тази хилядолетна подготовка, каквато имат индуските ученици в окултните школи.

Учителя свързва дълголетието с дълбокото дишане. Ето какво казва за това:

„Дългият живот зависи от дълбокото и правилно дишане. Дишането пък зависи от правилното мислене и чувстване. Правилното дишане усилва мисълта. Когато сте неразположени, смутени, правете дихателни упражнения, като се свързвате с Божественото съзнание, и ще се тонирате. Искате ли да постигнете нещо добро, дръжте в ума си мисълта, че всичко е постижимо за онзи, който люби Бога, и вярва в Него“.

Бих искала да вярвам и да обичам Бога, но къде мога аз, малката, да Го видя, за да Го обичам? Къде изобщо е Бог? И както си мислех така, случи ми се нещо много чудно. Разгръщайки друга страница от книгата, ето какво прочетох: „Къде е Господ? Навсякъде! Бог е във въздуха, в светлината, във водата, в храната. Бог живее във вашите души“. Значи Бог е навсякъде и във всичко. Това е чудно! То ме изпълва с нещо безкрайно хубаво. Да знам, че Бог е във всичко, което ме заобикаля, че съм потопена в Него, та това е прекрасно!

Мама ме вика.

* * *

Само Юлия знае причината за неразположението ми. Имаме нова лекарка в детската градина, рядко симпатична и с голяма култура. Говорих с нея. Тя ме заведе при нейна колежка, гинеколожка. Директорката навярно се досеща за неразположението ми и усмихната разреши да изляза с лекарката, докато спяха децата. Леля Кина ще е при тях.

Защо не искам никой да знае, дори Сашо? Някаква специална тръпка преминава по цялото ми същество. Радвам ли се? Не зная. Но трябва да се радвам, трябва да се приуча съзнателно да се радвам. Но на какво? И съвсем без да искам се виждам край морето. То блести – огромно, ширнало се до безкрайност под слънчевите лъчи... Как ми е хубаво край него! Вятърът, любимият ми вятър развява косите ми, прохладна душата ми. Някой пее... Кой пее и къде пее? Притварям очи. Някой пее в душата ми... Дали не пее тая душа, която се е приютила в мен, която иска да й изработя телце?

Венци ми казваше, че душите ги пращат на Земята много пъти. Някакъв трепкащ лъч на радост минава през сърцето ми. О, ако пее душата, която са ми изпратили, и аз ще пея с нея. Но кои песни? Как бих искала да зная песните на Венци. Те бяха толкова хубави! Само някои от тях мога да извикам в съзнанието си. Найденова сигурно ги знае. Ще помоля Юлия да й ги поиска нотирани и да ми ги донесе.

* * *

Сашо е лекар и естествено е да разбере причините на неразположението ми, което аз със всички сили искам да прикрия, но неговото лекарско око ги забелязва. Понякога ме гледа продължително усмихнат. Навярно очаква да му кажа. Но защо не искам? Някаква неопределена горчивина има в душата ми. Къде е причината? В много дребни наглед неща, които дават своето ехо в мен. Животът всъщност е низ от дребни ежедневни случки... Не зная дали е дребно да не смея да отида при другарката Найденова, когато чувствам насъщна необходимост да я видя. И защо? За да вдъхне сили в мен както с присъствието си, така и с това, което ще ми говори, за да мога отново да понасям задушаващата ме ревност на Сашо, която ме принуждава да вървя из улицата с наведена глава, за да не видя някой познат, който да ме поздрави... А също така да не мога да се отбия за малко при Юлия, която, искрено казано, ми действа ободрително, освежаващо...

Вкъщи най-често мълча, особено напоследък, а Сашо е раздразнителен, дори язвителен. Но навярно виждайки усилието, което правя, за да свърша някоя домакинска работа, особено при готвенето, идва при мен и казва: „Остави, аз ще го довърша“. Особено не мога да понасям миризмата на яденето с месо. Затова Сашо или вечеря безмесното ядене, което приготвя мама, или след Алианса отива на ресторант.

Мама вече не приготвя ядене специално за него. Не е доволна от Сашо. Обикновено тя отива при Пепи и при децата, докато ние със Сашо се приберем в спалнята. Виждам, че напоследък и Пепи избягва да готви месо, може би е повлияна от мама. А батко никак не прави въпрос за храната. Той се радва, че мама и Пепи се разбират и обичат.

Мама прави всичко, с което може да ме облекчи. Макар да не е учила много, виждам какъв изработен характер има. Никога с нищо не ме е насилвала, а е искала всичко, което тя е мислила за добро, да го приема с разбиране. Но навярно съжالياва за настояването си за Сашо. Всъщност и аз го бях приела в сърцето си. Мама изглежда е пошушнала на Пепи относно състоянието ми сега, а Пепи – на брат ми. Всички ме гледат усмихнати и ме обграждат с внимание и любов...

* * *

Вчера, излизайки от детската градина, се чувствах уморена и вървах с полунаведена глава, както обикновено напоследък.

– Е, Веро, да се спънеш в мене, няма да ме видиш! – с изненада чух да ми казва Юлия. Зарадвах се много. Тръгнахме двете към трамвая.

– Мислех да дойда в детската градина и да се видя с колежките – заговори Юлия, – но после реших да те причакам тук. Имаш много здраве от учителката ти.

– Много благодаря – усмихнах се аз. – Къде я видя?

– У тях, къде другаде? Сближихме се много и имам голяма полза от това. Казах й новината за тебе. Тя много иска да те види, но професорът е болен, и то сериозно.

– Така ли? От какво?

– От грип, но дало усложнение. Затова не може да го остави, но ми даде триста поръки за тебе и каза да ги изпълняваш.

– Добре, кажи ги.

– Първо – да не се тревожиш за нищо. Не, не, първо беше да гледаш хубави картини, да слушаш хубава музика, да мислиш само за хубави неща, за Слънцето... За храната ти знаеш – много плодове и прочее зеленчуци.

– И друго?

– Какво друго?

– Нали каза триста неща, а ми каза само няколко.

– То така се казва. Но препоръча да дишаш дълбоко, много важно било. Имало го писано в книгите, които ти донесох, като идвах у вас.

– Да, вече прочетох нещо за дишането.

– Тогава чети и прави, което можеш. Главно – да гледаш и да мислиш хубави работи. И аз вече опитах, че като мисля за хубавото, ми става добре. А като мисля за нещо лошо, се вкисвам. Ех, то всичко къде мога да приложа... Няма да ставам още в този живот светица... Но все пак и за мен, а и за всички е хубаво да се приучим да не издребняваме и да не се караме помежду си за нищо и никакво... Да има мир вкъщи. А и да приучвам децата на нещо хубаво. Всичко съм готова да направя заради Надето и Хенрих.

– Като те слушам, Юлия, така да говориш, нямаш представа как се радвам. Но трябва да ти кажа „довиждане“, че трамваят идва.

– Ех, Вера, и ти се насади едно хубаво, дете не може да бъде повече... Но дано един ден и той се очовечи.

– Сигурно – усмигнах се аз и се качих в трамвая, а Юлия ми махна с ръка.

Тъй като Сашо го нямаше вкъщи, отворих пак една от книгите, които Найденова ми прати – от Учителя. Кой знае защо от самото ми докосване до тях изпитвам нещо хубаво, приятно. Искане ми се отведнъж да прочета всичко, затова запрелиствах книгата и очите ми зачетоха: „За да може човек да влиза в общение с възвишени същества, той трябва да е подготвен от миналото“.

А аз подготвена ли съм? Венци беше ми казал, че сме били заедно ученици в някакви си древни школи. Дано тогава да съм се подготвила. Споменът за Венци ме изпълни с нещо като благоухание, както когато бивахме заедно. Защо тогава не го запитах по какъв начин мога да вляза във връзка с възвишените същества? Но тогава нямаш желание, то скоро се събуди у мен.

Но да чета по-нататък: „За да види човек едно висше същество, трябва да се издигне високо в развитието си. Трябва да бъде готов да възприеме тяхната култура. Един ден, когато сърцата на хората се разширят, когато умът им се просвети и духът им се укрепи, те ще бъдат в общение с всички свършени същества, които са завършили своето развитие на Земята“.

Как ми се иска сега да мога да видя едно такова светло, висше същество. Струва ми се, че тогава ще се изпълня със светлина, с красота, с нещо безкрайно хубаво... Без да искам, книгата се затвори. Но това няма значение. Друг път ще я започна отначало, но сега ще прочета от страницата, която отворих: „Всеки ден размишлявайте върху най-хубавото“. Кое би било сега най-хубавото за мен? Да се изкачвам в ранни зори по планината... В съзнанието ми изпъкна потъналата в сняг планина, по която се изкачвахме с Венци. Видях го изправен, гологлав, вгледан в току-що изгрялото Слънце. Беше ми казал, че там живеят ангели, възвишени същества. Дали ги е виждал? Ако ги е виждал, съвсем естествено е да не иска да замени тяхното познанство с начина на живеене, който аз му предлагам. Жалко, че вече е късно аз да тръгна, макар и пълзешком, съвсем бавно по пътя за нагоре, както се изразяваше той.

Боже мой, колко е странно! Чух в самата ми душа някой да ми пошепва: „Не е късно, чети, учи...“. Сълзи бликнаха от очите ми и през тях зачетох в отворената пред мен страница: „За да постигне човек общение с висшите същества, мислете за тяхната интелигентност, за тяхната чистота. Имайте любов към тях. Тогава те ще ви се изявят“.

Да ми се изявят? Това ще бъде върховно щастие за мен. Сведох очи и продължих: „Ако човешкият мозък и вибрациите на нервната система на човека са еднакво нагласени с тези на възвишените същества, той би могъл да види техния образ, да се слее с тяхното съзнание“.

А моят мозък, вибрациите на нервната ми система какви са? Никак не ги зная. Но независимо от всичко на мен ми се иска да правя нещо, за да обърна вниманието на тези висши същества и да имам макар и най-мъничък досег с тях. Това ще бъде навярно много хубаво и за тая душица, която се е приютила в мен. При тази мисъл изпитвам нещо много хубаво, което не мога да опиша с думи. Но да почета още малко, докато Сашо го няма. Ах, ето нещо много хубаво: „За общение с напредналите същества трябва молитва, размишление и съзерцание. За размишление най-добри часове са тези, когато хората спят и няма голям шум. После хубаво е молитва и съзерцание след полунощ. Всяка хубава мисъл, всяко хубаво чувство са все дар от тия същества и от Бога“.

Като чета това, ми става безкрайно хубаво. А ако би могло да видя някой ангел! Но Венци ми е казал, че за това се иска много, много работа... Дано това, което съм работила или по-право изработила в миналото, да ми помогне ако не да видя, то поне да усетя присъствието на някой ангел. Нали те са навсякъде?

Другарката Найденова е казала да мисля само за хубави неща. Тогава ще мисля за ангелите, за светлите същества... А също и ще пея на моята малка, невидима за мен още душица. Ще помоля по телефона Юлия да поиска от Найденова сборник от песните на Учителя, да препише някои от тях с текст и ноти...

Сашо идва!

* * *

Понеже Хенрих е настинал и Надето нещо се е разкиснала, както се изразява Юлия, тя ми е изпратила по пощата до детската градина писмото от Найденова за мен. Като споделих това с мама, тя поклати глава и рече:

– И това доживях да видя, да не дава при приятелката си да идеш, с учителката си, дете е толкова добра и само на хубави работи те е учила, да не можеш да се срещнеш. А може и заради това, че тя не яде месо, той да мисли, че нейните идеи са еднакви с тези на онова момче, дете те беше водило на Витоша, а и да посрещате някъде Новата година. Венцислав се казваше, нали?

– Да.

– Ако бях знаела, че до такава степен ще достигне ревността на Сашо... Но човек едно мисли, а много пъти друго става. Сгрехих, много сгрехих.

– Не се притеснявай, мамо, аз самата съм си виновна. Исках да се омъжа, да имам дом, семейство, съпруг – и го имам. Ето, ходя на работа, виждам се с колежките, пея и играя с децата... и се стремя да вложа в техния характер нещо добро като основа, което да им е от полза за през целия им живот. Радвам се, че когато им говоря като на големи, те ме разбират. Виждам, че искат да приложат, макар и по мъничко, хубавото, на което ги приучвам.

– Деца! Какво ще приложат? – тъжно, замислено поклати глава мама.

– Вярно, че са деца, но ако те не се сърдят, скарват и сбиват набързо за играчките си или за нещо друго дребно, ще привикнат и вкъщи да са такива. За мен е голяма радост, когато някоя се похвали, че детето ѝ станало по-добро, по-послушно. И понеже тази година ми дадоха групата на една от колежките, която напусна градината, а те са най-големите, виждам как хубаво възприемат и с блеснали в светлина очи ми разказват какво са помогнали на майките си. Защото им бях дала такава задача: кой какво ще помогне вкъщи на майка си. Всичко това и мен изпълва с радост.

– И все така ли ще бъде? – повдигна мама главата си. – Това да ти е радостта и разнообразието?

– Това ме задоволява. А ти какво искаш?

– Виж младите жени, колежките ти как живеят.

– А ти помниш ли как си ме възпитавала? Да не гледам хората как живеят. Да не се съблазнявам от техните тоалети и начин на живеене. Да съм скромна...

– Така е. И аз като бях млада, бях скромна, прибрана. Но с баща ти ходехме на имен ден, събирахме се млади семейства на някой голям празник... А вие къде ходите? Никъде!

– Други са били условията. Сега Сашо учи... А искаш ли да ти прочета това, което ми пише другарката Найденова?

– Не ми се слуша сега – стана мама и отиде оттатък при Пепи.

Това ме смая. Мама, добричката ми мама, с която споделях всичко! Какво става напоследък с нея? Тя все нещо е настръхнала... Навярно заради Сашо, но това нейно настроение създава специална атмосфера.

Ето затова нямах психологическите условия да ѝ кажа най-важното нещо в моя живот сега... Тя може би се досеща, но аз не можех да ѝ го кажа... Цялото писмо на Найденова е препоръка именно за това. С горчивина си мисля, че може би аз съм се променила по отношение на мама. Навярно тя иска да съм солидарна с нея по отношение на Сашо, а аз все намирам с какво да го оправдая. Може би независимо от всичко съм го обикнала. Може би заради това да не искам да се изострят отношенията ми с него. Точно така си разсъждавах и мама се върна.

– Вере – заговори ми тя, – ти не ми забелязвай. Много съм се изнервила напоследък... и все се съдя... Но ти ми прочети писмото от оная жена... Нали по-рано ми четеше всички писма? И как съм се радвала, че нищо не криеш от мене. А сега и ти някак се отдръпна. Ожени се, имаш си свой живот, свои мисли, свои близки. От Юлия трябваше да науча това, което трябваше най-първа да зная... Но такива работи може би на приятелка по-лесно се казват, отколкото на майка... Така ми казва Пепи, пък може и така да е. А като си мисля, че за всичко аз съм виновна, може да съм ти отмиляла...

– Не съм свикнала моята майка, която знае, че под нейното крило се чувствам най-добре, да говори така.

– Е, Вере, ти прощавай, но ми стана мъчно, че не ми каза...

– Сега именно чрез това писмо исках да ти го кажа.

– Хайде, прочети го.

Разтворих писмото, но не го зачетох отначало, защото мама е много ревнива по отношение на другарката Найденова, която започва писмото така: „Мое обично дете...“.

Веднъж, когато бях ходила при нея, беше ми казала, че още когато съм била на ученическата скамейка, е чувствала, че съм много близка на нейното сърце, на нейната душа, и че нашето познанство води началото си от някакво далечно минало, когато наистина съм била нейно обично дете.

Докато мама си намери плетивото, което винаги плете, когато ѝ чета нещо, аз намерих исканото от мен място в писмото и зачетох:

Мое обично дете,

Ти очакваш гост, моя малка Вера, и затова трябва да му приготвиш най-хубавия прием. Но тъй като този гост е много специален – една душа, която слиза от невидимия свят, трябва да ѝ изработиш плът, чрез която може да се яви между нас, хората, и да живее на Земята. Затова никак не е без значение материалът, от който ще бъде направена дрехата на душата, която идва... Тъй като тази душа носи в себе си опитности, заложи и качества, то майката, която изработва тялото на тази душа, трябва да знае, че със своите мисли, чувства и постъпки може да улеснява, да съдейства

за правилното развитие на дарбите и способностите, които тази душа носи от векове, а и от хилядолетия в себе си...

Всички майки искат да имат здрави, хубави, умни деца. Но майката трябва да знае как да даде вярна насока в живота на това здраво, умно, хубаво дете. Днес за съжаление виждаме колко хубави, здрави, умни младежи вървят по един пагубен за тях път със своето пиене, пушене и разгулен живот. Затова възпитанието на детето трябва да започне още докато то е в утробата на майката. Наистина, то може да носи някакви отрицателни склонности, придобити в своите минали идвания на Земята, но чрез правилното насочване на мисълта от страна на майката би могло в този живот да му се помогне за намаляването или за премахването на тези отрицателни качества.

Но за да се постигне това, майката трябва да търси съдействието на светлите същества, които са всякога готови да помагат. Затова, Вера, ти мисли за ангелите, за големите светли същества, и ги моли да изпълнят съзнанието на тази душа със светлината си. Да съдействат за усилването и развитието на възможностите ѝ по отношение на науката и изкуството, които тази душа е изработила в миналите си идвания на Земята. Нека те обливат тази душа, която са изпратили при теб, със светлите си вибрации, които да отстранят или намалят каквито и да са отрицателни склонности, намиращи се у нея.

Свързвай се с Първоизточника на живота, за да потекат в тебе изобилно жизнени сили, а оттам – и в телцето на тази душица, която се изработва в теб и с която сигурно имате връзка от миналото.

Наистина, всяка душа слиза на Земята, носейки в себе си всичко, придобито в своето минало, но пак ти повтарям, че когато майката постоянно се свързва мисловно с големите светли същества и се моли на тях, те ще съдействат молитвата ѝ да достигне до Бога, за да дадат своята подкрепа и помощ на тази душа да разреши правилно задачата, с която се праща на Земята, и да развие до максимум своите добри възможности.

Затова започни възпитанието на своето дете отсега. Говори му това, което искаш да стане то като човек. Мисли и се моли постоянно на Бога да ти изпраща светли същества, които да ти оказват съдействие в това направление.

Когато се събудиш през нощта, отправяй мисълта си към Бога, към ангелите, към големите светли същества. Учителя препоръчва нощните часове за молитва, защото когато хората спят, техните мисли се утаяват, така да се каже, и мислите и чувствата им не пречат на отправената от нас молитва.

Не се притеснявай от трудностите, които като при всички хора почукват и на вратите на твоята душа. В тяхното превъзможване е нашето израстване.

Пей и се радвай, за да пее и се радва детето ти!

Приеми обичта на тази, която е била твоя майка преди векове.

Елеонора Найденова

Последната фраза не прочетох на мама, както и не казах гласно мисълта, която спонтанно бе бликнала в мене: „Ще се моля, ще пея, но дали ще се радвам? Не зная!“.

* * *

Съвсем не зная възможно ли е човек да се чувства буден и същевременно да сънува. Защото съм ясно чувствам, че съм будна, а виждам недалеч от мен поляна с разцъфнали цветя: розови, бели, сини, които ме гледат като живи. Това е много странно, но е така. Между високо израсналите цветя се извива пътека. Кой знае как си спомням, че наблизо тече голяма, широка пълноводна река. И докато си спомням,

виждам се вървяща покрай брега ѝ. Водите на реката с някакво своеобразно бълбукане минават край мен, но аз бързам. Чака ме някой. Същето ми се изпълва с приятен трепет при тази мисъл. Бреговете на реката се променят, стават скалисти. На една от скалите е изправена девойка, цялата в бяло. Аз не вървя, не тичам, а прелетявам при нея. Сядаме двете на скалата. Очите ѝ, неземно хубави, ме гледат тъжно.

– Защо? – питам я аз.

Тя ме гледа мълчаливо, но става нещо необикновено, странно. В погледа ѝ, в очите ѝ виждам да минават години, векове... В тях сме аз и тя... Всичко това е близко и същевременно далече... Как става това, не зная... През очите ѝ виждам да минават гори, планини, градове от различни страни. Ясно чувствам, че там сме били с девойката...

Когато отново виждам скалата, на която сме седнали, очите на девойката в бяло ме гледат с безгранична обич и тъга... Тя въздъхва и всичко изчезва...

Това не мога да го споделя с мама... Бих могла да го кажа само на същество, което би ми обяснило това, което съвсем реално изживях...

* * *

Изпълвам се с нещо неизказано хубаво, когато чета макар и съвсем по малко от книгите на Учителя. Съжалявам, че не съм се родила по-рано, за да го видя. За колко много неща бих разговаряла сега с него! Венци бе ми казвал, че той и сега вижда и чува всичко, но жалкото е, че аз не го виждам и чувам. Само ми е приятно да мисля за него, става ми леко, някак ефирно на душата. Може би това се дължи на присъствието на Учителя... В такива моменти чувам в душата си някой да пее песните на Венци и самата аз запявам...

Вчера точно в такъв момент, когато пеех, си дойде Сашо.

– Каква песен пееше? – запита ме той, като ме прегърна и целуна, както напоследък има обичай да прави това пред мама.

Искрено казано, не можах да му кажа какви песни пея, защото щеше да ме разпитва кога, от кого и къде съм ги научила. Никога няма да повярва, че съм ги слушала отдалеч, и подозренията му ще хвърлят кал върху най-чистия младеж, който съм виждала.

В този момент дойде Пепи и помоли Сашо да отиде да види малката ѝ дъщеря, която имала температура 38 градуса. Това ме спаси от неприятния за мен разпит, но заедно с това разбрах, че трябва да пея тихичко песните на Учителя, които бях слушала на брега на морето от Венци. Сега, може би защото често си мисля за Учителя, мелодиите на тези песни зазвучават в душата ми и аз започвам да ги пея... А после ги свързвам с текстовете...

* * *

Никъде не съм писала дати, защото не ми трябват. Важното е, че аз отливам в страниците на тетрадката това, което се събира като облак в душата ми, и споделям с нея това, което не мога с никого да споделя. А какъв смисъл има да разказвам на когото и да е, че Сашо преди два дни ми удари плесница? Това съвсем разстрои мама. Помолих я да не казва на Пепи и на батко, но не зная дали ще се сдържи да не им каже.

Както всякога, когато имам възможност, чета от книгите на Учителя и си мисля за Него, а и за Христа, затова не приех удара трагично, макар да бях много изненадана, защото не го очаквах.

Поводът беше, че съвсем случайно на спирката, докато чаках трамвая, видях за първи път след раздялата ни Мишо, хванал под ръка много красиво момиче. Като ме видя, той дойде при мен усмихнат и ми представи младата си съпруга.

Тъй като Сашо винаги иска да знае с кого случайно съм се видяла и съм говорила, връщайки се къщи, и този път, като ме запита, аз му казах за Мишо и за съпругата му.

– И ти се зарадва, нали?

– Да – отвърнах му аз, и преди да се доизкажа, че съм се зарадвала заради това, че се е оженил за такова хубаво момиче, той вбесен вдигна ръка и плесницата изплющя по бузата ми. Изхлипах! Наведох глава и сълзите сами се застичаха по страните ми.

– Защо я удари? – чух мама да пита излизания от спалнята Сашо.

Вратата най-често е отворена и мама беше видяла и чула всичко неволно, както казва тя, но аз малко се съмнявам... Тя сега иска да ми е закрилата вместо татко. Но това не е необходимо. Когато бяхме само двете, й казах:

– Нали си християнка? Помниш ли, че си ми чела по-рано Евангелието и в него Христос казва: „Като ти ударят плесница от едната страна, обърни си и другата...“. А и сам Христос колко плесници, удари е получил по пътя за Голгота!

– Ти не си Христос, а и Той е бил Господ! – рече ядосано мама.

– Ако Господ е могъл да търпи и да прости, че е притежавал сили болни да лекува, мъртви да възкресява, колко повече ние...

– Твоята учителка ли те учи на всички тия работи? – едва сдържаше нервите си мама.

– Преди нея си ме учила ти. Колко пъти си ме карала като малка да ти чета Евангелието, когато плетеше, за да се изхранваме?

– Карала съм те, но не мога да оставя тоя да господарува тука...

– Майчице, нали ти си ми казвала, че си се чудела как Христос от кръста е казал: „Прости им, Боже, те не знаят какво правят!“. Тогава само го четяхме, а ето сега опитваме можем ли да простим, както Той е прощавал...

– Вере, не мога да те позная – слисано ме гледаше мама. – Че ти като порасна, беше ми казала, че си забравила даже молитвата „Отче наш“.

– Но знаеш ли кога си я припомних? Когато Венци ме заведе на планината, там, гдето се събират неговите съмишленици. Бях изненадана, когато чух млади, стари и деца да казват на глас: „Отче наш, който си на небесата...“. Тогава сякаш нещо се пробуди в мен и устните ми зашепнаха молитвата, а цялото ми същество се изпълни с нещо много хубаво. Тогава ти благодарих в душата си, че бе ме научила на тази молитва, в която се казва: „И прости ни дълговете наши, както и ние прощаваме на нашите длъжници...“.

– Вере, ти си по-добра от мене – въздъхна мама. – Аз намразих тоя Сашо.

– Освободи се от омразата, защото Венци ми е казал, че човек носи обичта и омразата от един живот в друг...

В това време влезе батко и повика мама. Аз отидох в спалнята, легнах на леглото и зачетох разказ на френски... Както съм чела, така съм и заспала. Не съм усетила кога Сашо се е върнал, но се събудих, когато той, прегърнал ме, ми шепнесе: „Прости ми, само тебе така безумно обичам и затова безумно те ревнувам!“. Нищо не му казах, само сънena обвих ръцете си около шията му, като без да искам си шепнех в душата: „И прости ни дълговете наши, както и ние прощаваме...“ – и съм заспала.

* * *

Преди няколко дни Емилия ме изненада с подаръка, който донесе – цял комплект бебешки дрешки и пелени... На учудения ми поглед тя каза, че Сашо я е помолил да му помогне, като намери и купи всичко, необходимо за новородено дете.

– Но той вече донесе всичко това...

– И понеже аз със закъснение изпълних молбата му, то което съм донесла, е дар от мене за идващия човек.

Разбрах, че срещайки се в Алианса с Емилия, те разговарят за мен... За първи път Емилия ми се видя унила, затова я запитах защо е тъжна.

– Не можах да си взема изпита по френски – отговори ми тя. – Ще трябва да се запиша в друг, по-сериозен курс... То пак ще мине цяла година.

– За бързо ли ти трябва този език?

Тя присви очи и рече:

– Ще зависи. Но ти си имала някаква позната, с която човек би могъл да сподели своите тревоги и да получи добър съвет. Касае се за моя близка.

В първия момент веднага исках да ѝ кажа за другарката Найденова, но някакъв хлад премина през сърцето ми. Защо? Погледнах Емилия. Очите ѝ ме гледаха така, сякаш искаха да видят отговора, преди да са го изrekli устните ми. В същия момент при нас влезе мама. Помолих я да остане при Емилия, докато отрежа от кекса, който бях правила предния ден. Исках да я почерпя от него с чаша сироп. Като се върнах, чух мама да казва:

– Ти няма какво мене да питаш какво знае Юлка. Иди при нея, тя ще ти каже.

– Ами защото тя е по-близка с вас... Идва ви често на гости...

Никак не зная какво щеше да отговори мама, но явно беше раздразнена, затова аз се намесих и запитах как е малкият ѝ син.

– Създава радости и грижи на баба си и на дядо си. Те всецяло са се отдали на него.

– А ти? – запита мама.

– Аз уча.

В същия момент се върна Сашо и мама веднага излезе. Показах му какво ми е донесла Емилия.

– Радваш ли се? – запита ме той.

– Приятно съм изненадана.

Донесох и за Сашо от кекса, но той ми каза, че обещал да отиде при болен приятел, и веднага излезе. След малко и Емилия си отиде.

– Какво имаш против Емилия? – запитах мама, когато влязох в кухнята при нея.

– Стига ми един прокурор, който да ме пита кой идва тука, няма нужда от втори.

Виждах, че е раздразнена, затова замълчах. Разбрах, че мълчанието по-добре оправя работите от говоренето. Мама отиде при Пепи, а аз влязох в спалнята и разтворих една от книгите на Учителя. Винаги с изненада констатирам, че четенето на това, което е говорил той, внася мир в душата ми. Затова макар Сашо да се върна доста късно, бях изпълнена с това незнайно откъде идващо хубаво нещо и усмихната му донесох вечерята в спалнята, защото мама си беше легнала. Той хапна набързо, не бил много гладен, но виждах как често спираше погледа си върху мене.

* * *

Искам непременно да си препиша това, което много ми харесва от книгите на Учителя, за да го препрочитам, когато ги върна на духовната си майка, както наричам вече в себе си Найденова.

Днес бях сутринта на работа, затова ще имам време да преписвам. Все по-силно, по-дълбоко в себе си чувствам странна необходимост да видя Учителя. Но как? Ако бих могла да го видя в някой от будните си сънища, щях да бъда свръхщастлива. Ако Венци го вижда, съвсем добре разбирам защо той не иска да замени щастieto, което го изпълва, със срещата си с обикновеното, човешко, краткотрайно щастие. Но да преписвам, докато съм сама:

„Велико училище е земният живот. Земният живот представлява една от великите школи. По-велико училище за нас няма. Всички неблагоприятни условия, при които човек е поставен, са задачи, които човек трябва да разреши.

Хората не могат да избегнат изпитите. Ако избегнат един изпит, който Бог им е дал, ще дойде друг. Всеки ден вие се изпитвате в малките работи“.

Изглежда, че и аз съм поставена на изпит... Въпросът е как ще го разрешавам, по какъв начин ще стигна до най-правилното му решение. А ето и отговора, който Учителя дава:

„Човек трябва да се издигне в по-високите светове, за да преодолява мъчнотиите в средата, в която е поставен“.

Понеже мама влезе да ме пита нещо, прекъснах преписването, но сега ще продължа, защото ми е много интересно. Отнася се за светлите същества:

„Човек за да влезе в общение с висшите същества, трябва да е чист. А за да стане такъв, той трябва да се моли. Трябва да мислим за разумните същества и да ги осъзнаваме като същества, чрез които се изявява Бог. Всяко хубаво чувство, всяка хубава мисъл в тебе са все дар от тия същества и от Бога“.

Сега пък Пепи дойде да ми покаже рокличката, която е ушила за малката си дъщеря. Тъй като затворих книгата, загубих страницата, от която преписах. Нищо, сега ще препиша от случайно отворилата се страница, което също е много ценно:

„Ако искате да успявате, правете добро и то ще се върне при вас. И злото, и доброто, което правите на другите хора, ще се върнат при вас. Каквото правим за Бога, пак ще се върне при нас“. Но какво мога аз, малката, да направя за Бога? Ала заради Него бих могла да направя нещо хубаво и добро. Но да продължа преписването:

„Правете услуги на хората, служете им, и това ще ви препоръча на невидимия свят, защото хората са деца на онези напреднали същества... Онзи, който прави добро, сее и жъне. Онзи, който работи за другите, нищо не е загубил. Който служи на Бога, нещата му се нареждат.

Когато човек реши да служи на Бога, сърцето му се изпълва с радост, умът му – със светлина, а волята му – с опитност. Когато почнеш да служиш на Бога, ще влезеш във връзка с висши същества, които служат на Бога. Как се служи на Бога? Като се работи между хората.

Когато дадеш на един човек чаша вода, цял ден да се радваш, че си направил най-малкото добро... Когато дадеш на някого плод, да се радваш, че си имал условие да дадеш един плод. Ако срещнеш един човек и му кажеш една хубава дума, да се радваш цял ден, че си го срещнал. Така ще имате съдействие от горе. Това е служене на Бога“.

Боже мой, та наистина ще ми бъде приятно така да служа на Бога! Но кого бих могла да срещна и да му кажа една хубава дума? Отдавна не съм виждала майката на Минето, а тя все питала за мен. Ще кажа на мама да я покани тук. Но каква хубава дума бих могла да й кажа?! Тя вярва в Бога, бих могла да й прочета нещо от Учителя, то ще внесе мир в душата й, както внася и в моята.

* * *

Майката на Минето дойде. Горкичката, все още не може да се съвземе. Разплака се, като ме видя. Бях прочела от Учителя, че на починалите им става мъчно, когато плачем, затова ѝ го казах.

– Не зная дали на Минето ѝ става мъчно – говореше майка ѝ, но мъката по нея като огън ме гори денем и нощем... Да беше ми казала, да беше ми се доверила, а тя – нито дума! Никога не ми казваше къде ходи, с кого се среща... И така отведнъж да я видя мъртва!

– Не знаех, че не е споделяла с теб, но на мен е казвала всичко.

– На тебе може, а на мене – не. А нали съм майка, трябвало е да ми казва. Можеше да го придумаме да се ожени за нея...

Дойде ми на ума, че бях чела нещо от Учителя за починалите, затова ѝ казах това, което помнех. Че починалите, тези, които са отишли в другия свят, страдат, когато се говори за техните погрешки, и се радват, когато мислим и говорим за хубавото, което сме видели в тях. Затова нека си мислим за чудно хубавата градинка на Минето, в която тя отглеждаше най-прекрасните цветя, и всеки, който минаваше край тях, се спираше да им се радва.

– Ох – въздъхна горката майка, – всичко, за което се захващаше, Минето все хубаво го правеше. Дрешка да си оплете, рокличка да си ушие, сякаш с ръка не беше пипвано. Всеки, който я виждаше, се чудеше как го е направила...

– И всеки я обикваше...

– Да не беше толкова хубава, толкова спретната, чиста, работлива и умна... Да не беше сърцето ѝ толкова добро и отстъпчиво, та да си беше останала тука.

– Тя и сега си е тука, но ние не я виждаме.

– Откъде знаеш това?!

– От книгите, които чета.

– И какво се казва в тях?

– Че починалите са живи и най-често са край нас, но трябва да ги споменаваме само с хубавото. Тогава и на тях, и на нас ще ни е леко и хубаво.

– Че дай и на мене да прочитам вечер от тия книги, та да ми олеква и да заспя, че по някой път осъмвам будна с болката си.

– Добре, ще ти ги давам вечер, а ти през деня ще ги оставяш на мама, за да ги чета, когато имам време.

– Да знаеш, Вере, че ми полекна. Сякаш наистина Минето беше тук и ме поутеши. Но да ставам, че трябва да приготвям вечеря за децата.

Тя си отиде, а аз изпитах една мъничка светла радост. Може би Учителя да я е вложил в сърцето ми, като е видял, че изпълнявам макар и най-малкото от това, което той казва. Искам да съм му ученичка, но ще мога ли да съм добра ученичка? А бих искала...

* * *

Снощи, събуждайки се през нощта, виждам – лампата свети и Сашо тършува из библиотеката ми. В първия момент исках да го запитам какво търси, но в следващия затворих очите си. В съзнанието ми проблесна мисълта, че той търси книгите на Учителя, които бе видял веднъж да чета. Добре, че ги дадох тази вечер на майката на Минето. Не зная какво би направил с тях, ако бяха тук и ги намереше.

Сашо порови още малко из книгите върху масата и си легна. Може би търсеше тетрадката – моята най-добра приятелка, но не я намери. Скрила съм я при мама под Библията. Нека я пазят светиите и пророците... Мисля си: защо трябва да се боя от човека, с когото съм се свързала, за да бъдем едно тяло и един дух, както бях чела в

Евангелието. Да нямаме нищо скрито помежду си, да се обичаме и да се радваме. А аз престанах да се радвам. Дано детенцето ми не възприема моята скръб, а се радва. Но за какво, горкото, да се зарадва?

Тунис

Стана нещо, което никога не съм мислила. Не съм вече в България, а в Тунис. Сашо е назначен тук като лекар. Затова е учил така усърдно френски. Впрочем той го е знаел, но го е опреснил заради идването си тук. Мълчаливо е уредил всичко за заемането на лекарска служба тук. Една вечер радостен и щастлив се върна вкъщи и каза, че ще отпътуваме за Тунис. Тогава разбрах защо му е бил необходим моят паспорт и някои други данни около мен.

Когато се сбогувах с колежките си, те ми завидяха, а аз радвах ли се? Не помня. Всичко стана така неочаквано, така набързо, че не успях даже скришом да се срещна с моята майка отпреди вековете, макар да чувствах голяма необходимост да поговоря с нея. Само й се обадох по телефона от детската градина. Гласът и думите й бяха израз на нейната нежност и обич, които ме изпълниха с нещо безкрайно хубаво. Върнах се вкъщи радостна, с повишено настроение. Сашо спираше върху мен от време навреме продължителен поглед и най-после ме запита с кого съм се срещала.

– С никого – отвърнах му аз.

Тогава той си помисли, че се радвам за идването ни тук.

На Юлия се обадох по телефона и тя ме причака както обикновено на ъгъла на улицата и беше много развълнувана.

– Много ще ми липсваш – рече тя.

– А да знаеш колко много ще липсваш ти на мен!

– Дано тоя джандарин там да поумнее и да поохалтави вѐжето, с което добре те е обвързал, тъй като там няма да са Мишо, Венци и прочее подобни страшилища за него.

– Не зная какво ще бъде, Юлия, само много те моля, като се срещаш с другарката Найденова, да ми пишеш това, което тя ще каже за мен.

– В това бъди сигурна, Верочка. Даже ако се видя с тоя от висините, ще ти пиша. Много нещо разбрах напоследък, Вера – че Любовта, за която този Учител говори в книгите си, е велико нещо. Да обичаш ей така всички, без нищо земно и користо, та това е най-хубавото! А знаеш ли кого срещнах веднџ съвсем неочаквано? Венцислав. Понеже го бях виждала у твоята учителка, считах се вече близка с него и му казах, че се радвам, че го виждам. Той се усмихна, а аз го поканих да дойде у нас. И представи си, дойде. Запозна се с Митко и така си прилепнаха един с друг, че най-после не се стърпях и рекох:

– Че какво се сдушихте толкова от едно виждане и не обръщате никакво внимание на мене. Че говорете по-високо да чувам и аз.

– Не зная дали ще те интересува – рече Митко. – Този приятел ми говори за различните раси, които са идвали на Земята, и за идването сега на шестата раса. Даже на Земята имало вече наченки от шестата раса. Щели да бъдат много по-напреднали от нас в науката и изкуството. И каквато ме знаеш бързорека, им рекох: „Има си хас Хенрих, какъвто е ученолюбив, а и Надето, като така рано проходи и проговори, да са наченки от тази шеста раса...”. Митко се засмя, но Венцислав беше съвсем сериозен и поиска да види ръцете на Хенрих и на Надето.

– И какво каза?

– Чудеса разни! Хенрих наистина щял да се отдаде на науката и можел да бъде изобретател, а Надето да учела цигулка. Да почне, като стане на пет години. Митко се

изпозарадва, а аз бях на седмото небе. Представи си – Надето да стане някоя виртуозка, а Хенрих – голям учен!

Радвах се с радостта на Юлия, която накрая рече:

– Ех, да са живи и здрави, пък и да не са толкова големи учени и виртуози.

Накрая Юлия ми даде преписано от Венцислав на машина това, което Учителя е говорил за шестата раса. Предаде ми неговия поздрав и пожелание – Учителя да бди над мене. Също така ми даде преписи от беседи и лекции от Учителя, които Найденова е дала за мен.

Когато се разделяхме, Юлия ме прегърна и се разплака. Заплаках и аз. Наистина тя ще ми липсва много.

* * *

Сашо се проявява тук като много добър и способен лекар, а и наистина е такъв.

Вкъщи веднага ми доведе една жена да ми помага в домакинството и да ме съпровожда при правенето на известни покупки. Добре, че и аз се позанимавах с френски, затова макар и малко трудно, но все пак горе-долу се разбирам с жената. Естествено, ползвам се и от разговорника, който съм си донесла тук.

Днес писах на мама. Горкичката, тя едва не изгуби съзнание, когато ме изпращаха с батко и Пепи на летището. Забелязах, че батко бе хладен към Сашо. Мама беше ми казала, че нещо са се спречкали, но за какво, и тя не знае. Батко само й казал: „Много се излъгах в тоя човек!“.

При сбогуването батко, прегърнал ме, ми пошепна: „Пиши ми за всичко около теб!“. Пепи, целувайки ме, ми каза същото. Навярно си мислят, че може би Сашо няма да е добър с мене. Засега той е премного зает с работата си. Тук има много болни, а аз се занимавам с уреждането на домакинството.

* * *

Тунис

Забелязвам, че жената стои тук и след свършването на работата. Мислех, че й е неудобно да си отиде, затова усмихната много приветливо й казах, че е свободна да си отиде. Тя поклати глава, но не си отиде. Мислех, че не съм се изразила правилно, затова взех разговорника, написах фразата и я прочетох на жената. Тя ме погледна мълчаливо, поклати глава в знак, че разбира, но си отиде едва когато Сашо си дойде. И така е всякога, независимо дали Сашо си идва навреме, или закъснява.

* * *

Понеже много обичам морето, отивам всеки ден при него, но за съжаление не съм сама. Жената винаги идва с мене.

Сашо ми обясни, че арабите били особени и не могъл да има доверие в тях. Обичали много жените и имало още мъже, които имали по три-четири жени. Сега имат нов закон – могат да имат една съпруга, но тези, които са при заварено положение с по няколко жени, остават така на доизживяване.

Една девойка от много богато семейство, която Сашо е лекувал в дома им, ми дойде на гости. Облечена е като нас, без да си забулва главата като възрастните, които ходят из улиците с фереджета. От две поколения – млади и възрастни, старите се различават много. Но ми прави впечатление, че и едните, и другите ме поздравяват

много учтиво, макар и да съм им непозната. Когато споделих това с Фатима, жената, която ми помага, тя каза, че тук специално уважават бременните жени.

Там, където отивам, на брега на морето е съвсем безлюдно. Искане ми се да поговоря със Средиземно море, както някога говорех с нашето Черно море в Обзор, но не мога. Смушава ме присъствието на Фатима, която е седнала недалеч от мен.

Сядам на канарата с гръб към Фатима и гледам морето. То блести, трепти под слънчевите лъчи – обширно и безбрежно, но не чувам песента на Венци, както някога там... Притварям очи, вгълбявам се в себе си и почвам да я чувам в душата си:

Запявам аз песен чудна за Слънцето...

После как беше? Напрягам слуха на душата си и чувам:

И виждам аз – връх изправен пред мене стои...

Той зове ме кротко там нагоре...

В същия момент си спомних, че тази сутрин, като лежах будна с притворени очи, видях високи, скалисти планински хребети, които се движеха пред мен. Най-последна застана един висок връх, впи се в самите небеса. Сърцето ми се задъха от възторг. В същия момент чух Сашо да ме пита: „Спиш ли?“. Отворих очите си, но не знаех какво да му отговоря.

– Усмиваше се – продължи той. – Може би си сънувала нещо.

– Може – отвърнах аз.

– Сигурно някой от твоите приятели.

– О, не, сънувах високи планини.

– Глупости! – отсече той. – Не може планини да извикат такава щастлива възторжена усмивка.

Замълчах, а той си излезе сърдит. Навярно мислеше, че съм го излъгала.

* * *

Тунис

Днес идва Сайда, девойката, която Сашо е лекувал. Много ми е приятна. Разказва ми чудни неща – разбира се, чудни за мене, а за нея – съвсем обикновени. Баща ѝ е един от най-богатите хора в града, затова има четири жени. Сайда е дъщеря на най-младата, която била най-хубавата от всички, но с много крехко здраве. Затова Сайда са я отгледали по-старите съпруги на баща ѝ. Особено най-първата, която имала само синове – пет, и я обичала много – била ѝ е любимка.

Сайда доверително ми каза, че не може да определи коя майка повече обича – дали тази, която я е родила, или тази, която я е отгледала с песен и любов. Сайда имала чувството, че баща ѝ най-много уважавал именно тази своя съпруга, а може би и най-много я обича. Някога той я бил откраднал, но Сайда мисли, че това е било с нейно съгласие, защото преди това на улицата му е открила лицето си – уж случайно.

– От всички – говори ми Сайда – тя най-много се грижи за баща ми, когато той е неразположен или болен. Обича го, затова обича и мен.

Смайвам се, като я слушам. За мен всичко това е чудно, странно, необикновено. Оставам изненадана от себе си – от моя френски – защото съвсем добре разбирам Сайда. Може би защото се вживявам в това, което ми говори с мелодичния си глас, и забравям, че слушам чужд език, а и освен това винаги съм обичала френския език и в училище съм го учила с голяма лекота.

Сайда бе дошла да ни покани за сватбата на един от синовете на втората съпруга на баща ѝ. Каза ми, че обикновено бащите са строги към момичетата и не ги пускат да ходят където им се иска. Но нейният баща никога нищо не ѝ отказвал – много я обичал.

Не се съмнявам в това. Ето и на мен тя ми е толкова мила и симпатична. Хубава е като мадона – деликатна и нежна.

На Сашо, който се върна в необичайно за него време, изглежда, че Сайда също му е приятна, защото иска да я вземе за някаква административна работа в болницата. Но баща ѝ надали ще я пусне...

– Не баща ти, а твоят Махмуд, който е луд по тебе, няма да ти позволи – каза той на Сайда. Тя се смее и зъбите като маргарит блестят между алените ѝ устни.

Чу се клаксонът на колата, с която Сашо обикаля някои от близките села, за да преглежда там болни. Шофьорът отишъл да зарежда колата с бензин, а той се отбил за малко вкъщи. Не зная защо ми се струва, че той е знаел за идването на Сайда вкъщи. Може би баща ѝ му е казал, че я е пратил да ни покани.

* * *

Бяхме на сватбата. Такива песни, ключещи и пронизителни викове бяха, че не можех да издържа и помолих да повикат Сашо, за да му кажа, че искам да се върна вкъщи.

Сватбите тук се провеждат по особен начин. Мъжете и жените пеят, играят, викат, но в отделни помещения. Само на доктора се позволява да влиза при жените. Затова и Сашо можа да дойде при мен. Казах му, че никак не се чувствам добре в този необикновен шум, при тези пронизителни викове, които жените като истерични издаваха. Имала бях вече случай да ги чуя от къщи и когато попитах Фатима какво се е случило, че викат така жените, тя ми каза, че през десетина къщи имало сватба...

Сашо изглежда беше пийнал, а и компанията сигурно му беше интересна, затова ме изпрати с Фатима със служебната кола, а той остана.

Стори ми се, че очите му дълго се спираха върху Сайда, която стоеше изправена до мен като разцъфнал цвят.

Може би защото не се чувствах добре, се върнах тук неспокойна. Фатима легна на канапето в хола, а аз, понеже бях сама в спалнята, извадих скритите между дрешките на детенцето, което очаквам, преписи от беседите на Учителя и зачетох:

„Животът е по-силен от смъртта, а Любовта – по-силна от омразата. Единствената сила, която може да оправи света, е Любовта. Тя може да даде импулс на човешкия ум, сърце, воля и душа. В Любовта ти имаш едно състояние, при което си доволен и от най-малкото. При Любовта не виждаш погрешките на другите...“

А аз виждам погрешките на другите – ясно е, че не ги обичам.

„Ако любовта към някого е Божествена – продължих да чета, – тя ражда любов към всички същества. Има една любов на плътта, която преминава и изчезва. Тя е човешката любов. А има и друга любов, любовта на Духа, която вечно пребъдва. Тя е Божествената любов.“

Кога ще я постигна? Наистина в душата си имам желание да бъда добра към всички хора, да имам хубаво чувство към всички същества, но при условията, при които се намирам – затворена като в клетка, към кого мога да ги проявя? Само към тези, които са край мене и в мене... Но да продължа да чета, защото ми е много приятно: „Всички отрицателни мисли и чувства в човешкия живот трябва да се премахнат“.

Това е много хубаво, но трябва не само да го чета, но и да го изпълнявам. Дали ще мога съвсем да ги премахна, не зная, но имам желание и ще се старая.

Така замислена, съм задрямала. Когато отворих очите си, видях, че лампата свети на нощното шкафче до мен. Взех изписаните листи, но преди да ги скрия отново,

прочетох набързо следната фраза: „Плътта е форма, в която са поставени духът и душата, за да изучават живота“.

Ето сега в мен се изработва формата, плътта, в която ще бъде поставена душата, която ще слезе на Земята да изучава живота. Бих искала тази душа да е по-добра, по-умна от мен. Да е възвишена, да има реална връзка с големите светли същества, за да я ръководят в живота.

Защо винаги, когато мисля за детенцето, което ще дойде, в съзнанието ми изпъква девойката в бяло, седнала на скалата до мен. А защо беше тъжна? Много искам да я видя радостна, да я зарадвам с нещо, но с какво? Ето, заради нея ще прочета от това, което е говорил Учителя. Нали душите са живи, независимо в кой свят са, затова тя ще чуе това, което ще ѝ прочета сега:

„Любовта е единствената сила, чрез която животът идва. Любовта е единствената сила, която може да внесе изобилие в живота. Какво нещо е Любовта? Да обичаш другите като себе си. Да обичаш един човек, това значи да не прекъсваш чувствата си към него. Аз ви говоря за една Любов, която не може да се изгаси. Любовта никога не се прекъсва. Каквото и да стане, връзката, направена с Любов, не се скъсва“.

Като си мисля за тази душа, приютила се в мене, струва ми се, че много, много отдавна я обичам. И тази обич, както казва Учителя, никога не се е прекъсвала. Може да са минали години, векове, но тя като нишка минава от век на век и сега я чувствам съвсем ясно. Ако си затворя очите, не зная как, но виждам тази душа да стои замислена недалеч от мен, цялата в бяло. Чувствайки ясно нейното присъствие, имам реалното усещане, че сме се срещали много пъти. Кога? Къде? В някакви незнайни за мен времена и страни, които се разкриват някъде безкрайно далече в моята душа...

И може би е имало време, когато не сме били заедно – пътят на живота ни да е бил съвсем различен един от друг, но невидимата нишка на Любовта ни е свързвала. И сега ще бъдем пак заедно... Има ли някаква реалност в това мое усещане? За мен то е съвсем реално, защото го виждам с някакво мое най-вътрешно естество, макар да не зная какво всъщност е то. Понякога ми се струва, че тези неща ги изживявам така ясно благодарение на страната, в която дойдох, защото тя ми действа много странно. Още от първите дни, когато пристигнах, имах чувството, че се връщам в нея след дълга раздяла и нещо в мене, независимо от умората, макар и да пътувахме със самолет, ликуваше от радост. Въздухът, атмосферата, сред която съм, ме изпълват с нещо омайващо хубаво.

Наистина градчето, в което сме, е много чисто и красиво, но и самата страна излъчва нещо безкрайно приятно.

Откакто видях прекрасните утринни багри на небето преди изгряването на Слънцето, всяка сутрин излизам да ги гледам. Никога в живота си не съм виждала такива преливащи се едни в други разноцветни нежни багри, които избледняват и изчезват, когато Слънцето изгрее.

Като казах на Фатима, че ми е приятно да гледам нежните разноцветни багри на небето в ранна сутрин, тя се усмихна и ми каза, че в техния род имало стар човек, който лекувал с билки. Всяка сутрин отивал на полето рано да бере билките и да гледа как изгрява Слънцето. Бил много набожен... Коренът на техния род бил по-различен от другите... Затова и този старец лекувал. Той казал на Фатима да се научи да познава билките и да ги бере при изгрев слънце, че тогава самият въздух бил лековит, но тя нямала време...

Това, което ми разказа Фатима, ми напомни за Венци – и отново го видях като вдъхновен жрец да гледа изгряващото Слънце, когато се изкачвахме на планинския хребет над Обзор.

Когато Сашо ме запита какво ме е прихванало да ставам толкова рано, казах, че Фатима ми е рекла, че по тяхному било много хубаво за моето състояние да гледам нежните багри на небето в ранна утрин.

Той нищо не каза, но вчера сутринта дойде на балкона, за да види дали гледам само багрите на небето, или има и някой под балкона...

* * *

Имах едно приятно разнообразие. Идваха ни на гости един лекар със съпругата си – възрастни хора, а също и една млада лекарка, всички от съседни малки градчета. Разбира се – българи. Лекарят беше дошъл тук за няколко години, за да увеличи пенсията си, защото тук получават по-големи заплати.

От разговора на Сашо с младата лекарка разбрах, че са се виждали при някакъв изпит в София. Детска лекарка е, симпатична, с хубави очи. Отначало беше замислена, но после се оживи при леките, но малко острички шеги на Сашо, и очите ѝ гледаха с игрива усмивка. После възрастният лекар заговори за многото болни хора в тази страна. Тук се раждали много деца, но повечето умирали от липсата на добри условия в дома, от лоша хигиена и недостатъчна медицинска помощ.

Наистина, тук се раждат много деца – в едно семейство достигат, както ми разправя Фатима, до 17–18. Останах просто смаяна.

Съпругата на лекаря, която изглежда беше слушала тези разговори, дойде при мен и изказа възхищението си от добрия прием, който сме им оказали, и най-вече от хубаво приготвените ястия, особено това – без месо. Направило ѝ впечатление, че съм се хранила само с него. Казах ѝ, че не употребявам месна храна.

– Само сега ли? – погледна ме тя многозначително.

– Не, постоянно.

– Аз също някога не ядох месо, бях голяма идеалистка. Но като се ожених, съпругът ми ме застави да проям. Вашият съпруг изглежда много добър.

– В това отношение – да – казах аз, без много да премисля, но после допълних, че той предварително е обещал никога да не изисква да се храня с това, което на мен не ми е приятно.

– И моят казваше, че ще ме остави свободна относно храната, но после... Пък и трудно е да се приготвя винаги два вида ядене.

– В България мама готвеше на Сашо, а тук – Фатима.

– Значи тя приготви тази хубава вечеря за нас.

– Да. Изобщо Фатима е добра и ми помага във всяко отношение.

– От вашия съпруг разбрахме, че Фатима произхождала от добро, видно семейство. Съпругът, на когото тя била последна жена, починал след дълго боледуване. През това време богатството, което имал, отишло при неговото боледуване най-вече у другите съпруги, които имали деца.

– Фатима нямала ли е деца?

– Имала е, но умирали съвсем малки. Останал ѝ е само един син, който след смъртта на бащата отишъл във Франция. Затова тя е трябвало да се погрижи за прехраната си.

– Никога не съм разговаряла с нея за личните ѝ проблеми. Тя работи мълчаливо и аз ѝ благодаря за всичко, което прави с вкус и умение.

– На добра жена сте случили... Но и вашият съпруг, както ни разказа, я е проучил, защото все пак при вашето състояние е необходимо да има човек през целия ден къщи... Ето и сега виждам, че още е тук, а нашата гледа веднага да си отиде. Пък и има за какво – чакат я седем деца.

От това, което научих за Фатима, тя ми стана по-мила. Горката, навярно защото се чувства сама у дома си, предпочита да стои при мен.

Като си тръгваха гостите, поканиха ни и ние да им гостуваме, но не зная дали скоро ще сторим това. Затова поканих мадам Елена – тук на жените казват „мадам“ – да идва, когато има възможност. Тя е доста словоохотлива и каза, че през идващите десетина дни ще посетят няколко арабски семейства, за да може тя да разговаря с тях на френски и да научи добре този език, докато са тук. Тя никак не е знаела френски, но като дошли тук преди две години, благодарение на средата, в която я е въвеждал съпругът ѝ, го е научила сравнително добре. Разбира се, и тя съзнателно е учела...

Като си тръгваха, тя каза на Сашо да се не вдава толкова много в работата, а да ме завежда често у тях, за да не седя все сама къщи. Той се съгласи, но видях, че това беше съвсем механически, защото развеселен разговаряше с колежката си...

Трябва да кажа, че не страдам от скука. Гледането на утринните багри на небето, някои дребни приготовления за очакваното от мен гостенче, отиването ми в следобедните часове край морето – тези занимания запълват времето ми.

Седнала на брега върху любимата ми скала, възприемам развълнуваното море ту като излегнало се, разпростряло се до безкрайност огромно същество, което иска да погали нозете ми с плискащите се о скалата вълни, ту като че ли съм се приютила в трепкащите му, позлатени от Слънцето пазви и ме то люлее като любеща майка. Тези изживявания може да са илюзия, но са ми приятни, а може би... да са реални.

Тъй като често си мисля за големите светли същества, за които говори Учителя, може някое от тях да ми се изявява по този начин...

* * *

Точно вчера пишех в тетрадката си, когато Фатима ме извика, затова не можах да довърша мисълта си, но нищо. Беше дошла Сайда. Зарадвах ѝ се. Наистина приятно е да се гледа хубаво същество. Тя завчера е празнувала 19-я си рожден ден.

Отначало Сайда беше весела, усмихната. Използвах случая да говоря с нея на френски. После я помолих да изпее някоя песен на нейния роден език. Много ми хареса мелодията, а и самият ѝ глас. В песента имаше нещо пленяващо, неземно хубаво, както го има и в цялата им страна... Помолих Сайда да изпее още някоя песен, но тя стана някак неспокойна, нетърпелива и въздъхна... Защо ми се стори, че чака Сашо? Възможно ли е да съм станала толкова чувствителна, че да усещам това? Но изглежда, че наистина съм станала такава, защото съвсем неочаквано дойде Сашо. Шофьорът му пак отишъл да зарежда колата с бензин.

Сайда изведнъж разцъфна като цвят под слънчев лъч. Това изглежда не убегна от сериозните очи на Фатима, която беше донесла да я черпи с направения от нея сладкиш и с чаша портокалов сок. И тъй като Сашо беше отишъл да си измие ръцете, Фатима каза нещо на Сайда на арабски, което не разбрах, но ефектът му върху младото момиче беше като слана, която осланява цвета... Сайда сведе поглед и когато Сашо се върна в хола, тя искаше да си отиде. Но той настойчиво я покани да отиде с него в някакво съседно село с колата, за да му бъде полезна, не разбрах точно с какво.

Научила съм от Фатима вече доста от техните нрави и обичаи, затова се изненадах, че Сайда се съгласи. Когато те излязоха, облак засенчи душата ми. Защо?

Фатима като никога седна до мене и почна да ми разказва за светия стар човек от техния род. Всички го считали за свят, защото отдал живота си само за правене на добро заради Аллаха. И Аллах го възнаграждавал – дал му дарбата да лекува и да казва на хората какво има да им се случи.

– На всички ли? – запитах я заинтересовано аз.

– Не – отговори тя, – само на които му се разреши да каже.

Като слушах Фатима да ми говори за този свят човек, стана ми леко и облакът се разнесе от душата ми.

– Много бих искала да видя този стар човек – казах на Фатима.

Тя поклати глава продължително, с което искаше да ми каже, че е невъзможно. Той живеел в колиба в някаква далечна гора. Кожата му била станала кафява от палещите слънчеви лъчи, но очите му гледали кротко, благо. Хранел се само с плодове и зеленчуци. Когато тя отишла при него, като останала сама, казал й да уповава на Аллаха. Той щял да има грижата за нея... Казал й, че ще дойде при мене.

Нещо безкрайно хубаво ме изпълни, слушайки всичко това. Сякаш го видях да ме гледа с кротките си очи, стоящ прав пред колибата си, затова се стреснах от идването на Сашо.

– Какво ти е? – запита ме той.

– Нищо! – отвърнах въздъхвайки аз.

– Очите ти бяха особени, сякаш виждаха нещо – огледа се той в хола.

Фатима беше излязла.

Не смеех да го запitam защо така скоро се е върнал, но той сам ядосан ми каза, че срещнал бащата на Сайда, връщаш се от някакъв град, гдето бил ходил по работа, и той повикал дъщеря си в своята кола. А защо Сашо не бе отишъл при болните в селото? Беше ми съвсем неудобно да го запitam... Явно бе в лошо настроение.

* * *

Тунис

Монастир@ е градчето, в което сме

От Фатима научих, че бащата на Сайда останал много недоволен от Сашо, загдето през неговото отсъствие е вземал Сайда със себе си в колата няколко пъти, когато е отивал да преглежда болни в съседни села. Това не било позволено според техните нрави... А когато Сайда отказала да се ожени веднага за Махмуд, на когото била обречена от дете – това било техен народен обичай – баща й останал като гръмнат. Никога у тях момиче не е можело да каже напреко дума на баща си. Силно раздразнен, бащата дал нареждане да приготвят всичко за сватбата на Сайда с Махмуд.

Не искам да мисля, че Сашо е имал някакво съзнателно проявено отношение към Сайда, което да е станало причина тя да се поувлече в него – нещо, което забелязах. Горкото момиче ще бъде принудено да се ожени и да живее с човек, когото, както се вижда ясно, не обича... А ако все пак Сашо е станал малко причина за бликналите в Сайда чувства към него? Не искам да вярвам в това, но защо нещо стиска до болка сърцето ми? Зная кое ще отхлаби стискащите го невидими пръсти... Затова дойдох тук, в спалнята, и зачетох преписаните слова на Учителя:

„Животът произлиза от Любовта. Любовта създава света, цялата Вселена. Животът е едно условие да се прояви Любовта – тя предшества всичко. Ако любовта на човека е Божествена, тя ражда любов към всички същества“.

Тази последна фраза ме кара да се замисля много, в смисъл да преценя каква е моята любов към Сашо... Най-прекрасното нещо е да обича човек, а колко трудно е понякога... Но сега ми се иска да чета, да видя какво казва още Учителя:

„Нашето благо се състои в това, че много напреднали същества живеят за нас и за природата. Разумните, напреднали същества са много снизходителни към хората. Те помагат на човека незабелязано, като че ли той сам прави всичко. Разумните същества са най-добрите приятели на човека“.

Боже мой, колко е хубаво това! Не смея да си помисля, че са приятели на мене, малката, но ще се радвам много, ако те бдят над мен... Все се отклонявам със своите размисли, като чета. Но важното е, че тези същества не са честолюбиви, не изтъкват себе си... Какво велико постижение е това, каква скромност! Но да чета...

„Идеите и светлите мисли влизат в ума на човека чрез докосване на някое светло същество до неговия ум. Милиони лъчи трябва да се докоснат до плода, за да узрее. При това всеки лъч придава на плода нещо специфично. Милиони разумни същества са се докосвали до човешката душа, за да ѝ предадат това, което тя днес съдържа. И още милиони същества трябва да се докосват до човешката душа, за да ѝ предадат онова, което ще ѝ бъде нужно за далечните времена и епохи.

Природата е съвкупност от разумни същества. Човек трябва да гледа на нея като на сбор от разумни сили. Една от задачите на хората е да образуват връзка с разумните сили. Зад всяко явление, каквото и да е то, се крие разумна сила. Напреднали същества с голяма интелигентност работят в разумната природа. Цялата Вселена, която Бог е направил, е пълна със същества, които са много по-културни от нас, много по-организирани...“

Тези мисли ме изпълват с щастие. Трябва да ги препрочитам и да размислям сериозно върху тях... Някой идва. Трябва да е Сашо...

* * *

Тъй като аз много мъчно обикнах Сашо, оставам изненадана, че тук момичетата, които имат контакт с него, така бързо се прилепват. Къде е причината? Венци сигурно би казал, че тя се крие в минали срещи, станали кой знае през кои времена и епохи. Значи в някои минали животи, когато сме били пак на Земята, Сашо не е бил добър към мене, затова аз изпитвах неприязнено чувство към него, дори страх. Но в този живот той съвсем съзнателно правеше всичко така, че го обикнах. И не само го обикнах, но изпитвам болка, когато виждам очите на колежката му – детската лекарка, да просияват, когато го вижда. Дали тя носи, питам се аз, това добро чувство към него от някое далечно тяхно общо минало, или той съзнателно го събужда у нея, както го бе събудил у мен?

Никак не съм очаквала Сашо да има такава черта в себе си. Увлечението, което бях забелязала у Емилия към него, го отдавах на нейния характер. Случаят със Сайда ме изпълни със съжаление към нея. Горката, така безразсъдно го е обикнала, че дори е направила опит да се самоубие, но бдителното око на майка ѝ е предотвратило това. Не като млада невеста, а като вдовица на любим съпруг, потънала в сълзи, е отишла в дома на Махмуд. Само неговото безмерно добро сърце, всеотдайната му грижа към нея, ненатрапваща своята обич, което никак не било според нрава на арабите, както ми каза Фатима, е направило в Сайда да възкръсне доброто чувство към него.

* * *

Тунис
Монастир

Завчера останах много изненадана от идването на Хабиба, майката на Сайда. Тя ме помоли да отида у тях. Сайда искала непременно да ме види... Като казах това на Сашо, той го нарече глупава прищявка на разглежено момиче. Тези негови думи ме поразиха и откриха една непозната досега за мен същност на Сашо. И той не би ме пуснал да отида, ако Хабиба не бе дошла втори път вчера. Видяла пред нашия вход

колата на Сашо, с която той пътува до околните села, и дошла да го помоли да ми разреши да отида... Отидох с Фатима. Сайда, макар и съвсем отслабнала, беше похубава от всякога. Искаше да коленичи пред мен, но аз я прихванах и я прегърнах. В този момент изпитах безкрайна милост към нея. Тя сложи главата си на рамото ми и заплака. Милвах косите ѝ. Чувствах я родно близка, както чувствам и цялата тази страна.

Може би майка ѝ или кой знае кой са я съдили доста за събудилото се в нея чувство към Сашо и тя е поискала да ме види, навярно да разбере дали съм огорчена... и да ми се извини. Но не стана въпрос за това. Нямахме смисъл да се разравя раната в сърцето на това невинно същество и да се коментира каквото и да е... Сайда видимо се успокои и когато тръгнахме, тя, цяла грейнала в усмивка, ме изпрати до външните врати. Разбира се, преди това ме черпи с всевъзможните техни сладкиши, от които вкусих по малко.

Махмуд ни докара с Фатима с колата си.

* * *

Този път младата колежка – детската лекарка, дойде сама у дома – в смисъл без възрастния лекар и съпругата му. Дошла по служба в нашето градче и наминала да ни види. Аз се чувствах уморена, затова като се върна Сашо, оставих го да говори с гостенката, а аз се прибрах в спалнята. Но сърцето ми без мое позволение се ослушваше и му ставаше болно, когато чуваше нейния весел смях.

* * *

Монастир

Много, много отдавна не съм писала, защото дойде моята малка Виола. Наистина е съвсем мъничка. Родила се с главичка като юмрук, с черни коси и матово личице. „Сигурно като порасне, ще стане красива“ – беше първата ми утешителна майчина мисъл, изблизнала от преливащата безгранична обич към нея. Но бях поразена от неочаквания лош прием, който Сашо ѝ оказа, когато се прибрахме къщи. Каква беше причината, за да е ядосан и разярен? Може би болезнената му ревност и подозрителност? Но несъобразяващ се със състоянието, в което се намирах, той крещеше като безумен: „Това дете не е мое! Това черно грозно дете не може да е мое!“.

Думите му така силно ме удариха в сърцето, че съм изгубила съзнание. Когато дойдох на себе си, той ме целуваше казвайки: „Прости ми, прости ми!“ . Въпреки че бях страшно измъчена, можах да прошепна: „Няма нищо“, но дълго, месеци, много месеци наред бях като мъртва. Сашо беше забелязал това, затова бе внимателен, дори ласкав, но заради удара от думите му, а и кой знае поради какви други причини, здравето ми се разклати. Чувствах се безкрайно уморена и все ми се спеше. Ако не беше детенцето ми, бих искала да заспя и никога да не се събудя. Но разбрах силата на обичта – тя може да накара мъртвия да се събуди от вечния си сън и да откликне на любимото същество. Така аз ставах, люлеех в ръцете си моята малка Виола, пеех ѝ тихичко песните, които бях чувала някога край брега на родното море, говорех ѝ. Да, най-много ѝ говорех като на моя любима душа, като на моя отдавнашна приятелка, върнала се при мен след дълга раздяла, като на мое безгранично обично дете!

И странно, имах чувството, въпреки и сега го имам, че тя разбира това, което ѝ говоря. Нейната душа разбира, когато ѝ казвам да не плаче, защото съм много уморена, че нямам сили... И наистина, тя много рядко заплаква. Фатима казва, че такава кротко

дете не е виждала. Странно е, че Виола заплаква, когато я вземе Сашо. Навярно той забелязва това и ядосано я слага в ръцете ми. И за чудо тя веднага притихва. Фатима му казва, че децата усещат майчината любов и че тази любов, която се излъчва от цялото същество на майката, храни децата и те растат. Тази мисъл на Фатима ми напомни изказванията на Венци за силите, които всеки човек излъчва, за аурата на човешкото тяло. Може би и в тази страна е имало някакви древни школи и някои от знанията им са останали като поверия в хората от народа. А може би и сега да има още някои като този старец, за когото ми е говорила Фатима, посветили живота си на тези тайни древни науки, които са основани на вечните закони в природата.

През тези месеци получавах писма от мама, от Юлия, от Елеонора Найденова, но им отговарях съвсем накратко, че съм добре и че съм изключително заета с детенцето.

Младата колежка на Сашо идва, за да следи здравето на Виола, и остава изненадана от нейното бързо и много добро всестранно развитие. Наистина главичката ѝ много хубаво и неочаквано бързо се оформи, личицето се избистри и благодарение на прекрасните ѝ очи тя стана много приятна. От бебенце Виола се превръща в малко човече, което явно показва радостта си, когато ме види. Тя протяга ръчичките си и обгръща шията ми, като слага главичката си на гърдите ми. Това ме прави свръхщастлива...

* * *

Наистина е много трудно човек да разбере себе си, а също така и околните.

Питам се: защо страдам, когато идва колежката на Сашо? Защо болезнено се свива сърцето ми, когато чувам нейния весел смях, долитащ от кабинета на Сашо, където те са влезли да разговарят? Вземам Виола и с Фатима излизаме в малката градинка пред блока. След малко Сашо излиза на балкона, за да види къде съм.

Не знам как имах смелостта да му кажа: „Нали имаш гостенка и разговаряш с нея?“. А той за моя преголяма изненада рече: „Може при мене да има сто жени, но аз трябва да зная ти къде си и какво правиш...“. Замълчах, но сърцето ме боли...

* * *

Монастир

Разговарям с моето сърце, с моята душа, и ги питам защо не се задоволяват с чудната обич на Виола, която цяла трепти от радост, когато я взема в прегръдките си. Защо чувствам необходимост от вниманието и ласката на Сашо? Защо го чакам будна до късно през нощта да се върне? Зная, че не службата го задържа, а е отишъл при нея...

* * *

Тунис

Ставам мълчалива, тъжна. С изненада чувам Сашо да ми казва: „Какво, не съм длъжен да гледам тъжната ти физиономия!“. Странна е неговата психология – да бъде абсолютно свободен и абсолютно да ме ограничава.

В България мислех, че Емилия желае и търси неговата компания, но тук виждам, че разнообразието му харесва и често той отива по „служба“ в съседното градче. С

всичкото си съзнание приемам неговата свобода, но има нещо в мен, може би моето сърце, което не приема доводите, с които умът ми оправдава свободата му и страда...

Излизаме с Фатима и Виола край морето, гледам безбрежните му води, но ми е мъчно. Какво искам? Да, искам! В искането е страданието. А трябва да надрасна това човешко чувство в мен.

Кой ще ми помогне? Зная – този, чиито слова скритом чета. „Аз съм готов да ти помогна – казва той. – Аз ще ти светя и ти ще вървиш след мен“.

Странно е, че не само когато чета преписите от Словото му, но и когато мисля за него, ми става леко. Чудех се как става това, но намерих обяснението в онова, което прочетох от него: „За каквото мислиш, ти си при него“. Навярно като мисля за Учителя, по незнаен за мен начин се свързвам с него и в мен протича неговият мир и нещо безкрайно хубаво, за което нямам думи как да го изразя. Жалкото е, че не мисля постоянно за него, а за болката си – и затова страдам.

* * *

Тунис

Моята духовна майка Елеонора ми пише: „В надмогнатите трудности и страдания човек израства“. Съвсем добре разбирам това. Науката е достигнала голямото си развитие благодарение на преодолените трудности, които са срещали тези, които са посветили живота си на нея.

„Светиите, големите светли същества – пише ми духовната ми майка, – са придобили своите духовни възможности благодарение на надрастването на личните чувства във всички области на живота.“ Наистина това никак не е лесно. Изисква се изкачване по висока и много стръмна пътека, за да се стигне върхът – да постигне човек вътрешната си свобода.

Учителя казва, че ангелите са завършили отдавна своята човешка еволюция и сега те имат знания и възможности, пред които знанията и възможностите на днешните хора са нищожни.

Като мисля за всичко това, в мен се явява желанието да вървя след големите светли същества, в смисъл да работя над себе си, за да израсна макар и съвсем мъничко. При тази мисъл някъде дълбоко в мен припламва искрица от радост...

* * *

Прочетох снощи това, което съм писала, и се усмихнах, защото не е достатъчно само желанието, но неговото изпълнение... То е най-важното.

* * *

Тунис

Когато отивам следобед с Фатима край морето, сядам на любимата ми скала, държейки в прегръдките си Виола. Гледам безбрежната морска шир и си мисля за Учителя. Спомням си това, което съм чела на мама от Евангелието за Христа, че ходел по вълните, и не зная как тази мисъл се слива с Учителя и ми се струва, че той върви със слънчевите лъчи по блесналите морски вълни към мене. Това преживяване е необикновено силно и съвсем реално. То ме прави да се задъхвам от радост. Мир като благоухание изпълва цялото ми същество.

Връщайки се въщи, аз нося този мир в себе си. Сашо като се върне, ме гледа учуден, но заедно с това става още по-избухлив и подозрителен. Търси някакви външни причини за хубавото ми настроение и разпитва Фатима къде сме били и кого сме срещали... А завчера така се случи, че срещнахме възрастния лекар, който беше идвал с жена си у нас. Дошъл бе по някаква работа и ме запита за Сашо. Търсил го два пъти в болницата, но не го намерил... Заради тази среща Сашо страшно избухна. Нарече ме с такива имена и ми каза думи, които не искам да вписвам тук, но които ме удряха болезнено в сърцето. Отново се чувствам мъртво безсилна...

* * *

Монастир

Тъй като се уморявал от многото работа, която има тук, Сашо пожела да спи в кабинета си, за да не го събуждам, когато ставам за Виола...

Защо това много ме огорчи? Защото живея един обикновен живот. Защото нямам достатъчно висок идеал, който да ме изнесе високо над обикновеното човешко ежедневие... Липсва ми много планината. Когато съм край морето, мислено се изкачвам по Витоша. И кой знае защо, струва ми се, че се изкачвам, за да срещна Учителя. Нали той с учениците си се е изкачвал по нея... За една такава среща с него в планината ми пише в писмото си моята духовна майка. Може би благодарение на това на мен ми се струва, че наистина виждам Учителя – спрял се до някаква скала да ме чака... Чувството е толкова реално, че сълзи избликват от очите ми... Нали „за когото мислиш, си при него“.

„Господи, благодаря Ти!“ – шепнат устните ми.

Чувам тихото хленчене на Виола, изправена до коленете ми, искаща да я взема. Вдигам я и я обгръщам в прегръдките си, изпълнена с безпределна обич към нея. Имам реалното чувство, че е моя близка душа от векове или хилядолетия. Дошла е, а вероятно изпратена е при мен, за да не съм сама...

* * *

Завчера към 9 часа, когато отивахме с Фатима към морето, срещнахме Розалина – младата колежка на Сашо.

– Нали обикновено следобед отивате на разходка? – учудено ме запита тя.

А аз се изненадах, че знае тази подробност. Възхити се от Виола. Намери, че изглежда чудесно, и рече:

– Погледни как сериозно ме гледа твоята дъщеря, която е само на няколко месеца!

– Навърши единайсетия – усмихнах се аз и й казах, че Виола така се е родила – сериозна.

– И гледа баща си накриво, смръщено...

– Ах, смръщено...

– Но реве, като я вземе...

– Случвало се е... вероятно, защото той е много зает с работа и по-малко се занимава с нея.

Розалия бързаше и си тръгна, но защо аз отидох при морето с потиснато чувство? Защото разбрах, че Сашо и Розалия се срещат... Ревнувам! От това, което четох скоро от Учителя, разбрах, че ревността е нисше чувство. Трябва да се освободя от него – реших в себе си. Но от решението до осъществяването му има голяма разлика. Това разбрах вчера привечер, когато Розалия дойде и Сашо я покани в своя кабинет, който

му служеше за спалня. Отново страдам. Защо? Отново ревнувам, въпреки решението си да надмогна това чувство... Не се касае до това, дали Сашо постъпва редно, или не, а се касае до това, че аз трябва да надрасна, да се освободя от това тормозещо ме чувство. Трябва така да израсна, така да обичам Сашо – с неземна обич, за каквато Учителя говори, според както го разбирам, че да зачитам неговата свобода, независимо как се извява тя. Но колко трудно се постига това! А ясно съзнавам, че когато го постигна, аз ще бъда свободна, а той ще е ограничен от своите желания... Защо понякога ми се струва, че някога съм била на този висок връх – на светлата вътрешна свобода! Но кога и защо съм слязла от него?

Сега разбирам защо Венци не иска за една преходна човешка приятност да пожертва това, което с такава трудност е постигнал – да ме обича, без да ме ограничава... Аз също искам да постигна това – да се изпълня с обич, която не ограничава. Мисълта за един живот, изпълнен с ревност и с нейните резултати, ме задушаваша.

Откакто дойдох в тази страна заедно с обайващата ме атмосфера, в мен някъде дълбоко се събужда желанието да изработя себе си не само като ум и сърце, но и като душа. Може би това се дължи на ежедневните трудности, които ми създава Сашо, а може би в мен се пробужда желанието да проникна в нещо незнайно, или по-право в нещо, което съм знаела, но после... Какво е станало с него? Изгубила съм го, отдалечила ли съм се от него? При такива размисли в мен винаги се явява желанието да препрочитам това, което Юлия ми е преписала от Словото на Учителя. Извадих го оттам, където го бях скрила, отидох с Виола на балкона, сложих я на коленете си и зачетох:

„Истинското богатство на човека е доброто в него. Работете върху себе си, за да развиете своето радио, чрез което да влезете във връзка с напредналите същества. Красотата на живота седи в това, човек да бъде в съгласие с напредналите същества. Човешката мисъл трябва да бъде в хармония с тяхната мисъл.

За влизането във връзка с напредналите същества трябва стремежите на ученика да бъдат на същото поле, в което се намират стремежите на ангелите – т.е. служене на Бога.

Напредналите същества ръководят съществата на Земята. Ако направиш услуга някому на Земята, ти ще имаш благоволенieto на тези висши същества и ще можеш да влезеш в общение с тях.

Чрез Любов, чрез учене – този е пътят за влизане във връзка със съществата, които са завършили своето земно развитие. В човека има центрове за общение с висшите светове. Тези центрове са седем. Те са органи на духовното тяло и те трябва да се събудят, да се подхранват по един много естествен и правилен начин... Вие живеете в един разумен свят, има какво да се учи...“

„Боже мой, как бих искала да развия тези си центрове, за да вляза във връзка с напредналите същества“ – казах си аз и чух вратата на кабинета на Сашо да се хлопва. Едва смогнах да скрия написаните листи в торбичката, в която слагам това, което плета за Виола. Изправена с детето на ръце се загледах в нежните тонове на небето, останали на него от току-що залязлото Слънце.

Сашо дойде до нас и ме запита: „Какво ти е? Изглеждаш много вдъхновена“ – и погледна в двора... Навярно очакваше да види там някого... За моя голяма радост Виола протегна ръчичките си към него. Той я взе и тя обгърна шията му. Това ме избави от обяснението, което може би очакваше. После той остави детето в ръцете ми и се върна при гостенката си.

Защо се огорчих? Отново слязох на земята, след като бях с мисълта си горе, при светлите напреднали същества, и ми беше така хубаво... Забравих ли ги?! Не, не съм ги

забравила, но още не съм изработила себе си така, че да не се размътвам така бързо и да съм по-дълго с мисълта си при тях... Колко работа ми предстои, и то съзнателна, за да израсна...

* * *

Тунис

Много рядко пиша, макар да чувствам насъщна необходимост от това. Само гледам да препрочитам откъсите, които имам от лекциите и беседите на Учителя, защото ми дават така необходимите за мен сили.

Фатима ни напусна. Отиде да гледа престарялата си майка на село. Сестра ѝ, която я е гледала досега, внезапно починала. Фатима заплака, когато си тръгваше, а и на мен ми беше страшно мъчно. Сега разбрах какво е била тя за мен – един мълчалив отдушник, който сега ми липсва много.

Новата жена, която дойде, е много различна от Фатима. Инстинктивно нямам онова доверие в нея, каквото имах по отношение на Фатима. Знаех, че тя ме разбираше, че милееше за мен, че можех да разчитам на нея като на моя сестра, дори като на майка. Можех свободно да чета и да пиша пред нея, а при тая не мога. Имам чувството, че тя всичко казва на Сашо. Влиза в спалнята следобед, когато аз обикновено чета или си пиша нещо, без да е необходимо. Това ме кара да скривам всичко, дори писмата до Юлия и Елеонора... Само тези до мама пиша открито и я пращам да ги пуска в кутията. Колко са различни хората! Представяват големи, многотомни книги за разчитане...

* * *

Сега съм много по-заета с домакинската работа... Гюла не умее да я върши добре като Фатима. Освен това много се бави, когато излезе за покупки. Недоверието, което кой знае защо храня към нея, ме кара сама да приготвям моята храна и всичко, което се отнася за Виола. Затова никога не я питам къде е била, когато закъснява да се върне, като е отивала за мляко или нещо друго.

Веднъж съвсем случайно я видях, че идва, а все пак се забави да влезе. Затова като надникнах през балкона, видях я да стои зад едно дърво. Съвсем ми е безразлично защо прави това, но като се прибавят и другите трудности, например късното връщане понякога на Сашо, все по-честото идване на Розалина у дома, ми става доста тежко. Колко пъти ми се е искало да отворя тетрадката и да споделя с нея мъката си като с най-близко същество, но нямах тази възможност...

* * *

Тунис

Монастир

За да не страдам, трябва да не мисля за това, което ми причинява страдание, а да мисля за светлите същества, за Учителя. Но за съжаление моята мисъл се вглъбява все в извора на мъката ми, от който извира горчивина, която отравя цялото ми същество.

Разковничето е това – да не мисля за онова, което не искам да ми се случи, и да мисля за това, което искам да стане. Но колко е трудно постигането му.

Ако желая Учителя на Венци да е и мой Учител, трябва да изпълнявам това, на което той учи учениците си. А то е да обичам всички хора, цветя, извори, дървета,

изобщо всичко, което Бог е създал и в което е Той! Наистина, ако постигна в най-малката степен това, цялото ми същество ще се изпълни с красота и със светлина, което вече съм опитвала, макар и за малко... Но сега за съжаление гледам всичко и не виждам нищо, защото съзирам само мъката на сърцето си...

В този момент ясно чувствам присъствието на една млада жена, която вече сънувах няколко пъти, седяща на някаква скала на висока планина. Тя нищо не говори, но от нея лъха доброта, благородство, и аз пожелавам да съм като нея, да надрасна ревността, егоизма си...

В такива случаи в мен се събужда някакъв далечен спомен за нещо много хубаво, свързано с нея. Но кога и какво? Ще мога ли някога ясно да си го припомня? Навярно за да постигна това, трябва да прилагам туй, което казва Учителя: „Всеки ден сутрин, обед и вечер да мисля по 15 минути, но съсредоточено, а не разсеяно, за светлите същества“.

Наистина наглед това нищо не е, в смисъл, че не е мъчна работа, но се изисква постоянство и съзнателна работа. Колкото и рядко да съм го правила, всякога през тези минути на мисловно свързване със светлите същества съм се изпълвала с мир, който ми е така необходим. А ако мисля за тази, чието присъствие чувствам сега, може би когато отново я сънувам, тя ще ми проговори. Тогава наистина ще бъда щастлива... и няма да ми е така мъчно, когато Сашо е страшно язвителен и груб с мене. Веднъж той ми каза, че ме търпи, но това не значело, че... И не се доизказа. После се помъчи да заглади нещата, но раните бързо се правят, а мъчно заздравяват. И всичко става още по-болезнено, когато върху незаздравелите рани се нанасят нови, тежки удари...

Възможно е да ме сравнява с Розалина, която сигурно харесва, и затова започва трудно да понася мен. „Какво трябва да направя, къде да отида?“ – оглеждам се наоколо аз. В същия момент пред мен изпъква образът на моята обична Виола, в която кой знае как виждам неизказано близка за мен, приятелска душа, независимо че е мъничка по плът. Живея заради нея и се радвам, че с всеки изминат ден тя расте не само физически. Цяла трептяща от радост, протяга към мен ръчичките си и когато я взема, несръчно почва да милва лицето ми и мокри бузите ми с целувките си...

Нейният рожден ден мина, отпразнуван само от двете ни...

* * *

Скоро четох от Учителя, че без страдания не може. Защо? Защото те представляват процес на надрастване на нашите егоистични чувства и желания. Ако аз се освободя от егоистичното чувство по отношение на Сашо, ако го обичам такъв, какъвто е, в душата ми няма да е тъмно и черно, а ще е светло и сърцето ми ще се радва на Слънцето, на цветята, на звездите.

В мен се събужда желание да уча, да придобивам знания, да прилагам това, което Учителя казва на учениците в своите лекции, да изработя себе си като истински човек.

Все по-реално имам чувството, че това, което искам да постигна, съм го имала някога, но съм го изгубила. Сега отново трябва да го постигна. В такъв случай Сашо се явява като условие да видя ясно какво съм и да надрасна егоистичните си чувства. Той е свободен да бъде какъвто си иска, да прави каквото си иска, но аз трябва да не слизам в калта като него, а да работя над себе си, за да придобия моята вътрешна духовна свобода. Защото свободен е този, който не ограничава другите. Само е жалко за Сашо... Той не знае това, което Учителя казва: че „Бог оставя човека свободен да прави каквото си иска, но не го освобождава от последствията“. Върху това съм мислила много пъти и съм го запомнила добре.

* * *

Тунис

Юлия, прекрасната мила Юлия, изпратила ми е преписи от лекции на Учителя, в които се казва, че всеки ученик трябва да знае по 1–2 чужди езика. Почвам усилено да уча френски език. Говоримия доста го усвоих и го научих добре от разговорите ми с Фатима, но това съвсем не е достатъчно. Трябва много да чета, а и да преписвам цели страници, за да науча и правописа...

Започнала съм да говоря на Виола на френски – нека го учи заедно с българския. Това ми доставя специална приятност.

Ето още какво казва Учителя: „Ако не научите земните науки, как ще изучите небесните?“. В мен се заражда необикновено желание да уча. Чувствам жажда за знания. Но тук условията ми са ужасно ограничени, затова тази жажда ще я утолявам с четене на френски книги. Радвам се, че в това отношение имам голямо изобилие. Сашо обича книгите и постоянно купува най-различни. Понякога надниквам и в неговите лекарски книги, написани на френски, но за съжаление нищо не разбирам... Но чета от различни списания и романи... Някои от списанията са много хубави, в смисъл, че мога да науча много неща – дават ми знания на достъпен за мен език. Освен това като чета, мисълта ми е концентрирана върху прочетеното и по този начин – трябва да кажа – съвсем съзнателно, не мисля защо Сашо често закъснява, а и за безпричинните му избухвания, в които ме нарича „натрапчива муха“... и с разни имена, които не искам да записвам тук...

Понякога си мисля, че съвестта му натрапва в съзнанието му мисълта за мен и той я приема като натрапчива муха, защото по принцип се приближавам при него само когато той се приближи.

* * *

Тунис

Да мисля за Учителя, за светлите незнайни същества, това са едничките хубави минути в живота ми тук. Не зная дали благодарение на тях, или на голямото ми желание да слушам Учителя, в смисъл да изпълнявам това, което Той казва, но забелязвам, че в мен се развива едно вътрешно усещане. Разбира се, то се отнася за дребни неща, но важното е, че чувам някой в мен да ми нашепва нещо – и това, което ми нашепва, излиза вярно. Например завчера с Виола и Гюла бързахме по-скоро да се върнем от морето, защото отведнъж небето се бе заоблачило. Морската шир се бе превърнала в черна угар, а големите ѝ пенести вълни с грохот се удряха в брега. Мислех, че ще завали дъжд, а бяхме излезли без никаква върхна дреха. Както бързахме, някой в мен ми пошепна: „Не се безпокой, няма сега да завали дъжд!“.

Помня, че някога, много отдавна, също съм имала подобни нашепвания, но те са били слаби. Но най-главното навярно поради условията или заради средата, всред която бях извън дома, аз се бях отдалечила от всичко духовно – и заедно с това бяха изчезнали и тези нашепвания. А сега сигурно заради желанието ми да бъда ученик на Учителя и заради стремежа ми да се свързвам с мисълта си, доколкото мога, със светлите същества, тези нашепвания стават много ясни. Тогава, макар че край морето духаше влажен вятър, се спрях на улицата и казах на Гюла: „Няма да вали дъжд сега!“.

Сложих на земята Виола, която носех на ръце, за да вървим по-бързо, хванах я за ръчичка и тръгнах спокойно, изпълнена с нещо неземно хубаво. Може би то идваше от

този, който ми бе пошепнал, че няма да вали. Наистина дъжд заваля чак през нощта. Бях будна, защото Сашо още не се бе върнал. Мисълта за него и за причината на закъснението му замениха изпълващото ме прекрасно чувство с горчивина... Трудно се изкачвам нагоре...

* * *

Тунис

Вчера се бях зачела в един френски роман на балкона, а Виола слагаше на коленете ми играчките си. Изведнъж чух да ми се пошепва: „Влез в спалнята!“. Веднага отидох и видях Гюла, наведена над детската количка, която не ползваме, защото Виола вече спи в креватчето, което Сашо скоро й купи. Като светкавица ми мина мисълта за скритите най-отдолу в количката преписи от беседите на Учителя. Бързо се приближих. Гюла се обърна и ме погледна стреснато. После си вдигна виновно ръцете нагоре и рече: „Нищо не съм взела“. „Виждам“ – отвърнах й тихо аз, а в себе си благодарих на този, който ми бе пошепнал да вляза в стаята. Душата ми се изпълни с радост...

Спомням си, че когато се връщахме с Венци от Витоша, той бе ми казал, че някога, в някакво далечно минало, съм имала големи духовни постижения. Сега се чудя как съм могла да не ги ценя – и сигурно съм ги заменила с някакви краткотрайни човешки приятности... Навярно е било тогава, когато съм била много известна певица, както леко ми бе загатнал Венци.

С всичката си душа, ум, сърце и воля искам отново да възвърна някогашните си духовни възможности, макар и в най-малка степен. Но как? „Като се изкачваш по стръмната пътека“ – отвърна ми тихо някой. Зная, разбирам какво значи това изкачване... Вече виждам колко трудно е, но го предпочитам пред ежедневните ровения в калта, която газе Сашо. Желая да надрасна всички обикновени разправии, които хората имат помежду си при такива случаи...

Сашо вижда, знае, че страдам, и ако това не може да го спре да слиза по хлъзгавата пътека, по която го водят неговите желания, няма да го спрат и моите упреци... Не, може би ще бъде още по-лошо! Радвам се, че срещнах хората, които ме заведоха при Учителя, който чрез своето Слово ме учи да обичам, само да обичам... А това значи да се изкачвам по стръмната пътека към върха, трептящ от светлина и чистота. От това, което чета, виждам, че Учителя много държи на чистотата – на външната, физическата, а също така и на чистотата в мислите и чувствата.

Ако хората го знаеха, ако четяха Словото му и се стараеха да го изпълняват, нямаше да си причиняват страдания едни на други... Те биха създали един прекрасен свят, съвсем различен от този сега...

* * *

Монастир

Наистина се изкачвам по много стръмна пътека, от която сърцето ми се задъхва, и понякога слагам ръката си върху него, защото не само се задъхва, но и ме боли. Спирам се като на кръстопът и се чудя какво да правя... От това, което ми пише духовната ми майка, че сега било век на разплащане, си мисля, че може би някога, кой знае кога, като съм била на Земята, навярно съм правила на Сашо това, което сега той прави. Може би тогава съм слязла в низините на живота и съм прахосвала духовните ценности, които

сега отново искам да изработя: търпение, себеотрицание, безкористие и други добродетели...

А може би сега Сашо става условие да проникна дълбоко в себе си, както това правя всеки ден, за да видя какви са духовните ми устои, в смисъл – понасям ли всичко мълчаливо, не от честолюбие, а от желание да надрасна личните чувства на ревност и огорчения... И от мисълта, която ме спохожда – да избягам някъде далече. Но къде?...

Напоследък имам ясното чувство, че някой стои изправен до мен – невидим. Тогава разбирам, че разрешението не стои в бягството, а в израстването ми. Трябва да изтърпя докрай! Искане ми се да коленича пред неznайното невидимо същество, което ме изпълва с красотата и светлината на своето присъствие, и да му благодаря.

* * *

Тунис

С един и същи самолет са пристигнали, съвсем неочаквано, разбира се, за мен, Емилия, съпругът на Розалия и една нейна братовчедка. Емилия ще бъде колежка на Сашо на мястото на възрастната детска лекарка, дошла тук преди три години, за да си увеличи пенсията. Емилия ще бъде у нас, докато официално встъпи в длъжност и получи полагаемата ѝ се квартира. Доколкото разбрах, това ще бъде след около месец. Не се учудвам, че тя е могла да уреди идването си тук, защото вече зная, че може да постига всичко, което иска...

Отначало помислих, че има някаква промяна в Емилия, защото ми се видя малко отслабнала и мълчалива. Но това навярно се е дължало на умората от пътуването, защото когато дойдоха Розалия, съпругът ѝ и братовчедка ѝ Настя, тя се показа пред тях царствено хубава, облечена в рокля, която не бях виждала. Беше усмихната, весела и много любезна с архитекта, съпруга на Роза, което накара да се опнат чертите на Сашо. Роза ѝ отвърна, като се изправи до Сашо и за нещо го тупна по рамото.

Братовчедката дойде при мен и ми заговори с неочаквано от мен добро чувство. Каза ми, че в България се запознала с някаква францужойка, която при разговор ѝ казала, че иска да дойде в Тунис и специално да види пустинята Сахара. Направи ми също впечатление, че тя не взема участие в пиенето на бира, нито в разговорите им, които не зная върху какво бяха, но те често весело се смееха. Гледах ги мълчаливо и кой знае защо пред вътрешния ми взор изпъкна нашата къщичка, градинката ми пред нея и мама, изправена до пътната врата да ме чака да се върна от работа. И както някога влязохме двете вкъщи...

Така се бях замислила, че трепнах, когато съпругът на Роза ме запита нещо, което не разбрах, и аз му се извиних, че трябва да видя защо плаче Виола, върнала се с Гюла от градинката, гдето играеше с децата.

* * *

Тунис

Не можах завчера да опиша докрай първото идване на дошлите от България, защото неочаквано за мен дойде Настя. Оставам изненадана от искреността, с която ми говори. Не можела да си обясни защо съм ѝ симпатична, макар че ме виждала за първи път.

– Ако беше жива баба ми – говореше ми тя, – щеше да каже, че сме били много близки в някое наше минало прераждане. Чували ли сте за прераждането?

- Чувала съм.
- И понеже ви чувствам много близка, може ли да ви говоря на „ти“?
- Разбира се!

– Какво ще кажете за моята братовчедка Роза? Просто не мога да я позная. Измъчи добрия си съпруг. Тази година съвсем рядко му пишеше. А той я обича много и затова ѝ изпълнява прищевките. Да дойде тук, та да дойде за две години! А сега, моля ти се, правила постъпки да остане още. Ами не само това, но не се върна в България там да прекара отпуската си, затова той дойде... Да знаеш какъв сериозен и добър човек е! И много способен инженер.

– Аз останах с впечатление, че е архитект.

– Мисля, че е завършил два факултета или нещо, което му дава големи възможности и в двете насоки. Не съм говорила с Роза по този въпрос. Но тъй като тя настоява да остане още две години, и той прави постъпки да бъде назначен тук на работа. Но вместо да се зарадва, че той иска да остане тук, при нея, нейното настроение се развали. Това го забелязах аз, а без съмнение и съпругът ѝ, но като я обича, търпи. А аз вчера направо ѝ казах да се свести, че поведението ѝ на нищо не прилича.

Слушах мълчаливо. Какво можех да кажа? Нищо! Само се радвах на откровеността, с която ми говори Настя, а и ми беше приятно да я гледам, защото е много хубаво момиче. Когато тя си отиде, излязох на балкона... Напоследък не само сърцето ме боли, но и трудно дишам...

Тъй като Емилия остава при нас, тя спи в кабинета на Сашо, а той – в хола. Това ми напомня двете стаи, в които се влизаше една през друга, които бяха наели в Обзор. Тогава ми беше безразлично, но сега... Познавам вече достатъчно добре Емилия, но все пак се изненадвам на свободата, с която тя остана тук... А и за Сашо сякаш беше естествено да спи в хола. Само на мен ми е страшно горчиво! Боли ме душата, сърцето... Защо? Защото ми е съпруг? Не, защото съм го обикнала и искам да обича само мен, да принадлежи само на мен, както аз на него. Изглежда той съвсем не мисли така и неотдавна в добро настроение, понеже беше пийнал, ми каза, че тук имало мъже с по четири жени. Излезлият закон за еднобрачието в тази страна не важи за тези, които са имали вече повече от една съпруга – считат се за заварено положение...

Може би тук жените, които от хилядолетия живеят с тези разбирания, да приемат като нещо естествено мъжът им да има много съпруги, но аз не мога да се освободя от страданието, което ми причинява свободата на Сашо. Само когато отивам с мисълта и душата си нагоре, в световите, гдето в любовта няма плът, ми става леко. Жалко, че не мога да оставам все там, а се връщам отново в този лабиринт от объркани човешки отношения.

* * *

Тунис

Съпругът на Розалия иска да разгледа тази страна, а и имал да урежда някаква своя работа в столицата, затова всички тръгнаха за там със Сашовата петместна кола. Неотдавна той я купи, като я замени с неговата малка кола, и разбира се, доплати... Естествено, Емилия седна в колата при него, а другите – отзад... Не зная грях ли е това, че се почувствах облекчена, когато ги изпрацахме с Виола. Изненадах се много, че Сашо, преди да влезе в колата, ме прегърна, целуна ме и шепнешком ме нарече „зайче“, както много отдавна не беше ме наричал със станалото за мен така мило обръщение. После се обърна към Гюла и строго ѝ заповяда да ни пази с Виола. „Да, господине“ – отвърна му тя, навеждайки ниско глава.

Мисля си, че може би в Сашо се е събудила някаква жал към мене, виждайки, че ме оставя сама с Виола, която държах за ръчичка. Но на мен нещо ми олекна и си помислих, че сега ще мога свободна да пиша и да чета от Словото на Учителя. Сега ще направя това, тъй като изпратих Гюла с Виола в градинката при децата да си играят... Всички много обичат Виола, а и тя цяла трепти от радост, когато ги вижда...

Ето сега почвам да чета това, което е говорил Учителя:

„Главното качество, което характеризира човека като мислещо същество, е неговата мисъл, неговата разумност. Разумният човек се отличава с любовта си. Любовта на разумния човек е толкова широка, че при каквито условия да го поставят, както и да се изменят тия условия, тя е постоянна и обхваща всичко“.

Ето, такава любов ми е необходима, но кога ще я постигна? Учителя казва:

„Бъдете възвишени и благородни. Дайте място на възвишеното в себе си и ще видите, че благородното и възвишеното, което е вложено във вас, ще почне да се развива. Душата ви ще се разшири; в нея ще влезе новият мир, новата радост“.

Този мир ми е крайно необходим, но трябва да пусна в себе си възвишеното и благородното. Наистина, това е труден, висок връх за изкачване, но го предпочитам пред дребнавите всекидневни разправии, които ще ме принизят и опошлят. Така и така ще страдам, но поне да се изкачвам нагоре, откъдето – опитах вече това – идва светлина, която изпълва ума ми и дава мир на сърцето ми.

„Когато сте в мрак – казва Учителя – ще дойде една светла душа при вас и ще ви каже: „Ние сме с вас“. Това са помощници, ангели-хранители на човечеството. Тези души ви заобикалят и благодарение на това вашият живот може да напредва. Трябва да правите усилия – умовете и сърцата ви да станат олтар, за да работите заедно с тези напреднали души. Човек трябва да изучава не само физическия живот, но и духовния. Той трябва да се свързва с напредналите същества, които му помагат в неговия път.

Ако сърцето на някой човек от Земята е изпълнено с възвишени, благородни чувства, достатъчно е той да помисли за някой ангел, и той ще бъде при него“.

Ах, Боже мой, та това е прекрасно, но за да го постигна, трябва да не допускам в сърцето си отрицателни чувства... А трябва да призная, че аз много често ги допускам. Ще трябва съзнателно да се освобождавам от тях. Искам да не се изпълва с горчивина сърцето ми, когато си мисля: „Къде е Сашо, при кого е, и прочее, и прочее“. Ако Бог му е дал свобода да прави каквото си иска, нима аз мога да го ограничавам? Но жалко е, че в съзнанието му абсолютно я няма мисълта, че ще носи последствията на това, което прави, на начина, по който живее. Той никак не мисли, че както природата дава свобода, така после поставя и полицата за плащане... А плащане – значи страдания... Сега ясно разбирам, че ние сами си ги викаме...

А колко хубаво би било, ако Сашо прочете нещо от Словото на Учителя и спре да върви по хлъзгавата пътека, по която е тръгнал. Но той няма да го направи. А сега да прочета това, което Юлия ми е преписала на другата страница от Словото на Учителя:

„Съвременните учени, които работят в науката, са асистенти на великите учени, които помагат на човечеството да върви в Божествения път. Аз не отричам светската наука. Без нея никъде не можете да отидете. Без математиката, без естествените науки никъде не можете да отидете. Астрономията е красива наука, тя развива въображението на човека. Ботаниката го запознава с основите на човешкия живот. Минералогията го запознава с първичния живот. Кристалите, минералите имат и друга страна, не само външна, но и вътрешна. Растенията имат съзнателен живот, който трябва да се изучава. Сам по себе си човек е един извод, зад който стои цялата природа.

Не е въпрос да подчиним природата, а да я изучаваме, да влезем във връзка с нейните закони, да бъдем в съгласие с нея“.

Странно е, че напоследък у мен се явява желание да уча, да придобивам знания за видимия и невидимия живот, който ме заобикаля и всред който живея. Струва ми се, че това ще ме избави от личните дребнави положения, в които изпадам, и ще ме изведе в един по-висок свят – в света на науката, която изучава растенията, кристалите, и ще се изпълня с тяхната красота. Като се върнем в България, ще намеря подходяща за мен научна литература, чрез която да се обогатя с интересни за мен знания.

* * *

Вчера точно пишех и някой в мен пошепна: „Фатима идва“. В същия момент пред мен недалеч от лицето ми блесна светла искрица. Напоследък често ми се случва да ги виждам и това много ме радва, защото Венци ми бе казал, че някои същества от невидимия свят изявяват своето присъствие чрез мигновени светвания, които ние възприемаме като светещи искри.

Фатима наистина дойде. Зарадвах ѝ се като на родна сестра. Донесе ми зеленчуци и плодове от тяхната градина на село. Като говорихме, ѝ казах, че Гюла е съвсем различна от нея. Тя поклати глава в знак, че ме разбира. Каза ми, че е ходила при техния свят старец.

– Говори ли му за мен? – запитах я аз.

– Говорих – отвърна тя. – Рече ми, че скоро ще си ходиш във вашата страна.

В това време Гюла доведе Виола. Обядвахме заедно и след това всички излязохме на разходка край морето. Аз и моята малка Виола тичахме по пясъка, пяхме на морето песнички, а то с вълните си мокреше босите ни нозе. Фатима и Гюла си говореха, седнали на скалата.

* * *

Оставам изненадана от доброто чувство и доверие, което Настя проявява към мен. На другия ден след завръщането им от обиколката на страната, която направиха с колата на Сашо, тя дойде точно когато излизахме с Виола и Гюла, за да отидем край морето. Тръгнахме заедно.

– Онази вкъщи ли е? – запита ме тя.

– Коя? – учудих се аз.

– Докторката.

– Не, излезе да си урежда работите. Как прекарахте, доволна ли си от това, което видяхте?

– Аз съм доволна, но Роза се пукна от яд... заради твоята гостенка. А и не само заради нея, но и поради една архитектка, на която гостувахме в един град, забравих му името – близо до столицата. Но аз се радвам, че това пътуване отвори очите на Роза да види що за човек е твоят Сашо.

Слушах я смаяна от свободата, с която говореше.

– Не се чуди – продължи Настя. – Казах ти, че Роза страшно измъчи добрия си съпруг. По цели месеци е чакал от нея да му се обади. Все нямала време... Но тази екскурзия ѝ повлияла отрезвяващо и тя реши да не прави постъпки за оставане тук и ще се върне с Иван при детето си.

– Не знаех, че Розалия имала дете – промълвих аз.

– Има прекрасно петгодишно момиченце. Гледа го свекърва ѝ.

Седях на скалата, незнаеща какво да кажа. След малко Настя продължи:

– Ти се учудваш, че ти говоря така открито всичко. То е, защото те чувствам странно близка, казах ти вече това. И най-вече защото си добро, честно същество, но си

малодушна, затова търпиш. А Роза е съвсем обратна на теб и направи на твоя Сашо страшен скандал. Само аз го видях и чух, другите бяха влезли в един голям магазин в град Тунис. Нарече го с такива имена, че и аз останах изненадана, макар че се радвах на нейното опомняне. А ти все така ли ще продължаваш да мълчиш и той да те тъпче? Откъде знам ли? От Роза. Като се върнахме тук, говорихме доста с нея. Ние сме деца от две сестри, израсли сме заедно и от малки всичко си споделяхме. Тя плака много... Съжалява... И сега те цени.

– Радвам се за самата нея – можах най-после да проговоря – и че ще се върне в дома си при детенцето си...

Настя отведнъж погледна часовника си. Имала разговор с Франция. Освен това имала среща с Розалия в някакъв магазин, затова веднага си тръгна.

Скандалът, който е направила Роза на Сашо, кой знае защо направи да изпъкнат в съзнанието ми нашите съседи в България. Те се караха, биеха, защото той се връщал много пъти призори. Но после се примиряваха... Тогава питам: какъв смисъл имат караниците и битките помежду им? По-добре е да се примиряват без тях... Но никак не зная дали Роза ще подобри отношенията си със Сашо.

* * *

Тунис

Много съм загрижена за мама. Емилия ми каза, че отдавна не била добре, но не ми е писала, за да не ме тревожи. По същата причина и аз нищо не й пиша за тук...

Децата на брат ми сега спели в моята стая, затова отворили врата между двете стаи, за да могат нощем да ги наглеждат. Това много огорчило и притеснило мама, защото си мислела къде ще бъдем ние, когато се върнем там...

Не ми беше удобно да запитам Емилия по какъв повод е ходила у дома, но тя сама ми каза, че имала приятелка, живееща в новопостроения блок в нашия квартал, и се срещнала случайно с Пепи, която я помолила да види едно от децата, което кашляло. Освен това Емилия ми каза, че нейният баща починал и майка й останала сама с детето.

– А д-р Делянов? – запитах аз.

– Ах, той... Той си гледа неговите аспирантури... А сега се е заел с изучаване на астрология и прочее такива науки.

Замълчах. Като знаех колко много я обича, не можех да си помисля, че се е отдал изключително на науките си. Но човек се променя... А още повече се учудих, когато разбрах, че той живее в София на квартира, а не у тях...

* * *

Тунис

Тъй като Емилия е тук, нямам възможност да чета от Словото на Учителя, преписи от което ми изпраща Юлия във всяко писмо. Също така не мога да споделям с моя мълчалив отдушник – тетрадката ми, че болката, която усещам във физическото си сърце, се увеличава, че от ден на ден все по-трудно дишам.

Миналата вечер Емилия показваше снимки на Сашо. Минавайки край тях, видях, че са на нейното момченце, и надникнах да ги видя. Беше много красиво, но на кого приличаше това дете? Защо ми се стори, че прилича на Сашо? „Глупости!“ – казах си аз и отидох в кухнята, за да приготвя масата за вечеря.

* * *

Монастир

Имам писмо от брат ми, мама не била добре. Сърцето... Вчера като разговаряхме по този въпрос, Сашо ми каза:

– Иди си в България.

Замълчах, но болката, която усещам в сърцето си, се впи по-дълбоко в него.

* * *

След идването на Фатима забелязвам промяна в Гюла. Проявява голямо внимание и грижа към Виола и особено към мен. Кой знае защо това погалва нараненото ми сърце. Може би старецът, при когото е ходила Фатима, да е поръчал да каже нещо на Гюла. Това, разбира се, е мое предположение, но се чувствам облекчена от промяната на Гюла.

* * *

Тунис

Миналата нощ се събудих, изпълнена с тревога. В този момент чух Виола да стене. Станах, запалих лампата и се надвесих над нея. Продължаваше да стене. Взех я от креватчето ѝ и я сложих в моето легло, за да я успокоя. Но беше ясно, че не е добре. Сложих устните си на челцето ѝ – имаше температура. Отворих вратата и влязох в хола, за да повикам Сашо да види детето. Запалих лампата и в същия момент видях главата на Емилия да се скрива под завивката на Сашо. Стана ми крайно неудобно за тях и загасих лампата.

– Какво има? – стана Сашо и се приближи до мен.

– Виола стене, има температура – промълвих аз и се върнах в спалнята.

Той набързо се облече и дойде да види детето. До сутринта остана при нас, като сам сменяше кърпите, натопени във вода и оцет на челото на Виола. Сложи ѝ инжекция и направи всичко необходимо, за да се свали температурата и да ѝ стане по-добре.

* * *

Тунис

Навярно Сашо и Емилия предполагат, че не съм я видяла в леглото на Сашо, защото нищо не им казвам. И какъв смисъл има да казвам, да се опощявам в разправии? Той се смята за свободен... Ако искам като Венци да бъда ученик на Учителя, трябва да пусна Божествената Любов в себе си към тях. Колко е трудно това, но искам да го постигна, макар страшно да ме боли... А те да отговарят за постъпките си пред Бога...

* * *

Тунис

Снощи сънувах, че се изкачвам по страшно стръмна пътека, носеща тежък товар. Изнемогнах, но вървях нагоре, несмееща нито да се спра, нито да оставя товара, защото Сашо ми се бил заканил, че няма да ме остави жива, ако посмея да го оставя. Едва пъплеща нагоре, видях, че пътеката не само беше стръмна, но и граничеше със страшна пропаст, което ме изпълни с ужас. Усещах, че нямам повече сили, че всеки момент ще падна и ще полетя в пропастта... В този момент недалеч от мен видях Венци на някаква скала.

– Погледни! – рече ми той и посочи с ръка нагоре.

Погледнах и останах смаяна. Горе високо стоеше този, когото бях видяла два пъти в Обзор. А над него в ослепителна светлина беше Учителя, цял в бяло... Отведнъж се изпълних с безгранична радост, която не мога да опиша с думи. Изчезна товарът, който носех. Почувствах се като птица, готова да литне. Колко време продължи това? Мигове? Сигурно! После всичко изчезна.

Събудих се, изпълнена с неземно щастие.

* * *

Тунис

Цяла неделя сякаш не бях на Земята, изпълнена с красотата и със светлината на това, което бях видяла в съня си. Беше изгубило значение това, което става около мен, но за съжаление отново слязох на земята и мъката отново се впи в сърцето ми. Това сме ние, хората – не можем да задържим Божественото дълго време. Но все пак мисълта, че то съществува, ме крепи.

* * *

Тунис

Не зная за кое да пиша – дали за болката в сърцето ми, или за малките светлинки, които проблясват в мен от това, че все по-ясно чувствам нечие присъствие и по-често чувам нашепванията за известни неща, които после се случват. Наистина те са малки, дребни, но за мен са от много голямо значение, защото всичко става точно както ми се нашепва. А това ми показва, че не съм сама, че има някой, макар невидим, който е около мен, и това ме изпълва със сили и духовна радост. Събужда в мен още по-голям стремеж да работя над себе си, за да мога малко по малко да се освобождавам от чувството на ревност.

Ще оставя целия си живот, цялата си съдба в ръцете на Учителя, когото видях тази сутрин не насън, а будна, при самото си събуждане, макар да беше само за миг. Но това ме изпълни с неземна радост и благоговение... Наистина какво са моите човешки терзания, ревност и егоизъм пред величието на една невидима за обикновеното око реалност, която по един или по друг начин ми показва своето присъствие.

В мен се ражда желанието постоянно да мисля за Бога и да шепна молитвата, която скоро ми изпрати Юлия:

„Господи, душата ми на Тебе уповава. Послушай молбата ми и дай внимание на молението ми. Повдигни духът ми и дай утеха на сърцето ми... Покажи ми виделината на Твоето Лице... Господи, заради Твоята милост, подкрепи ме с присъствието на Твоя Дух...“.

Ето, това ми е необходимо – да ме подкрепи Бог с присъствието на Своя Дух, за да мога да гледам и да не виждам това, което правят близките ми, да слушам и да не чувам оскърбителните думи, които без всякаква причина ми се казват...

Понякога се моля и със свои думи. Казвам: „Господи, Ти си, който знаеш и можеш всичко, помогни ми да надрасна личните си егоистични чувства. Искам да бъда такава, каквато Ти би искал да бъда... Да обичам, както Ти обичаш – не колкото Теб, но да проявя искрица от Твоята любов... Помогни ми да постигна това...“.

И странно, след като си шепна това, душата ми се изпълва с мир и с нещо като благоухание. Не искам да мисля какво правят другите. Те ще отговорят за постъпките си и ще получат съответното възмездие. Често си мисля колко хубаво би било, ако хората постъпваха благородно, човечно. Тогава биха пожънали добрите плодове на делата си.

* * *

Тунис

Вчера ходихме с Гюла и Виола край морето. Както обикновено бяхме на любимото ми място, гдето сме съвсем сами. Тичахме с Виола по пясъка, влизахме на плитко в морето и държейки я за двете ръце, си играхме в идващите вълни към брега. След това се облякохме и седнахме на скалата, където обикновено ѝ пея, а тя, сладката, ми приглася, като успява да повтаря последните срички на думите от песента. С изненада забелязвам, че Виола ще пее хубаво, вярно...

И както пеех, на скалата срещу Виола чух някой да ръкопляска и да вика: „Браво!“ Беше Настя с непозната за мен млада жена – очакваната приятелка от Франция.

– Знаеш ли – заговори ми Настя на френски, след като ме представи на гостенката си, – че започнах да се уверявам, че желанието ми да те виждам се дължи на някаква много хубава връзка между нас, да речем, когато сме били на Земята преди 500 години? За времето не мога да отговарям, може да е и повече...

– Много се радвам, ако е имало време, когато пак сме се виждали.

– Не само сме се виждали, но сигурно сме били и много близки, защото някой... да речем един невидим, все ме кара да идвам при теб. Например днес настояването бе толкова силно, че оставихме начертания от вчера план и дойдохме с Хенриета тук. Сега разбрах защо – за да чуя, че си имала чудесен глас. Аз съм хористка в радиото и разбирам от гласове. Пееш прекрасно!

– Радвам се, че ти харесва пеенето ми, но още повече се радвам, че някой те е накарал да дойдеш.

– Наистина ти казвам, че ме накараха. Ако бях слушала баба ми, щях да развия духовните си дарби, но взех, че се влюбих... Прахосвах си времето и занемарих дарбите си. Но откакто те срещнах, нещо започна да се пробужда в мене – в смисъл че този, който някога ми е говорел в душата, започна пак да се обажда и да ме кара да идвам при теб... Отначало се чудех на примиренството ти, казах ти дори, че си малодушна и се оставяш да те тъпчат, но снощи, мислейки си в леглото за Роза, за тебе, ми се каза, че не си слаба, а се стремиш да израснеш духовно. Ще трябва да ти призная, че се зарадвах най-много на това, че моят покровител, който мислех, че ме бе изоставил, ми се изяви така ясно. Върна се благодарение на теб.

Гледах и слушах Настя смаяна.

– Не се чуди на това, което ти говоря – продължи тя. – Ти не ядеш месо от няколко години, а аз съм родена вегетарианка. Баба ми, нали вече ти казах, е била ученичка на

големия Учител в България и се е отказала от месото. Майка ми е родена вегетарианка, оттам и аз... Говоря открито пред Хенриета, защото тя принадлежи на същото Бяло Братство, на което принадлежеше баба ми. И тя е ученичка на Учителя, те пеят песните му на свещения български език. За тях езикът ни е свещен, защото на него е говорил Учителя.

Не попитах Настя как се е запознала с Хенриета, защото съдбата среща и запознава хората, но всичко, което чух, ме зарадва извънредно много. Като се връщаме от морето, те ни изпратиха до градинката пред блока и се върнаха.

* * *

Тунис

От една седмица Емилия встъпи в длъжност и се премести в полагаемата ѝ се квартира. Вчера беше дошла да вземе някакви забравени от нея книги в кабинета на Сашо. Аз бях в градинката и тя седна на пейката до мен. Току-що бях прочела писмо от мама, в което тя пише, че не е добре със здравето. Емилия видя писмото и естествено заговорихме за влошеното здраве на мама.

– Като си отидеш в България – заговори ми Емилия, – хубаво е да отидеш при мама. Тя е съвсем сама... Апартаментът е голям...

Погледнах я смаяно. Тя говореше, като че ли всичко за моето заминаване днес-утре е уредено.

– Не съм решила още да си отивам – промълвих аз.

– Но брат ти ми каза, че два пъти са викали лекар от поликлиниката. Трябвало майка ти да постъпи на лечение в болница, но тя отказала. Та ако отидеш, тъй като твоята стая са я взели за децата на брат ти, може да живееш при мама. Там ще имаш на разположение хубава стая, а и мама няма да се чувства съвсем сама.

Бях поразена от това, което чувах да ми казва Емилия.

– Със Сашо ли решихте това? – запитах я с горчивина.

– Не. Аз предложих, защото ясно разбрах от брат ти, че те смятат, че е много тясно две семейства с деца да живеят в две стаи.

Душата ми се препълни с мъка и почувствах болка в сърцето. Можеше ли батко да каже, че за мен няма място в бащината ми къща? Навярно мама много се е измъчила, като е разбрала, че са затворили вратите на дома ни за мен.

Погледнах Емилия. Стори ми се, че тя чака моя отговор, затова ѝ казах:

– Когато се върнем със Сашо в България, той ще уреди този въпрос.

– Но той сигурно няма да се върне скоро. Разбрах, че като на много добър лекар са му удължили престоя тук с още една, а може и с две години.

Толкова тежко ми стана, че се изправих и потърсих с очи Виола, която си играеше с децата. В същия момент тя ги остави и дойде при мен. Взех я, притиснах я до себе си, а тя обгърна шията ми. Проявената ѝ обич по странен начин облекчи болката ми и аз се върнах при Емилия, която стоеше права до скамейката.

– Изглежда, че Виола те обича много – рече тя. – Много е нежна към теб.

– Сигурно и твоето дете е такова към тебе.

– Малко време имах да се занимавам с него. Трябваше да уча френски, да полагам изпити... Родителите ми се грижеха за него, по-специално баща ми. Но откакто си отиде той, остана само мама... Но нейното здраве е било винаги много деликатно...

Влязохме въщи, за да си вземе Емилия забравените книги. В това време се върна Сашо и двамата седнаха в хола, а аз угнетена влязох в кухнята при Гюла. Всичко страшно е разбъркано у мен. Какво да правя? Къде е изходът от положението, в което

се намирам? Ясно е, че Сашо и Емилия са говорили за моето връщане в България, а той ще остане тук... Как трябва да постъпя? Да разговарям с него?! Да протестирам ли, ако той ми заговори за това връщане? Да искам ли да се върне с мен, или да настоявам да остана тук? Какъв смисъл има от разпавии, които по природа не обичам и които ще ме смъкнат страшно ниско... Ако той не ме иска при себе си...

„Господи, на Тебе уповавам!“ – зашепнаха устните ми. Но изведнъж ми дойде наум мисълта, че нейното предложение да използвам стая у тях се отнася, ако евентуално отида в България, а не че непременно сега трябва да отпътувам.

Тази мисъл, пък и внезапно проявеното внимание на Сашо към мен, ме успокоиха.

* * *

Тунис

Получих тревожно писмо от Юлия. Мама никак не била добре. Тя специално отишла да я види. Мама заплакала от радост... и от мъка. Все едно, че мене е видяла... Но Юлия мисли, че не е все едно. Предполага, че Сашо като вземе полагаемата му се отпуска, ще се върнем в България и ще я ползва там. Но тя не знае, че Сашо изобщо не мисли за връщане, а къде ще прекара отпуската си, това не ми е известно.

Миналата година Виола беше съвсем мъничка, затова не можах да отида до Сахара, където ходиха Сашо, Розалия и лекарското семейство. Но сега? Сега Емилия също има желание да види пустинята, но кога ще се изпълни желанието ѝ? Не зная... Но от това, което казва, разбирам, че тя не иска да е това лято...

* * *

Тунис

Споделих със Сашо тревожното писмо от Юлия.

– Иди си! – рече ми той, четейки интересния за него вестник.

– А ти? – запитах го аз. – Нали ще вземеш отпуска. Защо да не я ползваш в България и да видим мама?

– Що за идея да ми даваш планове как и къде да ползвам отпуската си – обърна той нова страница на вестника.

– А ако се наложи заради мама да си отида, как ще пътувам сама с детето?

– Със самолета – чух отговора му заедно с прошумоляването на обърнатата нова страница на вестника.

Изхлипах и излязох. Този ли е Сашо, който с преголямо внимание, нежност и деликатност ме уверяваше в безграничната си обич? Защо така много искаше да ме приюти като малко плахо врабче в пазвата си, както се изразяваше? Защо толкова много искаше да свържа живота си с неговия? Тогава ли е бил искрен и честен или сега?

Всъщност това няма значение. Ясно е, че вече не ме иска, тогава защо да стоя повече при него? Тази мисъл ме кара да се движа като мъртва из къщи. Ако не е Виола, наистина вълните на морето биха ме приели в прегръдките си...

* * *

Тунис

От няколко дни в голямата ми мъка съвсем ясно чувствам някакво същество край мен. Всякога, когато се спирах, за да доловя с душата си, че не се лъжа, че наистина има някой край мен, ме изпълваше нещо безкрайно хубаво, като благоухание. Невидима ръка отнемаше болката ми и ми ставаше леко. Но за съжаление мисълта ми отново я извикваше и тя се впиваше с нова сила в сърцето ми. Мисълта – страшна сила е това! Тя може да прави живота ни тъмен, черен, безсмислен... Тя може да ни изнесе високо в света на светлините, ако мислим за съществата, които обитават там... А защо ние предпочитаме да мислим все за мъката си, чрез която изтича животът ни?

Снощи си бях легнала в леглото – Виола отдавна спеше – и си мислех, че трябва да стъпя на нозете си, да изработя свой собствен живот, да израсна и да надрасна личните егоистични чувства, които превръщат човека в техен роб. Да се приуча да мисля и да се свързвам със светлите същества, с Учителя, който дава светлина на душата ми.

И както си мислех така, видях, че вървя из някаква поляна, изпълнена с невиджани от мен прекрасни цветя. Но най-важното – всички те ме гледаха като живи и ми се усмихваха. Гледах ги смаяна и се изпълвах все повече с безгранична радост. Поляната се превърна в хълмиста местност и пътеката, по която вървах, ме доведе до една скала, изпод която бликаше кристален извор. Слънчевата светлина трептеше в чистите му води и аз, изпълнена с неземно щастие, се наведох и гребнах с шепите си от бликащите струи на извора и ги плиснах на лицето си. В същото време видях до извора изправена прекрасна млада жена, цялата в бяло. Вгледах се в нея. Стори ме се позната. Да, бях я виждала насън, спомних си аз, но в момента я виждам, макар че съм будна. Зарадвана отново се вгледах в нея и я запитах:

– Вие ли сте постоянно край мен? Само ви чувствам, но сега съм щастлива, защото ви виждам!

Тя се усмихна, а аз почнах ясно да усещам, че се разбудям... и че тя ще си отиде... Но преди да изчезне, жената ми каза:

– Ще пееш!

Не знаей дали това, което чух и видях, мога да го нарека сън, или е откритие на завесата, която ми разкри частица от една прекрасна невидима реалност. Но независимо какво е, то ми вдъхна нови сили. Наистина напоследък не можех да пея... Беше ми страшно тъжно... Но ще пея!

* * *

Тунис

Наистина с Виола ще се връщаме в България. Получих от брат си дълга телеграма. Мама била много зле, искала да ме види. Това било нейното последно желание, което трябва да изпълня. Горкичката мама, миличката ми майчица, само тя ми е останала на този свят, на физическия... Колко добра е била към мен. Никога не ме е ограничавала, но с любовта си ме е пазила... Как добре се чувствах при нея! Как съм се приютявала в нейното любящо сърце! Горкото сърце, което се е уморило от дългия житейски път. Зная, че тя ме чака сега, както ме е чакала всеки ден, когато бях там, да се върна при нея вкъщи...

Всичко е уредено за заминаването ни. Емилия даде писмо за майка си, което трябва да й предам.

Тази сутрин, когато прибирах нещата си, Сашо, преди да отиде на работа, дойде при мен и ми каза: „Прости ми!“ Навярно ми каза това, защото ме изпраща сама с детето... Нищо не му отговорих. Отново съм слязла от светлите небеса на Земята,

затова се движа като мъртва. Всичко правя механически. Мъката ме сковала. „Защо?“ – „Няма защо“ – отговарям ѝ аз, но въпреки това не мога да се освободя от впилата се в мен болка.

Утре с Виола напускаме тази страна, която ме е обайвала с нещо, незнайно за мен, но безкрайно хубаво. Изправям се с душата си и се оглеждам. Времето, което прекарах тук, не е много, а защо ми се струва, че съм била векове? Може да е било някога, когато съм живяла пак в тази страна, и оттогава е останал този обайващ, хубав спомен.

А сега някой в мен иска да направи равносметка на живота ми тук. Наистина трудна, стръмна е пътеката, по която се изкачвах и се изкачвам, но в мен се пробуди някакво някогашно мое естество, което е било израсло толкова много, че е надниквало в света на светлините. Пробуди се в мен желанието отново да работя над себе си, да израсна и да надрасна всичко лично, дребнаво, егоистично – и душата ми, свободна от техните вериги, да литне отново в небесата.

Ето, в този момент съвсем реално съм потопена в светлина... и коленича пред Учителя. Как искам да си сложи ръката над главата ми, да ме благослови! Илюзия ли е това? Не! Цялото ми същество се изпълва с неземна радост! Не страдам вече. Не си отивам сама с Виола. Смъртната скованост е отстъпила на вътрешната свобода. Господи, Учителю, това дължа на вас. Какво струват всички човешки трудности пред неземното щастие, че ви виждам с очите на душата си, цял в светлина...

Някой в мене ясно ми казва: „Настя идва!“.

След няколко часа

Господи, благодаря Ти! Настя наистина дойде. Оставила Хенриета да си почива вкъщи, а тя бързала да дойде при мен, докато Сашо не се е върнал. Помолих я да прати телеграма на Юлия да ме посрещне на аерогарата.

Оставам изненадана от загрижеността на Настя по отношение на мен. Какво съм щяла да правя, като се върна в България? Искане да ми помогне, когато и тя се върне там. Взех телефона и адреса на Юлия, за да ме намери чрез нея... Този, който отново започнал да ѝ говори в душата, казал да пея... Предстояла ми някаква работа с пеенето.

Погледнах я изненадано. Макар и в подсъзнанието си, все пак съм се надявала, че отново ще се върна тук, в Тунис. Няма ли да стане това?

Настя стана от канапето. Обещала на Хенриета да отидат край морето. На тръгване ме прегърна и целуна.

Това са последните редове, които пиша тук, в Тунис.

* * *

София

Отново съм в България, но моята мила майка не излезе на пътната врата да ме посрещне. А може и да ме е посрещнала, но моите очи не я видяха... Пристъпих до леглото, върху което беше земната ѝ плът, в която бе престанало да тупти умореното ѝ сърце. Коленичих и поставих главата си на нейната гръд, но тя не повдигна ръката си да погали косите ми...

Плаках, горко плаках и мълком ѝ разказвах за себе си това, което никога не бях ѝ писала в писмата си...

Когато повдигнах обляното си със сълзи лице, някакъв лек повей погали страните ми. Тя ли протегна невидимата си ръка, с която ме погали?

Изпратихме я... и се върнах у Юлия, моята вярна добра приятелка, при която бях оставила Виола.

* * *

София

Вчера ходих у майката на Емилия. Предадох ѝ писмото, което носех. Много е различна оттогава, когато я бях виждала, отивайки няколко пъти при Емилия. Състарила се е и видът ѝ е много измъчен. Казва, че още не може да дойде на себе си от неочакваната смърт на съпруга си. Много го е обичала, много е била свързана с него, затова се е стопила от мъка...

– Напълно ви разбирам – казах ѝ аз, – защото тези дни изпратих майка си.

И заплаках.

– Вие плачете за майка си, но не зная дали Еми би заплакала за мен. Нейният своеобразен характер ми е коствал здравето и силите. А вие какво ще правите сега? Къде ще живеете?

– Още не зная.

– Еми казваше, че при брат ви било тясно... Имали са две деца...

– Да, затова съм сега у моя приятелка. Нейното голямо добро сърце широко е отворило вратите на дома си за мен и Виола – детето ми, но и тя има две деца, а апартаментът им не е голям.

– Еми ми е писала... да дойдете при мен. Елате, и без това съм сама и трудно се справям с детето. Една роднина идва от време на време да ми помага, но и тя сега е заета. Скоро снаха ѝ роди второ детенце.

Гледах, слушах и мълчах. Наистина Юлия ме заля със своята любов... Хенрих, който е пораснал толкова, че едва го познах, отстъпи стаята си и спи в хола, но това естествено е временно. Аз трябва да си намеря квартира, затова запитах колко ще струва стаята.

– Ах, струва, нищо не струва! Достатъчно е, че няма да съм сама... и ще има кой да ми подаде чаша вода, когато няма да мога да стана и сама да си наляя... А и за детето ще е добре...

– Къде е то сега?

– Помолих съседката, като извежда своето дете в градинката, да вземе и Божидарчо, да играе там с децата... Вие още утре може да се пренесете тука.

– Утре?! – учудих се аз.

– Ако имате желание изобщо да дойдете, защо да не е утре?

– Но все пак бих искала да плащам нещо...

– Първо, аз имам голяма пенсия от съпруга ми. Изобщо материално съм добре... Освен това ми харесахте, още като влязохте... Аз съм ви виждала и по-рано, но бях ви забравила... Но сега, като ви видях, кой знае защо, зарадвах ви се... А точно преди да дойдете си мислех: „Боже, Боже, какво да правя с това дете, как ще го гледам, как ще го възпитавам, като нямам сили за нищо?!“. Моята дъщеря не вярва в Бога, но аз вярвам и като Му се помоля...

– Чува ви...

– Бог винаги чува, но ние не чуваме. Колко пъти съм говорила на Еми, че не прави хубаво, като живее така, но тя нищо не възприемаше... Баща ѝ много я обичаше, изпълняваше капризите ѝ от малка... Единственият спор, който сме имали с него, е само за нея. Но с времето и той видя по какъв път върви тя и му беше страшно тежко. От туй може би му се разби сърцето...

– Ех, то е минало вече... Всичко ще се оправи – въздъхнах аз.

– Мислите ли? Не ми се вярва... Лоши сънища сънувам за нея. Вие вярвате ли в сънища?

– На някои – да. На тези, които са по-специални, защото ми показват една невидима реалност.

– А аз често имам такива сънища. Еми намираше, че се дължат на слаба нервна система. А то не е така. Вие ме разбирате, нали?

– Напълно!

– Ето, затова още като влязохте, ми се отвори сърцето за вас.

– Радвам се!

– И ще дойдете, нали?

– Да!

– Утре?

– Не, на следващия ден. Утре съм обещала на Юлия да ѝ помогна. Синът ѝ има рожден ден. Иска да му създаде голяма радост, като покани другарчетата му на банкет – както се изразява тя.

– Разбирам. Не смея да питам за Еми, понеже не одобрявам начина ѝ на живот. Но все пак съм майка, боли ме за нея... Поне да е здрава.

– Здрава е.

– Но сънищата ми... Сънищата ми показват, че може скъпо да плати... Но дано да са само сънища...

– Може и само сънища да са – станах аз.

– Ще ви чакам – изпрати ме тя до пътната врата на блока, – и искам да видя дали си идва Божидарчо. – Разбрах – рече ми тя, като се сбогувах с нея, – че Бог чу молбата ми...

Празникът на Хенрих мина великолепно. Той се държи вече като младеж – учтив, внимателен, изобщо много културен. Любящото сърце на Юлия го обгражда с грижите си. Виждам, че той цени това и ѝ отвърща с добро отношение към нея. Но неговото най-мило отношение е към Надето – сестричката му, а тя го гледа с безпределна обич. Изглежда, че сърцето ѝ ще е любящо като това на Юлия, затова веднага се влюби във Виола. Днес на обед сърцето ми трептеше от радост, като ги гледах тримата.

Сега всички спят, само аз искам вместо на мама да разкажа преживяното на тетрадката...

* * *

София

От една седмица съм при майката на Емилия – леля Катя, както тя настоя да я наричам. Оставам изненадана, че въпреки немоцта си прави усилия да ми помага...

Отначало Божидар и Виола се гледаха мълчаливо, но като всички деца бързо се сприятелиха. Той донесе автомобилчето си, балончето, акордеончето, което, изглежда, че най-много обича, и показа на Виола как се свири... Тя го гледеше прехласната. Такава играчка не беше виждала. След малко децата забравиха, че се познават съвсем отскоро, и се заиграха в единия ъгъл на стаята, където бях сложила куклите и играчките на Виола.

Божидар е много красив и кротък, но не зная защо, като се обърне и ме погледне, имам странното чувство, че ме гледа Сашо. Може би това е така, защото въпреки нежеланието ми, той е постоянно в мислите ми, в съзнанието ми, карайки ме да изпитвам най-различни чувства: на мъка, на болка... Даже понякога и упрекът се

промъква в сърцето ми, но веднага се сепвам. Нали искам да бъда ученик на Учителя, нали искам да следвам светлия път на доброто, на обичта на Бога, която е насочена към всички. Трябва да го обичам, както Бог го обича. Тогава ми става леко...

Боже мой, как хубаво бях обикнала Сашо! Как още преди брака ни бях почнала с нетърпение да го чакам, да искам да го видя по-скоро... Как му се радвах! Тогава той пак може би е имал приятелка, една от които сигурно е била Емилия, но аз не знаех... и го обичах. Защо да не го обичам и сега, когато зная? Но нещо засяда на гърлото ми. Какво е то? Нали се бях предала в ръцете на Бога?! Нали сложих себе си пред нозете на Учителя?! Наистина, човек мъчно се изкачва по пътя на доброто. Трудно приема да обича тези, за които мисли, че му отнемат нещо... Или пък тези, които не му дават исканите от него внимание, нежност и обич...

А Учителя във всяко свое слово казва, че Любовта е основата, върху която трябва да се гради животът. Това е толкова хубаво, а защо ние, хората, трудно го възприемаме? Защото да се върви надолу може би е по-лесно, макар да се отива в пропастта. Но все пак кой знае по коя причина в човека проблясва някакво съзнание за нещо незнайно, но безкрайно хубаво... И той отново закопнява за светлината, за доброто. Тогава започва да пъпли нагоре, да се изкачва по стръмната пътека, която води към най-високия връх – Любовта. Любов, в която няма завист, ревност, користолюбие...

Мисля си: тогава защо да не се стремим към нея, преди да сме слезли в пропастта? При тази мисъл ми става хубаво. В мен се явява желание да обичам Сашо с обич, която е над човешката. Или даже не над човешката, а както обичам брат си. Нали той обича Пепи и аз обичам него и нея? Трябва да обичам Сашо така, че да се моля на Бога не само за себе си и заради моята мъка и болка, а и за самия него, както се моли майката на Емилия за нея: да ѝ помогне Бог да не слиза повече по тази пътека, която води към тинята на живота... Така и аз трябва да се моля за Сашо. Но колко много трябва да израсна, за да постигна това! Тъй като в мен се събужда голямо желание за работа над себе си, то ще изпълнявам всичко... Ах, сигурно няма да е всичко, но все пак това, което е по силите ми, за да израсна поне малко...

Спрях да пиша за момент, защото ми се случи нещо необикновено. Видях Учителя, сигурно с очите на душата си – в незнаен, невидан, приказно хубав свят. Наистина беше за миг, но цялото ми същество се изпълни с нещо безкрайно хубаво, което не може да се изкаже с думи. Господи, ако изживените трудности и страдания ме доведоха до всичко това, трябва да им благодаря!

У Юлия освен голямото ѝ любящо сърце, което познавам отдавна, откак се върнах тук, забелязвам и стремеж към придобиване на знания. Накупила е много книги, които по лесен и достъпен начин запознават човека с различните отрасли на науката. Когато тя плете, моли Хенрих да ѝ чете на глас, а после съвсем сериозно разговарят върху въпроси, които са се зародили в тях от това, което са чели.

Освен това Юлия учи усилено немски. Хенрих е преподавателят, а тя и Надето – учениците. Тя иска малката естествено да научи този език. Каза ми, че разговаряла съвсем свободно с Хенрих за майка му. Ако иска, той може да отиде да я види, когато Елза отива при своите в Германия, или пък, ако той желае, може да поканят майка му тук. Но Хенрих се затварял в себе си и мълчал по този въпрос. И всичко това – събуденият интерес към придобиване на знания, ученето на езика и свободата, с която говори на Хенрих за майка му, Юлия каза, че се дължи на Учителя, на това, което е чела в беседите и лекциите му. Нали той бил казал, че учениците трябва да знаят един-два чужди езика и да овладеят земните науки, за да могат да овладеят и духовните. Искрено се радвам на Юлия и на успехите ѝ, които виждам.

Тъй като тук имам свободата да чета Словото на Учителя, вечер след свършването на работата и след като другите заспят, чета от беседите, които Юлия ми даде. Но понеже трябва да ѝ ги връщам след прочитането, преписвам от тях мислите, които най-много ми харесват, специално за Любовта, защото този проблем е поставен пред мен за правилното му разрешаване. Ето какво казва Учителя: „Любовта е естествен процес, а влюбването е човешката любов. Щом имаш влюбване, ще дойде пресищането. Влюбването е временно нещо, то даже не трае повече от една, две или три години“.

Затова навярно Сашо търси разнообразието, защото се пресища. Но да преписвам по-нататък: „Човешката любов е любов на страстите. Скръбта и страданията се дължат на физическата любов. Това е една по-гъста материя. Като се вплете човек в тази любов, докато се освободи от нея, усеща страдания. Всяка любов, която произвежда каквито и да са горчиви чувства, не е Божествена. При Божествената Любов няма противоречия, няма страдания. Тя се проявява чрез светлина“.

Понеже аз живея ту във физическата любов, ту излизам от нея, затова понякога страдам ужасно, а когато надниквам или по-право пускам в себе си макар и за малко Божествената Любов, тогава се изпълвам със светлина, с нещо много хубаво. Жалкото е, че не мога дълго време да запазя тази светлина в душата си.

„Човешката любов – казва Учителя – е любов на личните чувства. Сегашната човешка любов е поробване“.

Ах, това е съвсем вярно, Сашо абсолютно ме беше поробил. Да не се срещам с никого, да не говоря с никого, дори да не поглеждам никого... Бях в Тунис, но какво видях от него? Нищо! Другите семейства ходеха през свободното си време из близки или далечни места, а аз – от град Тунис, столицата на страната, само до Монастир, където работи Сашо. И когато се връщам за тук – отново от Монастир до Тунис, за да взема самолета и да си дойда в България.

Ограничението, в което живеех, не само ме потискаше, но и ме правеше да се чувствам все по-нищожна... Добре, че имах възможност да прочитам нещо на френски. Но и тук ще чета, ще уча. Искам да придобия знания, които ще обогатят душата ми и ще осмислят живота ми. Освен това ще говоря на Божидар и Виола на френски, а и аз самата искам да усъвършенствам този език. Леля Катя на времето си е завършила френския колеж и е знаела добре езика – и ще ни помага, макар да казва, че го е позабравила...

Но да препиша и тази фраза, която много ми харесва: „Когато човек има чисти, възвишени стремежи, светлите духове го обикалят и работят върху неговото повдигане“.

Ето, това е моето съкровено желание – да постигна известна връзка със светлите същества, да чувам все по-ясно тяхното нашепване в душата ми...

* * *

София

Настя ме е търсила у Юлия и тази сутрин дойде тук. Ходила е с Хенриета в Париж и вчера се е завърнала. Останах много изненадана от грижата, която проявява към мен. Настоява да ме заведе при нейна позната, която да ме подготви, като ми дава уроци по пеене, за да мога да взема участие в конкурса за радиохора. Смях се: нима съм за там?

Точно исках категорично да откажа, защото считах, че не съм достойна за този хор, когато за моя изненада ясно чух да ми се нашепва: „Иди!“. Една малка думичка, но тя ме изпълни с безгранична радост, защото зад нея стои същество, което се грижи за мен, което съществува в невидимата страна на живота.

Вечер, като гледам светналите прозорци на апартаментите, си мисля: зад всеки прозорец стоят хора, разумни същества. Те са запалили лампите, които ги осветяват. Тогава не е ли естествено звездите да са запалени лампи на големите същества, които ги обитават?

Когато Настя си отиде, коленичих пред образа на Учителя, който свободно съм сложила на стената, и благодарих на Небето за проявената му голяма милост към мен. В този момент при мен влезе леля Катя. Естествено, ние си влизаме свободно в стаите една на друга. Както аз не чукам на нейната стая, когато ѝ нося мляко, лекарства или ѝ подреждам стаята, така и тя влиза при мен.

Като ме видя коленичила, навярно в първия момент ѝ стана неудобно и поиска да излезе, но после се върна и ми рече: „Ето, затова съм те почувствала още в първия момент близка на душата си, защото благоговееш пред безграничната сила, която твори и създава, пред безпределната Любов, в сред която живеем и се движим... и която изпълва сърцата ни. Цял живот съм страдала, че Еми остана далеч от Бога... Че беше весела, игрива, на това съм ѝ се радвала, но сърцето ми трепереше заради нея, а и сега трепери, защото зная, че ще плати за своята безскрупулност и безразсъдност...“.

Горката майка, сърцето ѝ ден и нощ мисли за детето ѝ, страда от него и заради него. Казах ѝ, че Бог е Любов, както казва Учителя. Тя поклати глава ѝ рече: „Любовта от любов наказва, за да ни спре да не слизаме по хлъзгавия път надолу...“.

* * *

София

Откакто съм се завърнала, времето ми е изпълнено с най-разнообразна работа: вкъщи с децата и най-вече с усилена подготовка за конкурса. Учителката ми по пеене ме насърчава, харесва гласа ми и сериозното ми отношение към всичко, което тя ми казва. Затова не ми остава време да мисля: защо съм тук, а Сашо е там... Къде ли е, при кого ли е? А и не искам да мисля... Нали съм решила да бъда ученик на Учителя? А това значи да обичам Сашо и да се моля на Бога да му помага, както Той намира за добре... за неговото опомняне...

* * *

София

Напоследък заставам мълчаливо в сред един незнаен и все пак знаен невидим безграничен свят, в който чувствам присъствието на някого, когото не виждам, но реално усещам. Това присъствие се разпространява навсякъде, изпълва въздуха, аз го дишам... и то ме изпълва с нещо, за което нямам думи, с които да го изразя, освен пак да кажа, че е присъствието на този, който изпълва невидимия и все пак реален свят за мене.

Мисля си за Учителя. Как ми се иска да зная повече за него. Няма я тук другарката Найденова – моята духовна майка. Отишла е в провинцията – в Бургас. Ако тя бе тук, щях да я помоля да ми разказва за Учителя. Тя го е виждала... Боже мой, какво щастие е да е видял човек Учителя! Защо не съм се родила по-рано, за да го видя! Сега едничкото ми желание и насъщна необходимост, която чувствам, е да мога да го виждам с очите на душата си... Но трябва да ги изработя, за да мога не само да го съзирам понякога, и то за миг, но за по-дълго да го виждам и той да ми каже макар само една думичка... Това би стоплило душата ми, нахранило би сърцето ми...

* * *

София

За преголяма моя радост тази вечер прочетох мисли, които Учителя е изказал за себе си. Ето какво казва той: „Аз съм изпратен от Бога да покажа на хората пътя, по който трябва да вървят. Моята задача е да покажа пътя към Бога – как да Го възлюбите и да Му служите безкористно. Моето Учение е Учение на Любовта, на братството и сестринството, на абсолютната свобода, в която всеки зачита правата на другите. Това е Божествено учение, това са законите на природата, това са начините, по които живата природа действа. Сега аз ви проповядвам като на мои братя и сестри, като на приятели, като на ученици, които държа на равна нога със себе си. Аз ви давам най-хубавото от себе си, защото любя Бога, защото Му служа с любов и мъдрост!

Аз не съм всякога в тялото си, а съм извън времето и пространството. Само тялото ми е при вас. Аз мога да излизам и да влизам в тялото си колкото пъти пожелаая. Аз не мисля да живея на Земята. Един ден ще се върна в своето отечество и от друго място ще ви гледам. Ще видя, че някой плаче, и ще го утеша, без да ме види. Ще бъда невидим!“.

Ах, Боже мой, сега Учителя се е върнал там, откъдето е дошъл тук, на Земята, и ни гледа. Той е виждал и вижда всичко, което изживявам, и невидимо от мен ми е помагал да издържам, да израствам... Но само ако бих могла и да го виждам!

* * *

Наистина съм изненадана от това, че взех конкурса. Настя ми каза, че комисията е останала много доволна от гласа ми. Значи ще постъпвам на работа. А аз се надявах, че Сашо ще ме повика при него, тъй като му писах, че мама е починала. Ако наистина ми пише да отида, естествено, ще помоля да ме освободят, даже и да съм постъпила в хора. Но се съмнявам, че ще ме повика...

При тази мисъл ми е болно и горчиво... Въпреки всички доводи на душата ми за благородство, израстване и надрастване на всичко лично страдам! Защо страдам? Защото имам обикновени, човешки разбирания. И докато ги имам – ще страдам. Защо? За да се освободя от тях. Много добре разбирам – страданието е път за освобождение от погрешните ни схващания. Ако всецяло съм проникната от безграничната Божия Любов, ако обичам Бога и се предам в Неговите ръце, тогава ще зная, че всичко, което Той допуска, е за мое добро. В това отношение вече имам макар и съвсем малки опитности... А и нали искам да съм ученик? Но може ли ученикът да напредва по-нагоре без трудни, мъчни уроци, без задачи, които трябва да решава?

Защо човекът на науката, цигуларят, художникът, балетистът преодоляват толкова мъчноотии и трудности, за да станат хора на науката, на изкуството, а аз да искам да изработя необходимите сетива, чрез които желая да надниквам в невидимите светове и да виждам, да чувам светлите същества, без никакъв труд, без постоянство? А за изработването на тези сетива се изисква да приучвам сърцето си да обича безкористно, умът ми да не допуска нито една отрицателна мисъл към когото и да е и да постъпвам благородно към всички...

Ако за избърсването на праха от стъклото на един обикновен прозорец се изисква труд, може ли без труд да избърша наслоения кой знае откога прах на духовните ми очи, на духовните ми сетива? Като разсъждавам така, ясно разбирам всичко и ми става леко. Остава да изпълнявам всичко, на което ни учи Учителя... Ако не всичко, поне да не се обленявам и да изпълнявам това, което е по силите ми... Но съвсем съзнателно... Тогава навярно като се вгълбя в себе си, ще почувствам Божието присъствие навсякъде и във всичко. А това е безкрайно хубаво!

„Господи – шепне душата ми – в Твоите ръце се предавам всецяло, а какво правят другите...“ Защо спря мисълта ми? В този момент ми се нашепва съвсем ясно: „Слез долу при входа!“

* * *

Господи, ако гръм бе паднал, не би ме ударил така, както това, че Сашо и Емилия са катастрофирали.

Завчера, като слязох долу, видях над пощенските кутии да се надвесва съпругата на лекаря на Монастир – град в Тунис.

– Другарко Павлова! – извиках неволно аз.

– Ах, вие ли сте? – обърна се тя. – Точно търсех да открия вашето име на кутиите, за да се уверя, че наистина сте в този блок.

– Да, тук живея сега, но още не съм сложила на кутията моето име, затова нямаше да можете да го намерите и прочетете.

– Бях записала на едно листче точния ви адрес, но за съжаление съм го забравила вкъщи. Затова, докато ви намеря, малко се лутах по това, което бе останало в съзнанието ми... Добре, че ви видях... Добре, че ми се обадохте...

– Слязох да видя дали има писма... – неволно казах аз.

– Нося ви две. Едно за вас и едно за майката на лекарката – Емилия. Но нейното може да не ѝ го давате веднага.

– Защо? Тя ще се зарадва. Но моля ви, елате, може ли така на крак да говорим отвън – отвори Вера асансьора и двете се изкачиха горе.

– Все пак – заговори Павлова, като влязоха в хола – прочетете вие писмата и сама ще прецените дали да дадете писмото на майката, или да я подготвите малко.

– Защо трябва да я подготвям?

– Защото се е случила малка неприятност... Вашият съпруг и лекарката, като са се връщали от Сахара, където са били на екскурзия, са катастрофирали. Колата, с която са пътували, се е блъснала в нещо и се е преобърнала. Катастрофата е станала не много далеч от града... И веднага са били занесени в болницата, където, естествено, са им дали необходимата медицинска помощ.

Слушах като гръмната. Знаех, че Емилия много искаше да види Сахара, но да катастрофират!

– Много ли са ударени? – с тревога запитах.

– Не зная точно. Съпругът ми ходи да ги види... Ние мислехме да се върнем с нашата кола през Франция, но като видяхме какви работи се случват, а и съпругът ми не е млад, пред пенсия е, решихме да се върнем със самолет, а колата – когато пристигне, тогава... Съпругът ми отиде да се обади в службата си и да каже за катастрофата, но навярно там вече им е съобщено. А аз дойдох да ви донеса писмата – подаде ми тя два плика, запитвайки ме дали майката на лекарката е тук...

– Да, почива си в стаята. Но моля ви, кажете ми какво точно е станало, по каква причина са катастрофирали...

– Нали ви казах, колата се е преобърнала и ги е захлупила. Доколкото разбрах, Емилия – докторката, е била заспала, но изведнъж се събудила и видяла, че вашият съпруг също е задрямал, види се е бил уморен. Ужасена, тя хванала кормилото, което той все още държал, но нещастieto дошло... Повече подробности не зная. А сега трябва да си ходя, защото малко бързам.

Толкова бях стресната от това, което чух, че стоях като вдървена. Едва можах да се изправа, за да я изпратя. При вратата я помолих, ако съпругът ѝ научи нещо за Сашо

и за Емилия от хората, при които е отишъл, да ми го съобщи по телефона... А и аз ще ги потърся...

– Лекарката много е искала да я пренесат тук със самолет, но... – не се доизказва тя.

Като останах сама, първо отворих писмото от Емилия, надписано: „за мама“. Нали жената ми беше казала да го прочета предварително... За моя изненада имаше написан лист и за мен. Зачетох го:

Вера,

Въпреки страхотните болки, които лекарите притъпяват с инжекции, в съзнанието ми ясно изпъкват думите на мама: „Еми, опомни се! Ще те накаже Бог заради начина, по който живееш!“. Но аз не се опомних и Бог ме наказва. Единственото нещо, което искам, преди да угасна, е да видя мама, която истински ме е обичала и ми е желала доброто, но аз не я слушах и съм ѝ причинявала много страдания с моя безразсъден начин на живеене.

Силите ме напускат, а искам да ти кажа, защото вече зная, че няма да остана жива... – на теб оставям Божидар, който е брат на твоята Виола... Това е и моята кратка изповед пред тебе... Зная твоята идеология, зная какво четеш, на кого искаш да си ученик, и високите идеали, на които искаш да служиш, затова съм сигурна, че ще обикнеш Божидар, ще се грижиш за него както за Виола и ще го възпитаеш да стане истински човек... За съжаление аз нищо не направих за него... Но ти, зная, че ще направиш всичко, което е по силите ти, защото си точно противоположна на мен. Ти беше готова да се отказваш, а аз исках всичко да имам, да вземам...

Какво искам да ти кажа още? Ах, да. Моля те, приюти в сърцето си и моята майка и бъди за нея това, което аз не бях... Лекарите ми дават надежда, но аз не вярвам...

Емилия

Захлупих главата си на масата и заплаках. За кого? За всички! За първи път изпитах жал за Емилия. Горката, с какво безгранично доверие поставя детето си в моите ръце... Какво нещо е майката – и в най-страшните си болки и страдания вдън душата ѝ е обичта към детето... Сигурна е, че ще го обикне и ще се грижа за него заради идеите, на които искам да служа. Малка искрица на нещо хубаво за нея трепна в мен при мисълта, че тя е знаела за Учителя... Знаела е в какъв чист, светъл път ни води...

Изправих главата си и се замислих. В същия момент пред мен изпъкна погледът на Божидар – разбрах защо ми се е струвало, че ме гледа Сашо. Дойде ми на ума за второто писмо – това от Сашо за мен. Отворих го и зачетох:

Вера,

Мое любимо същество, зная, че като научиш за катастрофата, ще искаш да дойдеш, да си край мене, да ме обграждаш с грижите си... Недей идва! Ако остана жив, аз ще дойда; ако ли не – няма смисъл изобщо да идваш, защото и като мъртъв ще бъда ревнив – да не останеш тук сред хора, които ще спират очите си върху теб. Откъде имам сили да ти пиша? Навярно от любовта, която съм имал към теб... А защо съм бил такъв, какъвто бях, след като съм те обичал? Може да се изброят много причини, а може да се отговори и само с една дума – характер! Твоите духовни познати, с които неминуемо ще се срещнеш, сигурно ще ти дадат други обяснения, но те са за теб...

Докато болките са още до известна степен притъпени, искам да ти кажа, че знаех какво ти изпращаше в писмата си твоята приятелка Юлия, защото съм ги чел, преди да

ти ги дам залепени отново в пликите им. Това, което прочитам в тях, ме въбесяваше, но заедно с това бях сигурен в твоя висок морал благодарение на това, което ще прочетеш от твоя Учител. А това беше най-важно за мен...

Не знаей дали сложените инжекции – макар сам да съм лекар – намаляват непосилните болки, или пък самата мисъл за теб ми дава сили да ти пиша... И да ти кажа, че за мен самият е било необяснимо защо съм искал да те скрия в пазвата си, за да не виждаш никого и никой да не те вижда... И все пак пратих те да си отидеш... Сам отворих кафеза, за да отлети далеч от мен моята птичка. Кафезът остана празен... Няма я птичката...

Сега разбирам какво е била тази малка птичка за мен... И това разбиране се превръща в огнена болка, която ме гори повече от болката, причинена ми от катастрофата... Исках да бъда свободен... Дори твоето благородство чувствах като ограничение и исках да се освободя от него... „Какъв объркан човек съм бил...“ – тази мисъл като огън прорязва съзнанието ми...

...Ако остана жив, ще бъда страшно осакатен... Каква ирония за моята ненаситна свобода – да бъда инвалид... Но над всичко стои желанието ми да те видя... Затова ме чакай... Цял живот ме чакай, независимо дали ще се върна с тялото си, или с душата си – както казва твоя Учител. Според него „човек е жив и след смъртта, но с друго тяло...“. Смял съм се, когато съм го чел в преписите от Словото му, изпращани ти от твоята учителка... А сега искам да е истина... И ще ти кажа: ако не се върна, помогни на децата да имат честен характер, в основата на който да са добродетелите, които твоят Учител иска да изработи човек в себе си...

А все пак искам да те видя... Нямам повече сили...

Сашо

Нещо се разкъса в мен и неудържимо заплаках.

В този момент влезе леля Катя.

– Какво се е случило? – запита ме тя.

– Сашо е катастрофирал – отвърнах аз, искайки да преодоля мъката, която чувствах.

– Не е бил сам, нали?

– Да.

– Знаех, че се е случило с нея нещо... Тази нощ на два пъти я чух да ми вика: „Мамо, мамо!“... Съвсем забравила, че нея я няма тука, запитам: „Какво има, Еми?“ „Мамо!“ – отново ми каза тя със страшна болка в гласа, като се приближи и се надвеси над мен. Докато се осъзная и дойда на себе си, нея я нямаше вече...

– Много е искала да я донесат със самолет, за да те види... Но тя те е видяла вече... насън.

– Не беше сън – изохка майката – не беше сън! Това момиче ми разби живота... Да страдам заради нея... Дай ми малко водица, че ще ми се пукне сърцето от мъка...

Веднага й дадох вода, но сложих в нея и валериан. Тя веднага разбра това и през сълзи каза:

– Ето, ти вчера дойде и се грижиш за мен, като че съм ти майка, а тя никога не го е правила... Болна съм била, а тя не ме е поглеждала, при това беше лекарка... Една жена ми бе казала, че имало някаква далечна вражда помежду ни, кой знае през кои времена, когато сме били пак на Земята... Може да има всякакви причини, но много ме е боляло, и то не заради мене, а заради нея...

– Ти виждала ли си скоро тази жена?

– Не, не съм!

През полуотворената врата влезе Божидар, носещ своите дрешки и тези на Виола, а тя вървеше след него. Така го била свикнала баба му – да ѝ занася дрешките си, за да го облече, като стане след обяд от сън.

До вечерта малко говорихме за пострадалите от катастрофата... Всяка от нас затваряше дълбоко в себе си своята мъка... Снощи до късно четох Словото на Учителя, което внесе мир в душата ми.

Господи, добре, че си изпратил Учителя на Земята, за да говори на хората за обич, за братство, за хармония между тях. Всяка негова дума е изпълнена със сила, с мир, които проникват в мен.

* * *

Вчера ходих у Юлия, за да ѝ кажа за катастрофата.

– И ти сега да не седнеш да се разсипеш заради него? – заговори тя. – Стига ти, че те тормозил толкова време! Откъде знам ли, като не си ми писала нищо по този въпрос? Има хора, които и отдалеч могат да виждат някои работи и да ги казват... Запознах се с една жена от Братството, дете има много хубава връзка с невидимия свят... Казвала ми е доста неща...

– Така ли? Заведи ме, моля ти се, при нея. Чувствам голяма необходимост да поговоря с такъв човек.

– Ще те заведа, но и Настя я знае, близка е на семейството им. Тя по-лесно ще те заведе... Зная за какво искаш да говориш с тази жена – за катастрофиралите... Не искам да говоря нищо отрицателно за тях, но като я караха през просото... Знаеш ли, още тогава, когато Емилия ни в клин, ни в ръкав склучи брак с д-р Делянов, като сама знаеш, че не му е отваряла, когато е звънял, и не е искала да го види, си помислих, че може да е имало някаква важна причина, която да я е принудила да стори това. И ето, че причината излезе наяве... Сашо сигурно ще осинови своето дете и всичко ще е наред. А ти, Верочка, като виждам, че си добра ученичка на Учителя, то...

– Ах, добра... старая се, но падам, ставам...

– Всички сме такива, но зная, че ще отгледаш и възпиташ с обич и двете деца.

– Да, ще се ползвам от това, на което Учителя ни учи в своите беседи и лекции, за да се приучат от малки да бъдат честни, човечни. Да се проникнат от мисълта, че има око, което всичко вижда и знае всяка тяхна мисъл, чувство и постъпка. Бих искала да се стремят да бъдат добри ученици на Учителя и да се освободят от личните, дребнави, егоистични чувства, които така много спъват хората.

– Много хубаво... И аз това се мъча да втълпявам на моите... Онази жена, за която ти споменах, казва, че това, което човек носел в себе си от миналите си идвания на Земята, давало отражение в сегашния му живот. Та затова причините за много неща, които стават сега, се криели в някакво по-близко или по-далечно минало на човека... Когато бил пак на Земята де...

– Сигурно е така, но Учителя казва, че ако човек съзнателно заработи над себе си, той ще му помага с незнайните си за нас сили оттам, където е сега. А аз мисля, че тези незнайни сили са вложени във всичко, което е говорил, защото и малкото, което съм имала възможност да прочета, е внасяло светлина и мир в душата ми.

– Това и аз съм опитала. Чудя се какъв голям извор на сили, на Любов е този Учител.

Станах да си ходя, защото бях оставила децата на леля Катя, която, ако не са чудните ѝ сънища, би се стопила от мъка.

Като се връщам, точно щях да се качвам на трамвая, когато чух някой да ме вика по име. Обърнах се. Пред мен стоеше висок, строен млад човек с посребрени коси по слепите очи.

– Не ме ли позна, Вера? – запита ме той.

– Ах, вие ли сте, д-р Делянов? – учудено се възрях в него. В очите му, в лицето му имаше ясно изразена тъга.

– Кога се върна? – запита ме той.

– Вече трети месец.

– Ще отиваш ли пак?

– Не, Сашо ми пише да го чакам тук, ако остане жив от катастрофата.

– Каква катастрофа?!

Вървейки по улицата, му разказах всичко, което знаех за Сашо, за Емилия. Той пребледня. Стана ми жал за него... Наистина той е с няколко години по-възрастен от Емилия, защото по-късно е почнал да следва медицина, но все пак е съвсем млад, а косите му са започнали да се прошарват... Казах му, че Емилия ме е помолила да живея при майка ѝ, докато се върне, затова сега с Виола сме при нея.

Той се спря и запита:

– А сега при това положение кога ще може да се върне?

– Не зная, тя много е искала да я донесат тук със самолет, но дали ще се изпълни това нейно желание...

– Аз ще отида да проверя как стои този въпрос.

– И ще дойдете ли да съобщите на мен и на майка ѝ какво сте научили?

– Ще дойда. Майката е рядко добра жена, сигурно е съкрушена.

– Да.

В същия момент от земята сякаш изникна до нас Настя. Тя знаеше за случилото се. Бях ѝ го казала по телефона. Търсила ме вкъщи. Искан да я представя на д-р Делянов, но се оказало, че се познават. Някога като студент, когато била още жива баба ѝ, той е ходел у тях.

– Аз тогава бях ученичка в гимназията – усмихнато заговори Настя. – Баба казваше, че Владимир бил най-добрият момък, когото познавала. Вслушвал се бил в това, което му се казвало чрез нея. Но все пак – обърна се Настя към д-р Делянов – ние двамата с теб не се вслушахме в най-важното – да не се свързваме с хората, в които бяхме лудо влюбени. Ти – в твоята Емилия, аз – в моя Иво...

Д-р Делянов мълчаливо слушаше, после се извини, че ще ни остави, за да отиде и да провери има ли някакво известие относно пострадалите...

– Настя – обърнах се към нея, когато останахме сами, – Юлия ми каза, че си знаела, познавала си някаква жена, която имала връзка с духовния свят. Много те моля да ме заведеш при нея.

– С удоволствие. Аз съм ходила при нея, когато ужасно страдах по Иво. Човек после се осъзнава, но в момента страда. Тогава тази жена много ми помогна. Светна ми, за да видя, да разбера и да зная как да постъпя. Затова мисля, че ако ти се срещнеш с нея, може твоят ръководител да те упъти какво да правиш и как да постъпваш... Но най-важното е, че от самото изявяване на невидимите ще ти стане по-леко...

– В това не се съмнявам.

– А ти получи ли си назначението за хористка?

– Не съм.

– Ще го получиш. Срещнах се преди малко с моята позната, която беше член на журито, и ми каза, че вчера са ти изпратили съобщение да се явиш при ръководството на хора.

Благодарих на Настя за голямата ѝ грижа и се разделихме, защото бързах да се върна вкъщи. Изпитвам необикновена жал към леля Катя. Толкова ми е станала мила, че ми се иска да я наричам „майко“. А и тя за краткото време, откакто съм при нея, толкова много се привърза към мен, че ме трогва с вниманието си. Като се върнах, заварих я с писмото на Емилия в ръцете, но като ме видя, остави го и рече:

– Чаках те да дойдеш, за да ти кажа, че както препрочитах писмото от Еми, не зная за кой път, съм задрямала... И ето, виждам я – идва към мене. Зарадвах ѝ се до немай къде. Но в туй време иззвъня телефонът, стреснах се и се пробудих. Еми веднага изчезна, потъна в съня... По телефона се обади Владимир. Пита ме дали може да дойде довечера да ме види. Как да не може... Рекох му: – Ела поне тебе да видя. Та да знаеш, че довечера ще дойде.

– Нека дойде.

– И това момче що се настрада, един Бог знае. Да вземе Еми да му каже, че Божидарчо не е негово дете... А той толкова го обичаше! Галеше го, радваше му се, чудеше се какви играчки и дрешки да му купува. Еми като отиваше на село, винаги живееше при него, а като дойдеше той в София, не идваше, както си е редно, при нас, а отиваше на квартира. На нас Еми ни казваше, че искал да използва всеки свой час да чете, да пише аспирантурата си, а на него казвала, че аз не съм го искала... Един ден беше дошъл да донесе на Божидарчо акордеончето. Еми я нямаше, детето спеше, а той като пристъпяше от крак на крак, ми се извиняваше, че бил дошъл...

– Че защо – казах му аз – ще се извиняваш, че си дошъл?! Право погледнато, ти трябва да живееш тука, но като си искал да четеш на спокойствие, предпочел си квартирата.

– Не, не съм предпочел квартирата – каза той, – предпочел съм вашето спокойствие, да не ви натрапвам моето присъствие, щом то ви е неприятно.

– Неприятно ли? Кой ти каза това? Ако искаш да знаеш, приела съм те като син. Винаги съм се радвала, когато идваш. Еми трябва да е измислила това нещо.

Той нищо не рече, но оттогава почна да идва по-често. И много хубаво сме си говорили, защото се случваше Еми да я няма. Дори веднъж му казах да напусне квартирата и да се прибере при нас. Но Еми му рекла, че тя учи френски, за да отиде да работи в чужбина, затова нямало смисъл да идва вкъщи. Без това бивал за малко в София. Тогава той поискал да вземе детето при себе си, но тя се изсмяла и му казала, че то не е негово... Оттогава той вече не стъпи у нас. Не дойде даже на погребението на съпруга ми. Изказах учудването си пред Еми и тогава тя, като плачеше за баща си, ми разправи всичко. Баща ѝ е знаел за Божидарчо и е страдал много от нейното безразсъдство. Затова и не издържа сърцето му...

Всичко, което чух, ме изпълни с мъка, която като с невидима ръка стискаше сърцето ми.

Изведнъж ми дойде наум за жената, за която говорихме с Настя. Казах ѝ, че тази жена имала връзка с невидимия свят и можела да ни каже много неща. Като се върне от екскурзията, ще отиде при нея, за да ми каже, ако ѝ е възможно, какво ще стане със Сашо и с Емилия. Това е най-важното за мен.

– Иди, иди, чедо! – за първи път ме наречете тя така. – Иди и дано това, което каже, да е хубаво.

– И аз това искам – въздъхнах аз.

В това време съседката доведе Божидар и Виола, които бе извела с нейната внучка в градинката. Там трите деца си играели много хубаво, а тя спокойно си плетяла на пейката. Божидар водеше Виола за ръчичка. Когато съседката си отиде, казах на леля Катя, че се възхищавам от Божидар не само за неговата красота, но че е толкова внимателен, деликатен и кротък – прилича на нея.

– Не, не – рече тя, – той прилича на дядо си. Ти не знаеш какъв благ и добър беше съпругът ми. Когато го погребяхме, Еми три дни не излезе от къщи, все плака. Но после се утеши... и тръгна пак по своя път...

Това, че леля Катя ме чувства близка и е искрена с мен, ме радва, но ми става тежко и заради самата нея... А като се прибави и моята мъка... Затова почувствах необходимост да остана сама, малко да откъсна... Освен това искам да се вгълбя в себе си, да видя как стоят нещата в моя вътрешен свят... Затова сложих малко по-рано децата да спят. Леля Катя се прибра в стаята си с мисълта да сънува Еми... Какво нещо е майчиното сърце – обича, страда... и иска макар насън да види любимото дете...

А аз какво искам? Искан със сърцето си, с душата си да видя Учителя. И както си мислех така, видях се, че вървя по някаква пясъчна пътека. Горещо е. Пясъкът пари босите ми нозе, но те вървят, защото зная, с цялото си същество зная, че ще стигнат пред този, чието присъствие ще изпълни душата ми с мир. И наистина видях някой да седи на недалечна канара, облечен в дълга до земята дреха. Спрях се пред него смаяна – Христос! Вгледах се в Него. Чудно, Учителя ме гледаше с неземно благ поглед.

В същия момент чух, че извън телефонът. Мислех, че съм будна, а изглежда съм задрямала и сънувах този чуден сън...

Д-р Делянов ми се извини по телефона, че не е могъл да изпълни обещанието си – да дойде тази вечер, защото е бил възпрепятстван. Но утре към 9 часа преди обяд ще дойде...

Съжалих, че се прекъсна този хубав сън. Но сега искам да прочета някои мисли от Учителя, за да мога да почувствам поне присъствието му, като не мога да го видя като в съня си.

Отварям наслуки тетрадата, в която съм ги записала, и чета:

„Бог не извинява погрешките на хората – всяка погрешка носи своите последствия. На същото основание Бог възнагражда човека и за най-малкото добро, което прави. Той вижда микроскопическото добро и го възнагражда, но и микроскопическото зло не забравя. Обаче разликата от последствията при правене на зло и на добро е следната: всяко зло носи последствията си за четири поколения, а всяко добро носи възнагражденията си за хиляда поколения.

Следователно със злото се ликвидира в четири поколения, а доброто се възнагражда до хиляда поколения. Тъй щото и добро да правиш, и зло да правиш, знай, че Бог те дебне. Той може да те хване и през най-малката дупчица. Хване ли те веднъж, ти ще носиш последствията. Нито злото, нито доброто се укрива – в това седи красотата на живота. Има едно око в света, което всичко вижда и от което никой не може да се скрие. Никой не може да се избави от окото на живота, което поставя всичко в равновесие – това е една велика истина в живота. Ако хората знаеха, че има контрол върху тях, от който не могат да се избавят, те лесно щяха да се изправят, но те не вярват, че Божието око следи всичко“.

„В Божествения свят, в Бога страдания няма. Следователно Бог е в сила да превърне страданията на хората в радости. Мъчнотиите в живота се дават, за да се усили нашата разумност. А щом се усили разумността, всяка следваща разумност постепенно ще премахне мъчнотиите, защото разумният живот се проявява при най-малките съпротивления. Страданията идват за изправяне на погрешките. Страданията на хората се дължат на връзките им със същества, които имат по-ниска култура от тяхната.

Няма по-голямо благо за човека от това, да приеме страданията си доброволно. Без страдания няма растение. Колкото по-големи противоречия има човек, толкова по-големи са условията за неговото развитие. Като страда и разумно използва страданията си, човек придобива капитал, с който гради своето бъдеще. Напредналите души слизат

доброволно на Земята да опитат страданията. За тях страданието е привилегия. Всички велики Учители, всички светии и велики пророци, всички учени са минали през училището на скръбта – и станаха хора. Когато научим дълбокия смисъл на страданията, ще разберем, че това е процес, който изработва нашия характер. Благодарете на великите, на възвишените и разумни същества, които следят за вас като за по-малки и слаби от тях и постоянно ви помагат. Всичко, което прави човек, се пише. Всяко нещо, което е направено, е записано вече. Благодарение на това се определя неговото бъдеще.“

От това, което прочетох, разбрах много, но най-вече разбрах какъв е моят път в живота.

* * *

София

Душата ми е изпълнена с безпределна скръб. Жената, при която ме заведе Настя, казва, че това е скръбта на Емилия, която прелива в мен. Горката Емилия, озвала се е внезапно в един непознат за нея свят, съвсем неориентирана. Наоколо ѝ е била тъмнина, затова тя, водена от нещо незнайно, излизашо от сами глъбините на душата ѝ, е потърсила светлинката на майчиното ѝ сърце.

Оставам премного изненадана от чувствителността на съществата от невидимия свят, за които Учителя казва, че са готови да ни помагат. Затова, каза ми жената, съвсем неочаквано са я накарали да се върне от Рилските езера тук пет-шест дни по-рано, отколкото е мислила. Едва когато Настя е отишла при нея, тя разбрала, че са я върнали заради нас, заради майката на Емилия, която макар да се чувстваше подготвена, предупреждена чрез сънищата, че ще се случи нещо лошо с Емилия, изгуби съзнание, когато д-р Делянов ни каза, че Еми е напуснала Земята три дни след катастрофата. Наистина, той ѝ помогна и я върна в съзнание, но клетата майка съвсем е рухнала...

А и самият д-р Делянов е стопен от мъка. Мисля си: колко много е обичал Емилия! И какво всъщност е обичта? Най-хубавото нещо в света – и все пак създава най-големите страдания. В този момент някой ми каза в душата: „Не обичта, а нашето незнание, че отсам и оттатък завесата – смъртта, човек е все жив“. Защото ако ние сме проникнали от това съзнание, болката ни ще е по-малка... А съвсем би изчезнала, ако сме си изработили духовните очи и можем да ги виждаме...

Но в случая към всичко друго се прибавя и това, че ние усещаме и самата мъка на Емилия. Мисля си: аз, която не съм била толкова близка с нея, усещам нейното страдание като мое... А колко повече го усеща д-р Делянов, който я е обичал и е свързан толкова много с нея. Жената му е казала, ако иска да ѝ помогне, да се моли за нея Бог да изпрати някое светло същество, което да ѝ свети и да я упътва. Отишла е съвсем неподготвена, защото не е работила върху своите добродетели, които да ѝ светят като кандила там... Колко много работа се иска от нас, за да се подготвим и за отвъд...

Откакто леля Катя чу това, което е казала жената на д-р Делянов, тя цяла се е превърнала в молитва. Какво велико същество е майката – не жали себе си, само и само да може да направи нещо добро, хубаво за детето. Изпълнена с обич към него, тя иска да го приюти в сърцето си, да го обгърне със светлината си, независимо дали то е в плът, или без плът...

Всякога съм се старала да мисля за големите същества, но сега ми се струва, че мисля за тях най-много. Но колко мъчно разбираме любовта им, изразена чрез изпратените ни от тях страдания! Жената ми каза, че тази катастрофа е била изпратена,

за да спрат Сашо и Емилия от хлъзгавия път, по който вървели. И двамата са носели нещо добро и хубаво в себе си, изработено в техните минали идвания на Земята. Именно затова са ги спрели, за да не изгубят съвсем придобитите с постоянство, с търпение и труд способности.

Леля Катя разбира това и с болка ми казва, че Емилия е била безогледна, имала е доста приятелства извън Сашо... Горката майка, пита се дали това е било заради хубостта ѝ, или заради неразумността ѝ...

Жената ми каза, че Сашо ще остане на Земята, но е пострадал много в краката. Това са казали и на д-р Делянов, когато той е ходил да провери. Нямало го е този, който би могъл да му даде по-подробни сведения. Но това, което са му казали за Емилия, му е било съвсем достатъчно... Погребана е била там... А аз си мисля как, като е била толкова зле и си е отишла съвсем бързо, е могла да напише това, което ни бе донесла съпругата на лекаря? Наистина това е станало доста по-късно, защото хората от управлението са се прибрали тук с колата и са пътували дълго...

А защо на нас не са ни съобщили веднага от управлението? Навярно Сашо е искал да види как ще се развият нещата при него, и тогава... Но това вече губи своето значение. Най-интересен за мен е разговорът с жената, която има връзка с невидимия свят и която ми каза, че Емилия имала някакъв голям ръководител. Навярно той, независимо по какъв начин, ѝ е дал силите да може да напише на мен и на майка си това, което много е искала... За Сашо каза, че краката са свързани с добродетелите, затова те са пострадали много лошо.

А на мен жената каза, че ми предстои изкачване по стръмна, но обляна в светлина пътека. Учителя бил спрял окото си върху мен. Това ме изпълни с нещо неземно хубаво.

* * *

Д-р Делянов идва с Настя или сам почти всеки ден през тази седмица заради леля Катя. Слага ѝ инжекции, изобщо се грижи много за нея. А за Божидар ми каза, че го е обикнал с нова обич. Помислих си, че голямата му обич към Емилия сега се е преляла в сърцето му към Божидар, затова се изненадах, когато ми каза:

– Като те гледах как галиш, как се грижиш с еднаква обич към двете деца, казах си: защо и аз да не обичам така Божидар?

– Щом той е дете на Сашо, значи е мое дете. Разбира се, че ще го обичам.

– И аз трябва да се науча да приемам нещата така...

Д-р Делянов иска да остане тук изобщо, затова е направил постъпки да работи като лекар в София. Обещали са му... Ще се настани на квартира у Настя. Ще бъде много добре, тъй като имат еднакви разбирания. Стаята, в която е живяла баба ѝ, преди да почине, била свободна, и той ще се настани в нея.

Леля Катя наистина го е обикнала като син, а и той се грижи за нея като такъв... Колко е хубаво, когато хората се обичат.

* * *

София

Прекъснах разговора си с моята мълчалива приятелка – тетрадката, защото дойде Юлия с Надето. Радвам се, че съществуват хора с такива големи, любящи сърца като Юлия. Тя намери да каже на леля Катя нещо хубаво за Емилия. Също така рече, че тя и аз ще ѝ бъдем видимите дъщери, тъй като аз нямам майка, а нейната била далеч в

провинцията, затова чувствала необходимост от майчино внимание. А Емилия щяла да бъде нейната невидима дъщеря и наша невидима сестра.

Струва ми се, че изобилната любов и живот, които бликат от Юлия, се преляха у леля Катя. Тя малко се посъвзе, усмихна се през сълзи и рече:

– Щом сте били другарки на Еми, то се знае, че ще сте и мои деца... И като гледам вас, все едно че гледам Еми.

Докато ние разговаряхме, гледах как Божидар, Виола и Надето хубаво си играеха. Божидар донесе новия си акордеон, който д-р Делянов му беше донесъл предния ден, защото разбрал, че момчето е музикално и се радва най-много на акордеоните. Но този вече не е само играчка, а и може да се посвирва на него. Надето пожела да го опита и да изсвири нещо на него. Божидар с всичката си доброта, която сякаш извира от очите му, ѝ помогна да го сложи на раменцата си. Естествено тя засвири някаква нейна „композиция“, а Виола я гледаше прехласната.

В това време за моя изненада дойде Хенрих. Юлия му оставила бележка, като се върне от училище и се нахрани, ако иска, да дойде у нас. А той като видял, че в кутията има писма за мен, изпратени чрез Юлия, ги донесъл.

Останах във възторг от неговата досетливост и внимание. Надето, като го видя, се втурна към него и му показва акордеона. Тъй като баткото е започнал от две години да свири на пиано, можа да изтръгне нещо по-смислено на акордеончето, което докара във възторг сестричката.

Писмата за мен са от Вася и от Найденова. Зарадвах се много, но ги оставих, за да ги прочета, когато съм сама. Освен това дойдоха д-р Делянов и Настя. Той е доста поободрен. Считаю, че това е благодарение на Настя и на жената, при която тя го е завела втори път.

Всички те бяха дошли заради леля Катя, за да я подкрепят в тези, изпълнени с мъка дни... А аз благодарих на Небето за Юлия. Толкова е хубаво човек да има близко същество с такова любящо, добро сърце. Казах ѝ това, а тя рече:

– Не ми ги приказвай тези работи на мене, защото много добре ме знаеш каква бях... Но се очовечих, знаеш благодарение на кого...

– Да зная – на Учителя.

Вася ми пише, че много се е зарадвала, като е научила от Юлия, че съм се върнала тук. Нейният син пораснал, знаел вече съвсем свободно да говори. Марги била най-любящата сестричка. Освен това станала вече девойче, при това много хубаво. През пролетната ваканция, ако се наредяло, можело да дойдат в София, защото майка ѝ не била добре, та да я видят. А аз съвсем не знаех, не бях мислила, че Вася има майка. Навярно това е било, защото никога не ми е говорила за нея. Били са доста време в обтегнати отношения заради връзката ѝ с Мишо. Мишо! Колко далеч е отишъл в съзнанието ми! Какво е животът? Движеща се лента във вечността... И ние се движим заедно с нея, като ту сме върху нея, ту изчезваме отдолу, за да се явим след време пак върху нея...

Оставих писмото на моята духовна майка за най-накрая, за да му отдам най-голямо внимание и да му се радвам най-дълго. Тя ми пишеше:

Мое обично дете,

Юлия ми писа, че си се завърнала и си искала много да ме видиш. А и аз колко много искам да те видя! Ти неведнъж през вековете и хилядолетията си била моя близка, любима душа, и неведнъж си била като мое родно дете.

Аз съм тук от доста време с моя другар, професора, който вече е в пенсия, при майка ми, защото няма кой да я гледа, макар че тук живеят брат ми и сестра ми. Но Бог е навсякъде, човек навсякъде може да Му служи, защото навсякъде има страдания,

които трябва да бъдат облекчени. А чрез това облекчение Бог изявява милостта Си. Но тя се изявява също така и чрез страданията, които Той допуска, защото са за наше добро, за нашето израстване.

Зная за трудностите, през които си преминала, а и сега минаваш, ще минаваш навярно и напред. Но колко много се радвам на пробудилото се в теб съзнание за нещо по-високо, по-светло, надчовешко...

Преди два дни, в събота и неделя, тук идва Венцислав – тази рядко изработена душа, на която се радвам. С него човек може да има смислен разговор, и не само смислен, но и такъв, какъвто не би могъл да има с друг. Ти знаеш за неговия висок идеал – да бъде брат на жената, да доразвива духовните си сетива, върху които е работил неведнъж, когато е идвал тук, на Земята, а и в Школите в отвъдния свят. Радвам се, че съществуват такива хора като него, защото след всеки разговор с тях човек чувства импулс и стремеж да работи над себе си, за да развие духовните си сетива.

А като ги развие, чрез тях ще може да надниква в невидимата реалност, за която веднъж Учителя ми каза, че няма думи, с които може да се опише нейната красота. Тогава си струват трудът и усилията, които ще прави човек. А какво всъщност са трудът и усилията? Освобождаване от личните егоистични желания, от алчността, сребролюбието, ревността, завистта, клеветата... Та ако човек постигне това освобождение, то значи да се създаде раят на Земята.

С Венцислав естествено говорихме за теб. Той ме помоли да ти кажа, че си му любима сестричка от вековете и ще бъдеш такава в идните векове и хилядолетия. И че ще бъде брат не само на теб, но и на Сашо. Не ти е писал досега, за да не внася смут в неговата душа, но казва, че ще дойде време, когато в съзнанието на Сашо ще изплува едно тяхно минало – когато са били родни братя. И сега между тях ще се установят най-хубавите приятелски и братски отношения...

Това много ме зарадва, но най-много се зарадвах от това, че си под благодатта на Учителя. Хубаво е да си избереш утринен час, в който да се молиш и да свързваш мисълта си с Учителя. Мисълта е голяма сила, дадена на човека, която той трябва да използва само за добро както в науката, така и в ежедневието си живот. В този утринен час все по-ясно ще усещаш присъствието на Учителя и словото му ще се превърне в светлина в пътя на твоя живот. Нали той е казал: „Дойдох, за да ви светна, за да не се лутате в тъмнината“.

Найденова

Господи, мечта над мечтите ми е да усещам реално Учителя, а ако го видя, ще бъда неземно щастлива.

В този момент незнайният ми нашепва: „Пригответи се за стръмната пътека, която има да изкачваш“. Зная и разбирам какво значи това... и за кога се отнася...

Господи, ако Твоето Око е спряно върху мене, и ако имам благоволенieto на Учителя, ако този незнаен е край мен и изявява присъствието си с нашепванията и помощта, която ми оказва, колкото и да е стръмна пътеката, със смирение ще я изкачвам. И не само със смирение, но и с радост, както с радост се изкачвах по стръмната пътека на планината в онази паметна за мен зимна утрин...

„Всичко ще бъде така, ако ти не само четеш Словото на Учителя, но и го прилагаш“ – чувам да ми се нашепва в душата.

Искам да стана, да вдигна ръцете си към небето и да кажа:

– Господи, Ти, който си навсякъде и във всичко, изпълни ме с Твоето присъствие и нека Твоето Слово да е светлина в пътя ми!

*6 февруари 1989 год.
София*

Иска ми се и аз да кажа: „Господи, благодаря Ти за помощта, която си ми давал за написването на тази книга. И ако тя е полезна макар и най-мъничко за тези, които ще я прочетат – трудът ми ще се превърне в радост за душата ми“.

Авторката